

٥٧٠

٢١٨

ش ح

شرح بند ثامه فريد الدين عطار باللغتين (التركية

والعربية) ، تأليف الحرثي ، علي بن علي (كان حيا
في ١٠٩٧ هـ) بخط اسماعيل بن صالح القريمي سنة ١١٩٥ هـ .

١٣٧ ق

١٧ س

٥٥ × ١٥ ر . اسم

نسخة جيدة ، خطها نسخ معتاد .

٦٠٣٠

١ - الشعائر والتقاليد والخلق الاسلامية

أ - المؤلف ب - الناسخ ج - تاريخ النسخ .

7.15

5.11

مكتبة جامعة الملك سعود قسم النسخ والخطوط

الرقم:	٦٠٦٠	فا	١٨٦	الم	١٨٦
العنوان:	شرح فريد الدين عطار	بالعربية والترجمة			
المؤلف:	الحري	عليه	عليه		
تاريخ النسخ:	١١٩٥	هـ			
اسم الناشر:	محمد بن صالح القريني				
عدد الأوراق:	١٢٧	م	١٥	١٥	١٥
ملاحظات:					

بسم الله الرحمن الرحيم المستعين

لك الحمد يا غياث المستعنيين • ويا ذا الفضل على العالمين • و
 ويا مهدي الضالين والطافين • اهدنا الصراط المستقيم • صراط الذين
 انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين • والصلاة على خاتم
 الانبياء والمرسلين • وخير الاولين والاخرين • وآله واصحابه الذين هم
 رؤساء اهل الدين • مادامت السموات والارضين • وبعد فيقول
 المعصم بالله العلي السيد علي بن السيد علي الشهير بالحسن المارئي هذه
 الرسالة للشيخ العطار عليه رحمة الغفار الستار • ولم يكن لها شرح يليق
 بالمقام ويكشف الغطاء عن وجوه الشكوك والاهام • اردت ان نشرها
 بتوفيق العلامة • بالذائق والحقايق مع قلة البضاعة وكثرت العوائق
 من تلاطم امواج جوار الغوم وتراحم الآم والهموم • وتفرق الاحوال وتشتت الباشا
 وليس للدافعة السماع ومجال فالعصمة من الرب المتعال • وترجمتها والاول
 الغدي

اراد ان يكتب
 الفقه
 في
 هذا
 الموضوع

من الخطاء والخلل • فانه لا انسان من حيث انه انسان يساوقه
 السهو والنسيان • والماحول من الملك المعين ان ينفع يكتباني هذا المختصر
 المبتهل • ويحييه زخرا ليوم الدين بحرمات سيد المرسلين • ولله
 المقربين على الكلال • انه خير من نصر وعان • ولا حول ولا قوة الا
 بالله ولا نستعين • الا آياه وهو المهادي الى السبيل • وهو حسيي
 ونعم الوكيل • حمدني خدان حمداني بآك را حمدني اول خدي بآك
 ايجون حمد بكسر الدال مضافه الى قوله بي حمد لان القاعدة عند ارباب
 هذا الملك انهم يجعلون المضاف مجرورا • ولفظ بي من حرفي النفي والنقد
 ان من اسماء الامتنان • ولفظ حمداني بياء وبلايا لغة • وهو علم خاص
 لا يطلق على غير الله تعالى • وهو في الاصل بمعنى المالك مركب من خودي
 بالذام حاض من اجدن بمعنى المحي • وكل امر مركب بلفظ اخر يكون وصفا
 تركيبيا • فعناه بالتركيب كند وكلمتي يعني وجوده ليس من غير • ولفظ
 بآك بالباء المعجمي بمعنى الظاهر ولفظ علامة المفعول وقد يكون للقسمة يقال
 خذرا وقد يكون للتخصيص وهو اليق هنا فالمعنى الحمد بلا حد ولا شرا
 لواجب الوجود الظاهر المنزه عن سمات النقص المتصف بجميع صفات الكمال
 وانما يذكر الحمد بعد التسمية عملا بالحدِيثين • انك ايمان ذو مشق
 خاك را ويرى ايمانك براويج خاك ايجون • ولفظ كاه في قوله انك

زايدة وقد يكون
 دادة

بکسر الکاف العربية والهاء العلامة قد يكون ذات لربط ما قبله
 لما بعده كما في قول المصنف في قوله سوى او حصصی که نترانه اخته و
 وقد يكون علة لما قبله لحرره **بيت** بدو کفتم ده از جام بست گفتا
 بيا بينوش نکاهد خيوکه قطعاکه جام ازيم فروغم است وقد يكون
 اسما عيانة عن ذوي العقول سعدی **بيت** از دست وز يانکه
 بايد کر عهده شکرش بدرايد وهو المراد ههنا ولفظ داد فعل ماضی
 داوون بمعنى الاعطاء ولفظ مشت بالقرنی يومرق وواو وچ کذا في الحامی
 والياء فيه اللوحة يعني هو الذي اعطى لكفة تراب ايماننا آنکه درادم دميد
 او روح او که ادمه او قوردي روح ايجون لفظ دريحي لمعان الاول
 اسماء بمعنى الباب والثاني حرف بمعنى في للظرفية والثالث زائد
 والمراد هو الثاني ولفظ دميد ماضی من دميد بمعنى النفع ولفظ
 او ضمير غائب راجع الى الله تعالى فاعل لقوله دميد وكذا في المصراع
 الاتي يعني هو الذي نفخ الروح في ادم وجعله حيا فيه تليح الى قوله تعالى
 ونفخت فيه من روحي داد از طوفان نجات اونوح را ويردي
 طوفانده نجات اونوح ايجون لفظ از بمعنى من يعني اعطى لروح
 عليه السلام النجات من الطوفان كما في قوله تعالى فانجيناها ومن
 معه في الفلك آنک فرمان کرد قهرش بادرا او که فرمان اندي قهرش

يد لفظ فرمان بمعنى الامر وکرد فعل ماضی من کرد بمعنى جعل
 والثاني في قهرش ضمير غائب راجع الى الله تعالى ولفظ باد يحيي
 لغنيين الاول امر غائب من بودن بمعنى الكون والثاني بمعنى الرجوع
 وهو المراد ههنا هو الذي امر قهرش للرجوع اي امر هو بقهره وغضبه
 فهذا من قبيل الاسناد الى السبب اعلم ان لفظ کرد لتظلمته معنى
 الجعل يتعدى الى مفعولين ومفعوله الاول قوله فرمان ومفعوله
 الثاني قوله بادراتا سزاي داد قوم عادراتا که قوم بهادي ويردي
 هب يله لفظ تايحي لمعان الاول لانتهاء الغاية لحرره **بيت** قدرين
 بالاشود تا از فلك من ذلال فيك ان كان نصيب والثاني لا ابتداء
 للغاية لحرره **بيت** تا درازن نوشتنه است بحر سرقى غلامى با حکم
 انک شاهی فرمان هر چه خواهی والثالث بمعنى مادام سعدی
بيت بخورتا توانی ز بازوی خویش که سعيت بود در تري
 زوي خویش والثابع بمعنى الغاية سعدی **بيت** صريار لطفش
 دو تا کردی بخت بشمندا حسا الطغم بکشف والخامس
 للغة سعدی **بيت** زيبکانه سخن در بيزري سعدی که تاوين
 وديا بود بر مزید والثاس للعرض حافظ في ترجمته القصيدة
بيت کوما ز زوکی و خورد اعرضه کرد قبول روي کرد قبول روي

کرد ایندازان زد مصطفی خیر الامم و الشایع التحذیر است تا کنی
 خدمت سلطان دیر تیغ سنان روید اندام شنب و الماده ههنا
 المعنی الخامس و لفظ سز بمعنی اللانق و الیاء مکسورة للاضافة
 الى القوم وهو ايضا مضاف الى العاد و اما توسط قوله دار اللوز
 والمعنی حتى اعطی لائق قوم عاد و هو الهلاد الرجح قوله تعالی
 و اما عاد فاهل کوبرج صرصر حائیه الایه انک لطف خویش
 را اضرار کرو او لکه کند و لطیفین اضرار یلدی لطف بکسر الفاء
 مضاف الخویش و هو بکسر الخاء المعجمة و الواو الکرسی بالترکی
 کند و یعنی هو الذی اضرار لطفه بخلیلش نار کلزار که هم
 خلیل ناری کلزار یلدی لفظ بلعق مع و الضمیر المتصل باخلیل
 راجع الى الله و لفظ کلزار وصف ترکیبی یطلق علی مکان ذات ازهار
 و لفظ زار دات التکلیف فیکان کلزار و غلظت یعنی جعل النار
 مع خلیل ابراهیم و وضع ذات ازهار قوله فقلنا یا نار کونی سردا
 و سلاما علی ابراهیم ان خداوندی که هنگام سحر اول خدا را
 هنگام سحر هو مالک الملك الذی وقت السحر کرد قوم لوط
 را از بر و زیر قوی لوطی یلدی زیر زیر لفظ زیر بکسر الزاء المعجمة
 و سکون الیاء المنقطعة بنقطتين بمعنی استقل و لفظ زیر یفتح

الراء المعجمة و الیاء المنقطعة بنقطه واحدة بمعنی العلوی یعنی جعل
 قوم لوط عالیا و سافلا یکی فی قوله فقلنا اجاء امرنا جعلنا
عالیها سافلا و اهلنا علیها اجان من سجیل الایه سوی و می
 که یتراندخته برعد و که جنایت یلدی لفظ سوی بمعنی جانب
 و هو مضاف الى قوله او هو راجع الى الله تعالی و الیاء فی خصی
 للوحدة و لفظ انداخته اسم مفعول من انداختن بمعنی ارمى یعنی
 هو القادر القیوم الذی رمی خصمهم الى نحو و هو التمود و علیه
 ملتحقه بینه کادش کفایت ساخته بر او یازده کفایت یلدی
 بنشی و الیاء الفارسیه بمعنی البقه و الهمزة نائب مناب یا التحق
 و الشین فی قوله کارش راجع الى خصی و لفظ ساخته اسم مفعول
 من ساختن بالترکی و وزمک یعنی جعل بقه و حدة حقیقه کافیه
 فی حقه انک اعدا بریدر یادر کشید او لکه اعداسنی دریایه حکم
 و الیاء فی قوله بدرتیا لاصاق و لفظ در فی قوله در کشید زاند
 و کشید ماضی من کشیدن بمعنی ابحر یعنی هو الذی جرد و دخل
 عدوه الى البحر و هو فرعون و جنوده بغیا و عذواحتی اذا در که
 الفرق قال امننت الله لا اله الا الذی امننت به بنوا اسرائیل و اننا
 من المسلمین نافع را از سنک خوار بر کشید نافع سنکدن ظاهر

جكر لفظ سنك بمعنى الحجر ولفظ خارا بمعنى الحجر الصلب فيلزم
 التجريد ولفظ برزاند يعني جره اخراج من الحجر الصلب الناقه وهي
 نافه صاير وم جوه عنایت قادر وقيوم كرد ايلدر چونكه غنا
 اول قيوم يعني اذ جعل القادر والقيوم عنایتا ولفظ دار كف
 داوود اهرموم كرد اي داود الله اندي موم قوله كف
 بكسر الفاء مضاف الى داود ولفظ اهرموم اسم الحديد بمعنى
 جعل الحديد في يد داود وم كالسمع في الملايمه كما في قوله تعالى
 والثانه الحديد ان عمل سابقات الایه **باسلمان داوود ملك**
وسروري هم سلمان ویر بدر سروري الباء في بكليمان
 للالصاق والالف زائد لرعايه للورن والتقدير بسلامان
 داداه وملك بضم الميم والياء في سروري مصدرية يعني اعطى
 سليمان وم ملكا وسلطه وعظمه **شده مطيع خاتمش ديوي**
ويري كه مطيع اولدي اكا ديوي يري شده ماضي من سندن
 بمعنى الصيرورة كذا في الحامي ولفظ ديوي بمعنى النيطان وههنا
 بمعنى الخن يعني كان مطيع خاتمه وم الجمن والبريان **لناتين**
صابر بكرمان قوت داد جسر صابرون ويردي كوتشاش
 بكسر النون مضاف الى صابر وهو ايوب وم ولفظ كرمات

ولفظ مطيع بكسر
 الهمزة والضمير
 الى خاتمش والضمير
 راجع الى سليمان

بكسر الكاف

بكسر الكاف العربية بمعنى الدوده **اعلم** ان جمع دوى الروح بالالف
 والنون كما سيجي وان شاء الله تعالى لكن هذا الم يكن اخر
 الاسمها وانما اذا كان اخرها فزاد وللکاف الفارسيه
 واسقطوا الهاء من الكتابة نحو نيدكان وخواجكان وكذا
 في صورته الياء النبي نحو نيدكي وخواجكي وكذا في صورة
 الياء المصدرية يعني اعطى الدودات نصيبا من بدن الايوب
 وم **هدير يونس لقمه باحوت داد** هم دحي يونس ايدي
 لقمه خوت والمهمه في لقمه للوحده والباء في باحوت للالصاق
 يعني واعطى من يونس وم لقمه اي جعل الخوت لقمه واحده باليه
 لقمه كما قال الله تعالى فالتقم الخوت وهو ما لم يقلوا انه كان
 من المستبحين للبث في بطنه الى يوم يبعثون حتى ان يونس
 لا يزول يقرده هذا لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين
 ففرم من هذا ان كل من استغل بهذا الخلق فابتلي به **بنده**
مرافه بر سر منده بر قولك يا شنه ازه قويا المهمه للوحده
 ولفظ ان بالشدديد والتخفيف لقمه كذا في الحامي وهو بمعنى
 المنشار بالتركي مجقول لفظ بر بفتح الباء العربية وسكون الراء
 يحكي لمعان الاول حرف جر بمعنى على والثاني اسما بمعنى الصدر ومن

قويا وبنده

ومن هذا يقال للتحايب يستعمل بر و الثالت بمعنى الهاكمة كما
 قال الشيخ السعد رحمه الله عليه **بليت** اير كراب زندكي بارد هركز
 از شاخ بيد بر نخوري. والرابع بمعنى النصب. والخامس زائد لتحسين
 اللفظ والسادس امر حاضر من بر و مركبا بلفظ اخر خودير واما
 بضم الباء وسكون الراء فهو امر حاضر من بر و بمعنى القمع واما بفتح الباء
 وكسر الراء فبفتح الراء مضاف الى اخر بمعنى عند يقال بر فلا تزي عنده وعلى
 هذا يكون اسما ايضا والمراد ههنا هو الاول ولفظ مي يكون في اول المضارع
 والامر كحال يقال ميدند وميدان يعني بالتركي شديكي حاله بلور مي
 يل واما في اول الماضي يكون حكاية عن حال الماضية يقال ميدانست معنا
 بالتركي بلوردي ولفظ نهيه مضارع من نهادن بمعنى الوضع والمعنى
 بالتركي بر بندتك باشي اوزرم بحقوقور والمراد هو ذكر باء عم حكى
 الى ذكر باء عم قوس اليرهود فلما قرب الى الشجر انسق الشجر فدخل عم
 فيه وبقي زلفي الخارج فوجدوه يدلالة الشيطان عليه الفتن فجعلوه مع الشجر
 من اقره الى القدم اثنين بالمشار **ديكر بر تاج بر سري نهيد** اخر و ثلثه
 تاج شاهي ور. الباء في ديكرى للوحدة ولفظ ديكرى بمعنى الاخر يعني يضع
 على رأس عبد اخر تاجا ومثال هذا كثير من ان يحصى **اوست سلطان**
هر چه خواهد اندكند هر بند يرسه ايدرول پادشاه لفظ او مربيان

ولفظا

ولفظ است ادات الربط ولفظ خواهد مضارع من خواستن بمعنى
 الطلب ولازادة ولفظ ان اشارة الى قوله هر چه ولفظ كند مضارع من
 كردن **اعلم** ان لفظ خواستن بالواو والرسى يكون بالمعنى المذكور انفا
 واما بعده بل بالالف فقد فرغ من معنى القيام يعني انه مقام السلطان فقط
 فعل شئ يريد به يفعل لانه فاعل مختار قوله تعالى يفعل الله ما يشاء ويحكم
 ما يريد **عالم رادرد مي ويران كند** عالمي برانده هم ايدر بتباه اليافى عالمي
 للعضمة ولفظ دم بمعنى النفس والياء فيه للوحدة يعني يجعل جميع العالم
 في نفس واحد خرابا **هست سلطان مسلم مرو** اباد شاه هلق هم
 مسلم در اكا لفظ هست بمعنى الموجود في الاصل وقد يكون بمعنى است
 بمعنى الادات كما في هذا المقام وهو مصروف الى قوله مسلم والتقدم
 للوزن والياء في سلطانى مصدرية ولفظ مرزند لتحسين اللفظ
 ولفظ اوراجع الى الله تعالى حذف الهمزة ثم اتصل للوزن وتقدير الكلام
 سلطان اور مسلم است يعنى للسلطنة له تعالى مسلم **فبليت كس**
راز هره چون وجر كسيه يوق قوه چون وجر لفظ نيت بمعنى ليسر
 ولفظ رازه يفتح الراء وسكون الراء بمعنى المارة وقد يكون بمعنى حال كما
 قيل نحن فيه والهمزة مكسورة للاضافة الى چون باجيم العجم وهو بالعلم
 بالتركيته وما نحن فيه هذا وبلا امالة ادات الشرط وقد يكون زائدا ولفظا

جوا بالقوى نجوز يعنى ليس لاحد مجال ان يقول لم فعلت كذا اوله لا تفعل
 كذا لانه سلطان السلاطين قوله تعالى لا يستلهموا فعل وهم يستلهمون
 الاله **انك يكي كنج ونعت مى دهد** اول برينه كنج وهم نعت ويرريك
 بمعنى الواحد والياء فيه للوحدة تأكيد وللفظ كنج بفتح الكاف وسكون
 النون والجيم بمعنى الخيرية ولفظ دهد مضارع من دانه يعنى يعطى
 لذلك الواحد مالا ونعمة كثيرة ويجعل عني بلا سعي ولا راحة وانما قيدنا
 بهذا القيد بقرينة المصراع الثاني **وانه ديكى رارنج وزجت مى دهد**
 اول برينه رنج وهم زجت ويرر الواو عاطفة ولفظ رنج بمعنى الرحمة وقوة
 زجت عطف تفسير يعنى ويعطى لوحيد اخر زجت فى السقى **انك يكي رازر**
دو صد هيا ده دهد اول برينه انك يكي يوز هيمان ويرر ولفظ زر يعنى
 الذهب ووز اسماء الاعداد بمعنى الاثنين وكذا صد منها بمعنى المائة
 وهيا يعنى الكيسة يعنى الله تعالى يعطى لذلك الواحد مائة كيسة ذهب
ديكى در حسرت نان جازر دهد اول برى نان جازر تنده جان
 ويرر ولفظ نان بمعنى الخبز يعنى روحه وذلك ليس لخاله تعالى ذلك
 علوا كبيرا بل الحكمة حكاية روى انه موسى عم يوما ذهب الى الطور للمناجاة
 فمر الى فقير عريان قاعد في الزم فقال يا موسى ادع الى من الله تعالى يعطيني
 كفا قال انه روحى كاد ان يخرج من الفقر فدعا موسى عم فاعطى قدرة

المكتبة المركزية
 قبة المخطوطات

فلما عاد موسى عم بعد اقام فرى ذلك الفقير انه كان مقيدا ومحبوسا
 في ايدى جماعة فسئل عن رجل فقال ان ذلك الرجل المقيد شرب خمر
 وقتل نفسا فاخذوه لانه ليجعلوا قصاصا فاستقر موسى عم عن
 تجامده قوله تعالى ولو بسط الله الرزق لعباده لبغى في الارض الاية
بليت ما اذ اخاضك يا مغرور في الخطر حتى هلكت فليت الفل
 لم يطر **انك يكي يوشيد** **انك يكي سنجاب وسمور** اول برين غرق اليتمش
 سمورده لفظ يوشيد بالباء الفارسية اسم مفعول من يوشيد يعنى
 السمر وسنجاب نوع من الفرد وكذا الفظ سمور يعنى ذلك الواحد مستور
 بهذا النوع ان من الفرد **ديكى حفته برهنه در تنور** اول برى عريان
 ياتور تنوره لفظ اخفته اسم مفعول من خفتس بمعنى ليتوسنة
 ولفظ برهنه بمعنى العريان والمعنى بالتركي برغمر يسي عريان اوله غي حاله
 تنور ايحى ياتمش وذلك لغاية فقره **انك يكي برسترو كنى ونج اول برى**
 كنى ونج اوزر ياتور لفظ يستر بكسر الباء الفارسية بالقوى قالى ولفظ
 كنى معلوم ولفظ نج بالتركي زيلوكه او يوزينه دوشركه كذا فى الحلى
 والمعنى بالقوى اول برى قالى وكما اوزره ياتمش **انك يكي بر خاك خور**
كوده نج اول برى خور لفظ نج اوزر ياتور لفظ خاك بكسر الكاف
 مضاف الى خورى بالالف الرسمى وهو بمعنى الحقير والياء فيه للمصدر

وكرده اسم مفعول من كردن ولفظ نخ بالتركي بوز المعنى بالتركي
 اول برسي حوارق خاکسی اوزم بوز بعلمش **را نه یکی بر تخت با**
صدغ و ناز اول بری تخت اوزم بوز غوناز اید یعنی ذلك الواحد
 فقد على سر السلطنة بانه غروحة ولفظ نشته مقتد **وان د**
یکری دهانه از فاقه باز اول بری اجلقده اغرنه باز اید ولفظ
 فاقه بمعنى الفقر ولفظ دهانه بمعنى الفم ولفظ باز جی لسان الاول
 بمعنى الكشف والثاني اسم الطير والثالث بالتركي كرو و دخی وربع
 امر حاضر من بازید یعنی اللعب والخامس وصف في بعض التركيب
 يقال حقه باز و جان باز والمراد ههنا هو الاول یعنی وذلك الاخر جعل
 جعل فاه مكشوفاً عن الفقر حتى لو وجد طعاماً يدخل فيه ولا يتوقف
 الى ان يكشف ويحتمل ان يكون معناه وذلك الاخر جعل فاه مكشوفاً
 عن الفقر لغاية ضعفه وعدم قدرته الى ان يضاجد فكشفت الى الاخر
طرفة العيني جبهان رهم زنبط في الجرم دنيبه بهم اورد لفظ در في
 اول النظم مقدر والياء في العيين للوحدة ولفظ برهم بالتركي برينه
 ولفظ زنبط مضارع من زدن بمعنى الضرب والمعنى بالتركي بر طرفه
 العين جبهان برينه اورر **كسر عني يارك انجا دم زنده** كسه قادر و
 انه دم اوره النون في غي ناقية ولفظ يارد بمعنى يقدرو ولفظ ان في قوله

انجا اشارة الى مضمون المصراع السابق ولفظ جاي بمعنى الموضع و
 المكان يعني لا يقدر احد في ذلك الموضع ان يضرب نفسه او يتسكلم في
 منع ذلك الفصل لانه فاعل مختار ولانه هو السلطان فقط كما مر وما
 سواه كلهم عبيده **لك بامرغ هو ماهي دهد** اول كده بالقي قوتنه و
 وير لفظ مرفوع بمعنى الطير وهو مضاف الى قوله هو ولفظ
 ماهي بالياء الاصلي بمعنى السمك يعني هو لقادر القيوم الذي يعطي
 الطير الذي يطير في الهوا السمك ويجعد نصيباً له **بند كانر دولت**
وشاهي دهد قول الترينه دولت وشاهي وير الياي في لشاهي مصدر
 وفي بعض النسخ دولت شاهي بلا و او العاطفة وح يكون اضافة قوله
 قوله دولت الى قوله شاهي بياناً يعني يعطي لعباده دولة و سلطنة
بیدر فرزند پید او کند باياسزا و غلاتي پید او اید ولفظ بي
 تكسر الباء العربية من حروف النفي يعني يخلق الله تعالى ابناً بلا اب والمراد
 هو عيسى عم قال الله تعالى ان مثل عيسى عند الله كمثل ادم خلقه
 من تراب ثم قال له كن فيكون ويحتمل ان يكون المراد ادم دم **طفل ياد ر**
مرد كوي او کند طفل مريد ايجده كوي او اید ولفظ كوي صيغة مبالغة
 من كفتن كذا في الكلام يعني يحمل النصب في المهد متكلماً والمراد ايضا
 هو عيسى دم قوله تعالى قال كيف تكلم من كان في المهد صبياً قال

اني اعبد الله اتاني كتابا وجعلني نبيا الاله حكى الله لما بهت زليخا
 علي يوسف دم شهد علي صدقه ومصنعي حاضر في الدار وهو ابن الله
 اربعة اشهر قوله تعالى ان كان قيصة قد من قبل فصدقت وهو من
 الكاذبين وان كان قيصة قد من دبر وهو من الصادقين ويحتمل
 ان يكون المراد ههنا **مرح صد ساله راحي** **ميكند** يوزيلك والمخ
 ايدري لفظ مرده اسم مفعول من مردن بمعنى الموت والهمزة
 للاضافة الى صد ولفظ سائل بمعنى السنة يعني يحيي مات من ما
 عام والمراد هو عزير دم حكى ان عزير دم مرق على مقبرة قبة فري
 فيها عظاما رمية فحضر الي بالانرا كيف تجد حيوة فاراد الله
 ان يعلم حال قدرته فقبض روحه وروح حارة ثم احياه بعد مائة
 عام فنظر اليهم ان الله عظام رمية فاحياه الله تعالى في نظم محمد
 تعالى على حاله قدرته قوله تعالى فلما تبين له قال اعلم ان الله تعالى على كل
 شئ قدير **ابن يحيى حق ديكرى كى منكند** بوني حقدن غيري
 كم ايدري لفظ اين ايضا من اسما الاشارة فهو اشارة الى مفرد
 المصراع الاول والياء في يحيى نزل ولفظ جز بمعنى الغيب والياء في ديكرى
 للوحدة ولفظ كى بفتح الكاف العزى وسكون الياء يحيى والمعنيين
 الاول بمعنى السلطان الاعظم والثاني السؤال عن الوقت

يقال

يقال بالتركى قجن والمراد هنا الثاني والمعنى متى يفعل هذا الفعل غير الله
 تعالى **صانع كى طين سلاطين ميكند** طين دن سلطانا يد رصا نعد
 اول الياء في صانع للوحدة والكاف في لفظ كى ربطة والزا المعجمة فيه مخففة
 من ازو المقدير صانع كى ارضين اه والسلاطين جمع سلطان يعنى هو الصانع
 هو الصانع الذي يصنع من الطين سلطان قوله تعالى اذ قال ربك للملك
 الخلق لو ينشر من طين الاله **نجر رجم شياطين ميكند** رجم شيطان
 انما يكون نجرى بول يجعل الشياطين رجما بالنجر قوله تعالى ولقد زيننا السماء
 الدنيا بمصابيح وجعلناها رجوما للشياطين الاله **از زمين خشتك رو**
 قور مشير دن بنور اول كياه لفظ زمين بمعنى الارض وهو مضارع الى
 خشتك وهو بضم الخاء المعجمة بمعنى اليابس وروايد مضارع من روي
 بمعنى الانبات ولفظ كياه بكسر الكاف الفارسي بمعنى الكلاء يعنى بنت من
 الارض اليابس كلاء وزروعا من البقل والخطة وسائر الازهار **اسمانها**
راهراود ارد نگاه كوكري دخی اول طور نگاه لفظ اسما بالذم بمعنى
 الفلك ولفظ هارادات الجمع في اسما وجمادات اول وارومضارع من داشت
 بمعنى الاخذ والشرين المعجمة بقلب الراء المهملة في المستقبلة ولفظ نگاه
 بالكاف الفارسي بمعنى الحفظ يعنى وهو ياخذ الافلاك حفظا ايضا
 اعلم ان القاعدة عند ارباب هند اللسان انهم اذا ارادوا ان يجعلوا السما

كياه

واحد جمعا نظروا فان كان من ذوى الروح جمعه بالالف والنون
 نحو عالميان ومرغان وماهيتان وكوسفندان ونحوها وان كان
 من الحوادث جمعه بلفظها نحو سمانها وزيتنها ونحوها **هـ**
در ملك انبارى هي كسر ملكنده انك اور تا ق دكل ملك بضم الميم وكرها
 ولفظ انبارى بمعنى الشريك ولفظ في بكسر النون والامالة حرف فني كذا
 في طامى يعنى ليس احد في ملكه تعالى شريكه **قوله اور الحقنى وسازنى**
 قولنك ترتيب وصوتى يوقى بيل الحق هنا بمعنى الصوت ولفظ
 ساز بمعنى لترتيب يعنى ليس لقوله وكلامه تعالى صوتا وترتيب حروف
 لان الكلام بهما من علامات النقصان والله تعالى منزعه عنه **در نعت**
سيد المرسلين لما فرغ من احكامه تعالى وتقد حكمه وكمال قدرته وتنز
 هم عن سماء النقص شرع بالتصليية فقال **سيد الكونين وخاتم المرسلين**
 قوله سيد خير طينتين خذوف محمد بن عبد الله بن عبد المطلب سيد الكونين
 وكذا وخاتم المرسلين فيه تلميح الى قوله تعالى ما كان محمدا با احد من جلالكم
 ولكن رسولا لله وخاتم النبيين الاية والى قوله **صم** لاني بعدي وقال **مولانا**
 جل جلاله **سيد الكونين** والثقلين والفرقيين من عرب وعجم
احمد **مدبوق في الاولين** جملة من صوته كذا في **الاولين** لفظ امد من
 امدن ولفظ بود بضم الباء وسكون الواو والذال معناه بالتركي ايدى

يعنى **صم** بفتح كل الابداء ولكنهم يفتخرون به لكونه رايهم واشرفهم **هـ**
بيت فان النبيين في خلق وفي خلق ولم يدانوه في علم ولا كرم **الحديث**
 جعلنا من امته **صم** **بيت** بضم كذا معشر الاسلام ان لنا من القضا
 ركتا غير متهدم **انك امدن فلك معراج** او اول رسول كنه فلك
 معراج بلفظانه بضم النون وسكون الهاء من اسماء القدر بمعنى
 التسع والمعراج اسم مكان من العروج الصعود يعنى جاء الافلاك التسع
 معراجا **صم** اي عرج بحبسه الشريف عن الافلاك التسع **بيت** سرية
 من حرم ليلا الى حرم كما سرى ليدري في واج من الظلم **انبياء اوليا**
محتاج **او انبياء** **اوليا** محتاج **در** **وجود** **شر** **رحمة** **للعالمين** **رحمة**
 للعالمين اولدي اوزى الضمير في وجود شر راجع الى السيد يعنى كان
 وجوده الشريف رحمة للعالمين قوله تعالى وما ارسلناك الا رحمة للعالمين
مسجد **او** **ندهم** **روى** **زبير** **مسجد** **اولدي** **كم** **كل** **يربوزي** **لفظ**
 هم بمعنى الكل لا خاصة الافراد ولفظ روى بمعنى الوجه وهو مضاف الى زبير
 كما ان لفظ المسجد مضاف الى لفظ روى يعنى كان وجه الارض كل مسجد
صم **انك** **يار** **ش** **بود** **ابوبكر** **و** **عمر** **اكارا** **ايدى** **ابوبكر** **وعمر** **يعنى** **هو** **الذي** **كان**
 صديقه ابوبكر الصديق وعمر رضي الله عنهما **ان** **سر** **الكشف** **او** **شقي** **ندهم**
 برغى او جند ناولدي ثقف لفظ سر بمعنى الرأس وهو مضاف الى الكشف

ان اشارة الى الائمة التي سبقت المذكورة بعد هذا واما ان جمع امامه والبار
 فيه للتكثير يعني الائمة التي هي اجتهاد وسعدوا في استخراج المسائل
 الدينية من القرآن والحديث **رحمة حق بن مروان بن عبد الله بن محمد** رحمه حق
 جملتك وروحه بادلفظ روي يحيى لمعان الاول بمعنى الروح والثاني
 انه من وزن المباينة من رقتن كذا في الحلي ولولا هذا هو الاول ومضاف
 الى جملة ولفظ باد امر غائب من يودع بمعنى الكينونة يعني رحمة الله
 على رواحهم اجمعين **بوصيفة بودا امام باصفا** بوصيفة هر صفاء
 مر جعد رلفظ برفخفف من ابو وهو كنية واسمه نعمان بن ثابت
 رحمة الله عليهم ما يعني ان اباحنيقة امام صادق ظاهر **سراج امتان**
مصطفاه مصطفاه كذا في كتابك شمع رلفظ ان مبتدأ وهو اشارة
 الى ابو حنيفة وخبر سراج وهو مضاف الى امتان وهو جمع آفة ومضاف
 الى مصطفاه وهو اسم محمد م والرابطة مقدرة تقدير مصطفاه
 يعني وهو جمع آفة المصطفاه **باد فضل حق قرين جان** او فضل حق
 اولسون قريني جانك يعني كان فضل الله تعالى قرينا لروح ومضاف
شاد بادار روح شاد ان او شاد اولسون روح شاد انك شاد ان
 جمع شاد و هو بمعنى التلميد يعني ليفرح روح تلاميذه رحمة الله عليهم
 اجمعين **صاحب بن يوسف قاضي شدة** صاحب اول يوسف قاضي

اولان الضمير المتصل في صاحب بن يوسف قاضي شدة وقوله قاضي شدة
 صفة لابي يوسف ولفظ شدة اسم مفعول من شدة يعني وصفا
 ابو يوسف الذي كان قاضيا وزخدة والمنين راضي شدة هم محمد ذو النون
 راضي اولان الوو عاطفة والراء العجبة فحفف من از ولفظ ذو بمعنى
 الصاحب والمالك المن جمع منه وهو مصدر من من ين بمعنى الكثرة
 ويحتمل ان يكون بمعنى تعذر النعمة على المنعم عليه وهو جاز من الله
 تعالى مطلقا لانه هو المنعم الحقيقي يعني وكان ذو الفضل والاحسان
 راضيا عن محمد **شافعي ادريس ومالك بازو** شافعي ادريس
 ومالك هر اضافة الشافعي الى ادريس ادني ملا بسة فالشافعي لقبه
 واسمه محمد بن ادريس ولفظ بالمعنى مع يعني واحد منهم الشافعي
 وواحد منهم المالك مع الرمز فلي هذا قوله شافعي يكون خير لمبتدأ
 محذوف ويحتمل ان يكون مبتدأ وخبره قوله **يا فت زيشان دين احمد**
زيب وفر بولدي احمد ديني الزايله **لفظ يافت** ما مضى من يافتن
 بمعنى الوجدان وقوله زيشان فحفف من از ايشان فلفظ ايشان
 جمع الضمير بمعنى همد و همد كذا في الحلي وهو راجع الى الائمة المذكورة
 في المصراع السابق وقوله دين مضاف الى احمد ولفظ زيب بمعنى
 الزينة ولفظ فر بمعنى الرونق يعني وجد دين احمد م منهم زينة

ورونقا روح شانه در صد رحمت شاد باد جنت ایچره در حلقه
صب شاد اولوب روح مضاف الی شانه یعنی کان روح هم فی صدر الحنة
فرجا قصرین از علم شانه آباد باد قصر مضاف الی دین من اضافته
المشبه به الی المشبه و کذا العلم مضاف الی ضمیر الائمة و لفظ آباد بانه
معنی المعمور یعنی عمر بنده تعالی قصر الدین من علم الی یوم القیمة

بسم الله الرحمن الرحیم

باد شاه جرم مارا کدر ارجی عفو ایله کلا یاد شاه الالف فی باد شاه
للداء و لفظ در زائد و لفظ کذا را حاضر من کذا فتی معنی المور
یعنی یا سلطاه السلاطین اعف عیبنا ما کنه کاریم و توأم زکار
یزکن کار زون عفاراته لفظ کنه کار و وصف ترکیبی معنی العافی
و لفظ ایم بکسر الهمزة علامة نفس المتکلم مع الغیر و سقوط الهمزة لشدة
انصافه بالفظ کنه کار و لفظ تو معنی انت للمخاطب و لفظ امر زکار
وصف ترکیبی معنی الفقار یعنی نحن عاصون وانت عفار الذنوب
تو تکراری و ما بد کرده ایم سن ایو کاری و یزید ایلی لفظ تکرار معنی
احسن و الیاء فی کاری للوحدة و لفظ بد معنی القبیح یعنی انت تفعل
افعال احسنه و نحن نفعل قبیحا جرم بی پایان و بی حد کرده ایم جرم
بی پایان و بی حد ایله لفظ پایان معنی النهایت یعنی فعلنا عیبنا

بلاحد و لا نهیة سارها در فسق و عصیان کشته ایم نجبه یلا فسق و عصیا
قلمشوز یعنی کتافی الفسق و العصیا فی سنین کثیره انرا ز کرده بینه کشته
ایم اخر امتشدن پشیمان اولمشوز یعنی ثم رجعنا ثم فعلنا زوز شب
اندن معاصی بوده ایم کچه کوند زدر معاصی اولمشوز اندر حرف یعنی
فی و لفظ بوده اسم مفعول من بودن یعنی کتالیلا و نه ارا فی المعاصی
غافل از یو خد نواصی بوده ایم غافل یو خد نواصی اولمشوز یعنی کتالیلا
عن هذه الایة الکریمه قوله تعالی یعرف الجرمون بسیمهم فیؤخذ بالتولی
والاقدام دائما در بند عصیانمانده ایم دائما در قید عصیا قلمشوز لفظ
بند بالباء العربیة مضاف الی العصیا و هو معنی القید و لفظ مانده کم
مفعول من مانند بمعنی البقاء یعنی بقینا فی قید الجرم و العصیا هم قرین
نفس و شیطان مانده ایم هم قرین نفس و شیطان قلمشوز قوله
قرین مضاف الی النفس یعنی کتا قرین النفس و الشیطانی کتاکشته
بر ما ساعی کج دی ساعت کر عصیان امتدک لفظ کذا شسته اسم مفعول
من کد شتن بمعنی المرور و النون فیة نافیة و الیاء فی ساعتی للوحدة یعنی
ما قرعلینا ساعة الا و فیة فعلنا عصیا با حضوره نکر دی طاعنی
هم عبادت ایچره احسان امتدک قوله حضور مضاف الی لفظ دل وهو
معنی القلب ملعبدا عبادة مع حضور القلب بیت ظلمت سنه من

الظلام الى ان اشتكت قدما الضم من ورم **بردم** **رامد** **بندة** **بكر**
محنة قايوا وزه كلدي برقول قاجوين لفظ **رهنا** بمعنى الباب
والهزة في بندة للوحدة ولفظ **كرخية** اسم مفعول من القرار يعني
جاء على الباب عبد فرغ الطاعة **بيت** ولا تزودت قبل الموت نأفك
ولم اصل سوى فض ولم اصم **رباعي** الى عبدك العاصي انا وصغر بالذ
وقد دعا **كا** فان تغفر فانت اهل **الذ** كما وان تطرد عن رحم **سوكا** ●
اب روي خود يعصيان **ريحمة** جرم ايله يوزي صويني صاحبون
لفظ **اب** بمعنى الماء وهو مضاف الى قوله **روي** وهو بالامالة بمعنى
الصفو ويلا امالة بمعنى الوجه كما هنا وهو ايضا مضاف الى لفظ **خود**
وهو بالواو الرسمى يعني بلعنين الاول اسماء معناه بالقرى كندو
والثاني اذات فيلحق باوحي اسماء ليدد على خصوص حال في الحكم
المرتب كذا في الحكم وما نحن فيه هو الاول والباء في يعصيان نسبة
العصيان **مغفرت** **دارك** **اميدان** **لطف** **تو** **مغفرت** **اميدان**
از لطف تو وفي ههنا تقديم وتأخير للوزن فالنقد **اميد** **مغفرت**
دارد آه يعني رجوا مغفرة ورحمة من لطفك **زانك** **خود** **فموده** **لا**
تقنط چونكه من ديد كذا اي لا تقنطوا لفظ **زانك** اصله **زانك**
خفف لرعاية الوزن فهو يستعمل في مقام التعليل ولفظ **موده**

مفعول
ولفظ ونجته اسم
من رنجته بمعنى الضيق
بمعنى صبا ماء وجهه
نسب صم

كم مفعول

اسم مفعول من فرموده بمعنى الامر والهزة للخطاب يعني لانك
امرت وقلت لا تقنطوا قوله تعالى قل يا عبادي الذي اسرفوا على
انفسهم لا تقنطوا من امر الله ان الله يغفر الذنوب جميعا انه هو
الغفور الرحيم **بيت** يا نفس لا تقنط من ذل غضبت ان الكبار
في الغفران كالتم **بحر الطاف توبي** **بايان** **بود** لطفك در ياكسي بي يا
بايدر يعني ولانه ليس لبحر الطافك خد ولا نهاية **بيت** لعل رحمة في
حين يقسمها تاتي على حسب العصيان في القسم **نا** **اميدان** **رحمت**
شيطان **بود** قطع اميد ايلين شيطاندر ● والثا والاخرة في
رحمت للخطاب ولفظ **بود** بمعنى است في ههنا البيت يعني من
يا سر من رحمتك هو الشيطان **نفس** **وشيطان** **زد** **كرماراه** **من**
نفس ايله شيطان اورد ي يولي لفظ **زد** ماضي من زدن بمعنى
الضرب ولفظ **راه** بمعنى الطريق وهو مضاف الى لفظ **من** وهي غير
المتكلم بمعنى انا يعني يا كريم ان النفس والشيطان ضرب وقطع
صريقي اي منعوني من العبادات والطاعات **بيت** فان امارتي بالسوء
ما تقط من جبر لها بنذر الشيب والهزم **رحمت** **باشند** **شفاعت**
خواه **من** **رحمتك** اوله طو توجي الى لفظ **شفاعت** خواه وصف كسي
وهو ايضا الى من يعني رحمتك شفيعا في **حشم** **ارم** **كر كنه** **ياكم** **كفي**

كوزنوتارم كه كنه دن بان اولم اعلم ان الميم الساكنة اللاحقة لاواخر
 الكلمات ضمير المتكلم فان اللاحق اخر الاسم يكون ضمير المجرور كما في قوله
 يا كرم وان اللاحق اخر الفعل يكون ضمير المرفوع كما في قوله دارم ولفظ
 كنى مضارع مخاطب من كردن يعنى انظر واتمنى ان تجعله طاهر من
 العصية **بیشل** **زان** **كاند** **جهان** **خاکم** **کنی** انفرن اوله که جهاننده
 خاک اولم لفظ بیشل بالباء المعجمة يعنى القدم والامام يعنى مقدما
 على ما يستعملنى ترابا فى الدنيا **اندران دم** **کزی** **بدن** **جهانم** **بری**
 اول نفسی که جان تندن اینته سن لفظ بری مضارع مخاطب
 من بردن يعنى الازهار يعنى فى ذلك الوقت الذى تفيض وتهد
 روحى من جسمى **از جهان با نور ایمانم** **بری** نور ایمان که جهاننده
 اینته سن يعنى اذهبنی من الدنيا مع نور ایمان ای ما انظر واتمنى
 هذا اللهم ارزقنا وسائر المسلمين

در بیان نفس قاره میگوید

عاقل ان باشد که او شاگرد بود عاقل اول کس در که او شاگرد اوله
 يعنى العاقل هو الذى كان شاكرا على نعمائه **تقوا** **انكم** **بر نفس**
خود **قادر بود** **بعده** **نفسى** **اوسته** **قادر** **اوله** **لفظ** **انکه** **مخفف**
 من انگاه فللفظ ان معلوم ولفظ کاه يعنى الوقت فالمجموع المركب

عبارة عن قولنا بعده والياء فيه زائد يعنى وتبعه أى بعد كونه شاكرا
 على النعماء كان قادرا على منع النفس من الاخلاق الذميمة والافعال
 الرديئة وغالب عليها **بديت** **فاصرف** **هو** **ها** **واحد** **ان** **تولية** **ان**
 الهوى ما تولى يصم سوا ويصم **هر که خستیم** **خود** **فرو** **خورد** **ای** **جوان**
 هر که خست من ایلدی دفع ای جوان لفظ خستیم مضاف الى خود
 ولفظ فرو بضم الفاء والراء يعنى السفلى ولفظ خود ماضى من خرد
 دن يعنى الاكل يعنى ايها الفتى من كضم غيضة **باشد** **اوز** **رستگاران**
جهان **اولدی** **اول** **کسر** **محصلین** **دن** **در** **جهان** **رست** **ایم** **مفعول**
 من رستن يعنى الخلد ص والمجموع المركب يعنى المخلص والالف
 والنون للجمع يعنى كان هو من المفلحين والمخلصين فى العالم من
 شد اید يوم القيمة قوله تعالى وسارعوا الى مغفرت من ربكم وحده
 عرضها السموات والارض اعذت للمتقين الذين ينفقون اموالهم
 فى السراء والضراء والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس
 المايه وعن سهل بن سعد رضى الله عنه ان النبى وم قال من كظم غيظا
 وهو سب طبع ان ينفذه دعاه الله تعالى يوم القيمة عن رؤس
 الخلايق حتى يخبره فى ائى احوار شأ الحديث **ان بود** **ایله** **ترین** **مردمان**
 املك ايله ترى اول کسر در لفظ ترادة التفضيل هذا وقد يكون

اسما معنی الرطب **کری نفس هو باشد دوازده** که هو و نفس از نده بود
لفظی تقدیر که از خفتن اتصال الوزن و لفظ بفتح الباء العجمی معنی لائز
والباء هنا مکسورة للاضافة الى النفس و لفظ باشد مضارع من
باشید بالباء القرنی معنی الکن کذا فی الحامی و لفظ دوازده من وزن
المبالغة من دویدن معنی المشی بالسرعة معنی البیت آن الیه الناس
واحقهم هو الذی یشتی و یسرع فی اثر النفس و الهوى و یسرع به **و لکری**
بندار دوازده تاریک ای بعده ظن ایدراول تاریک رای لفظ بندار
مضارع من بنداشتن بمعنی الظن فالتین للجمعة یتبدل من التو فی
مستقبلة و لفظ انما اشارة الى ذلك الشخص الایله و لفظ تاریک
معنی الظامة و المجموع المركب و هو تاریک رای و وصف ترکیبی معنی
سواء القلب **خواهد امر زید شراف خدای** مغفرت ایدراکا اخر
حدای خواهد مضارع من خواستن بالواو الواو اسمی معنی الطلب
فالتین یتبدل الیهاء فی مستقبلة و لفظ امر زید عبد الالف و ضم
المیم مصدر بمعنی المغفرت والرحمة و التصویر راجع الى الشخص المذكور
معنی البیت ان لا حق هو الذی یتبعها و بعده ای بعد الاتباع بهما
یظن ذلك السؤل و القلب یتغفر الله تعالی و هندی الظن ظرف فتح
کری در ویشی بود سخت ای سر کریه دویشک اولور صعب

ای سر الدرویش معنی الفقیر و الباء فيه مصدرية و لفظ سخت معنی
الصعب یعنی ایها الولدان الفقرو لو کان عسیرا و صعبا هم **زده روشی**
نباشد خوبتر دخی در ویشک دخی اولور خوبتر التو فی بنکاشنا
فیه یعنی و لکن لا یكون بشی احسن و انفع من الفقر فی الدنیا و الاخرة
امافی الدنیا فقط و اما فی الاخرة فقوله علیه السلام یدخل الفقر الجنة
قیل الا عنیاء بخمس مائة عام و نصف يوم **هر که او را نفس شومش**
رام شد هر که مکش نفس شومی رام اوله الضمیر فی شومش راجع الى لفظ
که فی هر که و لفظ رام معنی المطیع **از خرمندای و نیکی نام شد اول**
کس بحوین عقل و یخشی نام اوله لفظ خرد یکسر انحاء المجتهد و فتح
الراء بمعنی العقل • و لفظ منذ از ذات النسبة و لفظ نیکی معنی
الحمد و الحسن و لفظ نام بمعنی الاسم و المجموع المركب و وصف ترکیبی
و معنی البیت کل من کان نفس شومه مطیعا له کان هو من العقلاء
و کان هو مشهور بالاکرام احسن **در ریاضت نفس خود رکوش**
مال و یر ریاضت ایجره نفس کوشمال مضاف الى خود و لفظ کوش
بالکاف العجمی معنی الاذن و هو مضاف الى النفس فی المعنی و التاویز
للوزن و لفظ مال امر حاضر من ملید بمعنی الفرق و لذلك یعنی افرك
اذنه نفسک فی الرياضة و اجعلها مویة **تا نیندازد تر اند و بال**

تا که اتمامی نمی آید و بال لفظ تاهتا لفظه و لفظ نیندا مضارع منفی
 من انداختن یعنی روی فالخاد المعجی تبدل زاده و مستقبله و لفظ
 تر مرکب من تو لخطاب و علامه للمفعول فسقط الواو الرسمی
 بالانصال کذا فی الحلی یعنی تادب نفسك بالریاضه ثلاثه مک فی
 المعصیه و یفهم منه انه لا یكون القدرة و القلبه علی النفس بالریاضه
حکایت روی انه کان رجلاً مغلوب النفس بتوب توبه کثیره و یفقد
 کلمات حق سمع واحد من المشایخ ذلك فقال یحطیر بیالی ان عاد
 هی الاکل اکثر و احکام ان قید النفس ادق من الشعرو انت تربیتها لذلك
 فکیف یکن الضبط بذلك القید بل هو یقطع السلسله **بیت** یکی
 بجهت که کسی بروی جویر و رده ند خواجه بر درید **حکایت** روی
 عن رجل صالح انه قال ما شبعت قط الا نصیحت الله **هم که خود**
سلامت مانند او کم که استرس سلا متله قله لفظ مانند مضارع من مانند
 یعنی کل من اراد ان یبقی بالسلامه **از جمیع خلق رو کرد اند** و کل خلق قد خ
 یوز جویر حی اوله لفظ گرداند مضارع من گردانیدن بمعنی الارجاع و لا
 عراض یعنی و جره عن الناس کل لان السلامه فی الوحده **مرد تاسر**
سر در خواب دانه خلق باشد نه باشد اولی و یقول یجرم باللفظ من بمعنی
 الرأس و الباء فی بسر للاحصاء فجمع سر کثایه عن حاطه الكل

و لفظ خواب بالواو الرسمی بمعنی النوم و لفظ دانه امر حاضر من
 دانستن بمعنی العلم یعنی اعلم ان الناس کلهم نامون ای غافلون عن
 العقبی **کشت بیدار آنکه او وقت از بیدار** دنیا دن کیدنه او بیدار حلی
 لفظ کشت بفتح الکاف الکافی العجمی ماضی من کشتن بمعنی الکیفونه و لفظ
 بیدار بمعنی المستیقظ من ذهب من الدنیا و ترکها و عدها فانیاً و لفظ
 انبیه من مات کما قال علی کرم الله وجهه الناس نيام فاذا ماتوا انتبهوا **آنکه**
در بخاند تر اغدر شریذیر سا که جویر یون کراته اغدر لفظ بخاند
 مضارع من رجا نیدن بمعنی الاندای و الضمیر فی غدرش راجع الی الشخص
 المشار الیه بقوله آنکه و لفظ بیدیر بفتح الباء المعجی امر حاضر من بیدیر
 بمعنی القبول یعنی من اذک و ظلمک غم اغدر منک اجعل عندک مقبول
تا بیا بی مغفرت بروی مکر تا بوله من مغفرت ردائمه و لفظ
 تاهرنا اللقه و الغرض و لفظ یای مضارع مخاطب من یافتن بمعنی
 الوجدان و لفظ بر بمعنی علی و لفظ وی بمعنی او راجع الی الشخص
 المذكور و لفظ مکر تر حی حاضر من کرفتن بمعنی الاخذ یعنی یقبل عندک
 تجد مغفرت و رحمة و لا ترد علیه عندک لان الغدر مقبول عندک و اتم
حق زار و دوست خلق از اراد و سلق اتم حق خلق از اراد
 لفظ نداد مضارع منی من داشتن و لفظ خلق از اراد وصف ترکیبی

و التنبیه و لفظ وقت
 بفتح ما ضم من و
 بمعنی المذهب
 بفتح و

بمعنی العالم یعنی لایا خداوند تعالی خلیلا قوله تعالی والله لا یحب
الظالمین **نیت این خصلت یکی دین دار را** بوقدر بر بخوی
بودین در اوله دین وصف ترکیبی یعنی لانه لیس لاحد من اهل
الدین هذه الخصلة **از ستم هر کورلی زارینش کورکم** ستمه
برده له ریشتر ایلدی ستم بمعنی الظلم وقوله کواصله که او خفف
ثم اتصل للسؤال لفظ دل بمعنی القلب والیاء فیة للوحدة ولفظ
ریشتر بمعنی الجراحة یعنی من جعل قلبا محجوجا و محجونا من الظلم
این خراجت بر وجود خویشش کور کند و نفسی اوزیم اول
ریشتر ایلدی یعنی جعل ذلك الجراحة علی نفسی فی المعنی لانی
نثره سيعود الیه مولانا جلال الدین **بیت** ای که تو ز جاهد ظلمی
می کنی از برای خویش جاهی می کنی و له ایضا حمله بر خود می کنی ای
مرد همچون شیری که بر خود حمله کرده **هر که در بند دل ازاری**
بود هر یکد قصدی دل ازاری و هو ایضا ترکیبی والیاء فیة
للمصدرية یعنی من کاه فی قیدی القلب والظلم الیه **در عقوبت**
کار اوزاری بود و غایتک اشئ زاری اوله کار مضاق الی او وهو
راجع الی الشخص المفهوم من قوله هر که اه والیاء فی زاری مصدرية
یعنی بکون فعلا اها و اینا فی العقوبة والشدّة **ای بر و قصد دل**

اوله بند مضاف
الی دل ازاری صح

ازاری مکن اتمه قصد بر قلبی از آنکه قصد مضاق الی دل ازاری و مکن
نهی حاضر من کور یعنی اسیها الولد لا یجعل قصد الی الظلم **وز خدای خویش**
بیزاری مکن کند و اکثر یکی بیزاری مکنه قوله واصله و از و خدای مضاق
الخوایش والیاء فی بیزاری مصدرية وهو بمعنی التفرقة یعنی
ولا تفعل فعلا یوجب تفرقة الله تعالی عنک بل ما یوجب الفروا
لشرف عند الله **تقویت** های بر همه مرغانه اذا شرف داره که
استخوان خودی جانور زارد **خاطر کس را بر نجان ای بر**
کسک خاطر فی انجته و لر خاطر مضاق الی کس و من نجان نری
حاضر من رنجانیده یعنی لا یجعل اذ و علی بال احد **وز خوردی**
رخم بر جان ای بر یوقسه بر جانوک جراحت صد هتار
ولفظ اورنه اصله و اگر نه یعنی والا و لفظ خوردی ماضی مخاطب
من خوردن بمعنی لا اکل یعنی والا اكلت الجراحت علی الروح **کرمی**
خواهی که کردی معتبر معتبر اولام دیر بسک دمیدم خوئی
مضارع مخاطب من خواستن و کذا کردی بالکافی الفارسی
مضارع مخاطب من کردید بمعنی الصیرونة والانتقال مطلقا
یعنی لو کنت انت تطلب ان تكون معتبرا عند الله تعالی و عند الناس
نام مرد **مخیر بیکوی** **میر** قبحنی خلقک دیمک اورمدم نام

مضاف الى مردم ولتقط بخر بالضم بمعنى الغير والباء الواحد في
 الاول ينكوني للمصاحبة والياء المتشاء في اخر مصدرية ولفظا
 ميرزاي حاضر من بردن يعني لا تدكر احد الا بالخير **قوت نيكي نداري**
بد مكن اي لكي بالمراسك بذكر ايله الياء في نيكي مصدرية ونداري
 مضارع مخاطب منفي من داشت ولتقط بد بمعنى القبيح يعني
 ولولا قوت الاحسان والخير فيك لا تفعل فعلا قبيحا **بر وجود**
ستم مي مكن كند وكنه خود ظلمي جدا يله يعني لا تجعل على وجود
 نفسك بلاحد ولا نهاية **هر كه از غيب زيانش بسته نيت**
 كم كه عيبه ده ولبس بفلا مياي ذكر مساوي اخيك المعين للعلو
 عند المخاطب او محاسنها وتقريرا باليد وغيرها من الجورح على
 وجه التثنية والبعض ولتقط زيان بمعنى الساء والضمير المتصل
 له راجع الى كم في قوله هر كه ولتقط بسته اسم مفعول من بستن
 بمعنى العقد والربط ولتقط نيت بمعنى ليس بقي من لم يقعد
 ولم يقيد لسانه عن الغيبة **ان جنازه كس از عقوبت بسته نيت**
 او عذاب اجره فحين غاميه جنازه بمعنى المثل يعني مثل ذلك
 الشخص لا يخلص ولا يخرجون من العقوبة والعذاب لان الغيبة
 حرام قوله تعالى ولا يقب بعضكم بعضا ايودا حرام ان ياكل لحم

اخيه ميتا فكرهتوه الاية وقوله وم ان الرجل ليؤدي كتابه منشورا
 فيقول يا رب اين حساك اوكذا عملتها اليس فيصفي فيقول
 الله تعالى تحت يا غيبا بك الناس ثم ان المص لقا حسن حيث
 نفى الخلاص من العقوبة عن مثل ذلك الشخص لانه ابلغ في نفى الخلاص
 عن ذلك الشخص لان مماثل الشيء انقص رتبة عن ذلك الشخص
 لان المماثلة من بعض الوجوه ولو مماثلة من كل الوجوه كان هو
 روزبان از غيب مردم بستن وارد عليك خلق عيبه ايله بستن
 لفظا رواه حاضر من رفتن وقوله غيب مضاف الى مردم و بستن
 امر حاضر من بستن والباء الاول مضمومة **اعلم** انه كان المضارع في الغيبة
 يختص بالاستقبال بالسين وسوف كذلك يختص حوله في الفارسي
 بدخول الباء لكن هذه الباء مضمومة اذا كان اول المضارع مضموما او
 شفويا **واما** اذا كان مفتوحا او مكسورا فهو وكذا الحال في الامر الحاضر
 يعني اذهب وقيد لسانك عن الغيبة **تا نيتي دست راي خوب بستن**
 كوريه تادست وباليك قيد و بستن تاهت اللفظة ونيتي مضارع مخاطب
 منفي من ديدن بمعنى الرؤية فالذا يقرب الباء على غير القياس في مستقبل
 كذا في الحلي ودست بمعنى اليد وبالي بالياء الفارسي بمعنى الرجل وهما
 مضافان الى لفظا خود على سبيل البدل والباء في بستن مفتوحة

بمعنی در لظرفیه یعنی لثلا تری یدل ورجلک فی السلاسل والاغلال

یوم القیعة

در بیان خاموشی

ای برادر که تو هستی حق طلب ای برادر طالب حَقِّ اگر یقین یا آگاهی
آن گشت آن طالب الحق جز یزیدان خدا ملک ای لب اجم فرما من حقن
اغری و ارباء فی بفرمان للمصاحبه و هو مضاف الی خدا و لفظ
مکشای نری حاضر من کشادن بمعنی الكشف و لفظ لب بمعنی الشف
یعنی لا تکشف فاک ما امر الله به قوله دم لا تکرزوا الکلام بغیر ذکر
الله تعالی فانه کثرة الکلام بغیر الله یورث قسوة القلب و ان بعد
التاس من الله تقاس القلب وقوله دم من کان یومر بالله
والیوم الآخر فلیقل خیرا ویصمت کخبر داری لا یحوت کربور
من او خلیاموت یعنی لو گشت خیرا من الخلی الذی لا یحوت برها
خود بنیم بر سکوت کند و اعزک اوزم قوم هر سلوت لفظ به یکسوف
امحاط من نهادن الوضع و لفظ هر بر بضم المیم لضافه الی السکوت بیانیة
یعنی ضعیف علی فیک مهر السکوت ای پس بند و نصیحت کوشه کن ای
او غلبیدم ای شید کل کوش اول بند بفتح الباء الفارسی بمعنی النصیحت
وقوله و نصیحت عطف بنفسه و لفظ کوش بالکاف الفارسی
بمعنی الاستماع هنا یعنی انتها الولد جعل النصیحت استماعا و کن متصفا

انت سزا

ک

کرنجانی بایدت خاموش کن کرنجانی استر سیک خاموش اول فی

نجانی للتعظیم و التسمیم و لفظ باید مضارع من باسن بمعنی الام
و التاء فیه الخطاب و لفظ خاموش بمعنی السکوت بالترکی ایسم
فهو یولی ویلا و او و کذا فی الحلی و لفظ کوش فی المصراع بمعنی شو
یعنی لو کان النجاة لازما کن ساکنا قوله دم من صمت نجا وقوله
دم من کثر کلامه کثر سقطه هر که گفتار بسیارش بود هر که
گفتاری لم بسیار اولور گفتار بضم الکاف العجمی بمعنی الکلام و
الضمیر الغائب فی بسیارش متصل الی گفتاری المعنی و التقدير هر که
گفتارش بسیار بود و لفظ بسیار بمعنی اکثر یعنی کل من کان کلامه
کثیر دل در روى سینه بیمارش بود سینه سی ایچنده دل بیمار اولور
لفظ درون بمعنی الداخل و سینه بمعنی الصدر و بیمار بمعنی المریض
والضمیر الغائب فیه متصل الی لفظ دل المعنی و التقدير دلش
درون اه او متصل الی لفظ سینه و التقدير دل درون سینه ای شس
اه فلفظ درمقدرو لفظ درون یعنی یكون قلبه فی داخل الصدر مریضا
او یكون القلب فی داخل صدره مریضا عاقلانرا سینه خاموشی بود
عاقل ایچون سینه خاموش اولور سینه بالباء العجمی بمعنی الضعف
والیاء فی خاموشی المصدریه یعنی یكون عادت لفظا و السکوت

پنجه جاهل فراموشی بود جاهل کاری فراموشی و فراموشی
 بکسر الهمزة للضافة الى جاهل ولفظ فراموشی هم مصدر بمعنى الذهل
 والفقار عن التکوت **خاموشی از کذب و عیبت و اجیبت**
 کذب و عیبت در سکوت واجب در بعضی التکوت عن التکذب و الغيبة
 قد كما واجب قال الله تعالى ومن ظلم ممن افترى على الله كذبات
 الذين يفترون على الله الكذب لا يفلحون وقال النبي صلى الله عليه وآله
 يسوء الوجه والخيعة عذاب القبر **ایله است انکو یکنن رعیت**
 ایله اولور که سوزه رغب در لفظ نکواصله انکه او یعنی الاله والاحق
 هو الذي يكون رغبنا بالقول **ای بود رجنای حق مکر حد حق**
 غیر بر سوز سولیم ثنائی مضاف الحق و تکریم حاضر من کفن
 یعنی لا تقل الا بشاء الله تعالى **قول حق را از برای دق مکر حق** ای صفت
 غیر ایله لفظ برای یعنی الامحارة يقال برای تو یعنی لک و برای
 من یعنی لی و برای زیر یعنی ازید کذا فی الکلمه وهو مضاف الى لفظ
 دق وهو یعنی الغمر یعنی لا تقل قول الحق لاجل الغمر **هر که در بند عبادت**
میشود که او قید عبارتده قالور شود مضارع من شد یعنی من کان
 فی قید العبادت والفضاحة **هر چه دارد جمل غارت میشود** هر چه کم
 صولر یسید غارت اولور یعنی تکریم کل ما يتخذ من الاعمال والحوال

القلبی ضایعاً **دل زیر کفتی میورد در بند** دل بند از اولور حقوق
 دیدن لفظ پر بضم الباء الفارسی یعنی الملو و لفظ میورد مضارع من
 مردن یعنی الموت یعنی يموت القلب في الجسد من كثرة الكلام **کریج**
کفتارش بود در عدد تقدس سوزی اوله در عدد الضمیر المتصل
 فی کفتارش راجع الى الذات الغير المعین المتصف بکثرة الكلام و لفظ
 در بضم الدال و کسر الراء المستدرة مضاف الى العدد یعنی وان کان
 کلامه کثر العدد فی اللطافة **ای که سعی اندر فصاحت میکند** ای که نور
 اجر فصاحت ایلدک یعنی من سعی فی العضا **جره دل رجاحت**
میکند صورة قلبه جرحه ایلدک جرحه بکسر الهمزة مضاف الى دل یعنی
 جعلت صورة القلب جرحه لان السعي في الفصاحة تضعف الاوقات
 اعلم انه ليس فيه مذمة الشوق بل اليلق هو الترغيب والبحث بالاعمال
 والطاعة لان الله تعالى ولو قال الشوق تبهرهم الفاوون الا انه استثنى
 وقال الا الذين امنوا وعملوا الصالحات وذكر الله كثير الاية **بیت** شاعران
 اگر چه غای خوار در قران خدا هست ایشان هم بقران ظاهر استثناء
رونا بر دهان مجوس دار وارد یلک اغتریح من مجوس طوت یعنی
 اذهب و خذلساتک مجوساً فی الفهم كما قال النبي صلى الله عليه وآله والذي نفسي بيده
 لا اله غير ما اوحى على ظهر الارض الى طول السجود من لنا **الخلايق**

خویش را میوسد در جمله خلقند کند و می یوس طوت یعنی
 که می یوسد من الحلائق بل کما تطلب شیئا اطلب من الله تعالى لان المنافع
 والمعطى هو الله تعالى **هر که او بر عیب خود بینا شود** که کند و عیب
 بینا اولو عیب مضاف الى خود و لفظ بینا هم فاعل بمعنی البصیر
 یعنی کل من کان بصیرا عیب نفسه **روح او را قوی پیدا شود**
 روحیه قوت آنک پیدا اولو روح مضاف الى او وهو راجع
 الى که فی قوله هر که والیاد فی قوتی للوحدة یعنی یحصل للوحدة
 قوت عظیمه من جانب قدس تعالی قطوبی من شغل عیوبه
 عن عیوب الناس **بیت** مکن عیب خلق الی آخره و منند فاش
 بعیب خود از خلق مشغول باش **حکایت** که عمر بن الخطاب
 رضی الله عنه یقول رحم الله امرأه دی الینا عیوبنا لو کان اصحاب
 النبی هم یجعلون عیوبهم هدیایا فیما بینهم یریدون الاصلاح ^{اعمال الصواب}

در بیان عمل خالص میگوید

هر که باشد اهل ایمان ای عزیز که اوله اهل ایمان ای عزیز یعنی کل من
 کان من اهل الایمان **یا که در دجا چیز از جار چیز** یا که طور اول و در
 شیئی از جار چیز لفظ جار باجم فحذف من جار وهو من جماد
 العدد بمعنی الاریفة و لفظ چیز ایضا باجم العجمی بمعنی الشئی یعنی

یحفظ أربعة أشياء من أربعة أشياء فاعلم ان ههنا ثمانية أشياء أربعة
 وهی القلب واللسان والعقل والبطن لازمة لحفظ عن الاریفة الاخر وهی حسد
 والكذب والغیبة والریاء والهمام **از حد دل را تا اول پا که دار ابتدا قلبك**
 حسد من پا که طوت الحیدر اذ ذوال نعمة الله عن احد مما له فی صلاح
 دینی او دیتوی من غیر ضرر فی الاخری او اذ ذه عدم وصولها الیه
 یعنی خذ قلبك او لا طاهر عن الحیدر ان فی عوائل كثيرة قوله و من انك الحسد
 فان الحسد یاكل الحسنات کما تاكل النار الخشب وقوله و من ستمه یدخل النار
 قبل الحسنات بستة قبل یارسول الله من هر قال و من الامر او باجور و العوی
 بالمعصية والدها قین بالکبر والتجبر الخیانة و اهل الرستاق باجم
 والعلماء بالحیدر و قال ابن السکاک انما الشبه بالمظلوم من حد
 الحاسد وهو نفس دائم وعقل هائم و غم لازم **حکایت** روی عن
 بعض العلماء اول ذنب وقع من اهل السماء والارض هو حسد فان
 ابليس حسد آدم و من حتی خرج من الجنة وان فایر حسد هابیل حتی
 قتله **خویش تر را بعد از آن من مؤمن شمار** صکره کند و مؤمن فی
 یا که طوت لفظ شمار امر حاضر من شمر من بمعنی القدی یعنی قدانت
 نفسك بعد ذلک مؤمنای بعد تطهر القلب عن الحسد **یا که دار از کذب**
و از غیبت زبان یا که الی کذب و عیب بدنی قد صریح بیان الغیبة و ما یترتب

عليها. واما الكذب فهو الاخبار عن الشيء على غير ما هو عليه فان لم يكن
 عن عمد ففقدوا الفهم فطعن قوله تعالى ولهم عذاب اليم بما كانوا
 يكذبون **تاك ايمان** ينقذ **دريان** تازيانة دو شمية ايمان ولي لفظ
 هنا للغة والتا في ايمان للخطاب وينقذ مضارع منقذ من قتادة
 بمعنى السقوط والوقوع. ومعنى البيت خذ لسانك طاهر عن الكذب
 والغيبة لئلا يقع ايمانك في الضرر والنقص فيه اشارة الى ان الايمان
 لا يكون سالما مع الكذب والغيبة فوله **لا يبلغ العبد صرحا الايمان**
 حتى يدع المزاج والكذب ويبلغ المراد وان كان محققا **ياك اكراد اري عمل را**
را كرمك فاد شمره رايه الربا جعل عبادة الله الموضوع لتعظيمه
 والتقريب اليه وسيله الى غيرها **شمع ايمان** **ترايا شصيا** شمع ايمان
 ايجون او كوضيا شمع مضاف الى ايمان وهو ايضا مضاف الى ترا وتغني
 لو تجعل العمل طاهرا وعاريا عن الربا يكون شمع ايمانك ضيا فوله هم
 صوبي للمخلصين ولذك مصابيح الهدى الحديث **جوه شكم اياك داري**
از حرام چونكه قرنك باك صوة سن از حرام. لفظ شكم بمعنى البطن يعني
 لو تغر البطن عن الحرام **مرد ايمان دار يا شى** **والتلام** من دايان دارا
 اولوسن والتلام مرد مضاف الى ايمان وهو وصف تركيبي يعني
 يكون انت رجلا ذا ايمان **هي که دارا اين صفت** **بايد شريف** کم طور

بوضع اول اولور شريف يعني كل من انصف بهذه الصفات الاربعة
 المذكورة يكون شريفا وعززا **ورنه دار ايمان ضعيف** **يوسف**
 اول طور ايمان ضعيف لفظ واصل وكر وقوله نذار مضارع منقذ
 وقوله ايمان مضاف الى ضعف يعني ولو لم ينصف بهذه الصفات ياخذ
 ايمان ضعيفا **هي که باطن از حرام من باک نسيب** باطني كيمك حرام
 باک دكل الشين في حرام مصروف الى لفظ الباطن والتقدير هي که باطنش
 از حرام يعني كل من لم يكن باطنه طاهرا عن الحرام **روح اورا راه سوي**
افلاک نسيب روحى انك ساك افلاک دكل روح مضاف الى او ولفظ
 ده فمحقق مره بمعنى الطريق ولفظ سوي بمعنى الجانب والطرف
 واليار للاضافة الى الافلاک وهو جمع فلك يعني ليس لروح طريقا
 الى جهة الافلاک ولا يغلض عليه من علو حيايه تعالى فيضاف العلم
 ولا سرار الالهيه **جوه نياش باک ايمان از راه** چونکه بر اعماله
 فارشور رايه يعني اذا لم يكن الاعمال خالصا عن الربا **هست**
بي حاصل چون نقش بوريه حاصل يوقدر چون نقش بوريه قوله
 هست بي حاصل في تقدير بي حاصل وجوبه في المثل ونقش بکسر
 الشين مضاف الى لفظ بوريه وهو بمعنى الحصر يعني ليس لذلک الاعمال
 المخلوطة بالربا غرض ولا فائدة مثل نقش الحصر **نشد عمل خلاص**

هر كس يك اعمالی كه حاصله كل يعنى كل من ليس له في الاعمال اخلاص **در**
جهان از بندگان خاص نسیب هیچ اول كس بنده بودن خاص
 دكل بنده كان بكسر النون مضاف الى خاص يعنى ليس له ذلك العبد الرئى
 من العباد المقبولين بل المقربون فوله دم ان المرئى ينادي يوم القيمة
 يا فاجر يا غادر يا كافرا يا سارقا يا حياضك وحبط اجرك اذهب فخذ
 اجرك فمن كنت تعمل له **هر كه كارش از حق بود** هر كس اعمالی كه
 الله اوله يعنى كل من كان افعاله واعماله لاجل الله سبحانه وتعالى
 ولا يكون مشوبة بالربا **كار او بيسته بارونق بود** متصرا لك
 ايستى جوزه ماه اوله كار مضاف الى او ولفظ بيسته بالباد الفارسي
 لمع مفعول من بيوستن يعنى الوصول والايصار كذا في المحلى وهنا
 كناية عن الدوام والاستمرار يعنى يكون جميع افعاله واحواله بالرونق
 واللطافة دائما فوله وحينئذ سئل معاذ بن جبل الوصية فقال
 يا رسول الله صني فقال اخلص دينك بكفيتك العمل القليل

در بيان آنكه پادشاهان از زيان

چا خيلك اى برادر جهان اى برادر دورت خصلت در جهان
پادشاهان از اهرى دارد زيان پادشاهه و انما طورت زيان يعنى بها الاخ
 ان اربعة خصال للملوك والسلاطين عيب ونقصان وهو كثرة

الضحك

بسم الله الرحمن الرحيم
 المكتبة المخرجة - قسم المخطوطات

الضحك فيما بين الناس والصحة مع كل الفير وكثرة الخلوة مع النساء
 والظلم **پادشاهان در ملاء خندان بود** پادشاه ظاهرده له خندان
 اولور خندان اوزان المباقة من خنديت بمعنى الضحك يعنى اذا
 كان ضحاكا في العيان **في مكان در هيتش نقصان بود** هيتش
 سز نقصا اولور يعنى يكون في هيتش نقصان بالارباب **باز صحت**
دانشين باهر فقير كير وصحت ايلمك باهر فقير يعنى ثم اتخاذ الصحة
 مع كل فقير **پادشاهان از اهرى دارد حقير** پادشاهي دائما طورت حقير
 يعنى ياخذ السلاطين ويجعلهم حقير وذليلا وفي بعض النسخ
 المصراع الثاني هكذا پادشاه را عيب بادشاه كوش كير يعنى يكون للسلطان
 عيبا فاستمع **باز زيان بسيار اگر خلوت كند** جوق الكعورت ايله
 خلوت ايدر لفظ زيان جمع زينة وهو عيب المرأة يعنى انه لو جمع
 مع النساء خلوة كثيرة **خوش تر شاه بي هيت كند** كدين شاه
 بي هيت ايدر يعنى يجعل نفسه سلطانا بلا هيبة **هر كه افرجهان**
 داري **بود** كيمه كم فرجهان دارلقوله فر كسر الراء المستددة مضاف
 الى جهان دار وهو وصف تركيستي يعنى السلطان واليار فيه مصدريه
 يعنى كل من كان له رونق السلطنة وميلها **میل او سوي كم از اري بود**
 عادق انك كم از ارق اوله ميل مضاف الى او ولفظ سوي مضاف

ايضا الى كم ازاري بفتح الكاف العزفي بمعنى النقضاء والمجموع وصف
 تركبتي بمعنى العدل يعني يكون ميله الى جهة العدل لا الظلم لانه يوجب
 لفظة الحق وتفرقهم كما ينبغي ان شاء الله تعالى **عدل بايد بادشاهان را**
وداد بادشاهانه كرك هم عدل وداد بايد مضارع من يستعني
 الزوم ولفظ داد بمعنى العدل معصوف على العدل فهذا تفتن
 في العبارة يعني يلزم للسلطين العدل **تازعد لشعالي كردند شاد**
 تا كه عدلند بنو خلق اوله شاد تاهنا للعلم والضمير في عدلش
 راجع الى بادشاه والياء في عالمي نسبي وكردند بالكاف العجمي جمع المضارع
 من كرد يعني ليصير جميع خلق العالم فرحين من عدله **حكاية** اخ
 نوسروان العادل ذهب الى الصيد فضاواراد ان يجعله كبايا ولم
 يجد ملحا عنده فارسل غلاما الى قرية فقال اشتر الملح بالخن لكلا
 يكون رسما ولا يكون القرى خرابا فقالوا ما يكون من هذا القدر فقال
 ان بناء الظلم كان في الماضي قليلا وكل من جاوزه حتى وصل الى هذه
 المرتبة **كركند اهنك ظلمي بادشاه** كرايد رسه وصد ظلمه بادشاه اعلم
 ان لفظ كرك بالكاف العجمي لعان الاول الحوب بالتركى او يوز الثاني
 ادات الفاعل يتصل باو اخر الاسماء يقال كونه كوز كرك وكفشر كرك
 والثالث ادات الشرط مخففا من كرك وهو الملق ههنا واقبال الكاف

العزفي فهو بمعنى الاثم ولفظ اهنك بمعنى القصد والكاف مكسوة
 للاضافة الى ظلمي والياء فيه ياء الغضة ولفظ بادشاه فاعل كرك
 يعني لو قصد السلطان الى ظلم عظيم **سود كند مرو را خيل و سپاه**
 اليمز اصتى كاخيل و سپاه لفظا سود بمعنى الفائدة والرج وتكند مضارع
 منع فاعله خيل و سپاه وقوله مرو را اصله مرو را كاخيل و اورا راجع
 الى السلطان المذكور يعني لا يفيد اخيل و السباه ولا يجعلون خيرا له
 بل يفرقون في الافاق **حكاية** روى ان ملكا من ملوك العجم تطاول
 بالظلم على الرعايا وشرع الى الظلم والابزار فالتاسر طاراوا المتكايد
 ظلم تفرقوا في الافاق فلما ضاع الوعايا كان ارتفاع المملكة وغلته بانافضا
 وكانت الخزينة خالية فالاعداء هجموا عليه فلما سمعوا بنوا الخية ذلك
 قاموا بالمنارعة فطلبوا ملك اسيرهم فالتاسر الذي تفرقوا من ظلمه
 اجتمعوا عليه وعاينوه فاحذوا الملك من يده وتقرر في ايديهم
چونكه عادل باشد و فرخ لقاشه كه عادل اوله هم فرخ لقاشه فرخ
 بفتح الفاد وضم اللام المشددة بمعنى المبارك واللقا بمعنى الصورة و
 المجموع وصف تركبتي يعني اذا كان السلطان عادلا ميمون الوجه **يكند**
اندك ملكانه را بقا صلك ايجرم اولور شاهه بقا يعني يكون له بقاء في
 المملكة بالسلطنة **چون كند سلطان كرم بالتركى** كرايده احسان

سلطان لشکر الیاء فی لشکر الوحده یعنی اذا احسن السلطان
 بعسکر بر او باز ند صلا جان بر سوری یوز جان اوینار لرا کچون
 مع بر سر لفظ بر مضاف الی او وهو راجع للعب والیاء فی سري
 للوحده یعنی لاجل ذلك السلطان یلقبون وینفدون مائة روح علی سر
 واحد ای لو كان لواحد من ذلك العسکر مائة روح فضا یجعلها
 فدا الراس ذلك السلطان فانصف ما قاله الراد

وهو راجع الی السلطان
 الموصوف بالاسم
 ولفظ باز ند جمع
 المضارع من باز ند
 یعنی ماضی

در بیان اخلاق حمیده

چار چیز آمد بر ترکی را دلیل دورت شئی کلدی اولولقه دلیل
 بزرگی معنی العظیم والیاء فی مصدریه یعنی جاء اربعه اشیاء
 دلیل للفضله والسعادة وهی اعزاز العلم والحب بالصواب
 والحذر عن الاعداء والسرور فیما بین الاصدقاء **هر که از دارد بود**
مرد جلیل که طور تر ایست اولور فی جلیل لفظ انه اشاره الی چار چیز
 والراء الی هی علامه المفعول مقدر ولفظ مرد مضاق الی جلیل
 یعنی کل من اخذ وخلق بهذه الاشیاء الاربعه کان رجلا جلیلا
علم را اعزاز کرونه حسنا علم اعزاز الیك هرنی حسنا ای الاول
 اعزاز العلم واکرامه بلاحد ولا حساب وكذا اعزاز اهل العلم واکرام
 دلیل لها خلق را داد از جواب با صواب خلقه ویریک هم صوابله

جواب

جواب ای الثانی اعطاء الجواب للخلق مع اللطف والصواب **بیت**
 ینطق آدمی بر تر است از دواب دواب از قوبه کر نیکی صواب **هر که دارد**
دانش و عقل نیز کده که علم اوله هم عقل و غیر لفظ دانش اسم مصدر
 معنی العلم اهل عقل و علم را دارد عزیز اهل علم اول حور و اعم عزیز یعنی
 کل من کان له علم وعقل و غیر یتخذ اهل العلم عزیزا و مرغوباً بهذا البیت
 ناظر الی قوله علم را عزاز کرده الی اخره ای برادر تو نمی داری تمام ای
 برادر و ایسم عقلک تمام **نرم شون کوی با مردم کلام** یوشق
 وهم صلی دی خلقه کلام لفظ نرم معنی اللطیف والملایم و شیرین
 معنی الخلق اعلم انه لفظ کوی الکاف العجمی لسان الاول لکرة بضم
 الکاف وفتح الراء المخففة بالترکی صوب والثانی وصف ترکیبی الی
 ركب مع الاخر نحو سخن کوی تکلم بالناس لطیفاً و احلی و هذا البیت
 ناظر الی قوله رحمه الله خلق ما داد از جواب با صواب **هر که بلا نریش**
دوبی و تلخ کوی ایتم که اوله اشکی یوزی و آهی سوزی لفظ ترش
 کوی وصف ترکیبی لمن کان عبوس الوجه وكذا قوله تلخ کوی وصف
 ترکیبی لمن کان کلامه بظلم و تشدید الی یعنی کل من کان عبوس
 الوجه و مر الکلام **دوست از وی بگرداند روی** دوندرد روی
 اندخ یوزی دوستانه جمع دوست و لفظ وی راجع الی که فی هر که

والثانی امر حاضر
 وهو المراد هنا
 کفره و هو المراد هنا
 والمعنی ان کلام عقلک
 تمام صواب

بعضی معنی
 الخلق و هو المراد
 آدمی و هو المراد

وقوله بگرداند جمع المضارع من كرون انند و فاعله دوستانه
 ومفعوله روى يعنى يرجعون الاصدقاء وجوهرهم عنه و بعضه
 عنه هر كه از دشمن نباشد **بدر حذر** كيم كه اعدا سندن اتميه حذر يعنى
 الثالث ان كل من لم يكن من عدو وعلى الحذر **عاقبت بیدار و رنج**
و ضرر عاقبت اندك كور رنج و ضرر بید مضارع من دیدن
 و لفظ اوراجع الى دشمن يعنى برى هو اخر الامر ضرر امنه **در میاد و گشتا**
مسرور باش دوستانه یا ننده مسرور اول بیا بمعنى الوسط
 واليمين و باش امر حاضر من باشيد يعنى الرابع انه كن فيما بين
 الاحياء والاصدقاء مسرور لان اخوة عند هر نورس الملا لة
و خرد داری ز دشمن دور باش و ار سه عقلك عدو و دن دور اول
 لفظ دور بضمه بمعنى البعيد يعنى لو كنت تاخذ عقلا كن بعيدا من العدو
 و هذا المصراع والبيت الاق ناظر الى قوله هر كه از دشمن نباشد حذر
در جوار خود و دران مده كند و قريكه عدويه و يرمه يول جوار
 مضاف الى خود وقوله مده نهى حاضر من داد يعنى لا تقطع للاعداء
 طريقا قريك از برای انكه **دشمن دور** به زير اعداد نه اير اقلق بگذر
 الاول بمعنى احسن والثاني بمعنى السفر جيل بالتركي ايوله و المق هنا
 هو الاول لان كون العدو بعيدا احسن **باصحيان باش و اتم هشتمين**

اول برای مضاف الى انكه
 و لطف به بکسر الباء
 لمعنيين ص

دائما و ستر الى اوله هشتمين هشتمين وصف تركيبي يعنى كن
 قاعدا مع الاصدقاء **قائما** **توانی روى اعدا را مبين** قدرتك اولد فچه
 كورمه اعدا يوزين تا هنا يعنى مادام و تواني مضارع مخاطب من
 توانستين بمعنى القدرة و لفظ مبين نهى حاضر من دیدن يعنى
 مادام تقدر لا تنظر الى وجه الاعداء **ای پسر تدبیر راه نوشته**
كن ای او غل بوله كدر سن نوشته ایت تدبیر مضاف الى راه وهو ايضا
 مضاف الى نوشته في الصورة للورثة و اقا في الحقيقة قوله تدبیر
 مضاف الى نوشته وهو مضاف الى راه فتقدير الكلام ای پسر تدبیر
 نوشته راه كن و لفظ نوشته بمعنى الذات و لفظ كن امر حاضر من
 كرون يعنى اجعل تدبیر الزاد للطريق ای لطريق الاخرة خذ هذا و كن
 من الناهضين ولا تنس الى ما قال بعض الناضرين **بجديت**
این و آن يك كوشه كن پسر بوندك انك سوزين يك كوشه ایت
 اعلم ان لفظ پسر بالباء المعجمي بمعنى بعد كما خوفیه و اما بالياء
 العزى فهو لمعان الاول بمعنى الكثير فحقفا من بسادستی
 يقال بانتركي نجه نجه والثاني بمعنى فقط والثالث بمعنى الشكوة
 وقوله حديث مضاف الى این و این على سبيل البدل و لفظ را
 مقدر في قوله كوشه و التقدير يك كوشه را كن فز الكلام كتابه

عن الترك يعني ثم دع حديث هذا وذلك من القللا

در بیان جارجی در حضرت و الموق

حارجی است ای برادر با خضر دورت منته حصار واری
سر لفظ است مصروف الی قوله با خضر فالنقدیر جارجی بلخص
است یعنی أربعة اشياء مع الخضر والهول وهي القرب بالسلطان
والالفه والمصاحبة مع الفسق والفاجر والرغبة الی الدنيا وجرها
والصحبة مع النساء **ثانی** **بلی** **ای** **های** **حذر** قوزك
اولیجه لیت اندیز حذر لفظ ازینر الشارة الجاجیر وهو جمع
یعنی مادام تقدركن عنها عن الحذر **قرب** **سلطان** **والقرب** **ای**
قرب سلطان ویرام الفتی قربت مضاف الی السلطان ولفظ بدایه
جمع بد وهو عبارة عن الفسق یعنی الاول قربة السلطان
والثانية الالفه مع اصل الفسق والبدعة **رغبت** **دنیاء** **صحبت**
باز **ثانی** **رغبت** **دنیاء** **عورت** **صحبتی** **رغبت** **مضاف** **الی** **الدنيا**
یعنی الثالثة الرغبة والحبة للدنيا والرابعة الصحبة مع النساء فلما
فرغ من تعداد هذه الاشياء الاربعة شرع فی بیان غواظها فقا
قرب **سلطان** **انقش** **سوزان** **بود** **قرب** **سلطان** **انقش** **سوزان**
اولور قرب مضاف الی سلطان وكذا انقش مضاف الی سوزان

وهو

وهو من اوزان المبالغة من سوختن بمعنى الاحراق یعنی ان قرب السلطان
نار حارای كما ان النار يحرق ويهلك ما يقرب اليه كذلك قرب السلطان
احراق واهلاك معنى وصورة اما معنى فلانه بعد من الله تعالى ولم يزل
عبد من السلطان قریباً الا ازاد من الله بعد **حکایت** روى انی علی
بن عیسی الوزیر سمع امرأة تقول فی الطريق لاجله هذا رجل یسقط
من عین الحق فابتلی المصالح الناس وغفل عن مصالح نفسه فلما
سمع كلامها انفضت ففعل بنفسه وتاب فصار من الصالحات العمل
واما صورة فلانه كثيرا ما یقع انه یتالم بكلمة فیامر بالقتل **باید** **الفند**
كلاك **جانه** **بود** الفت بدهر هلاك جائ اولور هلاك مضاف الی جائه
ولفظ بود هذا وفي المصراع السابق بمعنى است یعنی الالفه
والمصاحبة مع الفسق والفجار هلاك الروح بالهلاك المعنوی لان
فسقهم یسری الی من صاحب معرفتهم **بیت** **باید** **یار** **کشت**
هم **سر** **لوط** **خان** **دانه** **بنو** **نقش** **کشد** **زهر** **دار** **در** **روز** **دنیاء** **جوار**
زهري وار احسنه دنیاءك جنومار لفظ مار یعنی الحبة یعنی ان الدنيا
یاخذ زهر كالحبة **کجه** **بینی** **ظاهر** **نقش** **ونگار** **کجه** **کورد**
ظاهرین نقشونگار الضمیر فی ظاهر شر راجع الی الدنيا وقوله ونگار
معطوف علی النقش وهو ايضا بمعنى النقش وانما ذکرهما معاً تقنياً

في العبارة يعني ولو ترى ظاهرها ضيقنا المراد انه كما ان العاقل
لا يجب احمية كذلك لا عيب الدنيا قال النبي صلى الله عليه وسلم ان الله يخلق
خلقا بغض اليه من الدنيا والله من خلقها ثم ينظر اليها وقال صلى الله عليه وسلم
لو كانت الدنيا بقدر عند الله جناب بعوضه ما بقي كافر مشركا
في غايه خوب وزيباد **نظر خوب** وزيبا كورينور اول در نظر نمايد
مضارع صيرول من نمودن بمعنى الرؤية الارئية يعني الدنيا ترى في النظر
حسنة والمطيفة **ليك** **از زهرش بود جارا خطر** ليك زهرند
اولور جانه ط خطر يعني ولكن يكون المروج من زهوها خطرا
وخوفا والمراد انه لا يسلم من احب الدنيا قوله صلى الله عليه وسلم هل من احد عشي
على الماء الا ابتلت قد ما قالوا لا يا رسول الله قال كذلك صاحب الدنيا
لا يسلم من الذنوب **زهرين مار منقش** **قالست** بويلانك اغوي
قال در زهر مضاف الى اين وكذا انما يضار الى منقش يعني ان زهر
هذه الحية المنقشة **قال باسد ازوي دور هر كوعا قلت** اولور
الذي دور هر كودر لفظوي رجع الى قوله مار منقش ولفظ كوفي
تقديره او يعني يكون كل من كان له عقل بعيد منها اي ذلك الاحتية
الحجوصقلا نكر الله **سرخ وزرد** سرخ وزرد بقمه وار او غلشن
كبي طفلان جمع طفل ولفظ نكرته هي حاضر من نكرته بمعنى النظر ورخ

بالضم يعني الاحمر وزرد بالفتح بمعنى الاصفر يعني لا تنظر ولا تلتفت
الى الاحمر ولا صفر الصبيان **جوز زناغ مغرورتك ونومك** **زناغ**
وبومغور اوله زناغ كبي زناغ جمع زناغ مغرور مضاف الى رتك
وهو بمعنى اللون ولفظ **بوتخفف** من بوي بمعنى الراحة مطلقا ومكود
نهي حاضر من كديدن يعني لا تكن مثل النساء مغرور اللون والريح
والحاصل انه لا يليق ان يكون مغرورا ومسرورا بالدنيا قوله صلى الله عليه وسلم
الدنيا حلالها حساب وحرامها النار **زال دينا جوز عروس** **راسته**
است بريدنيا جوز عروس **راسته** لفظ زال بمعنى المستم وهو مضاف
الى الدنيا من قبيل اضافة المشبهة الى المشبهة والعروس صفة يستوي
فيها الرجل والمرأة مادام في عرسهما والموقف هنا هو الثاني وراسته
ايم مفعول من راستن بمعنى التزين يعني ان الدنيا التي هي كالنخلة
في المستنة مزينة كالعروس **هر زمانى شوى ديكر خولسته است**
هر زمان بزواج خواسته در الياى في زمانى للوحدة ولفظ
ولفظ شوى بمعنى الزوج وهو مضاف الى ديكر وخولسته ايم مفعول
من خولستن يعني انتهائى كل زمان تطلب وتريد زوجا والمراد انها
لا وفاء لها كما قال مولانا جلال الدين **بيت** اين عجب نبود كه
ميشن **جست** اين عجب كين ميشن دل در كرد جست **مقبل**

ان مردی که **سند زین جفت طاق** مقبل اول کس که جها نذر اول
 طاق الیاء فی مردی للوحید ولفظ جفت بضم الجیم الفری بمعنی الزوج
 فی مقابل الفرد فهو عدد یدیکون تنصیفه بلا کسر وکل شی یقارن
 بشی اخر وکلاهما تحمل ههنا ولفظ طاق بمعنی الفرد وهو فاعل لقوله
 سند یعنی السعید هو الذی کان فردا من هذا الزوج وهو الدنيا
 المصراع الا انی تفسیر لهذا المصراع **ببنت بروی کدود ادش طلاق**
 یوزجوردی ویردی اکا اوج طلاق ببنت بضم الیاء العجمی بمعنی الظهور
 ولفظ وی راجع الی جفت وکذا الضمیر فی دادش راجع الیه و
 بالفتحة الضمیر الفیر الصیحة والهاء العلامة من السماء والعدد بمعنی
 الثالث وقوله طلاق فاعل داد یعنی جعل ضربه الیه واعطاه ثالث
 طلاق **لب ببنت نوی خنداز میکند** آفتده ملوداغ خنداز
 ایدر الیاء فی ببنت بمعنی در نظر فیه و**ببنت** مضاف الی شوی یعنی
 النسیا العجوزة التي تجعل شفها ضحا کاعند الزوج **ببنت هلاک**
از زخم ونداز میکند دیشیر اسند ز هلاک جائز ایدر دند **ببنت**
 السه یعنی ثم تقض هی وترهاک بجراحة السین لعدم وفائها لحرور
ببنت نشاید که سیدی دلت با جها که فی حسی کارا ویا ووفای
 او من المود **در بیان جارجد که نیک نختی ز علاتست** مع المود

مقبل

سند

سند دلیل نیک نختی جارجی اولای دورت سننه سعادته دلیل
 دلیل مضاف الی نیک نختی وهو وصف ترکیبی والنخت بمعنی الطالع
 والیاء مصدریة والمجموع کنایة عن السعادة یعنی کان دلیل السعادة
 اربعة اشیا وهی کون الاصل طاهر والری الصواب وعدم الامتن
 من عذاب الله تعالی وترک لذات الدنيا **هو که این جارجی بود بند**
عزیز کیم که بود ووردی طوتر اولور جلیل یعنی کل من کان له هذا
 الاربعة عزیزا ولسعیدا **اصل پاک امد دلیل نیک نخت** اصل پاک
 اولمق سعیدک شانی اصل مضاف الی پاک وکذا دلیل مضاف الی نیک
 نخت یعنی جارج دلیل السعادة کون الاصل طاهر **انبیت فی اصل**
سزای تاج وخت فی اصل لق مدبرک برهانی در الباء فی اصل
 مصدریة وسزای مضاف الی تاج وخت علی سبیل البذل یعنی
 من لیس له اصالة لیس لایق التاج والتخت **نیک نختانه را بودر**
ای صواب نیک نختانک اولور ری صواب نختانه جمع نخت والری
 مضاف الی الصواب یعنی یكون للسعداء والری الصواب **انکه بدلیت**
یاسند در عذاب اولکم بدری اوله اولور در عذاب یعنی من کان
 قبیح الرای والفکر والخطا فهو یكون فی العذاب والعقاب **هو که این**
از عذاب حق بود کافر مطلق مؤمن اولمق کافر مطلق اولور کافر مطلق

کیمکه ایمنی از عذاب حق
 کیمکه ایمنی از عذاب حق
 کیمکه ایمنی از عذاب حق

الى مطلق و بود بمقتضى است يعنى من كان امينا من عذاب الله تعالى و خطه
 فهو ليس بمؤمن بل هو كافر مطلقا **عمر دينا پنج روزي بيش نيت**
عمر دينا پنج كونه ريشه كل عمر مضاف الى الدنيا و پنج بالباء الفارسي
 بمعنى خمسة والياء في روزي للوحدة و لفظ بيش بالباء الفارسي
 الزيادة يعنى العمر في الدنيا خمسة ايام ليس بزيادة فهو كناية عن القلة
 كما قال مولانا جلال الدين **بیت** عمر همچون جوه نوز میرد مستمري
 می نماید در سدان زيری مستمري شکل آمدست جوه نوز گشت زير خست
 بدست **عافلت انكس كه بيش از نيت نيت** عافلت اول كس
 در كه بيش از نيت كل بيش از نيت بالباء الفارسي و صف تركيبي
 لان لفظ انكس من حاضره اند شيد يعنى التفكير والتأمل يعنى
 من لم يكن متأملا و متفكرا للعاقبة قبل الموت فهو عافل كما اخفى
ترك لذات جهان بايد گرفت ترك لذات جهان طونق كرك ترك
 مضاف الى الذات وهو ايضا مضاف الى جهان و لفظ گرفت مصدر
 من گرفت اعلم ان المصدر يستعمل على ثلثة اوجه الاول انه يكون على
 صيغته بلا ترخيم ولا حذف نحو گرفت و كفت و دشتن والثاني
 انه يكون مرفعا على صيغته ماضية نحو كفت و شفت و كرومن كفت
 و شفتين و كرون والثالث انه يكون على صيغة امر مرفعا نحو

بويكند
 من

من تكيد و بويكند **دامن صاحب دلاي بايد گرفت** دامن صاحب
 دلاي طونق كرك دامن مضاف الى صاحب دلاي وهو وصف تركيبي
 يعنى المرشد الكامل والمعنى انه يلزم على السعداء ان يترك لذات الدنيا
 و شهواتها لانهما سبب الفسق و الفساق قوله و صاحب الدنيا ليس كل
 خطيئة و يلزم عليهم ايضا ان ياخذ زيل الاولياء و المرشدين
 ليخلق باخلاصهم كما قال مولانا جلال الدين **بیت** كوتوسنك
 صخره مر مرشوي چون بصاحب دل رسي جوهر شوي **دري لذات**
نفساني مبكش لذت نفسك از نه كتمه كل لفظاني بالباء الفارسي
 مضاف الى لذات وهو ايضا مضاف الى نفسا و الياء فيه نسبي و مبكش هي
 حاضره يعنى لا تكن في انر اللذات و الشهوات النفسانية **دوست دار عالم**
فاني مبكش بوجهران فاني دوست اتمه كل دوست دارد و وصف تركيبي مضاف
 الى عالم وهو ايضا الى فاني يعنى ولا تتخذ العالم القاني صديقا و احسبا
 لان العاقل لا يتخذ القاني خليلا قوله و دم الدنيا دار من لاداره و لم يجمع
 من لا عقل له **نيت حاصل رنج دينا بردن** حاصلك يوق رنج دينا
 بجمدن رنج مضاف الى الدنيا و لفظ از مقدار المضاف و بردن مصدر
 بالترك النماء و البناء فيه الخطاب وهو مصروف الى قوله حط و التقدر
 نيت حاصلت از رنج دينا بردن يعنى ليس حاصلك من تحمل راحة الدنيا

عاقبت جوی می بیاید مردنت عاقبت اولی که در مرد و زن من در
 مصدر بمعنی الموت وهو فاعل بیاید والتاء فيه ايضا الخطاب بمعنى لانت
 موتك لانه لا ينفذ عنك في العاقبة **ازنت جوی جان برون خواهد شد**
 جوی تنگد جان طشمره اولی که کتک التاء في ثنت الخطاب وبتوء بمعنی
 الخارج یعنی اذ اراد الروح ان يخرج من الجسد **خاکت اندر استخوان خود**
سند استخوانک ایچرم خاک طور کرد التاء للخطابی في حالت مصروف الی
 استخوان بالووالو الهمی بمعنی العظیم والتقدير اندر استخوانت خاک شد
 خواهد یعنی سیکون في عظامک تراب وهذا امر محقق **مر ترازد**
جان جان نیست جان ویرمکه نسکا خود جان بوق مرزا نوداد
 مضاف الی جان یعنی لیس لک خلاص من اعطاء الروح **زنت جوی خفتند**
آمار نیست بود اورچی غیر نفس آمار بقوله زن وصف ترکیبی
 بمعنی قاطع الطريق والتاء للخطاب والتاکف العجمی في نفسك للتصغیر
 وهو مضاف الی آمار یعنی ولبیس قاطع طریقک غیر النفس الامارة
 فيه تلح الی قوله تعالى ان النفس الامارة بالسوء فلقد ان البیانا الاخير
 علة للبت السابق وهو قوله دري لانت نفسي مباشر الی اخره **هکذا**
در بیان سیاق عاقبت میگوید **هکذا**
عاقبت رکن جوی ای غریز عاقبت استراسیک کرای غریز فقط

در بیان سیاق عاقبت میگوید

جوی مضارع محطوب وجبتن بضم الجیم العزنی بمعنی الطلب یعنی
 ان تطلب العافية والصحة والحضور **توانش یافتن در جارجیز**
 بولق اولورانی اندر جارجیز الصیغی في توانش رجوع الی العافية وهو
 بمعنی تواند ولفظ یافتن مصدر بمعنی الوجود فاعل تواند ومفعول
 هو الصیغی یعنی ممکن وجدانها في اربعة اشياء وهي الامن والنعمة
 في مع اهل البيت والصحة والفراغة **ایمنی و نعمت اندر خاندان بری من**
 هم بری نعمت در رالیاء في اعمی مصدریة وچاندان بمعنی اهل البيت
 یعنی الاول من الاستبنا الاربعة للعافية والصحة الامن فيما اوتمت
 لان الخيانة اية المنافق وليس للمنافق عافية في الدنيا والاخرة قوله هم
 اية المنافق ثلث وانصام وصلى وزعم انه مسلم اذ احدث کذب وذا
 وعد خلف واذ اوتمن خان التانی النعمة في اهل البيت **تر درستی**
و فرغت بعد زان بری غولت هم بری غولت هم بری صحت در
 تر درستی مرکب بمعنی صحیح البدن والیاء فيه مصدریة وقوله زان
 اصله ازان وهو اشاره الی قوله تر درستی یعنی الثالث صحة البدن والیاء
 الفراغة والعلة بعد ذلك من الخلق لانه لا احتلاط بهم مرض القلب
 لما فرغ من تعداد الاستبنا العافية شرع فی بیان فضائلها فقال
جوی با نعمت امانی باشد امن وطمع نعمت سکا که نشان اوله التاء

تندرستی

التاء في **باشدت** الخطاب مفعول **باشد** و فاعله امانى والياء
 فيه للوحدة وهو مقدم في المعنى على قوله **بالفت** لان **بامعنى** مع
 وهو يقتضى ما يقاربه اليه قبل **والقدر** چونكه **بشتر** امانى **بافت**
 فالراء **مقدر** يعنى اذا كان وحصل لك الامن مع النعمة **عاقبت**
مرانه نشانى باشدت عاقبتجوى سنده بر نشانى اوله قوله
 اشارة الى **بافت** امانى والياء في **نشانى** للوحدة ولتقدير **مقدر**
 في التاء في **باشدت** والتقدير **باشد** در تو معنى يكون للعاقبة علالة
 منك فيك **بامل فارغ جو بكنى تن درست** قلب فارغ اوله سن
 تن درست لفظ **امل** مضاف الى **فارغ** ولتقدير **بكنى** مضارع مخاطب من
باشد يعنى لو كنت صحيح البدن مع القلب **الفارغ** **ديكر از دنيا**
يدايج هست حاصل اندك جملة مقصودى درست حيث **بظم**
 الجيم العربي مصدر من **جمن** معنى السؤال والطلب يعنى ليس
 ليس لك ان تسأل وتطلب شيئا من الدنيا اصلا يعنى حصل جميع ما
 ولم يبق نقصانك اصلا **برمبادر تا توانى كام نفس** قادر اميك
 ويرم نفسك كامنى مبادر بفتح الواو ونهى حاضر من **اورده** عبد الف
 وضم الواو بمعنى الايتان ولفظ **تا هنا** مادام و **كام** بالكاف بالكاف
 العربي معنى الملقى **تا هنا** فيه و **تا** بالكاف العجمي فيجى المعنيين الاول

جسره ياء

الخطوة والثاني بمعنى الدماغ يعنى ماني ولا تحصل من النفس مادام **تقدر**
تانيقنى اى برده ام نفس حكيمه من تاه نفسك دامنى **تا هنا** للفتة
 وينفى مضارع مخاطب منى من افتاد **ولفظ** دام بالتركي **صوزق** وهو كناية
 عن الفتنة والكر وهو مضاف الى النفس يعنى لئلا تسقط في الفتنة النفسانية
 ومكرها بل خالها في كل ما امرت **هي بيت** وخالف النفس والشيطان
 واعصها و **وامها** **لحضرك** النصح فانهم **نيراي اور هو اى نفس**
 استكن نفسك اياق السنة **الدرير** مضاف الى **باي** و **اور** بالمد والفتح
 امر حاضر من **اورده** ولفظ **هو اى** مضاف الى النفس يعنى **احصل** هو
 النفس ومقصودها تحت **القدوم** ولا تحصل **كم بدوده بره اى**
نفس **را** **از وير** نفسك نصيبين اى **رجان** كم بفتح الكاف العربي يعنى
 النقصا ولفظ **يد** ويعنى **يدان** وهو اذا كان الباء **للاصاق** يكون
 المعنى بالتركي **اى** واذا كان **للمصاحبة** يكون **انك** **فالباء** **هنا** **للاصاق**
 اعلم ان لفظ **ده** بكسر الدال **للمعنيين** الاول انه امر من **داد** **والتا**
 بمعنى القرية **مخففا** من **ديد** و **انا** بالفتح اى الدال **من** **من** **للماء** **القد**
 بمعنى العشر **والمرد** **هنا** **هو** **الاول** ولفظ **بره اى** مضاف
 الى النفس وهو جمع **بره** **بمعنى** **النصيب** يعنى اعطى **نفس** النفس
 قليلا وفيه اشارة الى انه **ولا** **تقط** نصيبا **بالطية** **لئلا** **تفقده**

من الطاعة لأن النفس مطية **بيت** واختار السائر من جوع
 ومن شبع قرب محضه شر من النعم **نفس وشیطان میزن از**
نرا نفس وشیطان ایستور بولدن سنی بر دجج المضارع من بدخ
 یعنی بخر جوتك النفس والشیطان عن الطريق **تا سیند از نادر**
جه ترا تا که آه قویو به اندر سنی تا هنا القصر و سیند از دجج المضارع
 انداختن وجه بفتح الجیم العجمی محقق من جاه بمعنى الحب وكثرة
 یعنی از موندك في حب الفسق والفجور وتصلونك **نفس را سر**
كوب دائم خوار دار نفسكوك باشن دو كوب هم **طوطو خوار**
 كوب یا ماله الضمة امر حاضر من كوفتن بمعنى الضرب فيسبيل القلاد
 في المصدر بالياء في المستقبل والامر و خوار یعنی الحقیر سبب تعمل
 علی وجهین الاول ان يكون الواو ستماء والالف نایب التثنية في النعم
 والثاني ان يكون الواو مفعولاً في قافية صور كذا في الحتمی یعنی
 اضرب رأس النفس وخذها حقیراً وذليلاً لئلا تجعل جرأة علی
 المعاصي **تا توانی دورش از مر دار دار** تا که قادر من حرامدخ دور
 تا هنا بمعنى مادم والضمیر فی دورش راجع الى النفس ولفظ امر دار
 بضم الیم معلوم وهنا کنایة عن الحرام یعنی مادم تقدر خذها
 واجعلها بعيداً عن الحرام **نفس بد را هر که سیرش میکند**

هر کس که نفسش شومی اوله نفس مضاف الی یود و سیر یکسرة
 بمعنى الشبع وهو مفعول كند و فاعل هر که یعنی کل من جعل نفسه
 الرذیة شبعة بان یطر كل ما تطلب من الاطعمة اللذیة والنفس
در گنه كودن دلبرش میکند جر و عصیا آمده اول شیر اوله گنه
 مخفف من كناه و دلبر بمعنى الشبیع والضمیر راجع الى النفس
 والمعنی یجعل نفسه شبیعا فی فعل الصیاء والفسق **بيت**
 ولا ترم بالمعاصي كسر شهورها ان الطعام یقوی شهوة الترم **خلق خوار**
دور دار زهر زهر بوعزك صوت ضلودن دور دمیدم لفظ خلق
 بالماء المهملة والقاف مكسورة للاضافة الى خود و لفظ زهر **نفس**
 بمعنى الحلو یعنی خذ خلقك بعید من كل حلو **تا یفتی در بلا دور**
نره تا بلایه دو شمی من ای ددم تا هنا القلاد و لفظ نره بفتح الباء
 الغرقة بمعنى الغصية یعنی لئلا تقع وتسقط فی الفسق والمعصية
ز آب و ناخ تالب شکم را بر مساز آب و ناخذ فارنگی بر الیمه
 ز آب اصله از آب و لفظ آب بمعنى الماء و تا هنا لاسمها الغایة و لفظ
 شکم بمعنى البطن و بر بضم الباء العجمی بمعنى الماء و المشحون و مساز نهر
 حاضر من ساختن بالترکی دورك و یا یمق یعنی لا تملأ بطنك من الماء
 و خبز الشفة **محو حیوان بهر خود اخر مساز** كند و کی حیوان

وشر آخره بهر مضاف الى خود ولفظ آخر بالمد والضم مشترك
 بين والتركي بمعنى الاصطير يعني لا تباد ولا تجعل بطنك اضطربا
 مثل البهائم والخاصة لا تملأ بطنك بالطعام والشراب لانه
 من حصال البهائم **روز نم که صائم نیستی** کوندوزین ازین دکلکد
 اورج کم بفتح الكاف العزى وخوار امر حاضر من خردن والياء فى نيتى
 الخطاب يعنى كل قليلا فى النهار ولولست بصائم لانه الاكل القليل
 نافع ولزید كالشكر **حکایت** مرض رجل عاقل وقال لاني بطريق
 التصح لانا طرطا ما الامع المنكر قال لا بين ما تركت لى ما لا كثير
 حتى اقدر على ذلك قال لا اب امسك ^{نفسك} من الطعام الى ان يغلب
 الاسترها حتى يصير كل الطعام كالسكر لانه **بر خود افرها نیستی**
 جوق يه حيوانك اولور ساك صوب خود نرى حاضر واخر كسكر كما معلوم
 و بهائم جمع بهيمة وهي اسم لذوى قوائم اربعة يعنى لا تاكل كثر الا انك لست
 بهائم لانه الاكل الكثير منه عنة لما قال الله تعالى كلوا واشربوا ولا تسرفوا
ای که در خوابی به شب تاب روزی که هوش خواب غفلت اخبر
 سه ناهنا لانتهاء الغاية **بهر کور خود جراحی بر فروز** بر جراحی
 شهد لندر بهر سن بهر مضاف الى بخور وهو ايضا مضاف الى خود
 والياء فى جراحی للوحدة وفروز امر حاضر من افروقتن بمعنى الاخرق

شیر
 کلوا
 بین کر چه خدا گفت
 در عقیقت گفت و لا
 تشر فواح

ولا صرأو

ولا احتراق لازما ومتعديا وههنا متعد والمعنى يا من انت فى النوم
 العظيم كل الليل حتى الصباح لا تغفل كذا اكل او قد حرق شمعاً من عمال
 الصلحة والعبادات لاجل قيرك فيكون منوراً **نیت شب خواهی منور**
چور روز این چراغ عمل در فروز خود جز نیستی انعام نیست
 بیوب اچک صنعت حیواندر لفظ خود مصدر مرمر من خوردن و نیستی کبر
 الهمة مضاف الى الانعام بفتح الهمزة يعنى ان النوم والاكل ليس الا صنعت الانعام
 والبهائم **حفتکارا بهر زین انعام نیستی** او یوین یو بهر دن حرمان
 در حفتکار جمع خفته وانعام بكسر الهمزة بمعنى الاحسان وقوله زین انعام
 اشارة الى المضمون قوله بهر کور خود جراحی بر فروز وهو ايقاد شمع القیر
 يعنى ليس للمناعین نصيباً من هذا الانعام والاحسان لان الانسان ما سعى
ای بر بسیار خواهی خفت خبری او غل جوق او میکل صحره خود
 مضارع غطب من خواستن وخفت بضم مصدر مرمر من حقن وخفت
 بكسر الخاء المعجمة امر من خاستن بمعنى القيام يعنى ايتها الولد لو كنت تريد
 ان تنوم نومة كثيرة قم ولا تنم **کر خبر داری ز خود بی گفت خبر وار**
 سه عهلك دیمه دن قالق کور کفت مصدر مرمر من عني ان كنت خیر من
 ذاتک بانه كيف وصل الى هذه المرتبة وكيف سيكون وفى اى ورثة
 سیر و قم بلا قول قم **دل درین دنیای دوختن خطاست**

قلبی بود نیایه ربطا تمک خطا یعنی عقد القلب فی هذه الدنيا الدنیا
 خطا لان حب الدنیا راس کل حظیة **داس ازوی کو نور جینی روا**
 انک اندر دوشور سه روا لفظ وی راجع الی الدنیا و جینی بالحی
 العجمی مضارع محاسب من جند من معنی الجمع بالترکی و قد معنی
 انک لو جمع ذلک الیک من هاهنا و لا تقوا **از چه بندی دل دین دنیا**
دنی نه سید نه بفلادک دنیایه دل لفظ چه بکسر الحیم العجمی و الهادی
 معناه بالترکی نه قهوه عبارة عن غیر دوی العقول کذا فی الحامی و لفظ
 بند مضارع محاسب من یست و الیاء مقدر فی اخر الدنیا لانه مضاف
 الی الدنیا یعنی من اسیب عقدت القلب فی هذه الدنیا الدنیا فالان
 تو یخ هنا **جود فی جاوید روی بود فی** چون ایدک دنیه دملک
 دکل الهمزة فی ذلک الخطاب و جاوید معنی الابر و الباقی و لفظ وی راجع
 الی الدنیا و بود مصدر و الیاء فی الخطاب یعنی لانه لست بابقیا
 فی الدنیا فوتم من احب دنیاه اضر باضره و من احب اخرته اضر باضره
 دنیاه فانزلی بقی علی ما یفتی **منو** چهارای بکسر ملک جاوید نیست
 زدنیافادار اند نیست بهر یاد رفتی **سهرگاه و شام** سر سلیمان
 علیه السلام باخر ندیدی که بر هاد رفت خنک آنکه باوانش و دار
 رفت **ظاهر خود هر میاری ای فقیر** ظاهر یکی آینه تزیین

ای فقیر

ای فقیر میاه رای نهی حاضر من راستی معنی التزیین یعنی لایق تزیین ظاهر
تاجو بدری باصنت کرد منیر باصنتک تا ای کی اوله منیر تا ههنا للعد
 و التاء فی باصنت الخطاب یعنی لیکون باصنتک کالمنیر المنیر و مضاف **طالب**
هر صورة زیبا بکشد اوله طالب صورة زیبا له طالب مضاف الی هر
 و کذا صورة مضاف الی زیبا و هو معنی المزیّن یقال بالترکی یملو و یرثلو کذا
 فی الحامی یعنی لایکن طالبا لکل صورة منریة **در هوای اطلس و دیلاش**
 اتمه میل اطلس دیلاش **هوای** مضاف الی اطلس و دیلاش یعنی لایکن فی هو
 ای الاثویه الفاخرة الشخیمة لانه افاض **منو** جرای برادر نماید بکس
 دکل اندر جهان ازین بندس مکن تکیه بر ملک دنیا و نیست که بسیار
 چون تو برورد و گشت **از هوای بگذر خدارینده باش** کج هوادخ کل
 خدایه بند او بگذر اهر حاضر من کدشتن یعنی المرو و التروک یعنی
 دعو الهوی و الهوس و کن عبد الباری تعالی فیہ انشأ بانه من تبع الهوی
 فهو عبد الهوی **زنه کی بایدت در زنده باش** سکی لکی تا کر که
 زنه او زنه بکسر الزاء معنی الحی و الیاء فی مصدریه و لفظ می مضمّن
 معنی الاستفهام هم هنا و لفظ زنه بکسر الزاء العجمی معنی لیتوت اخلق
 یعنی کل یلزم لک الحیوة ای حیوة القلب و حیوة الاخریة کن فی الحرفة
 و الاثواب اخلقة روی عن انس رضی الله عنه انه قال رایت عمر بن الخطاب

الكلوك التي دعه دونك بولسوخ زير مضاف الى يهلوه وهو بالباء
 الجمع بمعنى الضاع وهناك كناية عن التخت وجام خواب مركب بمعنى
 السباط والنساء فيه الخطاب مصروف الى القضا يهلوه والتقدير زير
 يهلوه جام خواب كوي بكني يعني قل لا يكون تحتك البساط اليوم
 لانه سيكون البساط اربا واللين وسادة فتؤنس جملك اليوم
هجو صوفي در بلاس و صوفي باش صوفي كني در بلاس و صوفي
 اول يعني كن كالصوفي في الخرقه والصوفي **يا صفتهاى خدا موصوف**
باش يعني تكرر اوصاف اهل موصوف اول صفتها جمع والياء فيه
 مكسورة للاضافة الى اخذ يعني كن موصوفا بصفات الله تعالى
 والوجود والسخاء والعدل والصدق والامانة والعفاف وغيرها
 من الاخلاق الحميدة والحاصل انك كن تخليا بالفضائل وتخليا
 عن الزائل فان المصوف هذا **مردم را بوريا قالين** مرد را بوريا
 قالين مردم مضاف الى مرد وقالين بمعنى البساط وهو مفعول بود
 وفاعل بوريا يعني يكون الحصيد للسالك بساطا و فرشا ويقع به
زانكه خفتش عاقبت بالين بود زير كني عاقبت بالين در
 خشت بكسر اللين يعني اللين بكسر الباء واجتماع الشاكين فصاحدا
 جاز في هذا الفن خوار و كار وهو فاعل بود والضمير فيه مصروف

الى بالين رجع الى قوله مرد و بالين بمعنى الوسادة وهو مفعول
 بود والتقدير زانكه خشت عاقبت بالينش بود يعني لا يكون اللين
 وسادة له فهذا المصراع على المصراع السابق

در بيان درويشيه و حب ايشانه

كز ترا عقلت ياد ايشي قرين كز سنك عقلت اوله علم قرين قوله ترا
 مؤخر عن قوله عقلت في المعنى لانه مضاف اليه للعقل ولقطة است مصروف
 الى قوله قرين والتقدير كز عقلت ياد ايشي قرينيت يعني لو كان
 عقلت مقارنا مع العلم **باش درويشين و بر و يشانه نشين**
 درويش اول هم درويشه اول همشني الباء في درويشانه لخصته
 وهو جمع درويش والمراد به ههنا اهل التصوف ولقطة نشين
 امر حاضر من نشين بمعنى القعود يعني كن صوفيا و جليسا باهل التصوف
 لان من زاد جليسا مع الله فيجلس مع اهل التصوف **همشني بر و**
ويشانه مكن درويشك غير ايله اوله همشني همشني وصف
 تركني معناه بالكر كني ليه او تود زير يد به المصطب والمجاس والياء
 فيه مصدرية يعني لا تجعل مصاحبة تجالسه الا باهل التصوف **تا تواني**
غيب ايشانه مكن غيب اقمه لكري مردم صاقرين تاهنا بمعنى ادم
 وغيب مضاف الى ايشانه وهو كناية الى درويشانه يعني ادم

يعوماء ام تقدر لا تجعل عيتهم **حب درویشان طید حبت است**
 حب درویشان کلید در حب بکسر الباء المشدده مضاف الى درویشان
 ولفظ کلید در حب بکسر الكاف العزى واللام بمعنى المفتاح
 وهو مضاف الى مقدر وهو الفقل وهو ايضا مضاف الى مقدر
 وهو در حب الباء وهو مضاف الى الجنة والتقدير حب درویشان
 کلید تفل در حبت است يعنى حب اهل التصوف والحقبة لهم مفتاح
 ليا ب الجنة **دوشمن ایشان سترى لغت است** انده دوشمن
 ستر در لغته يعنى عدو اهل التصوف واليفضل لهم لان اللغه والفرق
 من الله تعالى **بوشن درویشان غیر از دل نیت** درویشان
 اور تو شى و تقدیر انشا بوشن الباء المعجم مصدر معناه بالترک
 اور تو شى کذا فى المعجم وهو مضاف الى درویشان يعنى ليس لبا
 اهل التصوف غير الثبوت اطلق والمرق **دری کام وهو ای خلق**
نیت اول از دره بوغاز نیک ای شها ولفظ بی بالباء المعجم مضاف
 الى کام بالكاف العزى وكذا هو ای مضاف الى خلق بالحاء المعجمة يعنى
 هم ليسوا فى مقصود اخلق وهو به بل هم تركوا جميع المراتد وكانوا
 فى العبادات والطاعات التى هي سبب لرفع الدرجات **مردان نیت**
بفرق نفس باى مردان قومایه نفس نفس بایشتم یا تاهنا

معنى مادم

بمعنى مادم ولفظ نهد مضارع منفى من نهاده فاعله ضمير مرده مفعول
 باى والباء فى بفرق للالتصاق وهو مضاف الى النفس يعنى التالك
 مادم يضع على راس النفس الرجل **کجا یا بدرگاه خدای** تکی در
 کاهنه یول قجن یولا لفظ کجا بضم الكاف العزى بالترک قجن ویا بد راع
 من یافتى والباء فى بدرگاه للالتصاق وهو مضاف الى خدای يعنى
 کیف یجد طریقاً واصلاً الى جناب قدسه تعالى لا النفس لآمان با
 السود مادم مادم غالباً لم یکن الوصول الیه **مرد در بند قصر**
باغ نیت مرد در قید قصر و باغ یوق مرد مضاف الى و کذا
 بند مضاف الى قصر و باغ على سبیل البدل يعنى السالك ليس
 فى قید القصر و السیر و البستان **بر دل او غیر در دوداغ نیت**
 قلب او زهر در دوداغ و دغ جوق لفظ دل مضاف الى لفظ او
 وهو راجع الى قوله مرده و کذا قوله غیر مضاف الى در دوداغ يعنى
 وليس على قلبه غیر الحراة والکى على عدم الوصول الى جناب قوله تعالى
 تدیر بیت بر دل عاقل هزاران غم بود کون باغ دل خلاى کم بود
 والمراد انه يكون فى کل انزاع على الجدى الطاعة والسعى فى العبادات للوصول
 الى فاضل الارض والسموات **کرمات ربرى بر آسمان** کرمات
 استک خانه کى جوی آسمان برى مضارع مخاطب من بردن

حاجا قیت زیر زمین کردی نهان عاقبت اولسک کرک یرده نهان
 زیر مضاف الی زمین و کردی بالكاف الفارسی مضافی مخاطب
 من کردید و المعنی انک لو بینم بناه رفیعاً کالسماء فلا فائزاً لک
 من هذا لانک ستکون مستورا تحت الارض **مشوی** هر که عمارت
 نوساخت ان عمارت بدگوی برداخت و آن بدگوخت همچنین هو
 سی این عمارت بریند کسی بل بفرک قودم من بنی فوق قایم
 کاف ان محل يوم القيمة **کر جو کرستم نوکت وزور** بود کر او کور
 شوکت درستم کی لفظ جو حرف تشبیه و درستم علم شخص و هو این
 زال و زال بمعنی المشیخ الکبیر المستی قیل انما بهذا لانه ولد من امة بالحیة
 الابيض یعنی ولو کان قوتک و صلاحیتک کالزستم و الزال **جای جو**
بهرام در کور تپور قیل او لوریر کد سنک بهرام کی بهرام علم
 لوجل شجاع و المراد منه صور بهرام کوری فلفظ کور بمعنی احوار الوحشی
 مقدر قیل انما ستمی بهذا لانه کان بصید احوار الوحشی فاشترى به
 و لفظ کور بمعنی القبر و التاء الخطا بیه فیه مصروف الی قوله جایی و تقدیر
 جای جو تپور کوری در کور تپور یعنی یکون مکانک القبر که بهرام کوری
 فالعاقلة لا یفتی بالشوکه و القوة فانها کظراً لیرزول **بهرام** یوم مثلاً
 ولان البهائم من البقر و الحمار و غیره اقوی من الانسان فالانسان

بهرام ص

بهرام

فی صفة یسیتک البهائم لیس بل نقای **بهرام** از اخوت غافل **مباش**
 اخذند و اوله غافل ای اول یعنی ایرها الولد لا یعقل عن الاخرة **بامضاء**
این جرهاه خوش دل مباش بوجهان مالیه خوش دل اولمغل
 متاع مضاف الی این جرهاه و لفظ خوش دل مرکب بمعنی حضور
 القلب یعنی لا تکن مسروراً بمتاع الدنیا فانه غیر باق **در بلیات**
جرهاه صیارباش دان بلا و دردم صیار اول بلیات جمع مضاف
 الی جرهاه یعنی کن صیاراً فی البلیات فان الله تعالی یعطى لمن یحب
 و یرضی عنه كما قال النبی صم اشدکم بلا و الانبیاء و هم الاولیاء و هم الامثل
 قال الامثل **کاه نعمت شا کر جبارباش** وقت نعمت شا کر جبار
 اول کاه بالكاف العجمی بمعنی الوقت و هو و هو مضاف الی النعمة
 و کذا اشاکو مضاف الی الجبار یعنی کن وقت النعمت شا کر الواحد
 القهار الجبار لان الشکر یزید النعمة قال الله تعالی و ان شکرتم لازیدکم
 لمولفة **بلیت** کر شکر نعمت می کنی نعمت شود قرون کر کفر نعمت
 می کنی رکف رود و روح

در بیان انار بدخبتی

چار چیز انار بدخبتی بود چار شئی انار بدخبتک درر انار جمیع
 مضاف الی بدخبتی و هو مرکب بمعنی الطالع الردى قد یطلق علی الشئی

والياء فيه مصدرية فالضاف والمضاف اليه خبر مبتدأ وهو جار
 جيز فلفظ يود بمعنى است يعني اربعة اشياء اثار وعلامات
 للشقاوت وهى الجحالة والتكاسل وعدم الضمير والمعين والحق
جاهلى وكاهلى سخطى نورهم تكاسل هم جهل سخطك در
 اياء وفي جاهلى مصدرية وكاهلى واقافى سخطى فمى رائدة
 وانما اتى بها للقافية ولفظ سخط بمعنى الصعب يعنى الاول
 الجحالة والثانى التكاسل وهما صعب وعسير فى كسروهما
 هو جار شدي كسى وناكى بوجار در لفظا بى وكذا اللفظ اثار
 لفظى والياء فى مدحونه مصدرية يعنى الثالث ان يكون بلا ضرر ولا
 معين والرابع الخساسة فالجملة كانت اربعة تحت بدراين هم اثار
شد نجت بدرايونه يولم النار در نجت مضاق الى يد يعنى كان
 هذه الاشياء الاربعة اثار وعلامة للشقاوة اقول لما عدا لاثا
 المذكورة شرع في بيان اضدادها والفضايل فقال **هو كه در بند**
عبادت مبشور كلك اصحاب عبادت تدخ اولور يقينى كان في قيد
 العباداة والاعمال الصالحة **بي شك از اهل سعادت ميشود** شكس
 اول اهل سعادت تدخ اولور يقينى يكون من اهل السعادة بلا ريب
 ولا شك قوله تعالى ان الذين امنوا وعملوا الصالحات كانت لهم جنات

نزالا الالية **بيت نيك** ويدجونه هي بيا يورده ختك ان كس
 كه كوى نيكى برده **بر هوى خود قدم مر كونه** ادم هواسى كوتة
 اياق نهاده هواسى مضاف الى خور ولفظ كواصله كه او ثم اتصل
 للوزن والضمير راجع الى كه فى هر كه ولفظ نهاده ماضى من نهاده وفاعل
 الضمير المذكور ولفظ قدم يعنى من وضع القدم على هواة ومنع نفعه
 على تطلبه **من توان كرد بانفسك جهاد** ممكن او تور نفسك اناك
 جهاد ولفظ مصدر مرخم والكاف اليجى فى نفسك للتصغير والتحقير
 يعنى يمكن له ان يجعل جهاد مع النفس كحقير والذى فهد هو جهاد
 والاكبر واما الجهاد مع الكفار فهو جهاد اصغر لانه مفقور لكل وذلك
 لا يستير الكل بل من يجاهد معها قليل بل اقل **هر كه باشد در جهاد باخو**
خورم كه كندين اكل وخاب ايلم دوزر خود بضم الحاء اليجى مصدر مرخم
 مر خوردن واقا هذا الحاء مفتوحة للقافية يعنى كل من كان مع النوم
 والاكل وتغذبهما ولم يسع بالعبادات **در قيامت نبود شرايش**
كذر ايلم عقياد انشد نه كذر بنور مضارع منفى والضمير راجع الى كه
 ولفظ انشد بفتح الزاء وسكون الهمزة فى تقدير ان انشد ثم اتصل
 للوزن ولفظ كذر مصدر مرخم من كوشين يعنى لا يكون له يوم القيمة
 مرور وخلاصا من نار الجحيم **رو كردانه از مردوار زوهر مردوار زو**

یوز چو مکران بالکاف العجی امر حاضرین کردنند یعنی عرض و تحول
 وجهک من المرات والاعراض النفسانية **بسر درگاه خدا ورتورو**
 صکر درگاه خدایه یوز کنور **بسر** یعنی بعد و درگاه مضاف الی خدا
 یعنی توجه الی الله تعالی فی انشائه الی ان التوجه الیه تعالی لا یكون الا ترک
 ماسوه کامرانی **سربنا کامرانی** کامرانی باشر بکرا کامرانی کامرانی و
 ترکیبی من رندن یعنی السوق والیاء فی مصدریه وکذا فی بنا کامی
 والیاء فی اوله لالصاق وکنند مضارع من کنند یعنی ان حصول
 المراد فی الدنیای بحر الراس الی عدم حصوله فی الآخرة **مردن خط درنو**
نامی کنند مردن خط جکدی نیکنامه مضاف الی **مردن** و هو
 فاعل کنند و مقعوله خط و یکنونام مرکب عیان عن الاشتغال والیاء
 فی مصدریه یعنی السالك بحر الخط فی الاشتغال و یسوده ای لا یرید
 الاشتغال باین الناس بل یجتهد فی الاعمال الصالحه و المعنی ان السالك
 بحر الخط و یکتب فی الاشتغال بالاجیرات و الحسب لانه سبب للاعداد
 و الذکر بالاجیر **بلیت** قارونه هلاک شد که جهل خانه کنج داشت نوین
 پروانه غم که نکو گذاشت **امروزی حق جودی ای و صبر امر و نهی**
 چون طو تر سین ای و حید الامر و النهی مضافان الی الحق علی سبیل
 البدل **بسر** و **مردن** و **ای** نفس بلید دو غم نفسک آرزو نه حید

لفظ امر و نهی حاضرین رفتن و لفظ **ای** یعنی الفرض و هو مضاف الی
 النفس و هو ایضا مضاف الی البلد و المعنی اذا اتخذت الامر و النهی و تأمر
 بهما الا تنس و لا تذهب علی عرض النفس البلید **امروزی حق قران**
کوش در امر و نهی سینه خداتک کوش صوت کوش در یعنی خدا را
 واستمع یعنی استمع الامر و النهی من القرآن العظیم و قیل معنی قوله کوش
 دار الحفظ و استشهد بقول الحافظ **بلیت** ای ملک العرش مرادش
 بلیه و زحطه بدین در کوش **جای سنادی نیست دنیا هوش در**
 جای زوق دینا دله هوش صوت جای مضاف الی سنادی و الیاء فی
 مصدریه و هو شیعنی العقل یعنی لیس الدنیای مکان لذوق و السرور و فایده
 و تعقل هر که ترک کامرانی میکند کم که ترک کامرانی بلیدی یعنی کل من ترک
 حصول المراد و الذوق و السرور فی الدنیای **خلافتش زندگانی میکند**
 عکس عوزه زندگانی بلیدی الضمیر فی خلافتش راجع الی قوله کامرانی
 و قوله زندگان مثل بندگانه و الیاء فی مصدریه و هو بمعنی المعشیه
 یعنی بقیش فی الآخرة خلاف ما عاش فی الدنیای و هو حصول جمیع
 المرادات و الذوق و السرور فی یوم العصاة

در بیان صفت ریاضت میگوید
 کسی خواهی که تروی سر بایند کرد بلیت که اوله سر بایند کرد

مضارع مخاطب من گردیده و سر بلند مرکب معنی علی القدر یعنی
لو تریدان یکون علی القدر عند الله تعالی ای **بستن خود در راحت**
بستد بوز که راحت قبول این بند لفظ در معنی الباب مضارعی
راحت و بستد امر حاضر من بستن یعنی غلق علیک باب الراحة و جعل عیال
فی العیادة لان غلق باب الراحة سبب الفتح باب دار السلام اما قال المصنف
رحمة الله **هر که بر بست او دور راحت تمام** کم که بقدری در راحت تمام لفظ
بر بست و بست ماضی من بستن یعنی کل من غلق علیه باب الراحة **باز بست**
بروی در دار السلام که فتح اولادی در دار السلام باز معنی الکشف
والمفتوح و لفظ اوی راجع الی هر که یعنی کان علیه باب دار السلام مفتوحا
غیر حور هر که خواند ای **بستن** غیر حقه کم او قورس ای **بستن** غیر مضارع
الی حق و المجموع مفعول مقدم لقوله خواند و هو مضارع من خواند
معنی القراءة والنداء و فاعله ضمیر هر که یعنی من قراء و استند غیر الله تعالی
کیست در عالم او کراه ترکند و اندر دنیاده کراه ترک لفظ کیست
مرکب من که و است ماضی سؤال عن ذوی العقول فیه بنا تفضیل
معنی الاستفهام الانکار و لفظ کراه معنی الضال و لفظ قراءات یقتضی
فیکون معنی الاستفهام الاصل یعنی من اضل من ذلک اولی المستند غیر
الله تعالی فی العالم **بست** دل اندر صد باید ای دوست نیست که عاقل

ترانزار ضم هر چه هست ای **برادر تو که عز و جاه کم** ای برادر تو که
عن و جاه ایت یعنی لجعل ترک العز و الجاه **خوبش را شکسته درگاه**
کند و ک شایسته درگاه ایت شایسته بکسر الهمزة مضاف الی درگاه
یعنی اجعل ذلک لا یقال للوصل الی جناب قدس تعالی بالعبادات و الطاعات
و تهذیب الاعتقادات **خور کرد و هر که کرد درگاه جوی خور کرد**
هر که اولور کم جاه جوی لفظ کرد کلاهما مضاف مع من گردید و لفظ
جاه جوی وصف ترکیبی من جستن یعنی طالب الجاه یعنی یکون حقیق
و دینا من کان طالب العز و الجاه ای **برادر تو که درگاه جوی دوست**
اندک که اوله درگاه جوی قرب مضاف الی این درگاه و هو اشاره الی
جناب الله یعنی انما الاخ الاطلب القرب الی جناب الله تعالی فان
الغرة هذا عز و جاهت **سوی بستن** بستن عز و جاهت یعنی بستن
جگر الناد فی جاهت خطایه و سوی مضاف الی بستن بالباء التمجی و
هو معنی السفل و الباء فیهم مصدریه یعنی یجترک و جاهت الی جناب
السقلیة و الدناءة عند الله تعالی **من ترا بر تن برستی** بستن هم سنی
اول تن برستیکه جگر تن برست وصف ترکیبی و الباء فیهم مصدریه
یعنی یجترک علی ان تعید الجهم و خدم و هو من خصال البهایم کما
لا یجترک نفسی **در ترک هوامسکین** بود نفس مسکین ایلین

ترك هو ايضاً يكون النفس ساكناً وحقيقاً في ترك الهوى والهوس
كونه مال نفس نادان **ابن بود** كوشن الى نفس نادان بواو لا كونها
وصف تركيبي مضاف الى النفس وهو ايضا مضاف الى نادان وهو
بمعنى الجاهل وقوله ابن اشارة الى مفهوم المصارع يعني تاديب النفس
الجاهل هذا اي ترك الهوى **جوز دلت بر باد حق اين بود** ذكر حق اليه
ذلك اين اوله يعني اذا كان قلبك اميناً بذكر الله تعالى نفسك **افان**
هم ساكن بود نفس اماون دخی ساكن اوله يعني ويكون النفس
الاقارعة بالسوء ساكنة **هركه اور اكبه بر صانع بود** هركه لك السناد
بر صانع اولور يعني كل من كان اتكاؤه واعتماده على الله تعالى **رحمان**
بالقمة قانع بود دينه به بر لقيه قانع اولور الهمة في لقيه للوحدة
يعني يكون قانعا على لقيه واحدة لان القناعة محودة قوله قد افلح
من اسلم وزرق كفاها وقنعة الله بما اتاه **حكيات** كان منصورين
عما ربيما وكانت امه تغزل فيسبغها فاعطيت يومادهمين وقالت
اشترى بدهم خبز او بدهم قصافري جليلين تجر احداهما الاخر الى القاضي
بسبب درهمين فتصدق بهما وذهبا الى امه واخبره فدعت له واعطته
عزلا ليشترى شيئا للاكل فلما دخل السوق كد عزله فمرب ما كان
وقد بقيت ستمكانه مشتتة فاشترى بها بقر فتشقه ما امة فوجد

فيها الولوة نقيصة باعها بعشرة بدرة فلما دخل بيته انودي من
زاوية البيت يا منصور هذه خلف درهك وزخر مالك الدرهم
الباقي للآخر انتري لا يقال ان هذه الحكاية لا تكون شاهدة لمحورية
القناعة بل هي شاهدة للصدقة لاننا نقول انها لما تكون شاهدة للصدقة
لكذلك تكون شاهدة للقناعة لان الصدقة من القناعة كما لا يخفى على
القص **التقابر روزه هر روز كن** هر كوك زرقه يله الكفا اوز به
الهواء الاصلية بمعنى الرزق فانوظفهم اليومية والهمزة مكسورة للاضائة
الى هر روزه بالهواء الزائدة للقافية وهو يعنى اليوم يعني جعل كقضاء
للرزق الذي في يوم ولا تجمع مقدرا ما بقي بعدك فان هذ من طول
الامل قوله دم اكلم خبانه يدخل الجنة قالوا نعم يا رسول الله قال قصر
والامل واجعلوا اجالكه بين ابصاركم واستحيوا من الله تعالى حق الجاهل
كر نذاري از خدا روزه كن كوكفاك يوقسه لسته از خدا قوله كز نذاري
جمله شرطية وقوله از خدا روزه كن جزاؤه ولفظ دريوزن بمعنى
السنون يعني وان لم تأخذ ولم تجد كفا في اليوم اجعل سؤالا من الله
لان الرزق عليه قوله تعالى وما من واة في الارض الا على الله رزقها الآية

در بيان مجاهد في نفس
نفس نتوان گشت الا بالسمه جزي قتل اولم نفس الا بالسمه جزي

لفظ كنت بضم الكاف العزى مصدر من كثر بمعنى القتل
 يعني قتل النفس ليس يمكن الا بثلثة اشياء وهى سكوت
 وسيف الجوع وقوس سنان الوحدة والخلوة **جوع** يكون **ياد** **ش**
اي غزير جوع ديم خاطره صوت كل اي غزير يكون مضارع مستكمل
 وحده من كفتن ولقظ ياد بالياء والمنطقة بنفطتين بمعنى الذكر
 والحضور والضمير في كيرش راجع الى قوله سب غير يعني اذا قلت ذلك
 الاشياء الثلاثة تذكرها وهذا في البيان **خنجر خاموش** **ش** **شمشير**
جوع خنجر خاموش خلق شمشير جوع خنجر معروف من جنس السكين
 كذا في الخليلي وهو مضاف الى خاموش من قبل اضافة المشبهة
 الى المشبه والياء فيه مصدرية وكذا اشمشير مضاف الى جوع من ذلك
 القبيل يعني الاول بسكين السكوت والثاني سيف الجوع **نيزه** **تهناه**
وترك هجوع نيزه تهناه وترك هجوع نيزه بمعنى السنان والهمزة
 مكسورة للاضافة الى تهناه والياء فيه مصدرية واضافته ايضا
 من ذلك القبيل وترك مضاف الى هجوع بضم هاء بمعنى النور يعني
 الثالث سنان الوحدة والخلوة وترك النور **هك** **رابنور مرتب** **ابن**
سلاح **كك** اولما به موجود بوسلاح يعني كل من لم يكن له ذلك
 السلاح الثلاثة مرتباً **نفس** **وهو كز غي** **ياد** **فلاح** **هك** **كز** **انك**

بوليم

بوليم نفسي فلاح نفس مضاف الى او وهو راجع الى هو كز و ياد
 مضارع من يافتن يعني لا يجد نفسه فلا خلاصه **جوع** **كك** **ياد**
الله **بور** **جوع** **كك** **ياد** **الله** **بور** **جوع** **كك** **ياد** **الله** **بور**
 الخطابية فيه مصدر وفة الى قل التقدير جوع كك ياد الله يود
 يعني اذا كان قلبك بلا ذكر الله تعالى **ديوملعون** **يارو** **هك** **است** **بود**
 يارو هك سنك شيطان وله ديوملعون الال بمعنى الشيطان
 مضاف الى ملعون يعني يكون الشيطان اللعين رفيقك **اهل** **دنيا**
راجود **يوار** **ايدش** **ديود** **ينا** **ساك** **اير** **برك** **اهل** **مضاف** **الى** **الدنيا**
 وار ايد مضارع من تراستن والضمير المتصل فيه راجع الى الدنيا المقدر
 في نظم الكلام فالقدير دنيا راهد دنيا اجود يوار ايدش يعني اذا
 زين الشيطان الدنيا لاهل الدنيا **القمه** **اي** **جرب** **شير** **ين** **بايدش**
 ساكن طلو وسحر لقمه كرك لقمه اي بكسر الياء مضاف الى جوب بالهم
 الحجي وهو بمعنى السنين والضمير المتصل في بايدش راجع الى اهل
 الدنيا في المصراع السابق يعني يلزمه اللقمه الستمية والذبيزة اي
 يكون في قيد اللقمه ولا يكون في قيد الاعمال لصاحبه **هك** **اود** **در بند**
سيم **وزر** **شود** **هك** **كك** **مقصود** **ي** **سيم** **وزر** **اوله** **بند** **مضاف** **الى** **سيم**
 وزر على سبيل البدل سيم بمعنى الفضة وزر بمعنى الذهب والمواد من الار

بانه حيا كان اعظم من اجبل ورأسه كاجبل وانيابه كالمنارة وليس
في نفس الامر شيء ويناديهم في الليل ويقول لهم يدعوك ابوك واخوان
ومعشوقك فيذهب انهم فذلك في غالب الاحياء وهو تخيل وجمع
اغول يعني وكن بعيد من الخلاق كالاعوال

الخيال

در بيان صبر بر فقر ميكريد

فقر خود را پیشتر کسی پیدا ممکن بر کسی فقری پیدا ایلم فقر رضا
و کذا پیشتر مضاف الی کسی یعنی لا تطهر فقرک عند احد **محنت**
امر و زرف را میسر بگویند غنیمی مرد ایلم محنت مضاف الی امروز
و هو معنی اليوم والمراد منه الدنيا ولفظ فرد معنی الفرد و المراد منه الاخر
لان اظهار الفقر و الشکایه عنه شکایه من الله تعالی بنعم المحن والایام
يوم القیمه و محن الدنيا اخف و اسهل من محن الاخره کما لا يخفى
فتأمل **مرا ترا کسی فردا جابه دهد** یارین اول کسی که ساک جابه
ویرر قوله جابه مفعول دهد و فاعله ضمیر انکس و المراد منه هو الله تعالی
غم نخور آخرت را یک ناز دهد غم میم آخر ساک بزبان ویرر المعنی ان من
اعطی لك الروح غذا يعطی لك خبز فلا تأکل غما تا بکی **جوه مور**
بانی دانه کشتن بنحیه دک موروش نادانه جک تا هتا انشهار الله
والباد فی بکی للالصاق ولفظ مور یعنی التل وانه کشت و سف برکتی

من کشید

مورد باقیه من

من کشید یعنی جبار الحیه و الرزق و المعنی بالترکی تجسم دک مور یکی
دانه کشتن و جامع رزق اوله س **کو تو مردی فاقه مردانه کشتن** فقری
کو مردایسک مردانه جک ایلم فی مردی الخطاب بر توکل **کو بود فیروز**
زیت کو توکل اوزره بوکورسک ظفر فیروز یعنی الظفر و ایلم
الختانیه فیهم مصدریه و التاء الفوقانیه الخطاب یعنی اذا کان لك
ظفر علی التوکل علی الله تعالی و کنت متوکلا علیه **حق دهد مانند غا**
روزیت حق ویرر قوش بکی زرقک ای پسر مانند بالنونین
معنی المثل و هو مضاف الی مرخان و هو جمع مرغ و روزی بالیاء
الاصلی معنی الرزق و هو مفعول دهد و فاعله ضمیر حق یعنی
يعطى الله تعالی رزقک بلا ترجمه الکسب کالطیور کما قال الله تعالی
ومن یتق الله یجعل لک مجرا و رزقه من حیث لا یحسب و من یتوکل
علی الله فهو حسبیه از خدا شناکو **بود مرد فقیر** تکریدیه شاکو در
مرد فقیر **کرد دهد قوتش لب و نای فطیر** کویر رسده خدا نام فطیر
فطیر فاعله دهد ضمیر خدا و مفعوله قوتش و الضمیر فیه مصروفه
الی لب راجع الی مرد فقیر و لفظ نای مضاف الی فطیر و هو بالترکی
مایه سیرانک و الاضافه بیانیته فالتقید بر کرد دهد قوتش نایم
فطیر و معنی البیت بالترکی فقیر کسیه خدا نه شاکو اولور اگر الله

تبارك وتعالى حضرة قوت لبني بابه سر بخت او لشرفك و سر به
خم مشو پیش تو اگر هجو طاق اغنیا به انه قد ختم هجو طاق
 خم بفتح الحاء المعجمة بمعنى لا تخاف مشو نه راجع من شندخ و لفظ
 پیش بالباء المعجمة مضاف الى تو الكي وهو بمعنى الفتي و طاق بالتركي مضمر
 او ما يقال بالتركي كمر كذا اقدر يعني لا تكن متحميا عند اغنيا كالطاف
تا كودی بار باره رفاق اوليه تا سكا بار باره رفاق تا ههنا للقد
 نه كودی مضارع مضني مخاطب يعني لا يكون خليلا مع اهل النفاق
مردم را نام و ننگ از خلق نیست مردم را نه تنك و نام بوق
 خلق نه مردم مضاف الى مردم و لفظ ننگ بمعنى العار يعني ليس للشيء
 قيد الاشتهار و العار من الخلق **نفر نشتن از جامهای دلق نیست**
 نفرق بوق جامهای مضاف الى دلق يعني ليس له نفرقة من الانوار
 الحلقية و المرفقة لانه لا يخالف من لوم لا غم و ذم زانم **هر كی اذوق**
نکونای بود هر كیك مقصودی نيكو نام اوله ذوق كاشتهار
 بالاسم احسن **خاص شمارش که او عای بود** خاص صایمه انی
 که او عام اوله شمار نهی حاضر من شمر نه و الضمير راجع الى هر كی و كذا
 لفظ او راجع اليه يعني لا تقدر من الخواص لانه يكون من العوام **کریا**
دل فارغ از زینت بود دل که زینت نه اوله فارغ الكريه لو كان

الضمير
 جامهای دلق
 المتصل في نفر
 راجع الى مردم

مضاف الى تو نامی والباء
 مصدرية یعنی کل من کال
 ذوق

قلبك

قلبك فارغ عن الزينة وكان مستغول بالعبادة **کی هوای مرکب وزینت**
بود تجن اوله میل مرکب و اگر هوای مضاف الى مرکب وزین علی سبیل البدل
 فلفظ زین بکسر الزاء المعجمة بمعنى السرج و التاء فيه الخطاب يعني كيف
 يكون لك هوای المركب و السرج **روی دل چون از هوایر تافتی چو**
 هوادن قلب یوزین دونه سن روی مضاف الى دل و تافتی ماضی مظهر
 من تافتن بمعنى التحویل یقیق اذا تحولت وجه القلب عن الهوى **بعد از**
میدان که حق را یافتی بعد بل حق بولوب ذوق سور من میدان
 امر حاضر من دانستن و یا یافتن ماضی مخاطب من یافتن بمعنى الوجدان
 یعنی فاعلم بعد انك وجدت الحق و وصلت اليه ففهم منه انه لا يمكن
 الوصول اليه تعالى بالهوى **هر كی اود حرص دنیا دار شد** كم که او حرص
 دنیا دار اود حرص مضاف الى دنیا دار و هو وصف ترکیبی یعنی كل من كان
 و حرص اخذ به الدنيا و الطمع فیها بی كان از وی خدا بیزار شد بی كان انما
 خد بیزار اود یعنی كان الله تعالى بلا شك ولا ريب مستكرها عنه و مضيا عليه
بجز شرمغ شینا س این نفس را نفس من دوه قوشی بل ای شها
 شتر مرغ بمعنى النقام بالترکی دوه قوشی والباء فيه زائدة و شتا سن
 امر حاضر من شناختن بمعنى الفهم یعنی افهم واحسب انت هذه النفس
 كالنقام نه **کشد بار و نه پرد بر هوای** جکی بولا نه او بر هوای نه نفخ

النور اذ اتى النقي وكشد بفتح الكاف الغزى مضارع من كشدته وبرد
 بالباء الجحى والراء المشددة مضارع من بردينه بمعنى الطيرانه بمعنى لا يجي
 ولا يعمل المحل ولا يطير على الهواء **كربس كويش كويشتم** كريد يسك
 اوج اول سكاير اشترايم بير بضم الباء العزى وفتح الباء الجحى ام حاض
 من بردينه وكويش اصله كويشتم ثم حذف الهمزة وواحد اليائين هما
 الباء الاصل والآخر باء الخطاب فكان كويش فالضمير يرجع الى النفس
 ويكوي مضارع من كفن ونقظ المتر بضمين بمعنى الابى والميم للنفس
 المتكلم وحده بمعنى لو قلت اى السقام طر تقول هي انا ابل والابل كيف يطير
در نهى بارش بكويش طائر كويش يواسن يوك اكاير طائر م و ا ر اص
 واكر ونقظ نهى بكسر النون والهاء مضارع مخاطب من نهاده ونقظ
 بمعنى اكل والضمير الى النفس بمعنى ولو وضعت عليها اكل تقول
 انا طائر وهو كيف يحل محل فالحاصل ان النفس تنقل في العباد
 والاعمال الصالحات فطوبى لمن غلب عليها وجعلها مطيعة **جوه**
درخت زهر رنگش دلکش است رنگى زهر غاچى وشر دلکش
 در لفظ نفس مقدر فى نظم الكلام والتقدير نفس جوه درخت
 ولفظ درخت بمعنى الشجر وهو مضاف الى زهر و رنگ بمعنى اللون
 والضمير فيه راجع الى درخت ودلکش وصف تركيبي يعنى ان النفس

كشيح الشم القاتر

كشيح الشم القاتر الذى لونه جاز القلب اليه **ليك طمشن تلخ و بويش**
ناخوش است طمى اجمى قوقوسى ناخوش درر الضير فى طمشن وكذا بويش
 مرجع الى درخت وتلخ بفتحها بمعنى المرتضم اليه وبوي بفتح الواو مطلقا
 وقوله ناخوش بفتح الخاء للقافية بمعنى ولكن طعمه قمر وريحه قبيح فذلك
 النفس وهو اها جاز القلب اليها لانها تاصر بالبشرى والذات وكان
 طعم ثم اترها قمر وريحها قبيح لان غراتها هي العذاب والعقاب في يوم آخر
 والحسن **كربطاعت خوانيش سستى كند** طاعت ايت دير سستى
 كاستلك ايدر الضير فى خوانيش رجع الى النفس المقدر فى البيت
 السابق وخوان مضارع مخاطب من خوانينه ونقظ سستى بمعنى التبرأ
 والتكاسل والياء فيه مصدرية وهو مفعول كند وقامر ضمير النفس
 المذكور بمعنى تواتر تدعوها الى النفس الى الطاعة والعبادة تظهر
 الضعف والتهاون **ليك اندر معصيت جستي كند** كيك عصيان
 اتمدني جستلك ايدر جست بفتحها بمعنى القوى والياء فيه مصدرية يعنى
 ولكن تظهر هي القوة والصلاة فى المعصية والفساد فلا يمكن المجاهدة بها
 والغلبة عليها الا بخافقه لها كما قال المصنف **نفس را آخ به كه وند زندانه**
كنى نفسه اول يكدر زندانه ايد من ان تشارق الى ما بعده من قوله در زندانه
 كنى ولفظ آخ بمعنى الحسن يعنى المحسن بالنفس ان تجعلها فى السجين

هر چه فرماید خلاف آن کنی نه بیور رسد خلاف کیده سن فرماید مضارع
من فرمودن و خلاف مضارع الی آن و هو اشاره الی مفعول فرماید و هو
هر چه و فعل ضمیر النفس یعنی و کل شیء تأمره النفس ان تجعل
و تفعل خلاف بیت و خلاف النفس و الشیطان **اه نسبت در**
بجز جوع و عطش بوق علاجی اجافوک غیر رای همام الضمیر
فی در مانش رجوع الی النفس و الباء فی بجز زائد یعنی ایس علاج النفس
و اصلاحها غیر الجوع و العطش **تاک سازی رام از طاعتش**
تا فلاسن از طاعت ایچرم رام تا هنا الغرض لفظ سازی مضارع مظهر
من ساحتن یعنی اجعل النفس مع الجوع و العطش لتفعلها مضیعة فی
العبادات و الطاعات **چون شتر در ره درای و بارکش دوه و شن**
گیر لویه و هم بارچک لفظ درای امر حاضر من دریدن کذا فی الحلی و هو
یعنی الدخول یعنی ادخل طریق الحق و حمل حمل الطاعة کا حمل بار **طاعت**
بر درجبارکش طاعتک یوکن درجبارچک بار مضارع فی الطاعت
و کذا در مضاف الی الطاعة و کذا در مضاف الی الجبار یعنی جبر و اذهب
حمل الطاعة و العبادات علی باب الجبار القهار **یار این در ریجانه باید**
کشید بوقیونک یوکنی چکلت بجانه بار مضاف الی این در و هو اشاره
الی قوله درجبار و الباء فی بجانه للاستعانة و کشید مصدر مضم

یعنی یلزم ان تحمل حمل هذا الباب بل روق ورنه **همچو سکه زیانه باید کشید**
یوقسم سکه کنی ایچرم و چک زیانه سکه یعنی الکلب اعلم ان فی هذا
المضارع مقدر فالنقدیر ورنه همچو سکه کشیدن مقرر است پس
زیانه کشیدن می باید و تحمل بار طاعت کردن می باید قلعتی و لا ای و نه
لم تحمل حمل الطاعة یتقرر ان یکون کالکلب فاللازم علیه ان یحتمل و علیک
اللسان و یتصیر تحت حمل الطاعة حتی لیکون کالکلب **هر که او کردن کشید**
زین بارها جائیه الیه هر که که حکم را بر کردن بالکاف العجمی یعنی العنق
و بارها جمع بار یعنی کارس آخر عن هذه الامار **یا شتر از تقرین برو**
انبارها کم لغتند اولور انبار لر تقرین یعنی النعمة و انبارها جمع انبار
و المعنی بالترکی تقرین و لغت دین انک اوزرینه انبار لر اولور **کرد و بار**
امانت را قبور الیدک یار اماناتی قبور **الهمزة** المكسورة فی کوه و الهمزة
و یار مضاف الی امانت یعنی جعلت الامانة قبولا فی الازل **از کشید**
پس نباید شد ملور پس همچو چکلتد **اولون ملور شد مصدر**
مخم یعنی فلا یلزم ان تكون ملورا من تحملها قال الله تعالی انا عرضنا
الامانة علی السموات و الارض و الجبار فابین ان یحملها و لم یفعلن منها
و حملها الانسان انه کان ظلوما جهولا **بیت آسمان بار امانت**
نخواست کشید قرعه کار بنام من دیوانه **در شتر و زاول خور**

فضولی کرده روز اول خود فضولی را بدک روز مضایق اوله
 والیاء فی فضولی المصدریه یعنی جعلت الفضولیة فی الیوم الاول
 ای فی عالم الارواح فخلت الامانة وظلمت نفسك **وان فضولی از**
جهولی کرده پس حقیقتة جهولی ای بدک الیاء الفضول الاصل
 فی فتح الفاء وهو من اوزان المبالغة وکذا جهول والیاء مصدریه
 یعنی جعلت ذلك الفضولیة من الجهالة لانه قال الله تعالی انه کان ظلوها
 جهولا **لجنته کن ای سر غافل باشد** ای پس سر غافل غافل
 اول غافل جنت یعنی الجیم والیاء العربیة بمعنی تحرک والسعی والیاء
 فی الموحدة والفاء فی غافل مفتوحة للقافية یعنی اجعل سعیا فی العبادة
 والطاعة وتهدیب العقاید ولا تکن غافلا عن الاخرة **جود بد کفنی**
 بتی تنیل باشد چون بلدی بدی کنی تنیل اول غافل کفنی ماضی مخاطب الیاء
 فی بتن المصاحبة یعنی اذا قلت فی عالم الارواح فلا تکن فی الدنیا کافلا
 بالجسم فی العبادات والاعمال الصالحات فیه تکلیف الی قوه تعالی الست
 بترکم قالوا لی هرکه از رطاعتش **کلاه بود** که طاعت اتمه کلاه
 اوله یعنی کل من کان فی عبادته وطاعته کلاه حاصلش **کراهی**
 وخذلان بود حاصلی کراهی وخذلان اوله الیاء فی کراهی مصدریه
 یعنی یکن حاصل ضلالت وخذلاناً وخسراناً فی الاخرة **حکایت**

طلب رجل عن عالم نصحا قال من ضیع لایام حوائته ندم وقت الحصاد
بیت هرکه مذروع خود بخورد خویر وقت غمشتن غمشتن باید
چو سر بر خوفست و دزدان در کین راه بر خوف در حوائی در
 کین و دزدان جمع دزد وهو بمعنی السارق وکین بالترکی بوضو یعنی
 ان الطريق معلوم من الخوف وقطاع الطريق فی السر والمراصة النفس
 والشیطان **رهبری بر قانعی بر زمین** مرشد ایلت قلمیسی بر زمین
 رهبری وصف ترکیبی من برده والیاء فی الموحدة والمراد منه هو
 الكامل ولفظ بر یقع بالیاء امر من یرونه ولفظ تاهرها للعلة وتمام
 مضارع مخاطب منفی من مانده یعنی اذ صیر واتخذ مرشداً کاملاً لئلا
 تبغی علی الارض فی الطريق منزلت دورست یارت پس کراخ منزلت
 ای قدر ریوکت کراخ التناوی فی منزلت الخطاب وکذا فی یارت وکراخ
 بکسر الکا فالحی بمعنی الثقیل وبسر بالیاء العربیة یعنی اللئیم یعنی
 ان منزلتک بعید وحمک انقل **کوششی کن و ایمان از دیکوان**
 کوششی بیت قالمه کیر از دیکوان کوششی هم مصدر بمعنی الجهد والسعی
 والیاء فی الموحدة او مصدریه ولفظ او بالترکی ولفظ ایمان نهی
 حاضر من مانده و دیکوان جمع دیکو یعنی اجعل سعیا فی العبادات والطاعة
 ولا تبغی الخلف بعید من الاخرین **هرکه دره از کراخ یارانه بود**

راه

رهبری

هر كس يولد یوکی اغراوله كرا نه بكسر الكاف ماضی انفا و بار نه جمع بار
 مجاز یعنی كل من كان من الذين لم يهملهم تقيلة المراد من الاحار الثقيلة
 الذنوب والعصيا و اول الدنيا كما يشعر هذا قول المصحيب بارت
 جيفة دنیای دونه هم دمنش **از ده خون بار نه بود** دید سنده کلی
 قان یا غراوله الضیعی دمنش مصروف الی دینه راجع الی هکله فالنقید
 هم دم از دینه اش خونه اه و لفظ **خونه** بمعنی الدم و لفظ **بار نه** من
 او نه المبالغة من بار نه بدنه بمعنی الامطار بالترکی یا غدرق او من
 بار نه بالترکی یا غرق یعنی كل نفس صغر الدم عینه فی الامنة فی
 العذاب والعقاب **لا نه داری سبک کن بار خویش** شد
 طوترس بنی ایلد بارکی **لا نه بالترکی** شد وهو کنایة عن غایة الضعف
 والهمزة فيه للوحدة و سبک بفتح السين المراد به وضع الباء و سکون الکاف
 العربین بمعنی الخففة و بارت مضاف الی خویش یعنی آنک ناخذ بها
 صغیرا کالمترقی فاجعل **حک خفیف** **ورنه در نه سخت بنی کار خویش**
 بوقه کورده سخت جمع کارکی یعنی والا ای وانه وان لم تخف حمله
 ترکی فی جمیع افعالک و احوالک صغوبة و شدة فی طریق **الآخرة جیت**
بارت جيفة دنیای دونه نه بوکک کور جيفة دنیای دونه جیت
 لفظ مرکب من چه و است خفف الهمزة ثم قلبت بالياء فكان **جینیت**

معناه

معناه بالترکی نه در و جيفة بكسر الهمزة مضاف الی دنیا و هو ايضا مضاف
 الی دونه یعنی ماحکله فهو جيفة الدنيا الدني **کرانه کشت نه حور و رونه**
 که آنکه ازنده اولمشترس زبونه لفظ **انه** إشارة الی جيفة دنیا یعنی کشت
 فی او انزلک الجيفة حقیرا و ضعيفا فلا تکن فی طلب الدنيا فانها
 و طالها کلاب **وقت طاعت** **یتز و چون باد بکش** وقت طاعت
 یتز یوری چون باد اول وقت مضاف الی طاعت و نیز بکسر الباء و کون
 الیا و الزاء المعجمة و لفظ **رو بفتح** المراد امر من رقتن و یحتمل ان يكون
 یتز و صفاتر کینا فی کون مفعولا لقوله **باش** و المعنی بالترکی طاعت
 و قتی یل کبی اول یتز یوری یعنی سی و کوشش الیه یا خود طاعت و قتی
 یل کبی یتز یوری اول **از هم کار جهان ازاد باش** و ارجهان کارنده کن
 ازاد اول کار مضاف الی جهان و ازاد بالمد یعنی و کن فارغان جمیع الا
 فاعل المتعلقة **بالدنی**

در مباحصان دقمة

چار چندی دیگر نیکو سشت چار سته دخی ای نیکو سشت
 قوله چار جیز مضاف الی دیگر و لفظ **سشت** بكسر الشین و الباء ا
 المرملثین و سکون الشین المعجمة و التاء بمعنی الخلقة و الطبيعة یعنی
 اربعة اشیا الخرات حسن الخلقة و الطبيعة **هست از جمله خلایق**

الحمد لله

نیک زشت جمله مخلوق اندر اول درست اولی زشت لفظ هست سرور
الی لفظ زشت بکسر الزاد المعجمة وهو بمعنى القبح ولفظ نیک وکذا نیکو
بمعنی الحسن واثباتها بمعنی الزیادة وهو مع لفظ زشت خیر المبتدأ
المقدر وهو ان جاجیز تقدیر الکلام ان جاجیز نیک زشت است
از جمله خلایق یعنی فیه از اربعة زیادة قبیحة من جمیع الخلائق وهي
المحترق والجذب وعدم کظم القیظ والخنزیر **جبار اول حدیثی بوده**
بیری اول جبار و حدیثی که در لفظ کین بکسر الکاف العری بمعنی البغض
والعداوة والباؤ فیہ نسیبة وهو عطف بیان الحسنة الی ان احسد
لیس بمعناه بل بمعنی البغض والعداوة فیهذا اندفع التکرار ولفظ
یور بمعنی است كما كان فی المصراع اللذان یعنی الاول من هذه الاشياء الاربعة
للحدیثیة الی البغض والعداوة **زان که شتی عجب خود بینی**
بود که در آن عجب که خود بین در زان شتی الی الحد وکذا
شتی ماضی مخاطب من کذا شتی وضمه بین وصف ترکیبی والباء
مصدریة وهو ایضا عطف تفسیر للعجب یعنی مررت عندی عن محمد
فالتانی العجب زوایة النفس علیه السلام لولم تذنبوا الخشت علیکم
ما هو اکبر من ذلك العجب العجب **حشم را بر فرونا خوردن است**
بری دمی کند و شتی یعنی عک فرو و بشتین بالترکی استغاثه یعنی الا فکی

الثالث

الثالث عدم کظم الغضب فان الغضب من الشیطان وعلاجه التوضی
قوله ودم الغضب من الشیطان فان الشیطان خلق من النار وانما یطفی
النار بالماء البارد فان غضب احدکم فلیتوضأ **خصلت جازم غیبی**
کود نیت خصلت جازم غیبی لک ایلمک خصلت مضاف الی جازم
وهو بمعنی الرابع والیاء فی غیبی مصدریة یعنی کصلته الرابعه جعلت الخلیفه
قوله ودم السنخی قریب من الله تعالی قریب من الناس قریب من الجنة بعد من النار
جاءه لکنی اصحب الی الله تعالی وعاب غیبی **ایسر کم کرد این خضار بو**
خضار از طولانی وار بندم ال کم بفتح الکاف العری بمعنی الناقص والعبر
وقد یكون یکنی به عن التزک كما فیا نحن فیه ولفظ کرد بفتح الکاف المعجمی
امر حاضر من کردید ولفظ کرد بکسر الکاف المعجمی بمعنی الطرق والحول
وهو مضاف الی این خضار یعنی ایها الولد لانهم حول ذلك الخضار
از وی آنکه زشت است این فعل انک یجوز که قبیح در بوفعال رای مضاف
الی آنکه والفعال جمع کالرجال یعنی لان هذه الافعال قبیحة **غل و غش**
بکذا رجوع زرباک شوعل و غشی قوده جوع زرباک اول الفل
والفلس هما عدم التخصر و بکذا امر من کذا شتی وکذا شوامر من کذا
یعنی دغ الفل والفلس وکن خالصا کالذهب **بشلی از آنکه خاک**
کردی خاک شو خاک او ما زدنی ایرو خاک اول بدینش بالباء المعجمی

کرد

کردی مضارع مخاطب من کوه بدید یعنی کن ترا با بال تواضع قبل
 ان تكون ترابا بیت ای برادر جو عاقبت خاکست خاک شو
 بلیش از آنکه خاک شوی **حوص بکدار وقتاعت پیسته کن**
 حوص ترك ایلد قناعت پیسته ایت یعنی دع الحوص واجعل القناعت
 صفة لك قوله وم اللهم اجعل قوت ال محمد كفاقا **اخر از مردن یکی**
از پیسته کن اخر اولمکدند بران پیسته ایت یعنی اجعل فکر او ثاملا
 مرة في الموت **یا محبا یا شایم عنین تا توانی دوی اعدار**
امبین اعلم انی وجدت هذا البيت في كل نسخ تنقبت فیها
 ولكنه تكرر لسبقه في بيان الاخلاق الحمیة

در بیان صفة مدیری میگوید
جارجیر این نشان مدیری کلدورت منته نشانی مدیرک
 نشانی مضاف الی مدیری والیاء مصدریة یعنی جاواریة انشیاء علانیة
 عدم الطالع والشفاعة وهي المشورة بالایله واعطاء الاما بالجاهل
 وعدم قبوله نصح الاصدقاء وعدم النظر الی الدینا بنظر العینة **یاد کبر**
ش کر نور وشن خاطر طوت انی کر وشن ایسم خاطرک الضمیر
 فی کبرش راجع الی قوله جارجیر ولفظ دوش خاطر مرکب بمعنی بند
 القلب والیاء الخطاب یعنی لو انت منور القلب خذها وتذكرها

فی خاطرک

فی خاطرک مدیری **باشد باید مشورت مشورت** ایله اولدی
 مدیری الیاء فی باید المصاحبة یعنی المشورة بالایله والحق یكون
 مدیریة **سج با جاهد ادخ سیم وزرت** جاهد ویرمک دخی سیم
 وزری الباقی فی جاهدلی یعنی تم اعطاء مالک با جاهد هر که **بند و تنای**
نکند قبول کم که بند دوستی اعتر قبول بند مضاق الی دوستایه فالضاق
 والمضاق الیه مفعول اول لقوله نکند والقبول مفعوله الثاني
 وفاعله ضمیر هر که یعنی کس من لم یجعل نصح الاصدقاء قبولاً **در حقیقت**
مدیرست انما هو الفضول فی الحقیقة مدیر اولدی اول بالوفول
 هو الفضول اصله ابو الفضول والمراد هنا المزية عن الخد
 فی القبیح یعنی مدیر فی الحقیقة هو ذلك لا ابو الفضول **هر که از**
دنیا نگیرد معبرتی کم که طو نمادی جها نند عبری الیاء فی عبری
 للوصة یعنی کس من لم یأخذ من الدینا عبرة **هست از ان مدیر جها نرا**
نفرتی اولدی اول کس در جها نند نفرتی لفظ هست مفعول
 الی نفرتی وفی قوله جها نرا حذف مضاق فالنقدیر خلق جها نرا یعنی
 یجمع الخلق نفرة عن دنک مدیر لانه کان اعلم عن المعیرات والدینا
 وكل ما فیهم من الاحجار والاشجار واوراقها والثمار والنبات والشمس
 والقمر والنجوم ونحوها طرکها معبرات **بیت برک درختان سبز در**

النون
 کس
 للصانع واداع
 للاضافة الی سیم وزرت
 والثناء للخطاب مع

نظر هو شیار هر ورقی دفتر است معروف کرد کار مشهور
هر کس که بایک کند مشورت هر کس که بایده ایدر یعنی کس که جعل
مشورته مع الایم والاحق **دیوملعونش** **سکه** **کند** دیوملعون
انی سکه کمره یزدیومضاف الی طبعونش والضمیر راجع الی قوی
هر کس و کذا سکه مضاف الی کمره وهو مفعول کند و فاعله دیو
ملعون یعنی یجعل الشیطان اللعین کلباضالا فلا یحصل الامر الذی
شاو رفیه مع الابل لاتباعه فی الشیطان وهو عدو بین **انکه مار**
خور **دع** **باجا** **علاء** کم که وین کنیدی ماله جا حله مال مضاف
الی خود یعنی کل من اعطی ماله بلجهدا سواء کان عن صدقه او عن
زکوة اول المضاربه **ان چنانکه کس کی شود در مقبله** اوله کس
اولور می غور و جابه الیه لفظ انه زاید و جهاته اصل حیوة شتم
اتصل للوزن و شود مضارع لازم و فاعله ضمیر جنانه کس
وقوله مقبلان جمع مقبل وهو مفعول الفی الضرع یعنی کیف یكون
من ذلك الشخص من المقبلین السعداء فی هذا البیت ما لا یخفی
من المبالغة **زرجو ایدر اهی ایر یکف** چونکه کلیدی احقق التوفیکف
الباء فی یکف للاتصاف وهو مضاف فی المعنی الی الال و لفظ رازا
فالقد زرجو یکف الیه اهی ایر یعنی لوجبی الدینار یکف الیه **میکنند**

سراف

سراف و می سازد تلف الی دی سراف هم دوزی تلف یعنی
یجعله اسرافا و یجعله ایضا تلفا و ضایعا و کلاهما مذموم جدا
قال الله تعالی ان الله لا یحب المسرفین وقوله و لا ترول قد علمیدوم
القيمة حتی یسئل عن ربح عن عمره فیما افناه وعن علمه ما یعمل به عن
ماله من این اکتسب و بما انفق و حسمه فیما ابلاه **شوات دوست**
ایله بند الیه انما استماع دوست بندی نشود مضارع منفی
من شنیدن بمعنی الاستماع یعنی لا یستمع الیه الا فضع الا صدقا و
از جهالت بکشد بیوندر اول جهالت کس بیوندری بکشد مضارع
من کسختن بمعنی القطع و بیوندر الیه بمعنی الاتصاف یعنی
یقطع الاتصال الذی بینهم و بین الاصدقا و الاقریان من الجهالة
عبرتی کیوار زمانه ای جوان صلت بر عبرت بوجه اندیشه ای اخ
یعنی ایتهما الفی خذ عبرة من سندی تا هتاهنا للعلة و شمار مضاف
الی ایلها یعنی مثلا تكون من عدد الیلها و الحفظ و زمر تمام **هر کرا**
از عقل اکاه بود هر کس که عقلند اکاه ای اوله اکاه بمعنی اخبر
والیاء فی مصدریه یعنی کل من کان له خبر من العقل **نزداد بار**
کراهی بود بیسن اکا ادبار کراهی او نه نزد بمعنی عنده ضلالت فلا
یذهب علیک ما فی هذا البیت من المبالغة فی کونه الا دبار ضلالت

الزمان و الاوقات
شمار
اولیه سینه تا که الیه

عند من كان له خير من العقل والله اعلم بالصواب

در بیان دانش مکیود

جارجیزامدینرکوی و معتبر کدی دورت نشنه اولو و معتبر
یعنی جاد و اربعه اشیا عظیم و معتبر ای نماید خود لیکن در نظر
کوینور کوچک و لیکن در نظر خود بضم اتحاد العجمه و سکون الراء
والدال المملکتی معنی الصغیر یعنی و لکن بری صغیر و حقیر فی النظر
وهی العدو والنار والمرض والعلم **زانکه یکی حصص و دیگر دانش**
است بری حصص و بری دانش درو یعنی واحد من ذلك الاشیا
الاربعة الخضم لم یزل **بیت** هر از خصلت نیکیست اگر بود اعتد
در این نظر نکند او یکی بدرستید و الاخری منها النار **باز بیاروی**
که فردن ناخوشی است بری بچارلق که دل ناخوش در بر بچار
معنی المریض والیا فیه مصدریه و الخاء فی ناخوش مفتوحة
للقافية یعنی الثالث المریضة التي القلب منها مغل و مشوش
فالاخری ان یعالج المرض القلی فی اول الامر لئلا یكون راسخا ولا
یسری الی سائر البدن **جارجیزمین دانش که را بدتر را بفتحی علم**
بر زستی جارم و جارمین معنی الرابع و دانش هم مصدر من دلش
اراید مضارع من راستن یعنی الرابع العلم الحزین لك لان العلم

رینه تصاحبه وان قل ووقع للدرجات هو له العلم خیر من کثیر العبادات
وقوله دم من جاء احب له وهو یطلب العلم لقی الله ولم یکن بینہ و بین الشیخ
الدرجة النبوة **قطعه** وجود مردم و انما ان زرتلاست که هر کجا
که رود قد و قیمتش داند بر زرت زاده نادانیش بر و اما ند که در دیار
غریبش در هیچ نیست **انداین هم تاخر دنماید** نرا تا کور نی
کوچک بوتر و دنی تا هنا التخذیر یعنی هذه الاشیا و کلمها لا تری
صغیر و حقیر لك فلما فرغ من تعدادها شرع فی غوایلها فقال
رحمة الله تعالی **هی که در چشمش عدد و باشد حقیر** کم که خصمی کونه ده
اول حقیر یعنی کل من كان فی عینہ عدد و حقیر **از بلای او کند رو**
نفس او بلا سندن انک ایل تغییر بلای مضاف الی او و هو راجع الی القوة
والیادی فی روزی للوحدة یعنی یجعل یوما من کیده و بلائه تغییر و شیا
دره دانش چونند افروخته از جق دانش اوله افروخته المخرجه فی ذر
للوحدة و اضافتها الی دانش من قبل الخیر لما افروخته لهم مقبول
من افروختین معنی التملک والاستقلال یعنی اذا كان النار القلیل
كالذرة مثلا یا بینی **از وی عالمی را سوخته** عالمی اندن کورین سوخته
لفظ وی راجع الی ذرة دانش و الیاء فی عالمی للقطعة و سوخته
لهم مقبول من سوختن یعنی تری جمیع العالم محرقا من ذلك النار

النار القليل وهو ظاهر **علم** **اگر اندك** **بود خوارش مدار علم** **اگر**
 از ايسه ده خوار مدار اندك بفتح تين بمعنى القليل والضيق في
 خوارش راجع الى العلم يعني ولو كان العلم قليلا فلا تاخذه ولا تقدر
 حقير **از انكه دارد علم قدر في شمار** **زير طوئرس** علم قدر جيب
 شمار قوله علم فاعل دارد ومفعوله قدر في شمار يعني لانه ياخذ
 العلم قدر الا يحصل لما سبق من الاحاديث الشريفة **ريخ الزك**
ز الكين غم خوار **اگر** از حق ريخ ليجوز آيت غم خوار لوق ريخ مضاف الى الزك
 غم خوار وصف تركبي والباء فيه مصدرية وكذا قوله **التي** وهو يمارك
 يعني اجعل للمرض القليل الحلية الفهم ومعالجته **ورته بيدي عجز در**
بیماری بوقسه كوردك عجز ايله يمارلق يعني والآي ان لم تعالج
 ترى عجز في المرضية **در سر را كی بخورد كس علاج** **در ديك**
 استمره كور علاج درد مضاف الى سر ونجود مضارع منفي وقوله
 كس ومفعوله علاج يعني من لم يطلب علاج المرض الراس والصدء
خوف انه باشد كه بر كود مناج **خوف** اولور كه بداوله اندك مناج
 قوله خوف مبتداء وخبره انه باشد وهو اشارة المفهوم عما بعده
 يعني **اخرق مبتداء** **وخص** **لنه** **بیشتر** **و** **اخرق** هو الذي يكون مناج
 قبيحا فالأخرى ان يعالج **باشتر از قول مخالف بر حذر** **دو شمنك**

قولند

قولند اولقل بر حذر قول مضاف الى المخالف يعني كن عن قول
 المخالف وهو العدو عن الحذر **بیشتر از انكه كریا در ای پسر** **ایفد**
 طایر مدخ ای پسر **بیشتر** بالباء العجي ولقظ در زائر ولفظ ای مضارع
 مخاطب من مدخ يعني كن من قول المخالف اه قبل ان تاتي عن القدم اي
 قبل ان يزول قدمك فان الحذر بعد لا يفيد **اشتر انك توانه كشتن**
باب از حق ناری میوند رك باب **اشتر** مضاف الى الزك وكشتن
 بضم الكاف العزى بمعنى الاطفاء والباء في باب سببه يعني يمكن اطفاء النار
 القليل بالباد **وا ان ساعته كی باید التهاب** **وای** **اول** **ساعتك** **بوی**
 التهاب يعني في ذلك الساعة التي وجد التهابا والله اعلم بالصواب

در بیان فر خوردن چشم

ای پسر هر كس كه دارد چار چیز **ای پسر** **هر كس** **طوئرس** **چار چیز**
 يعني من اخذ اربعة اشياء وهي الحج والجدل والغضب والكبر والتكاسل
چار دیگر هم شود موجود نیز چار خرم **اولور** **موجود** **نیز** **لفظ** **نیز**
 حرف عطف معناه بالتركي دخی كذا في الحكي يعني اربعة اشياء اخر
 يكون موجودا ايضا حاصل من الاربعة الاول وهي الفضاحة والنداء
 والعداوة والحقارة **عاقبت** **رسوای** **ایرا از حاج** **عاقبت** **رسوای**
 اولور **رسوای** **الحاج** **الباء** **الثانية** **في** **رسوای** **مصدرية** **وحاج** **التخفيف**

لوزن من اوزان المبالغة ومضادة محذوف اي از مرد كجاي يعني يحصل
 الفضاحة عن الرجل الكجاي في اخر الامر **خشم** **انكسب** **بشيء** **في علاج**
 خشم خود امر بشيء مطلق علاج الباء في بشيء ماضية يعني لا يخبر
 الندامة علاجاً ونفعاً بالغضب يكاد يفسد الايمان كما قال النبي م
 الغضب يفسد الايمان كما يفسد الخل العسل فالأخرى كضم الفيض
 لما سبق من الدالة النقلية لا يقال ان الغضب قد سبق في بحث
 الخصال الدائمة في فائدة اراده ههنا بل هو تكرار لاننا نقول ان اراده
 هناك لمجرد كونه من الخصال الدائمة وانما اراده ههنا ايذاً بانه يورث
 الندامة وهي غير مفيدة **في مكان** **از كبر خيزه** **دو شمنی** شبهه سن
 قاله كبريه **دو شمنی** خيزه مضارع من خاستن بمعنى القيام والباء
 في دشمنی مصدرية بمعنى يقوم العدو والبعض من الكبر لا يورث
 ولا شبهة والكبر حرام قوله هم قال انه تعالى الكبرياء **دو شمنی** والعظم
 ازاري فمن نار عني في واحدته ما قد فته الى النار لا ابالي وقوله هم
 لا يدخل الجنة من كان في قلبه مثقال ذرة من كبر **حديث حاصل**
ابر خواري **از كاهل تنی** حاصل اولور خورلق از كاهل تنی الباء
 في خواري وكذا في كاهل تنی مصدرية بمعنى بالزكي كاهل تنی كدر
 حقارت و دنائت كلور **جوز** **كجوي** **در میان** **بید شود** **جوتله**

اورتاده كجوي بيد اوله الباء في كجوي للوحدة وهو ايضا من اوزان
 المبالغة ولفظ مباح بمعنى الوسط يعني اذا كان طاهر في البين كجوي
 واحد **بندۀ از شومی** **ان رسوا شود** **شوم** **مفندۀ** **خلق** **انك**
 رسوا اوله الباء في شوم مصدرية والهمزة المسوطة للاضافة
 الى لفظ اخر وهو اشارت الى كجوي يعني يكون من شوميته قضيتها
خشم خود **راجونكه** **از جاهل** **خشمی** **چونكه** **سوره** **جاهل** **اولا**
 خشم مضارع في خود فالضاق اليه مقعول مقدم لقوله راجونكه
 مضارع من اندم بمعنى السوق و فاعله جاهل والباء فيه للوحدة يعني
 اذا ساق الجاهل غضبه وقيل مقتضاه **خبر شمنی** **نشد** **نود** **حاصل**
 كبر شيئا نقي در حاصل اوله لان الضمير المتصل في بشيء ماضية
 الى الجاهل والباء في حاصل للوحدة يعني لا يكون حاصله غير الندامة هو
كودان **كبر بالا** **كودنش** كم كه كبر اليه يوجد كودني كود ماضى فاعله
 ضمير هو كه ومفعوله بالا وهو بمعنى العالي والضمير في كودنش
 راجع الى هو كه يعني كل من جعل عنقه رفيعاً من الكبر **دوستانه** **كودند**
ان دو شمنی **دوستانه** **اولور** **دو شمنی** **دوستانه** **جمع** **وكر**
 دند بالكا في الجمع المضارع من كود يدرج والضمير في دو شمنی
 راجع الى هو كه يعني يكون جميع الخلائع عدوه في اخر الامر **كاهل راجع**

٥٨

سازد بنش کم که کاهلک اندر **بش** الیاء فی کاهلی مصریة
 والهمزة فی بنش للوحدة وهو مفعول ساذد وفاعل ضمیر هو که
 یعنی کل من جعل الکاهلیة صنعة **ایر از خوار** **بیان** **تیش** خور
 اولوب اورر ایغه **تیش** الیاء فی بیان اللصاق والضمیر راجع
 الی هر که ولفظ **تیش** بمعنی الهدوم بالترکی کسر والهمزة للوحدة یعنی
 یجئ من الخفارة والدانة تقدم قد و ما **خشم** خود را که فروخور
دک چونکه کند و خشمی بیدر کس خور ماضی منفی من خوردن
 یعنی من لم یکن یا کل غضبه ولم یلکمه **عاقبت** **بند** **بیمانی** **بی**
 عاقبت کور بشما لکن لیس الیاء فی بسی یاو العظمة الیاء فی بسی
 یعنی میری ندانم کثیرة عاقبة الامر هو که او افتاده **تیرور** **ست**
 کم که او دنیاده **تیرور** اولور افتاده هم مفعول والهمزة الکسوة
 للاضافة الی **تیرور** وهو وصف ترکیبی بمعنی مری **لحی** **لحی**
 کل من کان فی تربیته الجسم ولم یکن فی قیول اعمال **نیت** **ان**
لکن از کاد و **خوست** ادم اولمز بلکه کاو و خراولور کمتر بفتح الکاف
 العزی بمعنی الانقض ولفظ کاو بالکاف الفارسی بمعنی البقر ولفظ
 خرفیع کاء العجیة بمعنی الحار یعنی لیس هو انشابل هو انقض من البقر
 و الحار **در بیان نا جنس میگوید**

جار **جیز** ای **جوا** کم دارد **بقا** ای **خواجه** دورت **نشن** از طور **بقا**
خواجه تاج الطیر کتاب الیاء و الحمد هه مثلان هه ای قصد
 ون تقصیما و بطلقون هه اللفظ علی الاغرة کذا فی الکامی والالف
 هه ارسمی و کم بفتح الکاف العربی یعنی ایها العزیزان اربعة **بش**
 قلیل البقاء و هو جور السلطان و هه الخلاق و تحیه النساء و تحیه
 الفسقاء **کوش** **داری** **مؤمن** **نیکو** **لقا** **ضوت** **بکا** **بردم** **قول** **قای**
خوش **لقا** یعنی خرسما و استمع الی المؤمن الحسن **لقا** **جور**
سلطان **بقا** کم **بور** **جور** **سلطان** **بقا** کم **بور** **جور** **مضاف**
 الی السلطان یعنی یكون البقاء لجور السلطان اقل لان الظلم سبب
 للفول او الهلاک فاذا عرل و هه ینقطع الظلم کفای الحکایة للذکر
 فی بحث النصح للسلطان فارجع الیه **بش** **عتاب** **دوستان** **خوشت**
بود **بش** **عتاب** **دوستان** **خوشت** اولور **بش** **عتاب** **دوستان** **خوشت**
 الی **دوستان** یعنی ثم عتاب الخلد ان یكون احسن لانه نادیه ناش
 من المحبة **دیگر** **مهر** **که** **باشد** **از زن** **دخ** **اول** **سوی** **که** **اول**
از زن **الیاء** **فی** **مهری** **للوحدة** **وهو** **یکسر** **لیم** **بمعنی** **المحبة** **ولفظ**
زن **جمع** **زن** **بمعنی** **والاخر** **المحبة** **التي** **تكون** **من** **النساء** **فی** **بقادر** **محبت**
لجنس **دخ** **فی** **بقادر** **محبت** **ناجنس** **دخ** **فی** **تقدیم** **و** **ناجیر** **فالتقدیر**

بی بقاد آن چو صحبت ناجنس فقولی بقاد آن خبر بقوله آن مهر کم
 آن **والبسند** مع الخبر خبر بقوله دیگر وقوله صحبت مضارع الی نالجس
 یعنی اعلم انها لا یبقا لها ای الحیة النساء لصحبة قبیح ^{الجنس} والاصل لما فرغ من
 التقاد شرع فی الفوائز فقال **بارعیت چو کند سلطان ستم**
 چو کند سلطان رعایایه ستم قوله بارعیت مفعول ثانئ لقوله کند
 وفاعل السلطان ظلما بالرعایا **مرور با شریفیاد رملک کم اول کس**
 اولور بقا ملک ایچره کم یعنی یکون البقاؤه اقل وانقض فی الملك
کو ترازد وستانه ایر عتاب دوستانه کر سکا کله عتاب یعنی
 لوجاء لك عتاب من الخلاء بی بقا باشد **چو خطی روی اب**
 بی بقاد رخط کی بر روی اب روی مضارع الی اب یعنی یکون ذلك
 العتاب منهم کا خط علی وجه الماء فکما لا یبقا لذلك الخط لاهو
 سریع الزوال كذلك عتاب الخلاء سریع الزوال **چو بیاض حیات**
نشیند آدمی چونکه ناجنس لود او توره آدمی البقاء فی بیاض حیات
 للمصاحبة وهو جمع و نشیند مضارع من نشستن والبقاء فی ای
 للوحدة یعنی اذا قدر جمع قبیح ایچنس **کمرک بسند از ایشان**
هدمی از کور اندوخ اول کس همدی الکاف الفارستی آخر کمرک
 للتصغیر وایشان اشاره الی جنسان والبقاء فی همدی مصدریة

یعنی منهم الرفیقینة اقل وانقض لانهم کالغراب کما قال رحمه الله **زاع چو**
فارغ زبوی کر بود بوی کلد زاع ایچو غرات ایدر زاع یعنی
 الغراب وبوی مضارع الی کل یعنی اذا کان الغراب فارغا عن ریحته
 الورد مستغینا عنها **نفر نشن از صحبت بلبل بود** صحبت بلبله
 اول نفرت ایدر الضمیر فی نفر نشن مرجع الی زاع و صحبت مضارع
 الی بلبل یعنی یکون له نفره من صحبة البلبل لقیح جنس **صحبت ناچنس**
جان کاهی بود صحبت ناچنس که او جان کاه در جان کاه بالکاف الغری
 وصف ترکیبی من کاستن یعنی الانقاص والبقاء فیه مصدریة **وکل**
 هو باء التقطیع ولفظ بود بمعنی است یعنی صحبته اللاجنس
 منقصیة الروح **جلد زین حارا کاهی بود** جلد خلق بوحالده کاهی
 در بقی للجمع خبر وعلم من هذا حالا **المولفه بیت** بیاض جنس
 صحبت ذکر نکیم که صحبت بایشان عذاب الیم **چو بیاض ناچنس**
ایر در نظر چو نکه ساکه کل ناچنس در نظر ای **پس چو بیاض ناچنس**
در کز بل کبی بقم کاهی **پس روی راجع الی ناچنس** ولفظ در
 زانرو کذا را من کد نشستن والمعنی اذا جاء اللاجنس فی نظرک
 فحاة فرمور کالجمع ولا تحاور معه البتة ۱۱۱۱۱۱۱۱
دوبیان شکر بگوید

چار چیز از جار دیگر شد تمام چار سنه اولی دورت شید تمام
 مضاف الی دیگر یعنی اربعه اشیا وهی العلم والنبیة والدين و
 النعمه تكون تامه من اربعه اشیا و آخر وهی العقل والعلم والربیة و
 الشکر والشکر جوہ شید یادی **دارای غلام** جوہ شید
 یادی و کل ای غلام شیدی ماضی مخاطب من شید یعنی اذا
 سمعتم انک کرهاد **انشر من از خرد کبر و کمال علم عالم عقل**
 بولور کمال دانش مضاف الی مرد و کبر و مضارع من گرفت یعنی
 یلخذ و یجد علم الرجال من العقل و **زعم نیت می باید جار**
 هم علم و تنک بولور حال یعنی ومن العز بعد النیت **الجار نیت**
از برهیز کامل میشود هم دینک برهیز دین کامل اولور التاد فی
 دینت الخطاب و برهیز بالباء العجمی یعنی الریاضه یعنی یكون دینک
 کامل من الریاضه والتقوی قوله تعالی ان اکر فکر عند الله استقام و قوی
 و تم حین جار الی البیة هم یا بنی الله اوصنی فقال علیکم بتقوانه فانه
 جماع کل اخیر **نعمت را شکر شامل میشود** نعمتک ایچو شکر شامل
 اولور یعنی یكون الشکر شامل و تافعا **نعمتک هست دانش**
را کمالیات از خرد علم عقل اید اولور حاصل کمال لفظا هست
 مصروف الی خرد و کالات مضاف الی دانش و التاخیر لاوزن

جار

لفظ

از خرد دست

فلفظ را از اند فال تقدیر کالات دانش از خرد یعنی کالات
 العلم من العقل **نیت را بی عمل کس نکر و نیت نظر و لغز و عمل**
 التاد النایتیه فی نیت و کذا فی نعمت الخطاب و نکر و مضارع من
 من نکر سن بمعنی النظر یعنی لا یبظر احد علی نیتک بلا حق قولهم انما
 لا عمل بالنیات **شکر نعمت و اعلی میدهد** نعمت شکر املیک ویر
 کمال الیاء فی کمال التقظیم یعنی الشکر یعطی النعمه کمالا عظیمیا کما قال
 الله تعالی و لئن شکرتم لازیدنکم **غافلاتی کو شمانی میدهد**
 غافلاته اول و یرمک کو شمان غافلاته جمع یعنی وهو یعطی
 للغافلین تادیبا و تنبیها **شکر ناکود از و ال نعمت** نعمه
 شکر اتمک اولور زوال و زوال مضاف الی النعمه یعنی عدم جعل
 الشکر زوال النعمه **بره شکر کمال نعمت** شکر کو در زق
 بولور نصیب الشکر کمال النعمه لمواضع کو شکر نعمت می کنی نعمت
 شود قرون کر که می کنی از کف و دور بروی **علم را بی عقل نتوان**
کار نیست بی علم الی کار اتمک بحال نیست مصدر مرخم من بستی یعنی
 لا یکن ان یفعل بالعلم بلا عقل و یحصله **بیش بی عقلان نمی یار**
نیت بی عقل و تاور و حقد و وبال **بیش بالباء العجمی** مضاف الی
 قوله بی عقلان وهو جمع و نشت مصدر مرخم من نشتن یعنی

دایم کمال بره مضاف
 الی شکر و نشت الکمال
 مضاف الی نعمت یعنی مع

لا یلزم بدلیق ان یجلس عند الاعاقلین فی خود دانش و است
 ای پس بی عقل علم و بالدرای پس یعنی العلم بلا عقل و بال علم **مفرد**
و عقل بالاست ای پس علم قوشن در عقل بالدرای پس لفظ بال
 بمعنی الجناح یعنی العلم طیر و العقل جناح فلما ان الطیر لا یطیر بالجناح
 فکذا العلم لا یتکون بلا عقل **هر که علمی دارد و نبود بر آن** که علمی وارد
 اولی بر این الباقی فی العیة للوحدة و ان استمر الى علی یعنی کل من اخذ
 علما ولم یکن علیم بان لا یعمل به **از طریق عقل باشد بر کرام** اول عقل
 و هتد اولور بر کرام **الطریق مضاف الى العقل و لفظ کرام** بفتح
 الکاف العری و الترو للمهله بمعنی الطرف یعنی یكون هو من طریق العقل
 علی الطرف قوه تعالی نامرون الناس بالبر و تنسونه انفسکم الایة
 و قوله استند الناس عذابا یوم القيمة عالم لم ینفعه علم **محرر است**
 بود عالم انکس که اوچ بد غی کرده که بگوید **حکایت** عالم قال
 عماه الدینا باربعة اشیا و احدها عالم لم یعمل بعلمه و ثانیها جاهل
 لا یتکلف من التعلم و ثالثها غنی لا یرزق حقاته تعالی عن شانه
 و رابعها فقیر لا یشبع الخیرة بالدنس

در بیان آنرا که باز گردانید **مجالست**
جارجین است آنکه بعد از رفتنش جارجین کیده اولی حال

از محالا **است باز اورنش** انی کنور مک کوی اولور محال الضیر
 فی رفتنش و کذا فی اورنش رجوع الی جارجین یعنی اربعه اشیا و بعد
 وقوعها لا یمکن عمادتها و هی الحدیث و الترم و القضاء و العرجو
حدیثی رفت تا که **بر زبان** بر حدیث جوخه واقع اولدی بر زبان
 الیاء فی حدیثی للوحدة و رفت ماضی من رفتن و تا که مقصود من
 ناکاه یعنی اذا ذهب و وقع حدیث علی اللسان فحاة **یا که بنری**
جست **یرو از کمان** یا که بر ادق که الیدی از کمان الیاء فی
 بنری للوحدة و هو بمعنی السهم و لفظ **جست** یفتح الجیم العری
 ماضی من جستنی صحرانق و کمان بفتح الکاف العری بمعنی القوس
 یعنی اوری سهم من القوس هذا البیت شرطان و البیتان الایة
 جزا و هما باز **جوخه از حدیث گفته** **را** کم کوی کنور **مجلس**
 گفته جوخه بالامالة استنهم نام انکاری ارد بالمد مضارع من اورد
 فاعلم ضمیر الذات الغیر المعین الذی وقع الحدیث علی لسانه اورد **مجلس**
 و ففعوله حدیث و هو مضاف الی گفته و هو **مجلس** مفصول من گفتن
 و لفظ ان الذی هو من التسماء و الاشارة مقدر فی نظم الکلام فا
 التقیر باز جوخه اردان حدیث اه یعنی کیف یوتی و بعد هذا الرجل
 الحدیث المقول **کرکر مانر قضای** **رفته** **را** کسه کوند من

قضای او هو مضاف الی رفته و هذا الصریح حال من الصریح السابق
یعنی و الحال انه لا یعود احد الغضاء و التوقع ف هذا هو الثالث
من الاشیاء الاربعة **بازکی که چو بنیر از اخنی** کبری قاجن دونه
چو بنیر آنکه انداختی ماضی مخاطب من انداختی یعنی الوری یعنی کیف
برجع اذار الی السهم **هچنین عمری که ضایع** **ساختی** بونجلیان در عصر
ضایع اوله الیاء فی عمری الی الیاء و ساختی ماضی مخاطب من ساختی
مفعول الاول عمری و مفعول الثاني ضایع یعنی فکذا لک العمر الذی جعلته
ضایعاً فیما لا ینبغی ای هذا البیضاء محال الرجوع و هو الرابع منها المؤلفه
بیت بگذشت عمری عزیزم بهوی و بهوس بنودر خور بودان
رحم کن ای فلان در **س** **که بی اندیشم گفتار شری بودی** تاقل کم بر
گفتار اولور یعنی کل من کان کلامه بلا فکر و لا تاقل **س** **ندامت های بسیار**
دش بود بسیار بشتما نلق اکا بسیار اولور ندامت های جمع ندامت
والیاء الکسوفه لا یتصافه الی بسیار دش و الضمیر فیه و فی گفتار ش
راجع الی هو که یعنی بگویند ندامت کثیره **بیت** تا مرکنانه در خطاه
و صواب باز از خوابه حاضر جواب تا نلغتی می توانی گفتنش
بر سوزی که دیکه ممکن دیکه تا هنا عینا مادام و نلغتی ماضی
مخاطب مفعوله مقدر فالتقدیر تا گفتار بر که نلغتی او و الضمیر

کنہا بیگم

راضی در یاد آندی کل من کان راضیا عن القضاء لم یفعل فعلا
 قبیحا هر که بخواد که ماند در امان هر که استرسه قبل اول در مان
 ماند مضارع من ماند یعنی کل من اذ ان یبقی فی الامر والسلامه **مهری**
باید نماند بود هان مهر وضع اعلیٰ کرد اول بر دهان مهر بضم المیم
 یعنی یزید ان یضع علی قم مهر او یختم لان سلامه الامتنان فی صحت الشا
می سن دگر عمر داری ای عزیز لایق و لور عمر سعی ای پدر فی هذا الامر
 مقدر فالتقدیر ترا که کوشش می سز دگر عمر داری یعنی ایها العزیز
 یلیق که الحدود السعی فی العبادات والطاعات اذ اکتفاخذ عمل
 ای فی مدة العمر **چو رود پیش تو خواهی دید نیز چو کینه دو غم گوی**
 کند که پیشش بالباب الغری والضمیر راجع الی العزم وخواهی مضارع
 مخاطب منفی من خواستی ولفظ ید مصدر مضارع من یدر یعنی درو
 یعنی لانه اذ اذهب لا تریه نه قره اخری ولا یتکلم بک ذلك المحرم
بیت عمر اکبر غنیمت ز من ای بند یزید نارهالی بدست نه

از نارسه **در بیان خاموشی و سخاوت**

حاصل ارب جار جبر از جار جبر جابر شیده حاصل اولور جار جتر
 یعنی جبر و یکنون حاصل اربعة اشیا وهی الامن والسلامه والغرة ووقور
 النعمة عن اربعة اشیا اخر وهی الصمت وانشاء الاحسان والسخاوت

والشکر

والشکر یاد کبر این نکته **از من یزید** دکه یونکته بندن ای عزیز
 المراد من التکلمه هی النکاة المفهومة من الابیات الاتیة **خاموشی را**
هر که سازد بیست هر که خاموش شود اولدی بیست سی الهزیه
 فی بیست وکذا فی اندیشه للوحدة یعنی کل من جعل الصمت صفه
کردد ایمن بنودش اندیشه اولدی ایمن اولدی اندیشه سی یعنی
 یکنون هو امینا ولا یکنون له فکر ولامسابق من انه سلامه الامتنان فی
 صحت الشا کا قال الله تعالی **کی سلامت بایدت کل خاموشی باش**
 کی سلامت بوله من خاموش باش التاء فی بایدت للخطاب یعنی
 لو کان السلامه لازمه لک کن ساکتا لان من صمت نجاست **ایمن**
هر که نیکی کرد فاش اولدی ایمن اول که الیک کنیدی فاش قوله نیکی
 مفعول اول لقوله کرده ومفعوله الثاني فی قوله فاش وفاض ضمیر
 هر که یعنی کان امینا من جعل الاحسان فاشا ظاهر **از سخاوت**
مرد باید سروری کنی جو دیله نه کردونه اولور **الیا** فی سروری
 یا العظیم یعنی یجد الانسان الغرة والعظمة من **السخاوت**
 در فی الخیر انه الله تعالی قال یحیی بن مریم هل یران تطیر مع
 الملائکه علی السماء قال نعم قال علیک خمس حصا الشفقة
 کالتشمس لتواضع کالارض والسخاوت کالنهر جاری والحکم کالمیست

والشكر كالليل **شكر** نعمت **راده افروغ** ترى شكره نعمت سكا فزوه
اولور افروغ بمعنى الزيادة والياء في لفظ ترى الذي هو اذات ^{الفضل}
مصدرية بمعنى والشكر يعطى الاريد للنعمه **هوك او خد ساكن و خا موش**
كرد كم كه ساكن اولدي هم اولدي خموش اليا و مصدرية مقدر
في قوله خاموش يعني كل من كان ساكنا وجعل سكونا فقول و خاموش
كود عطف ببيان لقوله شد ساكن لانها متلازمان **از سلاست كوت**
بر دوش كرد كيد اول كسوت سلامت بدوش اليا وفي كسوت
للوحدة و لفظ دوش هنا بمعنى الكفف يعني جعل على كفف كسوة
من السلامة حامية عن مشاق الدنيا والآخرة مبلغه الى الدرجة العالية
حكایت روى ان رجلا وقف على لقمان في محله فقال لست اذكى
ترج معي في مكان كذا **قال يلى** قال ما بلغك ما رى قال صدق الحديث
والصمت غم لا ينفي **كوهي خواهي كه باشي در امان** كرد لرسك كه اوله كن
در امان يعني لو كنت تريد ان تكون في الامن والامان **رونكوب كن توبا**
خلق جهان خلقه اليك اليك در جهان رواسر حاضر واليا وفي تكوي
مصدرية و خلق مضاف الى جهان يعني اذهب وجعل احسانا فخلق
العالم **هي كرا عادت شود جود وكرم** هي كه عادت اوله جود وكرم
يعني كل من كان احمود و الكرم عادة له **در بيان خلق كرد محتم خلق**

السنه

ارسته اولور اول محترم ميان مضاف الى خلق يعنى يكون محترما و مكرما
بين الناس **هوك كارنيك و بايد ميكن** كم كه بر فعل حسن يا بايد ركاز
مضاف الى نيك و يدعى سبيل البذل يعني كل من فعل فعل احسنا او
قبها **ان هم ميدان كه يا خور ميكنند** بلكه اول كس نفسى اوزر و بر
ان اشارة الى كار نيك و بايد و لفظ خور بفتح الخاء اللقائية والياء فيه
للاصاق والالف زائر للوزن وكذا الحال فيما سبق من قوله و نيكو
كن تو با خلقاه يعني يجعل جميع ذلك الافعال الحسنة والقبحة
بنفسه كفاك حكایت بليس عليه ما يستحقه **اي بر در بندة معبود**
باشي اي بر در بندة معبود اول بندة مضاف الى معبود يعني ايتها
الاخ كن عبدا للمعبود و مع ما سواه **تا تواني باشي او جود باشي**
تا كه قادر من اهل جود اول تاهنا بمعنى مادام يعني مادام تقدر كن
مع السخاء و احمود **باشي از نخل بخيلانه بر حذر اليه بخيلند** بخلا
حذر بخيل مضاف الى بخيلان وهو جمع يعني كن من نخل البخلاء و على حذر
تا نسوزد من ترانار سقر تا كه يقا به سقر ترانار تاهنا للغة و نسوزد
مضارع منفي من سوخت و لفظ نار مضاف الى سقر وهو اسم بضم
جهم يعني لا تحرق قلبك نار السقر
در بيان اخلاصه كه از ان مرد خوري حاصل ايد

چارچین است برده و از چارچین چارشی حاصل اولور راز چار
 چیز مد بقع الدال المهملة والتميم مضارع من ديدن یعنی حاصل
 یعنی ربه اشیا و هو الحقارة والدناءة والانفراد والنداء وخراب
 العقل يحصل عن ربه اشیا وخراب هو السؤل والاستحقاق وعدم
 النظر الى نهاية الفعل والعناد مع السلطان **نشد این نکتہ جو اهل**
تمیز کوشش اتویونی جز اهل تمیز اهل میافق الی تمیز یعنی لاستمع
 هذه النکسة غیر اهل التميز **هر که فرو صادر شود این چار کار که** اند
 صادر اوله چار کار زو اصل از او و خففت الرهق فانه ثم اتصل للوزن
 یعنی کل من صور منه هذه الاشياء الاربعة الاخيرة **بیند این چار دگر**
اختیار چار آخری کورری اختیار یعنی بری ذلك الاشياء الاربعة الاولى
 بلا اختیار للاستلزام بینهما **چون سوال او رد کرد و خوار مرد**
 خوار اولدی چون سوال ایلدی قول او ردید المهمة وضم الواد من اورد
 فاعلم مرد و مفعوله سؤل و جمله کرد و خوار الشرط یعنی اذا سئل
 الرجل يكون حقیر او ذلیلا **ماند تنها هر که استحقاق کرد** قالدی تنها
 اتری استحقاق اول ماند سكون النوة ماضی من ماندن یعنی بقی
 خالیاً کل من جعل استحقاقا **هر که در پایان کاری تنکر دکم که کارک**
 بقمدی پایانته • **پایان مضاف الی کاری والیا و فیه للوصة** یعنی کل من

نظر

کتابخانه المکتبہ العظمیٰ
 المکتبہ العظمیٰ
 المکتبہ العظمیٰ

ينظر الى نهاية الفعل **عاقبت روزی پشیمانی خورد عاقبت کوردی**
 فذامت جائته الیاد فی روزی للوصة وفي پشیمانی مصدر یت خورد
 بضم الحاء وفتح الراء مضارع مخاطب من خوردن یعنی یا کل یوما الذمامة
هر که نکند احتیاط کارها کم که استلزام احتیاط من کارلر احتیاط
 مضاف الی کارها یعنی کل من لم یجعل احتیاطا فی الافعال **روانش**
اخر نشیند بارها قلبی وزنه او توررجوق یالر الضمیر فی دلش
 راجع الی هر که یعنی یجلس علی قلبه احوال من الغموم والالام **هر که او**
استی و سلطان کند کم که ایلدی عناد سلطانله استی و یکر
 الرهقة والتواء بمعنى الجدل والعناد یعنی کل من جعل جدلا و عنادا مع
 السلطان **کار خود را سر و سر** **کند کوردی** جمله کاری و سر
 یعنی یجعل جمیع افعاله خرابا لان الخصومة مع الاقوی منه داع له
 بل للهلاك **مشنوی** خلاف رأی سلطان را یجبت تجوز خویش
 باشد دست نشستن اگر خود در و زکویر شست این بیایر کفتی
 انیک ماه و بر وین **هر که کشت از خوی بدنا ساز کار** بر خوندن
 کم او تورن ساز کار خوی مضاف الی بدونا ساز کار مرکب یعنی کل من
 کان غیر کاسب من خلق القبیح **دوستانه کند بی شک و در**
 دوستلر ازین ابرر بی شک قرار یعنی یجعل الخلان منه قرار بکانت

از روی

ولا مشبهة وبهذا البيت يكون الاستيلاء خمسين لاربعتين والمص
رحمة الله عليه لم يبال تهذيب كلامه الا ان هذا البيت ليس في بعض

النسخ

دربیان ترک زینت میگوید

سبحه ارای بدستاری **سبحه** برك دل بستد بهشتك اي ليس
اراي مضارع مخاطب من راستن والباء بدستار المصاحبة وهو
بمعنى العامة يعنى ايمها الولد ماتر بين الراس العامة **كوتقانی دل بدست**
اراي **سبحه** برك قلبى قادر كذا كذا يعنى لو كنت تفقد خذ قلبا في اليد
وتفرقه **تا كودي ترك غرو مال وجاه** تاك ترك اتميه سن سحره
يا هذا بمعنى مادم وترك مضاف الى غرو مال وجاه على سبيل البدل
يعنى ما لم ياخذ ترك الغرو والمال والجاه **از هم بر سنياري جوه كلاه**
باشر او زرم كلير سن جوه كلاه نياني مضارع منفي مخاطب من حذر
يعنى لا تجئى محتازا عن جميع الخلاق على الراس كالتاج ولا تصل
الجنباب قدسه **نيت مردى خورشين راستن** جسمه
زینت ايلك مردك دكل الباء في مردى مصدرية يعنى ليس ايلك
تزینت الباء **فصدجانه كودهي كه اواراستن** مقصود بان
اندى بنم بن تنى بل قصر مضاف الى جان وهو ايضا مضاف الى
مقدر وهو خور ولفظ اراستن **مدين** ماضى من راستن فاعلم

ضمير

ضمير هر كه ومفعولاته يعنى كل من زين نفسه وقصر الى روح نفسه
لانه كان من عبدة البنية يعيد من الله **نيت در تن برهتر از تقوى**
لباس جسم تقوى دين ابوبو قدر لباس به بمعنى احسن وترادات
التفضل قلفظ بهتر بمعنى الاحسن تقوى يكسر الواو فقا بين هذا للسان
واللسان الفرقى وكذا الحال في المعنى والتقوى يعنى ليس في الجسم احسن
من التقوى لباسا فيه تليح الى قوله ولباس التقوى ذلك خير الاية
در تكلف مرد را بنود اساس مرد ايحون او لمز تكلفه اساس يعنى
لا يكون اللسان في التكلف جميع اموال الدنيا اساسا لبنادينه والبناء بلا
اساس لا يقوم بل يكون خرايا سر بها **هر كه اودر بندار امينش بود هر**
كذلك مقصودى ارايش اولور بند مضاف الى ارايشن بكسر الباء وهو
الم مصدر من راستن يعنى كل من كان في قيد الزينة **در جهان فرزند اس**
بش بود دنيا ده فرزند اس ايشن اولور فرزند بفتح الفاء والراء الحجة
وسكون الراء المرهلة بمعنى الاين واللى هتا مكسورة للاضافة الى
ارايشن وهو ايضا الم مصدر من اسودع بمعنى الراحة والحضور يعنى
يكون هو في العالم اين الحضور والحاصل ان زينة الدنيا غير الامثا
نحو الحضور واللذات والشهوات وترك العبادات والطاعات وعدم
حصول المراد والمرام في يوم الحشر والقيام كما قال الله تعالى **عاقبت**

والنور والذال
المرهلة

جز نامرادی نبودنش نامرادی غیر اولی و شرها الیاء فی نامرادی
 مصدریه و الضمیر فی نبودنش راجع الی هر که فی البیت السابق یعنی لا یکن
 له فی العاقبة غیر الامرادی **بهره از عیش و شادی نبودنش عیش**
 و عشرتدن نصیب اولی و یکا الهمه فی بهره للوحده و الیاء فی شادی
 مصدریه یعنی نصیب من الحیوة الآخر و بریه و الفرج و السرور **خودش**
بیست شیطانی بود کنون او کله صفت شیطانی در خود کنای
 وصف ترکیبی من شودن بمعنی المرح و الیاء الثانی فی مصدریه و بیست
 بکسر الهمزة مضاف الی شیطان و بود بمعنی است یعنی ناحیه النفس
 من صفة الشیطان و صفاته قیمة تلیم الی قوله تعالی قال فاعلم انما خلقنی
 من نار و خلقته من طین **آنکه خوراکم زندمردان بود** وضع اید
 کنای بی مرد جان در کم بقع الکاف العربی و هو مفعول مقدم لقوله
 زند و هو مضارع من زند و قاله ضمیر آنکه فیه الجملة کنایة عن التوهم
 و قوله مرد مبتدای و قوله ان بضمیمه و لفظ ان اشارت الی الذات
 المضموم من الجملة الاوی یعنی من تواضع و عد نفسه ناقصا و
 فهو الرجل الکامل قوله دم من تواضع لایه المسلم برفعه الله تعالی
 و من ارتفع علیه و ضعه الله تعالی **کفت شیطانی فلیقرون من ادم بهر**
 دیدی شیطان که من انسندن بهر دم یعنی قال الشیطان انا احسن

و اخیر من ادم کما سبق فی الایة **تا قبل کشت ملعون لایرم تاهتا**
 لانتهاء الغایة یعنی کان ملعونا و مطرود الی یوم القیامه لایرم بل هو
 ملعون ابدا **از تواضع خاک مردم میشود** تواضعه زاب مرد
 اولی یعنی التراب یکن امثلا من التواضع بل کان نور و نار از سر کشتی
 کم میشود نور و نار سر کسکه کم اولی کم بقول الکاف العجمی یعنی التواضع
 و النار یکن محو و ضایعا من جر الراس و التکبر و الصود الی الله تعالی
راشدند ابلیس از مستکبری اولی شیطانی و آنکه استکبار
 را آنکه مفعول بمعنی المطرود من رزق و الیاء فی مستکبری مصدریه
 یعنی کان ابلیس مطرودا من جانب الرب تعالی من المستکبری قوله
 تعالی ابی و استکبر و کان من الکافرین **کشت مقبول ادم از مستغفر**
 اولی مقبول ادم استغفاره یعنی کان ادم دم مقبولا من المستغفر
 قوله تعالی قال ربنا ظلمنا انفسنا و ان لم تغفر لنا و رحمتنا لنکونن من
 الخاسرین **شد عزیز ادم جوا استغفار کرد** بولدی ادم عزیز استغفارا
 له یعنی کان ادم دم عزیزا و محنتی مال استغفر **خود شد شیطان جوا**
استکبار کرد اولی ابلیس خوراستکبار له یعنی کان ابلیس علیه
 اللعنة خفیرا و ذلیلا لما استکبر و آنکه است استکبر و بدستش کنند
 دانه الحق دوشدی بدست اند بلی دانه بمعنی الحیة و بیت بفتح الیاء

الفارسی و سبکون السین المهرلة والتاء بمقتی السفل و ز بر عینی الفوت
 والضمیر فی دستش راجع الی دانه یعنی الحیة تسقط السفل علی الارض
 یجعلونها و یاخذونها فوق السید و غیر موتها **خوشه جو** بر کشد
پستش کنند خوشه باش چکری الی پست اندیز خوشه سید
 الذرع والضمیر فی پستش راجع الی خوشه یعنی کماجر الراس سید
 الرزق یجعلونها سفل علی الارض بالمحصد لاسبق انقاس احدث
 وهو قود و هم من تواضعه **درباخ الملهان میگوید**
چارچین بدشتان الملهی دورت نمی کدی نشنا الملهی نشانه مضای
 الی انزای و الیاء فی مصدریه یعنی اربعه اشیا جاء علامه لا یلمیه
باتو کوم تابیا ای کم سا که دیم نابولاسن الهمی تاهنا للعلة
 یعنی اقول لا ذلك الاشیا و حتی تجد النیه و هی عدم النظر فی
 عیب نفسه و النظر فی عیب القبر و الخجل و سوء خلق **عیب خود**
ایلم نبید درجهان عیبی الیه کور غیر درجهان عیب مضای الی قو
 یعنی لایروی الابل عیب نفسه **باشند از رحمت عیب کسان**
 اولور الیه طالب عیب کسان جستن مضای الی عیب و هو ایضا مضای
 الی کسان و هو جمع کس یعنی یکن هو فی طلب عیب الاخرین **تخم اندول**
خود کاستنی قلبی ایچم تخم نخل ملک اولاً تخم مضای الی نخل و کداد

مضاف الی خود و کاستنی بالكاف العربی و الشین المعجمه بمعنی احرث یعنی
 الثالث حرث بزر الخجل فی قلبه **انکه امید سخاوت داشتنی** یعنی طومق
 درمید سخا انکه بفتح الکاف المعجمه بمعنی یعد امید بتشدیر الیم بمعنی
 المنه و هو مضاف الی سخاوت یعنی و بعد ای بعد احرث
 اخذنیة السخاوة ای اذنه ان یقال له انه رجل سخی **هر که خلق**
از خلق او خوشود نیست کم که خلق خونیدخ حشود اولیم
 اخلق الاول بفتح المعجمه و اخلق الثاني بضمها و هو مضاف الی او
 راجع الی هر که یعنی کل من لیس الناس ارضیا من خلقه **هیچ قدرش**
بر در معبود نیست قدری یوق مقبول معبود اولیم الضمیر
 فی قدرش راجع الی هر که و لفظ در یکسر الی مضای الی المعبود
 یعنی لیس له قدر و رتبة علی باب المعبود اصلا **هر که او را سینه بخود**
بود هر ملک سینه می و بدخویق درر الیاء الثاني فی بدخوی
 مصدریه و هو مرکب بمعنی السؤل الخلق و کذا الحال فی بدروی لکن
 بمعنی السؤل الوم یعنی کل من کان له سوء خلق صنعة **کاراد پیوسته**
بدروی بود متصل افغانی بدروی و یلق درر کار مضای الی او و هو
 راجع الی هر که یعنی یکن فعد دائما و متصلا سؤل الوم فیجعلون
 الناس نفرقة عنه **خوی بدیشن** بلای جان بود خوی بدشیم

بلا جان در خوی مضاف الی بد و کذا ابدای مضاف الی جان و بود
 معنی است یعنی الخلق القبیح فی البدن بلا الزوج مردم مردم بد خو
 نه از انسان بود صانعه بد خوی ادعی انسان در مردم مضاف الی
 بد خوی و هو مقصود و لفظانه مصروف الی بد یعنی لا یكون الرجل القبیح
 الخلق من الانسان بل من الخلق الذی یزخر من خلقه و هو عیب ذور در
 سناخ معنی القصص و الباء فیة للوصف و وقت مضاف الی دوزخ و هو معنی
 الجحیم یعنی الخلیع غصن من شجر حیم کما ان السخا غصن من شجر الحیم
 و قوله و هم السخا یدخل الحیم و الشخ شجرة فی النار فاما ان شجرة الحید
 بقصص من هاهنا سترک القصص حتی یدخل النار و ان یخيلك ان سقاء
 مسلخت اول یخيلجو که سک مسلخ در الکاف العجمی فی خلیک للتضخیر
 و التخییر سقاء مع سک و هو مصدر مضاف الی مسلخ و هو اسم مکان
 من سلخ مسلخ ای مکان السلخ فیه النعام یعنی و ذلک الخیل و قته لک
 من کلاب المسلخ روی حینت رجا بید خیل جنک یوزین فجن
 کورر خیل روی مضاف الی حینت و کبی انیم الکاف العربی و یاجیم العربی
 قند یعنی این ری الخیل وجه الحیم بینه افتاده یای سل شول و یاز
 کبی که از رای پیل الرقعة فی بینه للوصف و هو مضاف الی افتاد
 و المجموع خبر یسنداء کدوف و هو اراج الی الخیل و لفظ یای مضاف

کمان
 شجر فی الحیم و سا
 سخا قد افند بقصص
 من هاهنا سترک
 القصص حتی یدخل
 النار و ان یخيلک
 ان سقاء مسلخت
 اول یخيلجو که سک
 مسلخ در الکاف العجمی
 فی خلیک للتضخیر
 و التخییر سقاء مع سک
 و هو مصدر مضاف الی
 مسلخ و هو اسم مکان
 من سلخ مسلخ ای مکان
 السلخ فیه النعام
 یعنی و ذلک الخیل
 و قته لک من کلاب
 المسلخ روی حینت
 رجا بید خیل جنک
 یوزین فجن کورر
 خیل روی مضاف الی
 حینت و کبی انیم
 الکاف العربی و یاجیم
 العربی قند یعنی
 این ری الخیل وجه
 الحیم بینه افتاده
 یای سل شول و یاز
 کبی که از رای پیل
 الرقعة فی بینه
 للوصف و هو مضاف
 الی افتاد و المجموع
 خبر یسنداء کدوف
 و هو اراج الی الخیل
 و لفظ یای مضاف

این و التکرر

الی سیر

الی سیر بکسر الباء العجمی یعنی بقية ساقطة تحت رجل الفیل فکما ان ذلک البقیة
 لا یسیر ولا یخلص بل یهلك و یخو کذلک الخیل من یخيل و شامة یخيل بایش
 از بخیر بخیل نه بر کرانه او یکلند بر کرانه یعنی کن من بخیر الخیل و علی الطرف
 بعید از هم نایبانی از شمار البهائم نادر اولیه من ایله در شمار تاهنا
 للعلة و شمار مضاف الی البهائم کما کان قولم بخیر مضاف الی الخیل یعنی
 لئلا تكون من زمره البید در بیان ترک دنیا میگوید
 از بر تارسته باشی ای عزیز تا بگذری قورتلاسن ای عزیز تاهنا
 للفرق یعنی لو کان عرضک اخلاص من البلاء و المنفعة یان باید دانستن
 دست از دوجین گیری طوق کورت الی از دوجین یعنی یلوم ان تاخذ
 البید بعید من شین احدهما التفسیر و الدینا و تانیها الخیر و تود
 از نفس و دنیا بار دار نفس و دنیا دانه الکی باز دار یعنی اذهب
 و خذ یدک بعید من هوی التفسیر و الدینا تاهنا اربابا یان باید دانستن
 تاسو کله اولیه یلایه کار تاهنا للعلة و بلاءها جمع کرا و لاس از و
 متیلا و راحه و اگر و الباء فی محو ص لا لصاق و از بعد الرقعة و لکون
 الزاویة یعنی لو کنت متیلا بحرص بانور و وار د زهر سوی صدر
 یوز کتور زهر یکادم یوز بلا الباء فی یا قول لا لصاق و الالف زائد
 وارد مضارع من اوردن یعنی یوقی ماته بلاء من کل جانب و جرها

بخلک

یعنی لئلا يكون للبلیة
 فعل لك و تخلص
 و رخص و از کردی

ویرجیم عليك انكه بنود **نقدش** در میان هر کیمک اولیه تقدیر در
 الضمیر فی نقدش راجع الی انكه یعنی می بینم نقد من الدارهم والدنانیر
 کما یبشد بود در امان قند او نور سه بولور امن وامان یعنی فی ای
 مکان کان یكون فی الامن والامان نفس و دنیا را زهاکن ای **پس**
 نفس الی دنیا ترک ایت ای **پس** رها بمعنی ترک یعنی لجعل النفس والذی
 ترکا باز رستی از بلا و از خطر کوریه سن تا بلاد هم خطر رستی مانی
 مخاطب من رستی و فی هذا المصراع مقدر و التقدير کراش از رها
 کودی باز رستی اه یعنی ولو ترک ما ویدت الخلاص من البلاد و الخطر
 ای **بکسر از برای نفس زاری** جوق ادم نفسنی ایچولدی
 زار **بفتح الباء** الغری السیئ للهملة بمعنی الکثیر و برای مضاف الی
 النفس وهو ایضا مضاف الی زار بمعنی العاجز من قبیل اضافة الوصف
 الی الصفة یعنی ای خلق کثیر لا یجوز النفس العاجز **در بلا افتاد و گشت**
ارغم ترا اول بلا و غم یخنده اولدی ترار بمعنی الهزل یعنی فی البلاد
 و کان من الفم و الامره بلا از برای نفس مع نامرد نفس ایچیموخ
 دی مرغ نامرد برای مضاف الی النفس و کذا قوله مرغ مضاف الی نامرد
آمد و در دام صیاد افتاد کلدی و دامن صیاد افتاد دام مضاف
 الی صیاد و لفظ او راجع الی مرغ نامرد و المعنی بالترکی نفسی ایچیموخ

نامرد و المعنی بالترکی نفسی ایچیموخ نامرد مرغ کلدی و صیاد دامن
 دوشدی و الحاصل ان الطیر یزید الطیر ان العالی فی الذی و یقع فی
 الشکبه تجلب القوة لاتباعهم النفس فالعاقلة لا یتبعها ولا یقع فیها
 لحرر **بیت** قیام بدم هو او هووس مکرر کنند و فرایسن **تادلت**
ارام یابدای **پس** تا بول قلیک ارامی ای **پس** تاهنها للفرض و التالخطا
 یعنی لو کان عرضتک سکون القلب و حضوره **بود نا بود جهان یکا**
شمر بود نا بود زجر هانک یک شمر بود بضمة بمعنی الموجود هنا و نا بود
 بمعنی للعدوم و **ه** مضاف الی جبراع علی سبیل الیدر یکسا بمعنی المساوی
 و شمر بضم النین المعجمة و فتح الیم امر حاضر من شمر یعنی عد موجود العالم
 و معدوم مساویان لا تفرع بالموجود و لا تأثم بالعدوم **از عذاب و قهر حقین**
باش قهر حقیقه صاقن و لطف عذاب و قهر مضافه الی حقین **پس** الی
 لا یکن لینا من عذاب الله تعالى و قهر در **از اهر مؤمن** **باش** در **از مؤمن**
 او لطفی مضاف الی مؤمن یعنی لا یکن فی انزال المؤمنین هر که **از بخانه**
عذرش بخواه کی یخند و کسم و ارعذرت و ار بخانه هم مفعول من **بخانه**
 بمعنی الازیه و الهمه فی الخطاب و الضمیر فی عذرش راجع الی هر که و بخواه
 امر حاضر من خواستن یعنی کل من جعلت اذیه له فاطلب عذره **تا یانند خصم**
نور در عرصه کاه ناکه خصم او لایه روز انتشار تا هنا للعلة خصم مضاف

در بلا برای مخوف از صبح کی زانکه بود جز خطا و زیاده

تاك حضم اولمايه روز انتشار تاهنا للغة خصم مضاف الى تو وعرضه
 كاه مركب بمعنى يوم القيمة يعني لا يكون خمس لك يوم القيمة والحشر
 والحشا **كرغنا** خواهد کسی از دو المتن كوغنا استر اميك سن كريد
 يعني لو طلب احد غنا من ذو المتن والاصناد **رقناعت** **ي** توانش **يافتن**
 تاقتلعتده بولور سن اني سن الضمير في و توانش راجع الى الفتي يعني
 يمكن ان يجده في القناعة لان القناعة كثر لا يفتني والله اعلم بالصواب

در بيان نصيحت ميگويد

هرگز عقلست **هو دانش** غريز هرگز وار عقل و علي غريز يعني
 كل من كان له عقل وعلم **دور بايد نش از چا چيز** اگر دور و لوق كرك از چار
 چيز الضمير في بودنش راجع الى هر كه يعني يلزم ان يكون هو بعيد من
 اسباب الاول ترك الفعل وحواله الى من ليس بمفعول وتوكيله عليه والثاني
 الرجعية والاصناف اليه والثالث الميز الى الفسق والفساد والرابع الاستحقاق
كار خود باناسر انگندرها كان مضاف الى خود والباء في باناسر للاصناف
 كنند مضارع منفي فاعله الضمير راجع الى ذات المفهوم من الموضع الاول من
 البيت الاول مفعوله الاول رها ومفعوله الثاني ناسر يعني العاقل العالم
 لا يجعل فعله تركا عين ليس بمفعول واخرى بالحوالة **من ي نكند چاي نازا**
 دخی انمر مرد لكي باناسر الباء في مرد ي مصررية ولفظا جاي غم والباء القضا

مفهوم و باناسر انگندرها

فيه مصروف الى ناسر يعني وهو لا يجعل الرجعية والاصناف من ليس به
عقل داري **سربكاري** **مكن** اليه ميل طاقلا ايبك فقه من ميل مضاف
 الى يدكاري الباء مصدرية يعني لو تاخذ عقلا لا تجعل اميلا الى الفسق
 والفساد **زين بگذاشتي** **سبكباري** **مكن** بوني كجد كجكل استخفافه سبكباري
 لفظ مركب بمعنى خفيف العقل والباء مصدرية يعني واذا امر زمان ذلك
 فلا تجعل استخفافا وكن على الوقار وروالتكون **ناشوي** **نفس از هم دور**
وزگار تا اوله سن البرود در روزگار تاهنا للقرض بسين الباء المحي
 ويحتمل ان يكون بالياء العزى يعني لو كان عرضك ان يكون مقدما منزلة وقدر
 من الكل في الافاق او از من الكل فيه دست بر نان وملك يكشاده واطفله
 دائم الكه مفتوح دار **عك** بمعنى اللع يكشاده بضم الباء وكون الكاف للوزن
 ام مفعول من كشدان يعني خذ اليه مفتوحا على الجبر واللح اي بالاحصاء
تا تو باشي در زمانه دل در تا اوله سن سن جها نده دل در تاهنا ايضا
 للقرض ولفظ دل در هم فاعله بمعنى العادل لان لفظ كر الكاف الفكري
 والرو المهملة ادات المحم الفاعل خواهن كر بمعنى اجدد وزر كر يعني لو كان
 عن ضك ان تكون عادلا **زير دستان** **انكوداي** **پس** صوت انك التند
 كونه خوش اي پس زير بكسر الزا المعجمة بمعنى الاسفل والجموع المركب
 وهو زير دستان جمع زير دست بمعنى سافل اليد كناية عن العاجز يعني

٧٥

یعنی خد حسن العاجزین و احسن الیرام **هر که در بند خود اند استوار**
 که که بنده اوزنه کلیدی استوار استوار بختیست بمعنی الثابت
 والمحكم یعنی کل من كان فی بضیة نفسه ثابتا بان یعمل بما قال **بند اول دیگر**
ان بندن کار غیر بنده انزل اندی کار بند مضاف الی او وهو راجع
 الی هر که بکار جمع و لفظ بند جمع المضارع من بین فاعله ضمیر دیگران
 مفعوله کار یعنی بعتدون و یفعلون الاخرون بضمیمه فعلا و یكونون
 متضمین بقوله **هر که از گفتار خود باشد ملول** که که کنده قولند اول
 ملول گفتار مضاف الی خود یعنی کل من كان ملولا لکلام نفسه و بضیة
 بان لا یعمل **قوله اوراد دیگران نکند قبول غیر قولنی** امر تر قبول قول
 مضاف الی او وهو راجع الی هر که یعنی والاخرون ولا یجعلون قوله
 مقبولا ولا یتکلمون متضمین بقوله **بیت عالم که کامرانی و تن بر وی**
 او خویشن کم است کز هر هری کند **هر چه باشد در شریعت ناپسند**
 شرع اول نشه اوله ناپسند پسند بفتح الباء العجمی و السین المهملة
 و سکون النون والذال المهملة یعنی المقبول والمعقول و ناپسند
 غیر المعقول یعنی کل شیء کان فی الشریعة غیر معقول و مشروع **کرد و کرد**
کر نکرد ای هو شمند و اره اندک یا ننده ای هو شمند کرد بکسر الکاف
 العجمی یعنی الضرف و الجور و هو مضاف الی او وهو راجع الی ناپسند و نکرد

بفتح المیم و الکاف العجمی نهی حکم من کردید و لفظ هو شمر بمعنی العقول و مشراده
 النسبة یعنی اثرها العاقل لا تخم حوم ذلك الشیء غیر المشروع اصلا **تأثر**
کار بنی سر بر تأثر شده کوره من خبر سر بر تا هنا بمعنی الغرض و صواب
 مضاف الی کار یعنی کوی تیر بهر آن تری صواب جمع الفعل **بر من خود مکن کار**
ای سر کنده ریکه ایشل نه ای سر یعنی لا یجعل الفعل علی مرادک
 بل ماریت فی صوابا

در بیان زنده کافی میگوید

هست بی شک استکباری در چه چیز باشد که اوج نشه ده در خلقه
 نجات یعنی النجات فی ثلثة اشياء بلا ریب و هی الخوف من الله تعالى و طلب
 القوة الحلال و الذهاب الی الطرق المستقیم **با تو کریم یا کریمش ای عزیز**
 سا که دیم صوت ای و اولم مات یعنی اقول لذلك الاشیاء و خذها
 فی البال زان یکی ترسید نسبت **از دو اجلار برسی** قور قور در از دو
 اجلال قور زان اصله از ان و المنار الیه به قور به صبر و ترسید مصدر
 بمعنی اخذ و یعنی الاول من تلك الثلثة الخوف من ذوالجلال و الاکرام
دوم اند جستن قوت حلال بری ده اتمک طلب قور جلال دوم است
 بضمیمین بمعنی الثانی و جستن مضاف الی قور و هو ایضا مضاف
 الی حلال یعنی الثانی جاد طلب قور الحلال مضاف **سیو مین رفتن بوز**

راه رسته کتمک او چنی در ریود معنی است و راه مضاف الی راست
 وهو معنی المستقیم یعنی الثابت الذهب علی الطریق المستقیم **بیت**
 راستی موجب رضای خداست کسر ندیم که کم شد از راه راست
رستگار است آنکه این حاصلت در است کم بود خصلتی طوبه بنمی در
 در است اصل در اوست خدقت الوو و ابدت ضمه الهی فقه و معرفت
 یعنی المنجی والمخلص من کان فیه ذلك الحاصل **کرتواضع بیستم کیری ای**
جوان کرتواضع بیستم است که ای جوان یعنی لوتاخذ التواضع صفة
 وعادة دوست داورند هم خلق جهان دوست طویر دوستی خلق
 جهان دارند جمع المضارع من داشتن والتاد فی الخطاب وخلق مضاف
 الی جهان یعنی یأخذونک جمیع خلق العالم خلیلا وصدیقا **کیریک**
بیستم نیادار است پاشی دنیا دارد او کنده اتمیست بیست
 بالیاو العی معنی مضاف الی دنیا دار یعنی لا تحفظ فی الدنیا اهل الدنیا بالقر
در کفی شک دود زشت ز دوست کیریک دینو ک کندی ز دوست
 النار فی دینت الخطاب یعنی ولو جعل ذلك یدهب دینک من اید پلای
 وقل هذا ترهیب بر هر ز رستای دنیا دار را زایجو مدح اتمه
 دنیا داری سن سه مضاف الی ز روستای نهی حاضر من سود معنی
 المدح لا مدح اهل الدنیا لاجل الدینار والاموال **تاجه خواهی کرد این**

نه انک استرسن که بومرداری تا هنا لغرض و کرد مصدر و خم و این
 اشاره الی زریعی حتی ماتریدان تحمل هذه الحقیقة **بیت** خواهیم
 وزر جهان او زان بنایم فانها جیفة و طایر بالکلاب **مردگانند اغنیای روز**
کار مرد در لر اغنیای روز کار مرد گانه جمع مرده وهو هم مفعول و الاغنیاء
 جمع غنی وهو مضاف الی روز یعنی اغنیاء الدنیا موتون **ای سر بامرد**
کان صحبت مدارای او غل مرده اید صحبت اتمه وار یعنی ایرها الولد لا یخز
 صحبة مع الموت **مال و زری حد بدست آورده کیریک** مال و زری حد کیریک
 دك طوت انه الباد فی بدست للالصاق واورده هم مفعول من اورد یعنی
 خذ انک جمیع المال و الدنیا بیدار خذ و لا نهیة بالید بعد زان **در کور**
حسرت برده کیریک حسرت برده کیریک حسرت برده کیریک طوت یله ان اشاره الی مقصود
 الموع الاول و کور بالکاف العی معنی القبر وهو مضاف الی حسرت و برده
 هم مفعول من برده یعنی تم خذ انک ذهب بک في قبر الحسرت فی نفق
 علی انه لا یتمکن لك الذهب **در بیان ذکر حق سبحانه و تعالی**
باشند اتم سر یا باحق دائما قیل ای سر سن یا باحق یا باحق
 الحق ایرها الولد کن دائما مع ذکر الله تعالی و طاعة و عباد **کیریک**
ز عدل و داد حق کیریک ز عدل و داد حق عدل و داد حق و داد حق
 الی حق علی سبیل البر یعنی لوتاخذ خبر من عدل الله تعالی و لا تکن

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

مع الذنوب والعصيان فان عدله ان يعاقب العاصي قوله تعالى
ليس للانسان الا ما سعى زنده **دار از ذكر صبح وشام را زنده شود**
ذكر له صبح وشام سعي يعني خذ الليل والنهار حيا من ذكر الله تعالى
تغافل مگذرايه ايام را غفلت ايجه كچه بويامي سن مگذر نه
حاضر يعني لا تمر ولا تترك هذه الايام في التغافل **يا د حق امد خدا**
اين روح را باد حق عذاب و روح ايجو يعني جاء ذكر امد وطاعة غدا
لهذا الروح **مرهم امد اين دل بحر و روح را كادي مرهم بول بحر و ايجو** اين
اشارة الى يا د حق فاعل لقوله امد يعني جاء ذلك علاجا و اطمينا
للقلب **البحر و باد ذنوب والا و راقود تعالى** الا يذكر انه تظمين القلوب
يا د حق كرمونس جانست بود يا د حق كرمونس جانك اوده باد
مضاف الى حق وكذا مونس الى جانب والتأني في الخطاب يعني لو كان
ذكر الله تعالى مونس الروح **كي هو اي كاخ و ابوانت بود** يا قبح هو
اي نيك اوله هو اي مضاف الى كاخ و ابوانت على سبيل التبرك كاخ بالحق
المعجزة بالزكي كوشك و الابوانت ايم لمستقف ليس لبعض جوانبه جدار
والتأني في الخطاب يعني كيف يكون لك هو اي السرير و الابوانت **كوزمان**
غافل از زمان شوي كم كه بر دم غافل رخا اولور الياء في زمان في الوسنة
يعني لو كنت زمانا واحدا غافلا من الرحمن **از زمان دم هدم شيطان شوي**

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

اول نفسه هدم شيطان اولور هدم مضاف الى الشيطان يعني
تكون انت في ذلك الزمان جليس الشيطان ومصاحبه **مومنا ذكر خدا**
بسم الله كوي ذكر حق جوق ايدك اي مومنا ان الاتق في مومنا الله
كما من يقال الهاد ذكر ميا و خد ايا والذكر مضاف الى خدا وكوي بالكاف المعج
امر حاضر يعني ايه المومن قل ذكر الله تعالى كثيرا **تا بياي در د و عالم اب دوي**
تا بولاس يوز صوين در د و جهاه تا هتا للفة و اب مضاف
الى سروي يعني ليجد في الدنيا والآخرة ما الوصيه باخرة والفرقة **ذكر را**
اخلاص ي با بر تخت ذكر ايجو اخلاص لارم در تخت تخت
بضم النون و اخاء العجمه مسكون السين المهملة والتاء بمعنى الواو
يعني يلزم للذكر الاخلاص اولاد **ذكر في اخلاص كي باشد درست**
ذكر في اخلاص فحين اولور درست ذكر مضاف الى بي اخلاص و كي يعني
فحين و درست نضمتين يعني الصحيح والمستقيم يعني الذكر بلا اخلاص
كيف يكون صحيحا ومقبولا **ذكر في رسم وجه باشد في خلاف** ذكر
اوج وجه بلا خلاف اوزمه اولوب في خلاف يعني يكون الذكر على ملتة
اوج بلا خلاف وهي ذكر العام و ذكر الخاص و ذكر خاص **اخاص تا داني**
اين سخن را از كف بليمه سن تا بوسوزي سه كذا اف تا هتا للتحد
كذا اف بضم الكاف المعج بمعنى القول الباطل والفعل الباطل يعني لا تعلم

ذلك الكلام من الباطل عام را بنویس ذکر لسان عامی نك ذکر در
 ذکر لسان ذکر مضاف الی لسان یعنی لا يكون للعوام غیر ذکر اللسان
 ذکر خاصه باشد از دل بی کمان ذکر خاصه ذکر دلداری کمان ذکر
 مضاف الی خاصه وهو جمع یعنی ذکر احواس من القلب غیر الذکر
 بضم الدال الذکر القلبي ویکسر هو الذکر اللسان ذکر خاص ذکر سر بود ذکر
 خاص خاص ذکر سر در ذکر مضاف الی سر و بود یعنی است یعنی ذکر
 خاص خاص هو الذکر الخفی لانه الذکر الخفی اولى و احسن من الذکر الظاهر
 هر که ذکر نیست او خاص بود که ذکر اولیه خاص در رخصه
 او راجع الی هر که یعنی کلامی نیست بذکر فهو خاص ذکر بی تعظیم گفتن
 بدعت ذکر تعظیم اتمه مک بدعت در ذکر مضاف الی بی تعظیم
 یعنی الذکر بلا تعظیم بدعت وانه در آن یک شرط دیگر هست
 انده بر شرطی دخی حرم در الواو عاطفه من قبیل عطف العلة
 الی المعلول ولفظ انه الاول من الرواۃ الثاني اشارۃ الی الذکر و الشرط
 مضاف الی دیگر یعنی فی ذلك شرط واحد اخر اتمه و الفرة ای للذکر
 هست بر هر عضو ذکر ذکر هر عضو است و از ذکر ذکر یعنی
 کل عضو ذکر هفت اعضا هفت ذکر ای بریدی اعضا
 ذکر ای بر هفت بفتح من اسماء العدد یعنی السبعة یعنی

الخاص

سبعة

السبعة یعنی سبعة اعضاء سبعة ذکر قدر هذا المصراع بیان المصراع علی
 الاول یادی هر عاخر امر ذکر دست عاخر امداد اتمه ذکر دست الیاء
 فی یادی مصدریه وهو بمعنی النصف والمعاونه مضاف الی هو که و کذا ذکر
 مضاف الی دست یعنی جاء ذکر البید النصف لکل عاخر ذکر یا خورشید زیارت
 کوردست ایقلا ذکر ی زیارت کوردست ذکر مضاف الی یا و هو مخفف
 من یای بمعنی الوجع زیارة الاقرباء والتعلقات یعنی ذکر الرجل زیارة الاقرباء
 والتعلقات وقطع الرضام و وصلها و اجب بقوله ومان الرحمة لا
 تنزل علی قولهم فیهم قاطع الرحمة ذکر چشم از خوف حق بکرستن
 ذکر کوز خوفید اغلا مقرر ذکر مضاف الی چشم و کذا اخوف مضاف
 الی حق و کرستن بکسر الکاف الجمی والراء المهملة و سکون الیاء و السین
 المهملة مصدر بمعنی البكاء یعنی ذکر العین البكاء من خوف الله تعالى
 مولانا جلال الدین بیت زانکه ادم زانکه عتاب از انکه رست
 اشک ترا بشردم توبه پرست بار در آیات او تکرستن نظری
 آیه بفلا مقرر آیات مضاف الی او و هو راجع الی حق و تکرستن
 بکسر النون و فتح الکاف الجمی و کس الراء المهملة و سکون السین المهملة
 بمعنی النظر و ایضا النظر فی آیات الله تعالى فی السموات والارض
 والاستدلال بها سماع قول حق ذکر کوش ذکر قول قول حق

على الله تعالى

وكله استماع مضاف الى قوله وهو ايضا مضاف الى حق وكذا ذكر
 مضاف الى كوشن بالكاف المعنى اعلم ان ذكر الاذن استماع القول
 الحق تاخو في روز شب در ذكر كوشن قادر ايسك روز شب ذكر
 ايلك تاهنا بمعنى مادام وكوشن بالكاف العربي امر من كوشن
 بمعنى الجذر السعي بمعنى مادام تقدر انت اجعل جارا وسعي في العبادة والادب
 في الليل والنهار **استيقاق حق بود** ذكر دلت استيقاق حق در ذكر
 دلت استيقاق مضاف الى حق و بود بمعنى است وكذا ذكر مضاف الى دلت
 والتا فيم الخطاب يعني ذكر قلبك استيقاق الله تعالى **كوشن تا اين ذكر كوشن**
در حاصلت سعي است اوله تا كه بوند حاصلت كوشن بالكاف العربي
 انظر ان هذا الاستشهاد والتا في حاصلت الخطاب يعني اجعل سعيها
 حتى يكون هذا الذكر حاصلت انك از جبريلت دائم در كناه او كوله ال
 ايله دائم در كناه است في جبريلت مصروف الى قوله كناه يعني الذي
 هو في العصيد دائما من الجبريل **حلاوت** باير از ذكر الاله اول حلاوت
 بولن از ذكر الاله يعني كيف يجد هو حلاوت من ذكر الاله تعالى **خونند**
فران بود ذكر الاله خونند بالواو الرسمي مصدر بمعنى القراءة وهو
 مضاف الى القران ولقطا بود بمعنى است هنا وكذا ذكر مضاف الى القران
 يعني ذكر اللسان من قران القران وهي غفارة الجناح قال الله تعالى ونشتر ال

ماهو

ماهو شفاء ورحمة المؤمنين الآية **هكر اين نيت هست** از نيت
 هكر كليك بويوقسه اولدي از نيتك اين اشارت الى خواندن قران او الى
 مجموع الاذكار السبعة ولقطا هست مصروف الى قوله مقلنا وهو
 جمع مقلس يعني كل من ليس له ذلك اخلصه او اخلصه من المقلين
 وانما سرين شكر نعمته اي حق بگويم مادام نيت حق شكر في ايد بدم كوشن
 مضاف الى نعمته اي وهو مضاف ايضا الى حق يعني اجر شكر نعمته
 تعالى وفاء رعا تا كنز حق **بر تو نعمته تمام** تا ابد حق نعمته ساكه تمام
 تاهنا الله يعني ليحمله الله تعالى عليك نعمته غايما **صديق ريزان**
سپار وار حمد حق دل ايله جوق ايله وار يعني خدمته تعالى وثنا
 على اللسان كثيرا تا شوي از نار حريان **رستگار** نار حمانه اوله سن
 رستگار يعني حتى تكون من نار الحيمان منجيا وخلصا الى نار البعد
 من الله تعالى **لب جنيان** نبي بدي كوشن **كوشن** كوشن بدي كوشن
 جنيان نبي حاضر الى كوشن وهو الله تعالى يعني لا تحرك الشفة بغير ذكره
 تعالى **زانكه** باكان اهيمن **بودست** كار زير باكله همان بوالدي كار
 باكانه جمع باك بالياء الفصحى وهيمن بالنون الجوق ولقطا بود زانز يعني
 لاجرا نه كان للطاهرين هذا صفة وعادة فقط وقيل المراد من قوله
 باكان الانبياء والاولياء **در بيان** **و شمن و شمن و دام كوشن** **مكوب**
اوي راجار جيترو شكت ادم درست شنه كنور رشتك شكت

من جنبانيدون بمعة
 التحريك والباء
 في نذكر للمصاحبة
 وهو مضاف صح

بکسر النین المجهة وفتح الكاف العزى بمعنى الانكسار والضعف يعنى
 يوقى للانسان اربعة اشياء ضعفه وانكساره **بأوتو كويم كوش دار**
حق پرست طوت فوق سكاريم اي پرست يعنى قولك ذلك
 خذاذنا وسمعنا بها العابد بانه هو العدو والدين والشغل والعيار
 الكثير **دوشمنه** **سپاروام** **بی شمار** حوق دشمن دافى بوج بی شمار
 دشمن مضاف الى سپار ولفظ دام بمعنى الدين وهو مضاف الى بی
 شمار يعنى الاول العدو الكثير والثانى الدين بلا عدد ولا حساب **بکسر**
به حد و عیار باقطار فکر بی هم عیار باقطار قبل العیار بکسر العین
 جمع عیر كما ان الجیاد جمع جید وهو مضاف الى قوله باقطار وهو کثیر
 عن الاكثر كما ان شغل مضاف الى بی حد يعنى الثالث الشغل والفکر
 بلا حد والرابع العیار الكثير **وای مسکین که غرق و ام شد**
 وای اول مسکین که غرق و ام در الیاء فی مسکنی الذی کان غرق
 الذین هر دوی از عصمه خونه اسام شد هر نفس غفیله خونه اشام
 در الیاء فی دوی للوحده وخونه الشام وصف ترکیبی من اشامیدن
 بمعنى الشرب يعنى کان هو فی کل نفس شارب الدم من الفصه والدم
هر که بسیار باشد دشمنی هر که بسیار اولدی دوشمنی يعنى
 من کان عدوه کثیرا **چیه کودد هر دوشمن روغنی** اولدی انک
 خبره چشمه روغنی خبره بکسر الحاء المجهة بمعنى الکلیل چشمه مضاف

لوحده و غرق مضاف
 الى و ام یعنی المسکین
 والندامة للمسکین

الى روشن بمعنى المنور والضمير يرجع الى هر که يعنى يكون كل من عينه
 المنورين كليله او غليلا **هر که بسیار باشد دشمنی بود** هر که اشغال
 بی بسیارى اوله يعنى كل من كان اشغال کثیره و زمانه زاری کارش بود
 هر زمان کاری انک زاری اوله قوله کارش مقدم على قوله زاری والتأخير
 للوزن يعنى يكون افعاله واحواله في كل زمان

در بیان صحبت زیاده و الفت صبیحا

چار چیز است از خطاهای سر و رت سنه او خطا در بیسر لفظ
 يعنى اربعة اشياء من اخطا وهي طلب لوفاء من النساء والامس من تصف
 بالقبیح والصحبت مع الصبیحا وخصیصه من النفس **کوشی دارش باتو**
سر سب طوت قولاً غلا سا که دیم سر سر الضمیر فی دارش رجوع الى چار چیز
 يعنى خذاذنا واستمع فاقولك الجميع **اول از زن داشته چشمه نما**
 زن اول طوتحق ایتد وفا چشمه مضاف الى وفاء يعنى الاول اخذ عين
 العفاء وتمیيم من النساء **ساده دل را بس خطا باشد خطا ساده**
 دل را اولور بیوک خطا ساده دل مرکب يعنى خالی الذهن ولفظ
 بس الیاء العزى بمعنى الزيادة وباشد مضارع وخطا والثانی زائد
 للوزن يعنى يكون هو خطا غصما حال الذهن عن الحیدر **ایمى از بدی خطا**
دیگر است بدو نه ایمن انک خطا دیکو در الیاء فی ایمنى مصدرية وخطا

آن کتب الصلوة
 اندک است

کوم

مضافی دیگر یعنی الامن من اتصف بالقبیح والفسق خطا واه
صحت صبیبا ازین باید تراست اندک او غلام صحبتی بدتر در
 صحبت مضاف الی صبیبا یعنی صحبت مع الصبیحین اربع منها ای
 من الامن والتمنی المذكورین **بیت** هر که خواهد که جو حافظ نشود
 سرگردان دل بخوبان زده و زری ایشان زود **کام نفس ببر**
ورد خطاست کام نفسی ایلتک حاصل خطا یعنی تحصیل
 مراد النفس القبیح خطا و **زانکه دشمن را برورد خطاست**
 زیرا دشمن بسکمی بد خطا برورد و بضم الباء العزنی وفتح الباء
 البعنی مصدر یعنی الترتیب یعنی آن ترتیبه العدود و خطا و کما مر فی ذکر

در بیان بجای آوردن میگوید در حق والدین

چار چیز است از عطاهای کریم دورت سنه و از خطا درای کریم
 خطاها مضاف الی کریم یعنی اربعه اشیا فی خطایا کریم الکریم ای فی عطا
باتو گویم یادگیرش ای سلیم سا که دیم ایت ای حفظ ای سلیم یعنی
 اقول لك ذلك لا تنسها و خذها فی البالد و هو اداء فرض الله تعالی و ارضا
 الوالدین و الجهاد مع الشیطان و الاصل بالفقیر و المساکین فنامر فیهم
فرض حق اول بجای آوردن است اول اس فرضی کنو ملک در فرض
 مضاف الی حق و الباء و بجای الی اللصاق یعنی الاول ایتان فرض الله تعالی

مجله
 واداره والدین از خویش راضی گردست والدین دایم راضی اندک
 در یعنی و الثاني جعل الوالدین راضیا عنه قوله تعالی فلا تقل لهم ما اوفوا و لا تأمر
 بها و قل لهم ما قولوا لکم بما و اخفص لهم ما جناح الذل من ارمة الاله و قوله و من
 ایاکم و عقوق الوالدین فان ربح الجنة توجد من مسیته الفعام و الله
 لا یجدها عاق و لا قاطع رحم و لا شیخ زان و لا جهازه خیدا و اما الکبر لدولة
 رب العالمین لمولفه **بیت** قال فی الحدیث سید الکائنات الجنة تحت
 اقدام الامهات **حکم دیگر نیست با شیطان جهاد بریده شیطان از آنکه**
 جهاد یعنی حکم با هوای جهاد مع الشیطان **هست چار سنه نیک خلق**
نامرادی بری ایلتک اکا و له نامرادی الضیری چار سنه راجع الی قوله چار چیز
 و الباء فی خلق اللصاق و هو مضاف الی نامرادی یعنی الرابع منها هو
 الاحتیاج من لیس له مساعدة و هو من الفقراء و المساکین و الله اعلم

در بیان فرزایش عمر میگوید

ای فرزایش عمر مردم چار چیز آور در عمری خلقه چار چیز فرایضایع
 من فرود یعنی الارزاد و العمر مضاف الی مردم یعنی اربعه اشیا
 فرید العرو هو الصوت الحسن و الاغنی و النظر بحال الحاسب و الاغنی
 علی المال و الروح و المعیته علی المراد **این نصیحت بنشوی جان عزیز**
 بو نصیحت اشیت جان عزیز یعنی ایتان الروح الغریز استمع هذا النصیحة

اول آوردن يكوشن او از خوش اول استماع در راو از خوشن الباء
 في يكوشن اللصاق اوزه بدين معنى الصدا وهو مضاف الى خوش
 بفتح الحاء المعجمة للقافية يعنى الاول استماع الصوت الحسن والاغاني
 شعر سمع الحسن الاغاني من ذى الذنى جنبه الثانى **وانكى دينه**
جمال ماه وش بعده كورك جمال ماه وش هديد مصدر يعنى الزينة و
 يحتمل ان يراد منه ههنا معنى النظر وجمال مضاف الى ماه وش ولفظ وش
 ادات التنبيه الحق باولخر المنبه يعنى وبعده رؤية اجمال القمر والنظرة
 لؤلؤه **بيت** وازم دم كه في ديم از تو جمال به است بانوار ديدن الف
 سال **سيوم امدامنى بر مال و جان** ثالث امين اولدي مال و جان
 ايجوز يعنى الثالث جاء الامر على المال والروح وهو **مبغض امر عمر**
مردم را زان الطان قوله عمر ليس بمضاف الى مردم روانه اشارت
 الى الامر يعنى يريد الامر للناس من ذلك **انكه كارش بر مرد دل بود**
 اول كه كاري بر مرد دل اوله يعنى من كان فقد على المراد **در يقاقر و زنى**
حاصل بود اولكه عمرى ارتقلع حاصل اوله الياء في اخره من مصدرية
 والضمر راجع الى انكه يعنى يكون الزيادة حاصله في البقاء

در بيان نقصان عمر ميگويد
عمر مردم را يكاهديج چيز ار تو در عمر في خلقك پنج چيز عمر و مضا

ار تو در عمرى بولر انست
 ايجون م

الى مردم

الى مردم و كاهد مضارع من كاستن وهو يحى متعديا ولا رفا ولما
 ههنا فتقد ولفظ **بفتح الباء** و سكوت النون والجرى من اسماء
 العدد بمعنى الخمسة يعنى خمسة اشياء ينقص عمر الرجل وهو الفقر والاحتياج
 في الشيخوخة والغربة والمرض الطويل والنقص على الميت والخوف من الفقر
ياد دارنى چو **شندي ايجون** **بفتح السين** استندك ايله كل حفظ اى
 عزيز يعنى خذها في خاطر ك ذلك الاشياء اذا سمعت بها ايها العزيز
شد كيكى زان پنج در بيري نياز برسى بركه انك زان نياز الياء في بى
 مصدرية يعنى كان واحد من ذلك الخمسة الفقر والاحتياج في الشيخوخة
بسر غريسي وانكى رنج دراز صكر غريت يعنى رنج دراز پس الباء الفا
 رسي والياء في غريسي مصدرية ورنج مضاف الى دراز وهو يكسر الدال
 والراء المهملة وبالف والراء المعجمة يعنى الطويل يعنى ثم الطويل يعنى ثم
 الغربة وبعدها من ضم طويل **هر كه او بر مرده اندازد نظر كيم كه اولمسنه**
 ايدرايسم نظر اندازد مضارع من انداختن يعنى كرامن رمى النظر على
 الميت **عمر او بى سنك بكاهدي برسى** بى سنك عمرى ناقص اوله
 اى برسى عمر مضاف الى او وهو راجع الى هر كه و كاهد ههنا لازم يعنى
 يكون عمر ناقص بلا شك **نخمس امد ترس و بيم از دشمنانه** خاشي
 كلاى خوف دشمنانه ترس بفتح مصدرية مرفوع من ترسيد يعنى

والاحتياج بفتح

وانكى بفتح

الخوف ولفظ بيم ايضا بمعنى الخوف يعني الخامس جاد الخوف
 من الاعداء **عمر ايسنهاجي اردزيان** عمره بولدو وکلی طرتر زيان
 ايسنهاستارم الى الانبياء الخمسة المذكورة في قوله ذلك الاشياء
 ياخذ ويجعل الممر نقصا **هر که اواز دشمنان ترسان بود که**
 دشمنان قوت ترسان اولور ترسانى من اوزان المباينة يعني كل من
 كان خائفا من الاعداء **کار او هر لحظه ديگر ترسان بود هر که**
 کار ديگر ترسان اولور کار مضاف الى او وهو ارجع الى هر که ولفظ اسما
 بمعنى الوجه والنوع يعني يكون فعلا في كل لحظة **نوع اخر از خدا ترسان**
س از دشمنان قورق خداده فورقه واراز دشمنان ترسانى
 مترس نهى حاضر بغير ايقان وحق من به تعالى ولا تخف من الاعداء
کر همه دار خدايت در امان که توتة حقنى وامن در امان التاد
 في خدايت للخطاب يعني ان الله تعالى ياخذك في الامان من اجمع
 اي يخففك من جميع الافات والالام اقول لا منافات بين
 قوة هذا وبين ما سبق من انه لا يذاكذ من الاعداء لان اذ
 لا يستلزم الخوف منه **در بنيا خصلتها اب روى مردم ميرد**
دور شواز پنج خصلت اى بس دور اول بشنيدن سخن اى
 بسر يعني کن بعيد من خمسة خصال وهى الكذب والعناد مع الكبار

وعدم الملك الادب والاستحقاق والحياة تانيزد **اب رويت در نظر**
 اب او اکسميه در نظر تاهنا القلة ونريد مضارع من رخنن اب مضاف
 الى رويت والتاء في الخطاب يعني لا يصب ماء وجهك في النظر ولا يزول
 عرضك ومراقبك **اولا که کوی بامردم دروغ اولاسو بليد خلقه سن**
 دروغ کم بفتح الكاف العربى وكوى امر حاضر ودروغ بضم الدال والراء المثلين
 بمعنى الكذب يعني الاول انه لا تقصرا انت مع الخلق كذا **باز انکه کوی اودر**
وغت بي فروغ زير کذب اليه اولور يورجى فروغ کردى مضارع من
 کرد بخند والتاء فيه دروغ غت للخطاب وفروغ بمعنى الشغل يعني لانك
 تكون من كذبك بلا شغل ولا ضياء **هر که استيزه کند بامتران کم که اولور**
 عناد اترى براى متران جمع متر بمعنى الاعظم والا كبر يعني كل من جعل
 عناد ايع الكبار اعظام **اب رور خود بر نيزي کما تراب رويتى وکر**
 اول بي لمانه اب مضاف الى روى وهو ايضا مضاف الى خود وورزد
 مضارع من رخنن يصب ماء وجه نفسه بلا شك **بش مردم هوکر**
بنوداد خلق قسده هر کم اتمه ادب بشن بايلاء العجمى وهو مضاف
 الى مردم يعنى كل من ليس له ادب عند الخلق **کي بر نيزد اب رو بنودعجب**
 دوکلور سه يوزى صوى او طر عجب يعنى توصف باى وجهه لا يكون
 عجا مولا تاجلال الدين **بيت** بزرگست اخى کسوف افتاب ز غراى

زجرات در باب ای **سرمه** است از کتیستنی اولولر لاجدالایت
 ای سرمه است از حاضر یعنی ایها الولد لا تقانذ ولا تجادل مع الاکابر
 العظام **وزحافت اب روی خود** سرمه اب رویک دو کلمه سن ایل حذر
 سرمه نهی حاضر یعنی ولا تنصب فاد وجهک من الحماة **کی عالم اب روی بادی**
 که جهان را سرمه ایست و الباء فی عالم بمعنی روالتاء فی بادی لخطا
 یعنی لوکان لك ماء الوجه والعرض والوقار لازما باادب خلق نکوی
 اولاد ایلهم کرد خوی نکوی بزم خلق الخسر مع الادب مولانا جلا
 الدین بلیت از د ب پر نور کشت این فلک و از ادب معصوم باد
 امر ملك هر که **اهنگ سبکباری** کنز کم که وقصد سبکباری اید اهنه
 بمعنی القصد کما فر وسبکباری لفظ مرکب والباء مصدریه معناه بکتر
 نیکی بکلمه بمعنی کل من جعل وقصد الاستخفاف **از روی اب روی** بزراری کنز
 اندر اب روی بزرارلق ایدر بمعنی جعفر منه ماء الوجه عجز او ید هب خبر
راست بامروم نکوی داغاطوغری سوزی ایت سکه خوی حدیث
 مضاف الی راست و نکوی نه حاضر بقیه لکنم ولا تقرب بالخلق غیر محدث
 المستقیم والصمیم تا نکرد اب **رویت اب حوی** اولیه تا ادب رویک
 اب حوی تا هنا للقدرة والتاء فی رویت للخطا و حوی بمعنی لغین
 الاول امر حاضر من جستن بالضم والثانی اسما بمعنی النهر والمراد هنا هو

هو الثانی یعنی مثلا یكون ماء وجهک ماء النهر ولا یزول **از خلا فوز**
خیانت باش دور او خلا منیل خیانت نه که دور یعنی گوی بهید
 من الخلف والکذب والخیانة **تا بود بسبوسته در روی تو نور**
 تا اوله ثم یوز که نور و نور تا هنا للقدرة و روی مضاف الی تو
 یعنی بکونی وجهک نور داغاطوغری **خوای که کویندت نکوی** کویندت
 سک سا که دیه لر نکوی کویندت بیاخ یقولون ذلك حسنا ای برادر
هیچ کس را بر نکوی برادر کسه به هیچ بد نکوی نکوی حاضر بمعنی لا تقدر
 لاحد فیسی او بالیس بمعقول و مشروع **تا نیاشی در جهان از زوه کین**
 اولیه سن غنصه تا در جهان تا هنا للقدرة و از زوه کین بکسر الهمزة
 عضه لو و هو لفظ مرکب من از زوه بمعنی القصد و لفظ ارات النسبة
 یعنی لوکان عرضک ان لا تكون فی العالم منسوباً بالهم والفقه **از حد**
در روزگار کس مبین بقیه بردانه حد له ای روان روزگار مضاف
 الی کس بمعنی لا تنظر فی اموال احد و معیشته فی الخسر

در بیان علامات ایمان

اظهر اصل ایمان هست شش چیز ای وحید اصل ایمان التي شید
 ای وحید اصل مضاف الی ایمان و لفظ هست مصروف الی صیر
 یعنی ان الاصل الایمان ستة اشیا و ایهها الوحید بانو کوی کوی بر خوا شید

دیم ای سکا جانیده شنید الباء فی بدل للاستعانة وشنید مصد
 مرخیز من شنید یعنی اقولك ذلك کواردت ان تستحق بالروح
از ان منشتر بالیقین خوف رجا بری خوف بری یقین بری
 رجا یعنی التلذذ فی ذلك ستة الخوف والرجاء مع الیقین **بس توکل**
بس محبت با حیا هم توکل هم محبت هم حیا بس بالباء العجمی یعنی
 ثم التوکل ثم الحیا فوله ثم لمحبة من الايمان والايمان فی الجنة والنار
 من الخفاء والمخفاء من النار هو **کرا نور یقین حاصل بود** هر که نور یقین
 حاصل اوله یعنی من كان له نور الیقین حاصل **صاحب ایمان روشن**
در بود صاحب ایمان در و روشن اوله یعنی یكون صاحب الايمان و
 القلب **نامه اعمال اگر نبود سپید** نامه اعمالك اوله سپید نامه
 بکسر الهمزة مضاف الى الاعمال ولفظ سپید بکسر السین المهملة والباء
 المعجمة بمعنی البیاض یعنی لو لم یکن کتاب الاعمال بیاضا بکثرة الماضي
رو بیا شراز رحمت حق نا امید اوله حقه رحمت نا امید و امر
 یعنی اذهب ولا تکن من رحمة الله تعالى بلا طمع فان البکر کفر **هر که**
بنود توکل با خدا هر که انعم به توکل بر خدا یعنی کل من لیس له توکل
 علی الله تعالى **سنا بدت بروی بکری** باخی اغلظتک اوزرینه های
 سنا بدت مضارع من سناستن بمعنی السین فی المستقیر والتأفیه

للخطاب

های

للخطاب ولفظ روی راجع الى هر که یکرى مضارع مخاطب من کرین یعنی
 البکاء یعنی یلیق لك ان تبکی علیه بالبکاء الشدید **الله حب حق بناشرد**
 حب جعله مضاف الى حق والصبر فی دشر راجع الى الله وکذا فی حاشی
 یعنی من لم یکن فی قلبه حبا لله **ان عمل خیر باد نبود حاصل** باد اوله
 لنجق عمل خیر حاصل یعنی لا یكون حاصل من العمل غیر الصبر **باشی**
ای بنده خدا را دوست دار دائما واول خدای دوست دار و صفر
 ترکیبی وانشستن یعنی ایها العبد اخذ التحلیل بایه تعاقب **تاری توازن**
در کنار ای سرادر اولدی شرم ایمان شرم بفتح شیم بمعنی الحیا ولفظ
 بود بمعنی است یعنی ایها الاخ الحیا من الايمان **بی حیا از مره شیطان**
بودی حیا از مره شیطان از مره مضاف الى الشیطان یعنی من لیس
 حیا و هو فی مره الشیطان

در بیان انکه اب روی از ان زیاد میشود

ای فراید اب روی از پنج چیز از تو بر دیوز صوینی پنج چیز یعنی
 یزید ما الوصی خمسة اشیا و **با تو کوم بشوای اهر غیر** سا که دیم
 ذکر ای اهر غیر یعنی اقول لك ذلك فاستمع باهر التمیزه و هو الحضور
 علی قعد و التسخی و الاحصاء و التفریع و الوفاء و کتم السر **چون بکار بولانی**
حاضر بوده بولونی کنز الشک اوزرینه سن الباء فی بکار بمعنی در

حب و محبة او که دلی

تاخذ انبذ او
 تاخذنا للعلیة والضمیر
 فی عذابش راجع الى
 قوله خدا یعنی حتی
 تخلص و یكون من
 عذاب الله فی طرف
 ای برادرش از ایمان

وهو مضاف الى خویش والهمزة في بوده الخطاب يعني كذا كنت مثلا
في فعلك بان لا تتركه على حد **اب روى خویش را فرود** زكرا ولسر
اب روىك اربعة يعني اريدت انت ماء وجهك لمؤلفه **قطعه** بدو كارت
انز روىك با کسی که تابنی عزت زانده بسی بگارت یکی مگوشتی
یاروان که از تادرد و زخ بنی تارسی از **سختی** **اب روى فرود** شود
هم سخاوت اب روى فرود اولور یعنی کون ما الوجه السخاوت زیاده و از
بخشی **خورد** **ملعون** **شود** بخورد بخالی اید ملعون اولور الباء
بخشی مصدریه یعنی لا عقول يكون ملعونا و مبعوثا من الجنة
هر که ابو خلق بخنا بنی بود هر که خلق او به بخنا بنی بخنا
بیش اسم مصدر من بخنید یعنی الاصل یعنی من كان له احسان یعنی
من كان له احسان و لطف علی الخلق **اب روى او درایش بود** یوز صونیک
اولور افزایشی **اب مضاف** **الطروی** وهو ايضا مضاف الى او وهو
راجع الى هر که و لفظ افزایشی ايضا مصدر من افزود یعنی الازدیاد
یعنی کون ما وجهه فی الازدیاد یوما فیوما **باشی** **دلم** **بردی** **یار و با وفا**
من حول اولد اما و فایر دیم الباء العزبی لفظ مرکب من یرد و یر
یعنی اخلد و الجموع کنایة عن التحمل و الضمیر یعنی جموع الغلاء
نابوی خویش بنی صد صفا تا ابرینیه سا که هر کون صد صفا

تا هنا

تا هنا اللعنة والباء فی بروی یعنی در و هو مضاف الى خویش یعنی
لان ترى فی وجهك مائة صفاء و سردی تا اماند رازت از دشمن
نهان تاك سرك فانه دشمنه نه نهان تا هنا المفروضه ماند مضارع
معاندی و التاء فی رازت الخطاب یعنی لو كان عرضك اوسع سرك
مستور من الماعلاء **ش خورد و سنا** **کتر** **رسان** **ازدی** شود
دو سته ای روان **سرمضاف** و لفظ **رسان** یعنی الرء و السین المملکتی
امر حاضر من رسانید یعنی الايضار یعنی اوصر سرك بالحداد اقل
وهذا کنایة عن الامر بعدم الايضار بالکلیة لان کل سر جاوز الاثنین
شباع بنیت **راز خود** **با یار خود** چند آنکه بتوانی مگوی یار یاری بود
از یار یار اید بنه کن تا نکردی پیش مردم **شرمسا** خلق قنده و الیه
س شرمسار تا هنا المفروض نکردی مضارع منفی من کوید یدخ ویش
بالباء المعی مضاف الى مردم و لفظ **شرم** بمعنی الحیاة و الخیلة و سار ذات
الکثرة كما مر فی صدر الکتاب یعنی لو ترید ان لا یكون خجیلا عند الناس
آنکه خود نهاده **باشی** **برمدار** **الوکید** قومود غل الله و اعلم ان لفظ
آنکه هر بنا مجاز لان المقام الخجی لفظا آنکه معنی من الذي هو فی الموصو
ولفظ الخجی معنی ما الذي هو ايضا من الموصولات یعنی لا تاخذ عالم
یضعه انت ای برادر مردم **مد** **ریمه** خلقك بود کسی است همدر

والحجاة بینه

لفظ یعنی شویقی کن من التواضع والادب **صحت برهیزکاران**
ی طلب صحت صالحوی ای طلب صحت مضاف الی برهیزکاران
 یعنی طلب صحت الطهاره والزهاده بر دباری جوی بی از اربابش اول فر
 سن بلازیه والاضرب تا که در درهیز نام تو فاش اول طهر من هم از حبه
 و تا که عله هذه فاش اول تاهنا للعده نام مضاف الی تر یعنی کیکن
 اسمک فاشا و مشهور فی المصارف **همچو تر قند انایان** دهر عالمان تر یاق
 کی در رهان دانیان جمع دان او هو مضاف الی الدهر یعنی علماء الدهر کالتر
فانند جلد نادانان جوزهر دهر قائل اولدی جاهلان قائلان جمع قائل
 و لفظ اند جمع لربط است خففت المهمه و اضل للوزنه و نادانان
 جمع نادان یعنی و جمع لجهلا و زهر قائل مردم از تر یاق می باریجات
 ادی زیاده بولورجات یعنی یک الناس بخانا من التریاق عن الامراض
 کفرب الحیمه مثلا **خود کسی از زهر باریجات** خود زهر کسی
 چنین بولورجات یعنی کیف یکصد من الستم حیانا **صبر و حلم و علم**
دلند صبر و حلم و علم شفای دل در رقی الصبر و الحلم و العلم تر یاق
 القلب **حوص و بفض و از زهر قائلند** حوص بفض هم قائلند
 از معنی الحوص و انما فی السفتن یعنی الحوص و البفض از زهر القائل
 خرم جلد رهانان **دادست** جمله کار و فخری و بر مک اولدی نان فخری

همچو تر قند انایان
 فی باری مضافه یعنی
 طلب الحویله و کن صح

الجملة و کارهانان جمع کارها و دادانه مصدر یعنی فخر جميع الافعال و ترتبا
 اعطاء الخبر للفقراء و المساكين و التیامی و ابن السبیل **در بروی و نشا**
بکشدانست دوست یوزینه قابو ایروانه الباد فی بروی لاله صا
 و هو مضاف الی دوستانه و کشادنه مصدر یعنی فتح الباد بوجه الخلان
 لحرره **بیت** در آنکه بسته بود سر بری بود او بکاد و بحر **کرجه دانا**
باشی و اهل هذکر و لاس عالم و اهل هذکر یعنی کوکنت عالما و اهل ضر
 و معرفه **خوش را کتر زهر نادان** شمر کنند کی دنی ایله یک شمر یعنی عد
 نفسک و انقص من کل جاهر و حقیر قال الشبلی رحمه الله تعالی عطره ذی ذل
 اليهود و قال ابو سلیمان الوری رحمه الله لواراد جمع کلوا ان یضعوا
 فی دنی مما فی نفسی من الصنعة ما قدر و **دو خطت مروایله**
را نشان ایکی نشان اولدی خصلتی یعنی کان خصلته علامه
 للرجل الایل **صحت صبیان و رغبت بازنان** رغبت زنه دخی او غلام
 صحتی یعنی الاول صحت الصبیان و الثاني الرغبت بالنساء

در بیان زنه کانی ناخوش

ناخوشی در زنه کانی ای ولید دیر کده مرض طبع اولدی و لیر یعنی
 ایها الولد عدم الصحة و سقامه الطبع فی الحیوة مره از خوی بر کور
 خوی بد دخی او و اولور بدید بدید یعنی الظاهر یعنی کون هو ظاهرها

في الخلق من الخلق القيم انك بنود مرورا خوي نكو اولك اوليك اكا
 هيم بخشي خو يعني من ليس خلق حسن **مرد ميدانش كه زن**
بود او مرده بل آني كه زن اولمزاو والضمير في ميدانش وكذا وراج
 الى انك يعني اعلم انه ميت لانه لا يكون حيا هذا المعنى على تقدير كونه
 قوله كه علة واما اذا كان رابطا ما بعده لما قيله فالمعنى اعلم انه ميت لا يكون
 حيا هو **كه كوي عيب تو از حضور كم كه عيبكي سنك دير در حضور**
 يعني كل من يقول عيبك في حضورك **مي نمايد راهت از ملت بنور**
 كوستر بولكي فليست بنور التاء في راهت الخطاب والباء في بنور
 للاستعانة يعني يهدي طريقك من الظلمة بالنور لانه يطلعك على
 عيبك ويخلصك في سوء الخلق لمؤلفه **بيت مره كه عيبم غودر**
نظر شود مستكرش خداداد كرم تر انكس كم يا خور همنام ساكه
 اوله كسره كه اوله رهنمي وصف تركيبي من نمودن يعني من كانك
 مهدي الطريق **سنگراوي بايد او ردي بجاي** سنگري تقديره ضروري
 هاي شكر مضاف الى او وهو راجع الى انكس يعني يرمي عليك ان تودي
 شكره بالذم والاعانة في بعض الاشياء **حال خود را از دوس**
زبان مدار الكي كس كرم طوم ردي وار يعني لا تافد حالك مستورا
 من رجلي از طبيب حاذق واز يار غار بر طبيب حاذق بر يار فاروق

هذا المصراع يدل من قوله اردو كس يعني من الطبيب الحاذق الماهر و
 الصديق الصادق الساتر فيه ان هذا البيت منيا قضا للبيب الشايق
 وهو قوله تا بما نزلت از دشمني نهام ستر خود باد وستانه كتر كسان
 اللهم الان يقال يحرقوله هذا حال خود سراه على الامراض البدنية والشفاء
 الطبيعية الى الاسرار القلبية **تا تواني باز ناخ صحبت مجوي** قادير
 ايسك صحبت زن اسمه تاهنا بمعنى مادام يعني مادام تقدر لا تطلب
 الصحبة مع النساء **از خود را نيز يا بشاخ مكي** سكرتي داني سر المان
 ديمه والباء في يا بشاخ اللصاق وهو تشبها لقوله زانه يعني
 لا تغلظ من شرك ايضا **انچه از شرع يا شد تا بسند شرع** اينچند
 اوله برشي ناستد يعني ان ما ليس بمشروع في الشرع **كرد او هو كرم كوي**
هو شمنر ياننه وارم انك اي شمنر كرم كس الكاف البقية مضاف الى او
 وهو راجع الى انچه وكر بفتح الكاف البقية نهي حاضر من كويده يعني بها
 العاقل لا تخم حومه اصلا **هر چه را كودست حقير تو حرام** اني كه حق
 ايلدي ساكه حرام يعني كل ما جعل الله تعالى عليك حراما **دور باش**
از وي كه باشي نيك نام دورا و ان من كا و له سن نيك نام يعني
 كن بعيدا عنه حتى تكون مشهورا بالاسم الحسن ومقبولا لعنة الله به
 وعند الناس **چونكه يكس ايد در روزي خدي** چو نه رزق فبوك

سکاخذ در بکسر المراء مضاف الی روزی یعنی اذ انقصر ان التمر بقا
 یفتح باب الرزق **دل کشاده** ارونکی **ای غای** طوت کشاده فلیکی
 طار طوته ها الیاء فی تنکی مصدریه وکم یفتح الکاف العزی و غای
 امر حاضر من غوده یعنی خذ قلبک مفتوحا و سرورا و لا تظلم الا بقباله
 لانه الرزق علی الله تقاه **تازه روی و خوش سخن** باش ای **ای تازه روی**
 و طغلو سوزنی اور ای **ای تازه روی** لفظ مرکب و کذا خوش سخن
 یعنی کن بسم الوصیه و تصیف الکلام **تا بود نام تو در عالم سخن** تا که
 عالمه اوله نامک سخن تا هنا للعلله یعنی لیکن اسمک فی العالم **خود**
انرو حرکت ای بوالهوس جوق بیمه موت عقیقه سر ای بوالهوس
 انروه یعنی الغم و الغصه و هو مضاف الی مرکز بفتح و الکاف عجمی
 الموت یعنی لا تأکل لحم الموت کثرا ای بوالهوس **چونکه وقت این بکر**
دیشین و بس چونکه وقتی کلدی و لیزیش و بس بیشتر و بس
 کلاهما بالباء العری یعنی لانه اذا جاء الوقت لا یتکون مقدما و لا مؤخرا کما
 قال الله تعالی فاذا جاء اجلهم لا یتسأخرون ساعة و لا یتقدمون
 دل زغر و غش همیشه پاک دار غر و غش قلبی دائم پاک دار یعنی
 خذ القلب طاهر من الغر و الغش دائما **تا توانی در درو کینه مدار**
 قادر اسید کر لوده کینه مدار یعنی مادم تقدراست لا تاخذ فی قلبک

بعضا و عداوة لاحد **تکیه کم خواب بر کرد خوش** تکیه اتمای منو جبر کرد
 کردار معنی العمل القلبی یعنی لا تجعرا تکا و اعتمادا علی عملک **دل نبه حرکت**
خواب خوش گوئی بقدر رحمت جبار که نه امر من نهاده و رحمت مضاف
 الی جبار و هو ایضا مضاف الی خویش کما انه قوله کردار مضاف الی خویش
 یعنی صنع قلبک الواحد القهار **الخبیر قطع** بر در کعبه سائر دیدم که هم
 گفت و می گزستی خوشی من بگویم کرم طاعتی بریر قلم عفو بر کنایم
 کنش **بهترین جزها خلق نکوست** یکرکی در خوب بزرگ خوی نکوست
 بهترین مضاف الی جزها و هو جمع و خلق بضم الخاء الطحیه مضاف الی نکر
 یعنی احسن الاشیاء و افضلها الخلق **لحسن خلق خلق نیک را**
دارند دوست دوست دارانی کم اوله نیک خو یعنی الخلق یا خذوه
 حبیباً و کذا من اتصف به **دو فروتن باش** **ای خاف و ارتعاض**
 ایلد ایلد ای خائف روز حاضر و فردن لفظ مرکب کنایه عن التواضع
 یعنی اذهب دکن متواضعا دائما **اینها الخلف کین بودار این اهل**
شرف زیر بود رز زینت اهل شرف کین اصل که این خفف الهمم
 غم انصر للوزن و بود یعنی است و ارایش بکسر الشین اهل الشرف
 مضاف الی اهل و هو ایضا مضاف الی شرف یعنی لان هذا رتبه اهل
 الشرف من الانبیاء و الاولیاء **آنکه باشند در کف ز نور اسیر**

اوله شهوت الله اسير يعني من كان اسير في الشهوة والنفس
كوجه از دست اورا بنده كير نه از دايسه ده بنده كير بظن راجع
 الى انك يعني ولو كان هو صر اخذ وعده عبدا مخلوكا لانه عبد الشهوة
كرتوبيني ناكسي لادستگاه كركور رسك ناكسي من دستگاه اليا
 في ناكسي للوجه و دستگاه لفظ مركب بمعنى واسع اليد يعني
 ولو تركت انت خيست البند و ساهل الدولة **حاجت خود را زود**
خواه حاجت ك از صافن حركت خواه حاجت مضاف الى خود
 و لفظ از و راجع الى ناكس و خواه نه حاضر يعني لا تطلب منه حاجت
 اصلا بر در ناكس **قدم هر كس خبر قوم ناكس** بينه اياقاي پسر
 مضاف الى ناكس و خبر نه حاضر يعني لا تذهب ولا تضع
 قدمك على باب الخيس الذي و ريشي هم پيرس **از وي خبر**
 كركور رسك هم پيرس از خبر خبر سنا بقاء العجي نه حاضر من
 بر سیده و لفظ او راجع الى انكس يعني ولو تراه على وجه
 كانه لا تسئل عنه خبرا ايضا تا توافي **كار ايله راسار** قادر بيه
 اتمه ايله يعني مادام تقدر لا تفعل فعلا ايله و لا تعاونه **كار فرمايش**
وي كتي توان اينش بتورمه اينش و ريشي فرماي امر حاضر الضير
 المنصله راجع الى الابله و نواز بضم النون و فتح الواو و بالزوجة

قبلها الف امر حاضر من نواختن بالتركي او فشق يعني فشق و قد و قد و كن
 النطفه واحدة اقل لانه ليس محل الاصا **ديبا اضر از او دشمنانه**
 از دو كسي بر هين كن اي **هوشيار** الي كسي صافن اي هو
 شيار و هوشيار بمعنى العاقل يعني اجعل ايرها العاقل احترا عن طيس
تاينتي نكسي از روز كل تا ارشد ريم نكيت روز كل تا هنا القلة
 و اليا في نكيتي للوجه و هو بالكاف العجي بمعنى الخوسته يعني حتى لا
 نخوسته الايام اول از دشمن **كه او استيزه است** اولاد دشمن كه
 اوله اول اعتاد يعني الاول العذر الذي هو المعاند الخاص للمتمرد **انكس**
از صحبت نار از دوست يار جاهل صحبت مرد و ياد يعني صحبت
 الصديق الجاهل لما قبل من القدر و الغافل خير من الصديق الجاهل
خويش را از نزد دشمن دور دار كنش دشمن يا ننده دور طوت
 نزد مضاف الى دشمنه يعني خذ نفسك بعيد من العدو و يار نار از
 راز خود **مجهور دار** يار جاهل دن سني مجهور طوت يعني وض الضمير
 الجاهل مجهور عن نفسك اي پس كم كوي **بامردم درشت** اي
 اوغل خلق قيدر از سوليد درشت يعني ايرها الولد لا تكلم مع الخلق غلظا
 و شديد و ريكو كل ز تو كود **اند پست** كرايد رسك دوزر رسا كه
 بنش كود انت جمع المضارع من كود بنيدن يعني ولو تكلمت هكذا

يعرفه عنك ويحولك ظهره برترین خلق میدانی کواست
 کمد در خواب یک بلد کمی هب برترین مضاف الی خلق بضم الخاء
 المعجمة ولفظ می للاستفهام ولفظ که فی کوا عبارة عن الذات
 ولا تخصص یعنی هل تعلم انت ان احسن خلق واقف له انکه انصاف
وانصاف من خواست اندی احسن امتی احسب طلب الضمیر
 فی انصاف من راجع الی الناس المقدر فی نظم الکلام وخواست
 ماضی منفی من خواست یعنی هو الذی اعطی للناس انصافا وخواست
 ولم يطلب منهم الانصاف چون **خوب کوی با فقیر خود**
 ویرس خوب کلامی با فقیر یعنی اذا تکلمت بالفقراد کلاما وخواست
 ولطفی فانه **بود زانش که بو شانی هر یکد در یکد رمدن که یکد**
 الضمیر فی زانش راجع الی الفقیر وهو مصروف الی پوشان وهو
 بالباء المحمض مضاف الی مخاطب من پوشیدن من پوشانیدن یعنی
 السنو واللباس یعنی حسناتها ستوم باحویر لانه الکلمة الطيبة
 صدقة **خشم خردن سنه هر سرور است** خشمی علیک
 صنعت سرور در یعنی کظم الغیظ عادة لكل عظیم القدر ولس
 الصدر تلخ **باش از شکو شین ترست** تلخ اولور نفسنده
 شین تر در یعنی بکون هو مر فی الصورة ولكنه اهل من الشکر

فی المعنی

کما لا یخفی بیدت تحمل غایر چوز هو خشت ودر شهرد که چودر
 طبع رست **هو که با مردم زاده** در هر طوطی میله دوزخ در
 جهان یعنی کل من لم یتخرج مع الخلق فی العالم **زنده کافی تلخ دارد بی**
 کمان در لکی طوتر اول بی کمان الیاء فی زنده کلمه مصدریة والمفعول
 مکسور للافصافه الی تلخ یعنی باخذ هو معینته ومرت وبقینته بلا
 شبره لانه ینقص قلبه بعدم الاضلاط والامتراج ولانه لا یترقبوه
 الناس له انکه **شوخست ندر شرم نین** اولکه کستخ اولدی غیر
 شرم نین شرم شوخ بالشین وخوا المجتنب یعنی الهیاء انکه او
ناباک زاده است ای عزیز بل حرام زاده در اول کسرا یعنی نیر دان
 امر حاضر ولفظ او راجع الی انکه و ناباک زاد وصف ترکیبی من زاده و
 ستمه لانه او متعبد بالترکی وخطوط غمق و طوع غمق والمعنی بالترکی
 اول کسه کستخ در وحیاد می طوتر بل که اول کسه نیک اصلی
 ناباک در حرام زاده در از ملاست تا بمافی در امان لوم و تو بخند
 قلنس در مان تا هنا للفرض مانی والتوینج **باش دایم عشق**
صا کمانه دایم اس اول جلیس صا کمانه یعنی کن جالساً و مصاصبا
 مع الصلحاء والعلماء لان الجلس معهم نفع و عظیمة در بیان عزت
کودن میگوید چند خصلت اورده خواهری بروی نجه

ماند
 مضاف الی
 لوتریان
 بیست و نهم

خصلت کنور ر خولق یوز قید چند فی الاصل سوال عن العبد
 معنی کم للاستفهامیه وقد یستعمل معنی کم الجزمیه انتهى والمراد هنا
 الثاني والباء فی ب روی للالصاق یعنی کثیر من الاتصال یؤتی الحقاقة
 والدانة بوجه الانشاء تا یلویم **کرهی بی بکوی** دیم قولق طوتر
 سک بوسوز کوی مضارع مخاطب وکوی امر حاضر یعنی اقولک
 ذلك الاشياء لو تفوق قل **اولان یا شد که مانند مکر** اول اولاد
 مانند مکر مانند مضارع فی مکر یقع الیم والكاف وسكون السين
 المرحله اسم معنی البعوضه یعنی الاول هو الذي من البعوض مردنا
خوانده شود مهران کس اوله دعوت سزیره مهران کس مرد مضارع
 فی ناخوانده وهو اسم مفعول من خوانده مهران معنی الضیق
 يكون الرجل الغير المدعو ضيقا لصد ویزهیب الیه بلا دعوت ملولفه
 بیت بناخوانه جایی اودی ادب کجا جای باید ندانم عجب هر کما و
مهران کسی ناخوانده شد اوله دعوت سزیره مهران اول نور
 مهران مضارع فی کسی وقوله ناخوانه حال من قوله مهران یعنی
 کس کان ضيقا لصد حر کو نه غیر هو مدعوت **مردم خوار و زار**
ورانه خلق باند خوار اولور هم سور یلور نرد مضارع
 فی مردم و رانه اسم مفعول یعنی عند الناس حقیر و ذلیل و مفروء

دیگران باشند که نادانی **مردی شود** بر دخی اوله بر جاهل کید راخ اشاره فی
 المفهوم عما بعد والباء فی نادانی اللوحه یعنی الاخر هو الذي يجهل جاهل
که خدای خانه مردی شود بر کسر اویت کید راخ ایدر که اخذ او فقط مکر
 معنی صاحب البیت و **لان** که معنی البیت و **خدی** معنی الصاحب و **هنا**
 معنی التوکلید وهو مضاف الی خانه وهو ايضا مضاف الی مردی
 والباء للوحه یعنی ویکون هو کس یل بیت رجیل بلا امر و رضائه
کار کردی بر حدیث اند دو مرد کار اعلک انک سوزید بل جعل الفعل
 علی حدیث ذلك الرجلین **از بی جلدند انم در نزد جبریل الجوه خبک**
 الجوه اولی اول علی بی بالباء العجی معنی الاجل هنا والباء فی مکره
 للاضافه الی الجبریل ولفظانه مصروف الی نزد وهو یقع النون
 والباء العری معنی المقائله والمصادره یعنی لا یصل الجبریل لیون فی المصافه
 والقتال **هر کی بنشد زبردست صدور** کم او نورر لیس جلدند
 زبردست معنی عالی القدر فلفظا بر معنی علی مقدار وهو مضاف
 الی صدور یعنی کل من جلس فی الصدور علی من عالی القدر **کر رسد**
خواری برویش نغیت دور کر ابریش خوار لقا و لزاود و د
 یعنی لو یصل بوجه حقارة وعلافة فهو لیس بعید نیت جمع
 راجوع **بر قول نر کونش** چونکه بر قول که سکا کوش اولیا الیا

الباء في جميع الوجود يعني اذا لم يكن لجماعة استماع على قولك ولم
يقبلوه **صد سخن كوي باشد يك را مكنوش** بوز سوزك ورس
برين ديمه التاء في باشدت الخطاب ومكوى نهر حاضر والضمير
راجع الى جمعي يعني ولو كان ذلك فانه كلام لا تغل لهم واحدا منها
لا تطلب حاجت خود **خود را ز شمنانه حاجتي استمنا**
يعني لا تطلب حاجتك من الاعداء **ترين خوارى نباشد در جهان**
خوارى اولمز بودند ارنق در جهان يتراصله بدت حذف الدار
ثم اتصل شمرته يعني لا يكون اقبح من ذلك حقارة ودناءة في العالم
ان فرد ما به مراد خود **خجوى** سن دنيده استمه مراد وار فرد تا
معنى دنى الاصل يعني لا تطلب مرادك ممن هو دنى في الاصل فانما
يدم تر خوارى بروى خولقيدن كليمه يوزن غبار الباء في بروى
للاصاق يعني حتى لا ينجى بوجهره حقارة ودناءة بانه وكود
لكى بازى هلا عورت واو غلام او ينام هلا بازى بالباء الهى
معنى اللعب وهلا بالتركى هلا للتهديد يعني لا تجعل ملاعبة مع
النساء والصبيان البتة **تا نكردى خوار و زار و مبتلا** اوليه من خوار
وزار مبتلا يعني لا تكون خفيضا وذليلا ومبتلا فان اللعب غير شرف
فضلا من در جهان **شش خري آيد بكار** التثنية ايشه بارى

كار الباء في بكار للاصاق يعني ستة اشياء في العالم حتى بالافعال
ويكره لها وهي الطعام النهرى والصديق المرفق والمخدوم المشفق
والصدق والفقر والعقل الكامل وعدم اضرار عسا احد **اولا بار**
طعام خوشكوار اوله ايد كز طعام خوشكوار لفظا بادهى تأكيد
لقوله اوله والباء فيه للوحدة وطعام مضاف الى خوشكوار بضم
الكاف المعجم وهو وصف تركيبي من كوار يدين معنى الرضا كذا في
الحلمى يعني الاول الطعام الرشي خوش بود يار موافق در جهان
خوش اولور يار موافق در جهان يعني يكون الصديق موافقا لحسن
في العالم **باز مخدومى كه باشد مهربان** كرم و مهربان اوله مهربان اليا
في مخدومى للوحدة ومهربان اسم فاعل بمعنى المحب المشفق يعني والاخر
المخدوم الذى كان مستقفا المولفة **مصرع** رفيق ومهربانم نسبت
جسبا جز نور سم كير **هو سخن كانه راست كوى و درست** هو سخن
كه حق الوعزى اوله كان اصله كه ان يعنى كل كلام تقول ذلك صحيحا
ومستقيما وصدقابه **ز دنيا را نكردى نفع** است دنيادنه
يكدران نفع سكاوى راجع الى راست يعنى يكون هو احسن
من الدنيا لانه فيه نفعك **انچه از است عالم در برها شرا و لكه او**
خود برها سنده جهان الضمير في بها شرا راجع الى انچه **عقل كامل**

نزول
 دانه و کبریا شاد باش عقل سرور القلب و معنی البیت بالترکی
 کامل در و اول شاهدان لفظ را فی دلیرا زائد و شاهد لفظ مرکب
 بمعنی سرور القلب و معنی البیت بالترکی اول نیست که عالم انک
 برهاسنده او جوز در نشسته عقل کامله بل و سرور اوله **دو شنی**
حق را نیاید داشت دوست دو شخص حقی طوتمه دوستها
 یعنی لایزم و لایلیق ان یاخذ عده و الله تعالی صدیق و خلیلا **بان**
کنت جمل جوع بدوست جمل آنک مرجعی اولدی چون کا لفظ کشت
 مصدر مرخص من کشتن بمعنی التحول و الرجوع و هو مضاف الی علم
 و لفظ بدوست بالباء للالصاقیه اصله بادوست فلفظا و راجع
 الی الحق یعنی لان التحول الجیم و رجوعه الیه تعالی **عیب کس باوئی**
باید نمود کسیه کو ستره عیبی ای وجود عیب مضاف الی کس
 و الباء فی باو للالصاق و اواراجع الی کس و نمود مصدر مرخص من
 نمودن بمعنی الاراءه یعنی یلزم بل لا ینفع اراة عیب **از آنکه نبود هیچ**
لحم خندود زیرا اولی هیچ برات بی عذود الی الله فی محی الوصه قبل
 العذود و جمع عذو بالترکی بز یعنی لانه لا یكون محملا عذود و المراد
 انه لا یوجد احد بلا عیب **از خدا خواه آنچه خواهی ای پسر** است
 مطلوبک خدا دانه ای پسر خواه امر حاضر یعنی طلب من الله تعالی

کلاما تطلبه نیست در دست خلائی نفع و ضرر زیر اخلق یوق
 الله نفع و ضرر دست مضاف الی خلائی یعنی لانه لیس فی ید اخلق
 نفع و لا ضرر بل الكل مستندة الی الله **بینه کان انیت نفع حیرانه**
 بینه سنک ناصری در اول الا یعنی لیس الهیاد ناصر و معین غیر الله تعالی
یاری از حق خواه و از غیرش نخواه حقدن استه یاری غیر یدن
 نخواه یاری بمعنی النصرة و الضمیر فی غیرش راجع الی الحق یعنی اطلب
 المعاونة و النصرة من الله تعالی و اضطررها من غیره الله تعالی لانه خیر لنا
 صریح **انکه از غیر خدا نوسد بی** کم که قوه حقدن ای جان روانه
 الی او فی بی زائده للکافیة و هو بالعربی بمعنی الكثير یعنی کل من خاف
 من غیر الله تعالی کثیر فی **کمانه تر سندر زوی هر کسی** جمل خلق قور
 اندن بی کمانه لفظ وی راجع الی انکه و الی او فی کسی الوصه یعنی خافوه
 الكل منه بلا سنک و لا شبره **از بدی گفتن زبان را هر که سیت** یا مژگز
 لسانه کم که بیت الی او فی بدی مصدریه و سیت بالباء العربی ماضی
 مره **تکلم من بستان** یعنی کل من قید است انه ینکلم بالکلام القبیح
کرد شیطان لعین را زبردست اندی شیطان لعین زبردست
 کرد ماضی من کردیدن و قوله شیطان مضاف الی لعین یعنی جعل الشیطان
 اللعین تحت **در بیان آنکه هیچ کس توقع نباید داشت** الید و الله اعلم

کس نباید پنج چیز از پنج کس بولفرس بشنید از پنج کس یعنی
 لا یجد احد ثمنه اشياء وهی الصدقة والمزقة والظنة والراحة والوقار
 من خست رجال وهی الملوك والسفلة ومن هو قبيح الخلق والحاسد
 والظالم **یاد کبر از ناصح خود این نفس** ناصح که نه کلام عیدی بو
 نفس یعنی خذ هذه النصيحة من ناصحك في هذا النفس او خذ من
 ناصحك هذا النفس والكلام **نیت اول دوستی اندر ملوک**
 اولاد و ستلق بولفر در ملوک الیاء فی دوستی مصدریة یعنی انه لیس
 فی الملوک السلاطین سخن **یاور کن انه اهل سلوک** اعتقاد است
 بونی از اهل سلوک یاور بالیاء العزى و فتح الواو و سکون الراء و الهمزة
 اسم مقفول مصدر یعنی المضمر والاعتقاد و کذا فی الحکم یعنی جعل
 هذا الكلام اعتقادا من اهل السلوك والطريقة ای ان لم تصدقنى
 فاستل منهم **سفله را با مروت تنکری** سفلیه بقیه مروت صاقین
 الهمزة المكسورة فی سفله للوصة یعنی لا تنظر بالسفلة والذی مع
 المروءة واللفظ **هیج بد خوی نیاید مهندی** بولفر بد خوی اولوق
 بل یقین اعلم ان لفظه یکسر الیم و سکون الهاء یعنی الکبر فلفظا
 مهندی یعنی الاکبر والباء فی مصدریة یعنی لا یجد السیادة والسعادة
 من هو قبيح الخلق **هر که بر مال کسان دارو حسد کم که غیر کم**

مالنه ایلو حسد یعنی کم من اخذ جعل حسدا علی مال النکال **بوی رحمت**
 رحمت بر دماغش کی رسد اگر راحت قوفتی قیاس رسد الضمیر فی دماغ
 راجع الی هر که یعنی کیف یصل الی دماغه ریح الراحة **آنکه کذا است میگوید**
 دروغ اول که کذاب اولدی سولر دروغ یعنی من کان کذا یا یقول
 کذبا **نیت او را در وفاداری فروغ بس** وفادار لقه یوق آله
 فروغ نظر او راجع الی آنکه و وفادار و وصف ترکیبی والیاء فی مصدر
 یعنی لیس فی الوفاء شعله و صدق والله اعلم بالصواب

در بیان اهل سعادت

هر که کار سه عادت باشد کم که اوج خطمت اکا عادت اولوق
 کم من کانه ثلث اشياء عادة **درجهان و سعادت باندش** که عالمه
 سعادت بخت اولور یعنی یكون فی الدنیا دولة و سعادة **تا توانی منت**
خیری منت کند قادر امیم خیری منت ایدر تاهنا یعنی مادام یعنی
 مادام یقر هو یجیر خیرا و احسانا بلا منت لان المنت منیه عنها قل
 الله تعالى ولا تبطلوا صدقاتکم بالبنین والاذی **حوسش را مستوجب رحمت**
کند کند فی مستوجب رحمت ایدر یعنی یجیر نفسه مستوجبا و صفاته
 الله تعالى اقول هذا الترغیب والآلاء وجوب علیه تعالی والاستحقاق
 فی العبد قال الفاضل المحقق الدوانی من غیر وجوب علیه ولا اخفاق

في العبد وكيف يكون كذلك وما صدر عنه في الطاعات انما هو
 بخلقه على انه لا ينبغي بشكره قليل من نعمه فكيف يستحق عوضا عليه
 تعالى انتهى **هر كس ببني براه ناصواب** هو كس اشبه كونه من ناصواب
 الباء في براه بمعنى در وهو مضاف الى ناصواب يعني كل من تراه في
 طريق غير صواب **سر بر اهش از تاباي ثواب** اني بولجك بوله
 سن ثواب الباء في بر اهش الى الصاق والضمير فيه راجع الى
 هر كس مصروف الى وار بالدار حاضر و تاهنا للعلامة يعني هاتر اسه
 بالطريق حتى تجد ثوابا رحت خود را از مردم دور دار زحمتك
 وار خلقه دور دار يعني خود زحمتك وظلمك بعيد من الناس
 يا ر خود بر كس فنيك زينهها ر كسيه يو كلمه يو كس زينهها ر
 ضيفك زينه حاضر من افكنده بمعنى الطرح والاستقاط يعني لا تصح
 ولا تقط عمل نفسك على احد

در بيان رستگاري

كوهي خواهي تابش رستگار كود لرسك اوله سن ناكستگار يعني
 لو كنت تريد ان تكون نجيبا رنج مكدان اي برادره كار يوز جور
 اوج حصاد زينهها رنج بضم الواو المهمله وسكون الحاء المعجمة
 بمعنى اخذ مكدان زينه حاضر كودانده يعني لا تحول وجهك عن ثبته

افعال **اولا ريدنه بود حكم قضاش** اول كورمك در حكم قضاش
 الضمير في قضاش راجع الى الله تعالى يعني الاولى ان يرى حكم قضائه
 والاعتقاد على انه منه تعالى بعد رايه جستن بجان و دل رضاش صكه
 استمك دل و جان رضاش الباء في بجان للاستفانة يعني وبعد ذلك
 طلب رضائه تعالى بالروح والقلب **بيت** رضا دوست طلب كن بنده
 مقبل قبول كد بجان هر كس كه جانا كه گفت جيت سيوم دور بون
 از جفا تا التخي اتمك جفا يعني الثالث وهو البعد من الجفا والارته
 على الصفاء هو كس اين دارد بود اهر صفا كم بوني طور او نور اهر صفا
 ايز اشارت الى المصنوع المصراع الاول وهو البعد عن الجفا والى الكل يعني
 كل من ياخذ ذلك يكون من اهر الصفا هو كس دارد دانستن وعقل تميز
 هر كس وار علي وهو عقل تميز يعني كل من ياخذ العلم والعقل والتميز
 خبر براه هو بختند هيج جيز حق بولنده غيره ويرمز هيج جيز الباء
 في براه الى الصاق وهو مضاف الى حق يعني لا يحسن ولا يتصدق
 شيئا البصري الله تعالى و رضائه صدقة كالوده كود د بار يا صدقه
 كه الوده اوله بار يا الرخصة في صدقة للوصة والدال ساكنة للوزن
 وقوله كالوده انصر وهو اسم مفعول من الودع بمعنى التلوث يعني
 الصدقة التي كانت ملوثة و مخلوطة مع الربا و كى بود ان جيز مقبول اخذ

قاجر اول شی اوله مقبول احد یعنی کیفیکون ذلک الشیء ای
 الصدقة مقبوله الله تعالی کر عمل خالص نکرده مجوز کر عمل اولیه خاص
 مجوزر یعنی لو لم یکن العمل خالصا کالذهب اعلم ان فی المصراع مقدر
 والمصراع الا فی علة لهذا القدر وهو مقبول نکرده یعنی لا یكون هو
 مقبولا ای عند الله تعالی قلبی ناقدا یارد در نظری سیم قلبیه الی غیر ناقدا
 نظر یعنی لان الناقد لا یؤتی الدرهم القلب فی النظر ولا ینظر الیه
 فانوا انکر بایشی ایدر روزگار تا اولاس سن غنی در روزگار یعنی
 لو ترید ان تكون غنیا فی العالم بنفسی را از روزها دور دار از روز
 نفسی وارد و درار یعنی خذ نفسك بعید من اللذات والشهوات

در بیان صدق دامت و سخاوت میگوید

چار چیز است از کلماتی حق کراماتی در دورت شنیده یعنی
 اربعة اشیا ومن کرامات الله تعالی ومقبولاته عنده وهی الصدقة
 والامانة والسخاوة والبعد من کل الربوا یادارش چون زین کوی
 سبق یاد طوت انی چون الله سبق یعنی خذها فی خاطرک اذا
 اخذت منه سبقا ولا صدق زیانت در سخن اول صدق لساندر
 در کلام صدق مضاف الی زیانت والتأویة الخطاب یعنی الاول
 صدق لسانک فی الکلام بعد از حفظ امانت فهم کن بعد حفظ

امانت ای همام حفظ مضاف الی امانت بالتأویة اصله یعنی و بعد ذلک
 حفظ الامانة فاجعل فها اعلم ان المصراع لم یقال فی تذهب العیارة
 ونحو برها فان کثیرا ما ذکر مالا حاجة الیه العلم به بما سبق کمالا یخفی
 اللهم الا ان یقال ان هذا النصح والتکرار فی النصح لیسین شیع بس
 سخاوت هست ان فضل الله بعد اولدی سخا فضل الله یعنی
 ثم السخاوه من فضل الله تعالی و کره فضل حق مان کر نظر داری نگاه
 فضل حق بل طورتا امیک نگاه یعنی اذا اخذت النظر والعین حفظا
 عن الخبائث والمحرمات فاعلم ذلک من فضل الله تعالی واحسانه تاتوا
 فی دور بایش از سود خوار قادر امیک دور اول از سود خواهر
 تاهنا یعنی مادام و سود و وصف ترکبی من خوردن و المراد
 منه اکل الربوا یعنی مادام تقدیر کن بعید من اکل الربوا هست
 زانکه از دو شتمناخ کرد کار زیرا المودر عدوی کرد کار لفظا هست
 مصروف الی کرد کار و قوله دشتمناخ مضاف الیه یعنی لاجل الله
 من اعداء الله تعالی هر که راقود داده باشند این چهار کیمه بود و دردی
 ویره کرد کار داده ام مفعول من داد یعنی کل من اعطاه الله تعالی
 هذا الاربعة باشند کس مؤمن بر هیز کار اول کس اولدی مؤمن
 بر هیز کار یعنی بکون ذلک الرجل مؤمنا صاحبا محاد و ریاضة پیش

مردم هر که رازت کرد فاش کم که خلق بآینه رازک آید فاش پیش
 بآباد العی مضایف مردم و التاء فی رازت الخطاب یعنی کل من کشف
 سرک عند الناس و جعل فاشا **هدم با ایل باطل باش** صاف
 اول ایل ایل هدم میاس یعنی لا تکل مصاحب ذلك ان الایل الباطل
 و مجالسه هر که باشد مانع عشر و ذکات کم که اول مانع عشر و ذکات
 یعنی کل من کان مانع العشر و الزکات و لم یعط ما امر به تعصا عطاءه
و آنکه غافل و اربکزار و صلات دخی اوله که غفلت به صلات لفظ و
 ادات متنبیه بلحق یا و آخر المنیبه یعنی و من صل الصلوة کالغافل
 بلا خضوع و خشوع **بر حذر باش از جهان کس زینهار اولیه**
 کس اول حذر زینهار یعنی کن علی الحذر عن مثل ذلک الرجل ما قرین
 الابلغیة فتدکون ابنا فی درجه **بسیار زار** کار اولیه
 عالمه زار تا هنا القلة یعنی لئلا تكون فی العالم کثیر الانس و تحریر
 مولانا جلال الدین **بیت** ابر بر نایب منوع زکوه و زرتا افتد و باند
 جهات **در بیان ترویخشم و مهر میگوید**
در کد زار جار حصلت زینهار جار حصلت نه یکجه کور زینهار
 لفظ در زار یعنی دایره حصال **تا شود مرتب بسیار زار**
 تا آنکه باقیه سنی بسیار زار یعنی لان لا یحرق النار کثیر الذات **عشر**

اگر با بدهر لذت عمرک کرد ایست اگر لذت مضایف العمر و التاء
 فی الخطاب و التاء فی بدهر معنی در یعنی کولوفم لذت العمر الذکر
 و الانتقاء به **باش و ایم بر حذر از خشم و مهر خشم** و مهر خشم
 فیل حذر یعنی کن علی الحذر من الخشم و الغضب و التردد اما و اهلاک
 النفس بغير حق قوله تعالی و من یقتل مؤمنا متعمدا فجزاؤه جهنم الایة
چون نکرود خلق با خلق تو ایست خلق ایتمیز به خویش اقتداء الباء
 فی با خلق المصاحبة و هو یضم الحاء المعجم مضایف ای توار یعنی اذالم یکن الخوف
 مشترک جامع خلقک و راضیا عنه **کر بخوشه مردمان سازای روست**
 خلقه من کراویس اولور روا و التاء فی بخوی المصاحبة و هو مضایف
 الی مردمان و هو جمع و سازای مضایف مخاطب یعنی لا ترحب بخلق الناس
 فهو لائق و حسن ای برادر **تکلیف دولت** مکن ای برادر دولت طایفه ها
 یعنی ایها الاخوان لا تکنی و لا تعد علی الدولة **یاد دانا صبح خود این سخن**
 ناصحک نه دگر بوبندی سکا یعنی صد فی خاطرک لهذا الکلام من **تاکم**
سود نکند کرکری از قضا کرکری نفع و یرمز از قضا کرکری مضایف
 مخاطب من کرکری معنی القرار لو تقرر من قضا الله تعالی لا یجعل هو
 فائده لان اخلاص منه لیس بممكن **هر چه ایر بدانی در رضا** هر چه کلور
 اکا و یرکل رضا الباء فی بدانی لا الصاق و اصله بان کامر یعنی کل شیء

بجای ای من عند الله تعالى فاعطيه رضا و **انچه حاصل نیت دل**
خیر سند دار قناعت اول که حاصل اولیا خیر سند بضم الحاء
 المعجمة و سکون الراء و فتح السین المهملة و سکون النون و الال المهملة
 معنی القانع یعنی خذ قلیک قانعا یعنی حاصل او مسرور **اکوش دل**
را جانب این بند دار بکله بندیم همت قولی بندخ بکا یعنی خدایت
 القلبی خودی و النضحة و استعها هر که او باد **دستانه یک دل بود** کم که اود
 دوستانه یک دل اولور یعنی کل من کان متفقامه اخلاص و وصال القلب
جد مقصودی دلش حاصل بود جمله مقصود دلی حاصل اولور مقصود
 مضاف الی دلش و الضمیر فیه راجع الی هر که یعنی یکون مقصود قلبه
 حاصل **در بیان بیوفای جهان میگوید** والله اعلم
 در جهان دانسته کی در معتبر ای اخی بلی کی کدر معتبر ذاتی مضارع فاعله
 من دانستن متضمن معنی الاستفهام و تقطاعی عبارت عن الذات
 یعنی هر تعلم من هو معتبر العالم **انکه اورا باک بنود از خطر** او که
 اکا اولیه خوف از خطر **باک** بالباء الغری معنی الخوف یعنی هو الذي
 لا یكون له خوف من خطر الدنيا والامرو فی بعض النسخ **انکه اورا باک**
می باشد نظر باک بالباء الغری یعنی هو الذي کان له نظر هذب و صیح
 کم کنز باکس و فای این روز کار کسیه اتم و فایور روز کار کم بالکاف

الغری الغری یعنی لا یجمل هذا العلم و فایور **جور دار نیستش با هر کار**
 جور اید اتم محبت ایل کار الضمیر فی نیستش راجع الی روز کار هر که
 الی قوله کار و فقط مهر یکسر المیم الحقیه یعنی یاخذ هو جور و ظلم او
 لیس له فعل مع الحقیه و المودة **انکه باقی روز غم نیست کار** روز غم بر
 کس باغلامیسه کار نیست بالباء الغری ماضی من عقد فعلا معک یوم
 الغم و الخیر و نصرک **روز شادی هم بر سش زنه بار** صورتی سن
 روز شادی زنه بار الضمیر فی بر سش راجع الی انکه یعنی سل حاله یوم
 الفرح و السرور **ایضاً روز نعمت تو بردازی** بکسر روز نعمت کردوز
 لورک یکسر بردازی بالباء الغری مضارع فاعله من برداختن معنی
 التمام و هنا کنایه عما لا یتخرج و الباء فی یکسر للمصاحبه یعنی لو یتخرج
 یوم النعمه و الحضور **یاجد روز محنت باشدت فریاد رس غم کوئی**
 اولور کافر یاد رس التاء فی باشدت الخطاب و فایور رس وصف
 ترکیبی من رسیدن معنی العیاش و المعین یعنی یکون هو عیاشا و معینا
 لک یوم المحنة و المشقة **بیت** هر که فریاد رسی روز مصیبت خواهد
 کود را ایم سلامت بجو غمزدی کوش **چون بیای دولتی از مستغنا**
 چون سکاد دولت ویر **اول مستغنا** یعنی اذا وجدت دولة من
 الرب المستغنا **اندر از دولت ببر از دستانه** کچه اول دولت

يحييه از دستانه مبريضم الباء الغري فهو حاضر من بريدن بمعنى
القطع والانقطاع يعني لا تقتطعون في الدولة والنعمه من الاصداء
القدماء **مررت انكسر كه اودر غم بود كم كه سنجونه** اكرود غم اولور
يعني كل من كان في الغم والحنن لك لقرط محبة لك **جونه رسد شادي**
هان هدم بود جونه اين شادي يني هدم اولور لفظان في هان
اشارة الى انكسر يعني واذا وصل اليك فرح وحضور قصدت لك
الموافق هو ايضا يعني امانه المحب الصادق هذا اللهم متغني وسائر

المؤمنين بالصديق الصادق **در بيان معرفة الله تعالى سكر**
موت حاصل كن اي جان بدر معرفت حاصل ايتاي جان بدر يعني
اجعل المعرفة حاصله اي روح الاب اي بالنظر الصحيح لان النظر في
معرفة الله تعالى واجب شرعا فقه فانه نظر الى آثار رحمة الله كيف
يحي الارض بعد موتها وقل انظر واما في السموات والارض وقوله
حين تر في خلق السموات والارض واختلاف الليل والنهار لايات
لاول الالباب ويلكن الاكابر من الحبيب ولم يتفكرو فيها والمراد بها القدر
ووجوده ووجوبه وصفاته الكمالية الثبوتية والسلبية بقدر الطاقة
البشرية واما معرفة ذاته تعالى بالكنه فقير حاصل لان الانسان مشغول
بالكدورات البشرية والعوايق المجتمعة كما قال النبي صلى الله عليه وسلم سبحانك ما

عرفناك حق معرفتك وقوله **وم تفكروا** الا الله ولا تتفكروا في ذات
الله فانكم لن تقدروا قدره **قالا لزم على العباد** اظهر بار الفجر قال الصديق
مرصع غم ذكره الادراك وضمنه المرتضى كرم الله وجهه الفجر عن ذكر الادراك
راك والمجت من ستر الذات اشتراك **قطعه** بنده هان به كم ز تقصير
عذرا كه خدای اورد ورته ستر وار خداوند شير كس نتواند كه بجاي
اورد **تايباي از خدای خود خير** تا بولاس كند وتكون خير تاها
للعله خدای مضاف الى خود يعني تجد خالقك ومالك خيرا **هه**
عارف شد خدای خویش را كم كه تكري ذاتته عارف اولور يعني
كل من كان عارفا بالله وخالقه **در فنا بدين بقا خویش را** اول بقا
سني فنا ايخرج بولور يعني يرى بقا نفسه في الفناء باق بنفسه
فانيا **هر كه او عارف شد وزنه نيت** كم كه عارف اولدي زنه
دكل لفظ اورد ارجع الى هر كه ولفظ زنه يعني الخي يعني كل من لم يكن
عارفا بالله فهو ليس بخي **قرب حق لائق وار زنه نيت** قرب حق
هيج از زنه دكل از زنه بفتح الهمزة والزاو المعجمة بينه ما روى من هامة
ساكنة وسكون النون والهاء بينه ما دل من هامة مفتوحة بمعنى اللائق
يعني وليس بلائق واحرى لقرب الله تعالى **هر كه او معرفت حاصل شد**
معرفت كيه كه حاصل اولدي يعني كل من لم يكن المعرفة حاصله **هيج**

هیچ یا مقصود خود و اصل نشد هیچ مقصود نه و اصل اولدی
 یعنی لم یکن و اصلا ای مقصوده اصلا نفس خود را چون شناسی
 با هوای چون این سه حق من مهر و هوا شناسی مضارع فاعله
 من شناختن و الیاء فی با هوای صاحب و المراد با هواینا یعنی
 الحیة یعنی اذا فهمت نفسك بحیة الله تعالی حق تعالی را بدانی **اعلم**
 حق تعالی ایلدی ساکن عطا یعنی تعلم انت الله تعالی بالعطاء **هکذا**
معرفت بخشد خدای هر کیم که معرفت و یردی خدای یعنی کل من
 احسن الله تعالی له معرفت غیر حق را در دل او نیست جای اولدی
 قلب ایچره حقد غیری جای یعنی لیس فی قلبه محلا لغيره تعالی
نزد عارف نیست دنیا را خطر دنیا به عارف یا نند یوق
 خطر نزد مضاق الی العارف را خطر یعنی الشرف یعنی لیس عند
 العقلاء قدر و شرف لل دنیا بل که بر خود نیستش هرگز نظر لیه که
 کند و ذاتنه اتم نظر یعنی بل لیس له نظر علی وجود نفسه اصلا
معرفت فانی شدن در وی بود معرفت فانی اولان کسمه بولور
 لفظ وی را به الی الله تعالی یعنی المعرفة الکون فانی فی الله تعالی **هو**
فانی نیست عارف کی بود فانی اولاین فهم عارف اولور یعنی
 کل من لیس فانیاً کیف یكون عارفاً عارف از دنیا و عقبی **فلست**

دنیا عقیده فارغ عارف فانی **یعنی العارف بالله تعالی فارغ من الدنيا**
 و العقبی **ز انچه باشند غیر بونی فارغیت** مولد غیر فی بمنز
 ای روان قوت ز انچه معطوف علی قوت دنیا و عقبی بلا عطف
 یعنی و هاهو غیر الله تعالی فارغی خوف وحدت کسی نبوشد کرد
 که دنیا و عقبی فراموش کرد **هت عارف لغای حق بود** عارفک
 قصدی لغای حقد در یعنی بکون هت العارف و قصد لقاء الله تعالی
 فقط **ز انکه در خود فانی مطلق بود** زیر کندی فانی مطلق در یعنی
 بکون فانی مطلقا فی نفسه **باجه ماند این جهان کویم جواب** بیکر
 بوجها ندیم جواب الیاء فی باجه لالصاق و ماند بفتح النون مضارع
 من مانستن معنی المناسباته یعنی الدنيا بما یسناه اقول جوابیه و یتیم
انکه بیدار دی غیر بخواب اولکه بر ادم کور برشی بخواب الیاء
 فی ادمی سیمت و فی جبر الوحده و الیاء فی بخواب بمعنی در یعنی
 یعنی یسناه هو بما رای ادمی شینا فی النوم **چون شود بیدار از**
خواب ای غیر بخوان او یانه او یقوسند ای عزیز یعنی واذ الله
 من النوم **حاصل خوابش نباشد هیچ چیز حاصل اولن** که
 دوشد هیچ چیز الضمیر فی خوابش را به الی ادمی یعنی لا یكون
 حاصل رویاه شینا اصلا لمؤلفه **بیت** دوشد از خواب میریم

جانی همچو شید چون شدم بیدار از آن خراش نکستم مستفید
همچنین چون زنده افتاد مردم بونجیلین در که دو شد اولدی
 دیری الزمه فی زنده للوحدة و افتاد ماض من افتاد و مرد بضم
 الیم ماضی ایضا مرد یعنی و کذلک سقطت حیات **هیج جری**
از جهان یا خود بند کند و ایله کندی ایله کندی بیری الیاء فی چیزی
 للوحدة و برد بضم الیاء ماضی من برد یعنی و لم یذهب شی
 اصلا هرگز **بودست کردار** نکو هرگز اعمالی که نیکه اولور یعنی
 کل من کان له اعمال حسنة صالحة **دره** یعنی بود **هرام** او را عقیبا
 اکا هرام اولور و مضاف الی عقبی و کذا هرام مضاف الی او و هو
 راجع الی هر که یعنی کون ذلک الاعمال رفیقا فی صریح الاخر **این**
جهان را چون زنی دانه خوب روی بوجهان عورت کی خوب
 رد در یعنی اعلم ان هذه الدنیا کالمراة الحسنه الوجه **خوشتر**
اراید اندر پیش شوی زوجینه کن دین بنی ملک خود در پیش
 بالکباد الخ مضاف الی شوی یعنی برین نفسها عند زوجها **آمد**
وای پرو و در اندر کنار دائما بمراری در کنار مکر و شیوه بی نماید
شمار مکر و شیوه کوستر اول بی شمار بی **خانه سازد هلاک**
ناکها بی خانه ایله هلاک اول ناکها فی الضیق فی هلاک شد

راجع الی مرد را فی البیت السابق وقوله فاکهات الضیق فی بحوث فجاءه
 یجعله کلاما فجاءه بلا مشبهه **چون بیاید خفته شویش از زمانه چون**
 او یومش بود اربین اول زمانه یعنی وجدت زوجها ناکها فی ذلک الزمان
بر بونو باد ایجا عزیز بر هنر لازم اولسونه و سونکه ای بر هنر باد و
 باد بالالف امر غائب من بود یعنی دلیکن علیک ایها اللغو المحلو
 بالمعروفه والفضل **کر چنین مکاره باشی بر حذر** بویل بر مکاره
 اول بر حذر یعنی علیک ان تكون عن مثل هذه المکاره علی الحذر

در بیان دروغ میگوید

دروغ ثابت قوم باشی ای سر اولور و ایچنده ثابت ای سر
 یعنی کن فی الورع ثابت القدم ایها الولد **کرهی خواهی که کودی معتبر**
 کرد بیلرس که اوله سن معتبر یعنی لو کنت تريد وتطلب ان تكون
 معتبرا ومقبولا **جانه دین کرد ایاد از ورع دین** اوین معور ایر
 دائم ورع خانه مضاف الی دین یعنی بکون بیت الدین معور این
 الورع والنقوی قوله ثم افضل العلم الفقه وافضل الدین الورع البنا
 فی خرابی مصدریه و هو مفعول کرد و فاعله ضمیر خانه دین یعنی و کن
 یاخذ ههنا احادیثه من الطبع **بیت** بدوزد شره دیکه هوشمند و **ورع**
 و راد طبع مزع و ماضی به بند **هر که از علم ورع کیر** سبوق کم که علم ورع

الفی ز صم

در بیان دروغ میگوید
 این اوین ایچنده ثابت ای سر
 اولور و ایچنده ثابت ای سر

طو تر سبق معنی کل من اخذ سبقا و خطا من العلم والورع
دور باید بود نشن از غیر حق اگر دور و راولق کرد از غیر حق الضمیر
 فی بود نشن راجع الی هر که یعنی بگرم آن یکهون هو بعید من غیر الله
 نقالی تر سکاری از ورع پیدا شود خشیه حق زهد پیدا
 اولور یعنی یکهون الخوف والخشیه من الله تظاهر و حاصله
هر که باشد بی ورع رسوا شود که اول بی ورع رسوا و نور یعنی
 کل انسان لیس له ورع یکهون فضیله و فاشا بالقبح با ورع هر
 که او خود را داشت زهد که بزرگندین شهرها کل من اخذ
 بالورع و الزهد و زینتها بهر ما جنبش و از امتداد بهر ضد است
 جمله کاری اول کسکه به اول یعنی سکونه و حرکت لا یرید الله تعالی انکم
 از حق دوستی دارد طمع اول که حقدند و سئل طو تر طمع یعنی
 من یاخذ طمع المحبة من الله تعالی و یدعیها در محبت کاذبش دان
بی ورع انی دو سلفند یلان بی بی ورع یعنی اعلم فی محبة و دعواه
 بلا ورع کاذبیا لان المحبة لا یکهون الا باقیاد التام لمحبوب چیست
تقوی ترک شبهه و حرام تقوی ترک انگد رشب و حرام یعنی
 ما التقوی والورع و هو ترک الشبهات و الحرام از لباس و از شراب
 و از طعام هم لباسی هم شرابی هم طعام یعنی و البعد عن البکر و الزنا

والطعام هر چه افرو نیست اگر باشد حلال اول که زائد در کار است
 خلال بکسر الخاء المحبة یعنی کل من کان زائدا علی قدر حاجته و لو کان
 خلالا واحدا تر و از باب ورع باشد و بال اولدی باشد و در بعد
 اول و بال یعنی یکهون عند باب الورع و بال جونه ورع شد یا با علم
و عمل جونه ورع یار اوله با علم و عمل یعنی اذا کان الورع خلیلا مع العلم
 و العلم ای اجتمعوا هذه الثلاثة فیک حسن اخلاصت بیایدی خل
 حسن اخلاصک که کردی خل یعنی یلزم لك حسن الاخلاص فاکملها
ای بنده که کردی کناه جونه ای سر بر کنایه ناکناه کردی با کاف
 الغزنی یعنی اذا جعلت عصیانا فجاءه بلا روية توبه کن در حال
و عذرا نه بخواه توبه قبل عذر نه دل سن ای روان یعنی اجبر توبه
 و اطلب عذر من فی الحال جونه کناه نقدا بدرو وجود جونه که عصیا
 نقدی در وجود کناه مضاف الی نقد یعنی اذ جاء نقد العصیا
 حاضر فی الوجود توبه نسبه ندارد هیچ سود توبه تسوفا آمر
 هیچ سود توبه بکسر الهمزة مضاف الی نسبه یعنی لا یاخذ التوبة
 المنسبة والمستوفی فلا فائدة اصلا لا لزم ان یتوب فی الحال
 ولا یتوب قولهم هم یاربها الناس توبوا الی الله قبل ان یموتوا و
 و بالاعمال الصالحة قبل ان تستقلوا و صلوا الذین یبکونکم و یبکون

زنگنه بکنه ذکر سکه و کنز الصدقه و السر و العلانية ترزقو
و تنصروا و تحيروا و ادرا نابت **کامی** که در خط است توبه اعلمه
تکاسل در خطا یعنی جعل الكاهلية في الانابة و التوبة خطا
بر امید زنده کی گاه و قاست چونکه بود بلکه یوقدر هیچ وفا
یعنی علی طمع الحیوة فانه لا وفاء لها الا حد المؤلفه **بیت** در انابت
کوشی نوسن روی حشری کین عمر که میرود هر دم وفا و اور که

دید **در بیان کردن خدمت میگوید**

تا توانی ای سر خدمت کزین قادیانک خدمت ای سر یعنی
مادام تقدیر آخر اخذ تارود اسب مراد **زیرین** تا مراد ای
قبول اید ایر تا هنا للغة اسب مضاف ای مراد و التاء
فیه الخطاب و کذا از مضاف الی زین معنی السرج یعنی لیکو فرس
مراد تحت السرج و یحصل جمیع مراد انک لان من خدم خدم
بند چون خدمت مراد کند چونکه بر قول خدمت مراد ایرم
المرقة فی بندة للوصة یعنی اذا جعل احد للرجال و السائلین **خوة**
او کنبد کردان کند که خدمت کنبد کردان اید **خدمت** الی اف
و هو راجع الی بندة و کذا کنبد مضاف الی کردان و هو اوزن البان
من کردید یعنی جعل خدمته الفلك الدوار **بر خدمت هر که بر**

بند

بند میان خدمت که بغیر میان بهر مضاف الی خدمت
و بند مضاف من پیش یعنی من لم یعقد الوسط و یثتم
لاجل الخدمة **باشد از اوقات دنیا در امان** اولدی دوران قمتد
در امان یعنی بكون عن اوقات الدنيا و الامان فی الامانة و السلامة
هر که پیش مقید خدمت کند که اقبال اهلته خدمت اید
پیش بالباء العجمی مضاف الی مقید نه یعنی کل من جعل خدمته
عند اهل الاقبال و السعادة **الزینش بادولت و حرمت کند**
حق تعالی کجوق اید رازد اسر من اسماء الله تعالی و الضمیر
راجع الی هر که یعنی یجعل الله تعالی مع الدولة و الحرمة **خادمان را**
هست در جنت ماب خدمت اهلینه اولور جنت ماب یعنی
الخدام ماب و مقر فی الجنة **روز بخشردی حشا و بی عقاب**
روز بخشردی که بی حشا یعنی یوم الخشردی و الخشردی حشا
ولا عقاب **خادمان باشند احوال از شفیع** خادمان اولور
احواله شفیع یعنی الخدام یكونون شفیعاً للاخوان و خلا
جای ایشان در جهنم باشد رفیع هم جهنم بر روی اولور رفیع
جای مضاف الی ایشان و هو راجع الی خادمان یعنی یكون
قد هم و رتبهم رفیعاً عالیاً فی العالم **کرجه خادم عامی و مقنن**

و هو صعب خادم

نقد خادم اولور اهر فنا یعنی لوگاه الخادم عاصی بود
بهر از صد عابد مسک بود اول یوز عابد و نه ایود رای ازاد
 یعنی بکون من ماته مسک عن اخذته **ی دهد خادمی**
رامستقا خدمت اهلینه ویرا اول مستقانه یعنی بعضی
 الله المستقا کل خادم **اجر و مزد صاعان و قافان** اجر فی صاعان
 لاهم قافان مزد بعض الیم یعنی الاجر وهو مضاف الی صاعان
 وهو جمع و کذا قافان یعنی اجر الصاعان بالنهار و القافان
 باللیلانی **بهر خدمت هر که بر بندد کم** کم که خدمتند ایچون بقلر
 کم یعنی کلمه عقد المنطقة لاجل خدمه الرجال **از درخت**
مرفت یا بدخر معرفت شناختن اول بولور نمز یعنی بخدش
 شجره معرفه الله تقاضی و انتفاعیه اشعار بایه المعرفه
 تحصل خدمه الرجال **هر که خادم شد جنان شری دهند** که
 خادم اولدی حق ویر جنان یعنی کلمه کان خادم یعطون
 له الخبثه و المعطی هو الله تقاضی و الجمع للقطی **هم نواب غازیان**
ی دهند هم که ویر نواب غازیان نواب مضاف الی غازیان
 وهو جمع الغازی و الضمیر فی جنانسن راجع الی هر که یعنی ایضا
 یعطون له نواب الغزاة • در بیان تعظیم مهانه میگوید •

ای برادر دارمهانه را عزیزی برادر طوت قونوغوئی عزیز یعنی
 ایما الاخ خدا الصیف عزیز و محترمانه **تابیای رحمت از عن تونیز**
 تاخذ انک بوله نیز یعنی حتی تجد انت مرجه من الرحمن مؤمنی که داشت
مهانه را قونوغوئی صوته عزیز اهل ایمانه الباء فی مؤمنی للوصفه
 و لفظ کو اصله که او یعنی المؤمن الذی اخذ الصیف عزیزا و حسنا **حق**
کتاب یاب رحمة روبرو کافتح الیبر خدا باب حینانه یعنی یقیق الله
 باب الرحمة علیه و قیل اگر مؤ الصیف و لو کان کافر **هر که ارشد طبع**
از مهانه ملول کم که مهانه ده او نور ایسه ملول یعنی کلمه کان طبعه
 ملولا من الصیف **از وی از ارد خدا و هم رسول** انده الخینور خدا هم
 رسول وی راجع الی هر که و از ارد مضاف من اردنه بمعنی التمجی یعنی
 یتضجر منه الله تقاضی و رسوله و یكونا به بریامنه **بنده کو خدمت مهانه**
کند برکنشی که خدمت مهانه ایدر یعنی العبد الذی جعل خدمه للصیف
 و رعایه **له خویش را شایسته رحمان کند** کند فی اول لائق رحمان
 ایدر یعنی يجعل نفسه لایقا للرحمن و رحمة **هر که مهانه را بروی تان**
دید تان یوزله کم که ورر مهانه الباء فی بروی للمصاحبه وهو مضاف
 الی تان و لفظ دید ماضی من دیدن یعنی کلمه رای الصیف باجدید
 البسیم از خدا الطاف بی ازاد **دید** لائق الیبر لطف حق جنانی

یعنی رأی من الله تعالى الطافا و فضلا بلاحد ولا نهائیه **از تکلف دور**
باش ای میزبان کل تکلف حکم من ای میزبان میزبان معنی المضيف
یعنی کن بعید من التکلف ایها المضيف باحضار الضعفاء لکنین تا کوئی
نبودت از مهمان تا که نقلت کلمه از مهمان لفظا تا هنالقه و التثانی
فی نبودت الخطاب یعنی حتی لا یكون نقده من الضیف ولا تبطل
اجرت عند الله تعالى بان تشتکی او سب **مهمان هست از عطاها**
کریم مهمان اولدی عطا سنده کریم لفظا هست مصروف الی کریم
• یعنی الضیف من عطا یا الکریم الرحیم و احسانه **هر که زوینها نوز**
باشند هر که یوز صقلایه اول اولدی لکنیم یعنی من سائر الوجه
و اعرض عن الضیف یكون لثیما و دنیا و اللثیم فعیل معنی المفعول
حیز بر خوانه کی مهمان منور که جبریم مهمان اولها یعنی
لا تکل علی سفره احد و نعمته ضیفاجو جا و جیرا جو **زرد مهمان**
ازوینها منور مهمان که کلیمها اولها لفظا و فی قوله ازور
الی مهمان وینها بالباء العجمی معنی المستور یعنی اذا وصل الیک
ضیف لا تکل مستورا عنه **هر که مهمان است خود از خاص و عام**
کم که مهمان اوله ساکن خاص و عام یعنی کل من کان ضیفاً لک
من الخاص و العام **پیشتر او می باید آوردن طعام** که احضار

ایمک کون طعام پیشتر بالباء العجمی الفارسی مضاف الی او و هو
راجع الی مهمان و التثانی فی الخطاب یعنی یلزم ان توفی امام طعاما
زانجه داری اندک و پیشتر ای بر هر که بولور کم و پیشتر
ای اوغل پیشتر بالباء العجمی یعنی من الذین ی تأخذ قلیلا او کثیرا
عما حضر انما الولد بود باید پیشتر درویش **ای بر** ایت الی
پیشتر درویش ای اوغل یرد بضم مصدر ترخم من برده و لفظا پیشتر
بالباء العجمی مضاف الی درویش یعنی یلزم تحضرات امام الضیف فا
المراد بلفظ درویش هو الضیف مطلقا و انما ذکره للمقایقه **ناخ بد**
باجایه بهر خدای ناخ ویرا جلاره از بهر خدای الباء فی باجایه
للاصاق و هو جمع جابع • یعنی اعطی الخبر بالجایهین لاجل الله تعالی
هندت و بر پشت عدخ جای تا ویر در جنت ماوی ده جای تا هنا
للقلة و التثانی فی دهندت الخطاب و لفظا بر پشت بکسر الباء و المهار
فصیح و فتح الباء شایع و هو بمعنی الجنة مضاف الی عدخ یعنی حتی
یعطفون لک مقاما و مقرا فی جنة العدخ **هر که نوبی برتن عاری دهد**
کم که بر عاری تنه کوت ویر • یعنی کل من اعطی ثوبا علی جسم العاری
ای کساه در دو عالم **ایزدش یاری دهد** آکی عالمه خدا رحمت و یرم
یعنی یعطی الله تعالی العالمین نصرة و یعاونه **بیت** خور و یوش و جنبنا

وراحت رساند نکه می چه داری ز بهر سر **کریا** **کرم** **و حاجت محتاج را**
 حاصل ای حاجت محتاج من لفظ بر زائد و لفظ آری بالهفزه و کسر
 الدال المهملة و سکون الیاء یحیی المعنیین الاول مضارع مخاطب من
 آوردن و النالی اسما بمعنى نعم والمراد ههنا هو الاول یعنی تو کنست
 تویی و تحصل حاجه المحتاج **بر سر از اقبال بابی تاج را** تا بگویند
 باشک اوزم تاج من تا ههنا للغاية یعنی تحید علی الرأس من الاتیا
 والدولة تاج السعادة **هر که باشد بدولت بخت یار هر که**
 دولت اوله بختی یار الیاء فی بدولت المصاحبة یعنی کل من
 کان طالعه صدیقاً مع الدولة **حیر و زور زدن نهان و انکار خیر**
 ایدر نهان و انکار در فرد بفتح الواو و الزاء المعجمه بینهم مارا مهرله
 مضارع من ورزیدن بمعنی السعی یعنی یسعی بالخیر فی السر و العلان
 نیه ای **بر هر که خور نان بخیل ای او غریبه صاف نان بخیل**
 یعنی اینها الولد لا تأکل خیر **البخیل اصلا کم نشین در عمر بر خوان**
بخیل از او تور عمر که بر خوان بخیل کم بفتح کاف الغری و لفظ
 نشین امر حاضر من نشین یعنی لا تجلس علی سفره البخیل و نعمه
نان مسک جلد رنجست و عنامسک نان اولور زرخ و عنام
 یعنی خیر المسک مر ضرور و مینود نان سخن جلد دوراهی اولور

سختیك

سختیك نان دواہ یعنی طعام السخی و لم لكل مرض كما قال النبي م
 طعام البخيل داء و طعام السخی دواء **تا بخوانند بخوانه کسرو**
 کتمه دعوت طعامینه کسک بخوانند جمع المضارع المنق و التاء
 فيه الخطاب والیاء فی بخوانه لالتقاء و هو مضارع الی کسرو و مر
 و نهی حاضر من رفیق یعنی ما لم یدعوك لا تذهب بسفره احد و نعمه
وزیر مردار چون کر کس مردار اردنجه کند و کی سن دخی طعام اردنجه کتمه
چشم نیکی از خیس دونه مدار چشم احسان خیسند
 صومه یعنی لا تأخذ طعم الاحسان من خیس الدن **سقف دیرانه**
را تو بر استونه مدار دیر که اوزم سقف ویرانه مدار یعنی لا تأخذ
 السقف الخراب علی العاد فان هذا غیر مفید لان العاد لقیام السقف
 فاذا کان السقف خراباً فانه العاد و کذا صاع الاحسانه **کر کنی**
خیری توان از خور مبین خیر اید رسک آتی سندن کورمه ها
 الیاء فی خیری للوحدة و لفظ ان اشارت الی خیری یعنی تو خیر
 خیر او محسن فلا تعلم ذلك الخیر منک فانه من فضله الله تعالی و توفیه
هر چه بقی نیک بین وید مبین نیه بقیسک یخشی باق بر بقیه ها
 یعنی کل ما تراه انظر الیه حسناً و لا تنظر الیه قبیحاً لیحصل لك المرفقه

در بیان علامتهای حماقت

سه علامت دانند را حق بود اوج علامت احق حاصل اولور
یعنی آنکه يكون في الاحق ثلث علامات وهي الغفلة وكثرة الكلام و
التكاسل في العبادة **اولا غافلا** **از یاد حق بود** ذکر حقند اول غافل
اولور یعنی الاول ان يكون غافلا عن ذكر الله تعالى **كفتم** **سبعا** **عادت** **بندش**
که عادت البیوب جوق سولیدی الضمیر فی بندش راجع الی احق
فی البیت الاول یعنی يكون الكلام الكثير عادة **لکاهلی از عبات بندش**
او عبادة ایچم کسلان المیدی یعنی يكون له تكاسل في العبادة **ای سر**
چون **احق جاهل** **باش** وارحق کبی جاهل اوله ها یعنی ایها الولد لکن
کالا حق جاهل **میکند** **از یاد خدا غافل** **باش** یاد حقند هیچ غافل
اوله ها یعنی لا تکن غافلا عن ذکر الله تعالى **میکند** **که او از یاد حق غافل بود**
که حقند اول غافل اولور یعنی کل من کان غافلا عن ذکر الله **از حماقت در**
باطن بود حماقت اول درده باطل اولور یعنی يكون هو من حماقة في الطريق
الباطل لان الفقر طريق باطل **هیچ از مزاج حق کردن** **متاب** امر حقند
هیچ کردن بویکه ها **متاب** نهی حاضر من تافتن بالترکی بویکه یعنی لا تغلب الغنى
ولا یفرض عن امر الله تعالى اصلا **بهر و ام ازاده** **دامن** **متاب** دو تهمه مستقر اضل
دامن شرها **بهر** مضاف الی و هم یعنی لا تأخذ زیل المخلص اجر الفرضای

لاجل الاستغراض او لطلب قرضك باطل **رای** **سیر کردن** **منه** ای او غل اقم
تذلل عقد من بکسر النون نهی حاضر من نهاده یعنی ایها الولد لا تضع الغنق و
تخفض الرأس للباطل **نقد کردن** **را** **بهر کردن** **منه** هر غنی و یرید مردانه نقدی
کودنم بفتح الكاف والذال المهملة و بین ما و ساکنه و سکون النون فی اصل اللغة
فرس الرجل الذی لا یمشی بسرعة ثم السبغیم الشخص الذی هو غنی فی الذم کذا
فی الحاشی یعنی لا تقطعت نقد الرجال بکل جاهل غنی و لا تظن سرهم بهم
در قضای اسمانی دم من دار قضا الدوت دم اورمه ها **قضای** مضاف
الی اسمانی والیاد فیه نیمة یعنی لا تضرب نفسا ولا تعلم فی القضاء السماوی
والقدر الالهی **هر کسی را پیش بین و کم من** هر کسی عالمی کور کم کورمه
ها پیش بالیاد العرقی یعنی کل من تراه انظر الیه رائد ولا تضرب ولا تنظر
الیه ناقضا و حقیر **دست خود را سوی نا محرم** **بدر جانب نا محرم** اور
انته ال سوی مضاف الی نا محرم یعنی لا تأخذ ولا تطول یدک نحو غیر الحرم
و المحرمات **جانب مال یتیمان هم میار هم یتیمک** مالنه الیتیمکل جانب
مضاف الی مال وهو ایضا مضاف الی یتیمان وهو جمع صویبار نهی حاضر
من آوردن یعنی ولا ترونی یدک نحو مال الیتیمان **تا نتوانی ران با عدم**
مکوی قادر ایسکت یا کرانه دیمه یعنی ما دام تقدر لا تقدر سرتک بالحق
و المصاحب کر تو باشی نیز یا خود هم مکوی کر سن اولور سکده

ساکه هم دیم یعنی ولو کان من تکلث معہ نفسك لاند لا یحتمل ان یستع
 احد عند تکلمک معک بلا خیر و یفینو استرک ناشوی ازاد و مقبر
 ای عزیز تا اولد سن اهدا قبال ای عزیز تا هنا للقرض یعنی لو کان
 عرضک ان تکون مخلصا و مقبلا و حده سعید ایها العزیز فی طمع می
 باش کرد ای عزیز فی طمع اول کو طوتر الیسک تمیز یعنی کن بلا طمع لو
 اخذت تمیز لان الطمع مذلة در بیان علامت فاسق

هست فاسق راسه خصلت در نهاده فاسقک اوج خصلتی وار
 در نهاده لفظا هست مصروفی الخصلت و لفظا نهاده معنا یعنی
 الطبع یعنی للفاسق ثلث خصال فی طبعه و زاته باشند اول در دهن
 حب فشا اولاد لده اولور حب فشا یعنی الاولاد ان یكون فی قلبه حب
 الفشا حرفه اش از رده خلق خداست صنعت دائمی ستم دری بر
 الضمیر فی حرفش و کذا فی دهن راجع الی الفاسق یعنی حرفه و صنعت
 ایداء حق خلق الله تقای و جفا هم دور دارد خویش از راه راست
 طوغری یولده کند فی اراق طوتر یعنی و یاخذ نفسه بعید من الطريق
 المستقیم در بیان صفت شقی

هست ظاهر علامت در شقی اوج علامت و اراطه در شقی
 یعنی فی الشقی ثلث علامت ظاهرة میخورد دائم حرم از احمق

بیرجری

بیرجری
 بیکل الحرام
 بیکل الحرام
 بیکل الحرام
 بیکل الحرام

بیرجری داغا از احمق اولدی و بی وقت خیر بی کاه وصف ترکبتی
 من خواستن یعنی یكون هو بلا طهارة ولا عبادة و قانما بلا وقت
 بان یقوم من النوم وقت الضحی مثلا هم ز اهل علم باشند در کریر
 هم علوم اهلند اولایلر کریر کریر مصدر مرفوع فی صورة الامر
 من کریر یعنی و یكون من اهل العلم فی الفرار لما فرغ من القدر
 شریع فی النصع فقال رحمة الله علیه ای سرکریر از اهل علوم ای
 اول قاجم سن از اهل علوم مکریر نیز حاضر یعنی کیرها الولد لا تقر
 من اهل العلوم تا نوز در تر نار سموم تا لا یقیامه سنی نار سموم
 تا هنا للعله و نار مضای الی سموم و هو اخرج الحار و المراد هنا نار
 الحجیم یعنی لنلا تحرق نار السموم تا نوانی هیچ کس را بد مگو قادر
 الیسک کسب بد سوبلیه یعنی مادام تقدر لا تقدر باحد فیها شش
 مردم هم زیاب خود مگو خلقه کنیدی بایکی بخت الیه پیش بالباغی
 مضای الی مردم یعنی لا تکلم عند الناس من ابواب افک و مد
 یحک باطهارة باش و بایکی پیشه کن اول طهارت طهارت
 قیل یعنی کن مع الطهارة واجعل الطهارة صنعة و زعذاب کورینز
 اندیشه کن هم عذاب قبری بر اندیشه قیل یعنی و اجعل فی عذاب القبر
 فکر و تأصلا فان عامة عذاب القبر من عدم طهارة البدن من البول

من البول قوله و استزهو من البول فان عامة عذاب القبر

الحديث الحديث در بيان صفات بخیل میگوید

سم علامت ظاهر آمد در بخیل اوج علامت کدی ظاهر در بخیل

یعنی چنانکه علامت ظاهر فی البخیل **باتقو کوم یاد گیر** شای خلیل

دیمیم سکه فی صوت ای خلیل یعنی اقول لك ذلك خذها و تذکرها

اولا ان سائلان ترسان بود سائلانده اول ترسان اولور سائلان

جمع سائل و لفظ ترسان اسم فاعل من ترسیدن یعنی الاول انه

یلو خائف من السائلین و **زبلاى جوع هم لرزان بود** اجلق خو

اولو اول لرزان اولور لرزان اسم فاعل من لرزیدن بالترکی در

ملك المعنى بالترکی اجلق خوفندن و ترکی او لور چون **رسد**

دره بخویش و آشنا چون راست که خویش و آشنا الباء

فی نحویش للالصاق وهو معنی الاقرب یعنی اذا وصل و متر

فی الطريق بالاقراء والاصدقاء **بکدر و چون یاد گوید مر حبا**

بل کی کیمردخی دیر مر حبا یعنی میترکالرح و یقول مر حبا خوفا

ان یسئل منه شیئا **بنود از مال شکر کی را فائده بر که**

مالندن اولوز فائده یعنی لا یكون لاحد من له فائده یعنی لا

یحصل باحد من سفرته فائده و لغته والله اعلم بالصواب

در بیان حاجت خواستن میگوید

حاجت خود را بخوی از زبست روی ایلم زبست روی حاجت طلب

یعنی لا تطلب حاجتک من عبوس الوجه **انکه ارد خوب روی ارد**

بخوی خوب رود استه حاجت ای جلب یعنی من یاخذ الوجه

الحسن اطلب حاجتک منه **بیت** میر حاجت بند یک ترش روی که

از روی بدش فرسوده کردی **بیت** بنس لطاعم حین الذل تکسرها

القدر تنصیب و القدره محفوظ **مومنی را بخوی افتاد کار مؤمن**

چون برانی دوشه سکا یعنی اذا وقع لمومن معك فقر و عرض حاجتک

لك **تا توانی حاجت اورا برار** قادر ایست حاجت منی قبل روا لفظ او

راجع الی مؤمنی و لفظ ار امر حاضر من آوردن یعنی مادام تقدیر جعل

حاجته حاصل **بیت** کار درویش و مستمند برار که تر این کارها کنند

حاجت خود را بر از سلطان فخواه حاجت کی است و ار سلطانند

یعنی حاجتک من غیر السلطان **چون بخوای از رباب فخواه** چون بخو

من استمدریاندن یعنی اذا اردت ان تجدر من السلطان و ستر

لك لا تطلب من البواب و کذا الحاجة التي لا يمكن حصولها الا من الله

تعالى لا تطلبها من الخلاق **از وفات دشمنان شنای مکر موت**

دشمنند دی شاد ایلم یعنی لا تفرح من وفات الاعداء و حکایت

اگر خستل خوری از دست
خوش روی به از شین
از دست ترش روی

در بیان
حاجت خواستن
میگوید

حیانه ای رجل بنو شد و آن عادل خبرا و قال رفع الله تعالى
وامات عدوك الفلان فقال هل سمعت انه تركنی و جعلنی باقیا
فان البشارة هذا بیت اگر بعد روی جای شادانی مانیت که
زندگانی مانیز جاودانی نیست از کسی پیش کسی دادی مکن
کسی در کسی داد ایلم پیش الیاء الیهم مضایق الی کسی و الیاء
فیه و فیما قبل الوصه و کذا فی دادی یعنی لا تجعل شکایت عند احد

در بیان قناعت میگوید

با قناعت سازد انعامی پس اول قناعت ایلم دائم ای پس
یعنی مترجم و کن مع القناعة و الفقر ایها الولد **کرچه هیچ از فقر**
بنود تلخ تر کرچه اولتر هم فقیر در تلخ تر یعنی ولولم یکن شیء من
الفقر مر از زیاده اصلا **قطعه** ای قناعت تلخ تر کم کردن که واری
تو هیچ نعمت نیست کین صبر اختیار بقانست هرگز صبر نیست
حکمت نیست هر **سبحی بر چیز استغفار کن** هر سحر قانق و استغفار
قید یعنی تمیزی کل سحر و اجعل استغفارا لان نفس ما کثیر امره ان
یحصى و لانه فیل لا صغیر مع الاصرار و لا جبریه مع الاستغفار
فرصتی اکنون که داری کار کن شمدی که فرصت طو تر سن
کار قبل الیاء فی فرصتی الوصه و لفظا اکنون یعنی الان یعنی تاخذ

فرصة اجعل فعلا و اعمل فیها **هفتین خورشید را غیبت مکن**
کن و یار انکی غیبت ایلم یعنی لا تجعل مصاحبک عیبه غیر شیطان
بر کسی لغت مکن ایلبسک هر غیر بنیه لغت ایلم یعنی لا تجعل
لغته علی غیر الشیطان چون **شود هر روز در عالم جدید چون**
اوله هر کوزه که عالم جدید یعنی اذا کان کل الیوم فی العالم جدید
از کناهاه توبه می باید کردید سکه عصیانند که توبه کردید کناها
جمع و لفظا کرید بضم الکاف الفارسی مصدر مرفوع من کرید یعنی
الاختیار یعنی یلزم ان يجعل التوبة اختیارا من المعاصی **هر کرا**
ترسی نباشد از خدا هر یک اولتر سه خوفی از خدا الیاء
فی ترسی للوصه یعنی ترس من لم یکن له من الله تقه **حق ترس سازد**
هر چیزی وار قور قدر حقانی هر شید از شرها ترس سازد مضارع
من ترسیدن معنی التخویف و لفظا و اصله اورا اخفف الالف
و عوض الواو و فتحه للوزن و هو راجع الی هر کرا یعنی بخوف
الله تعالی ذلك الرجز من كل شیء **تا توانی حاجت مکیں برار**
حاجت مکیں حاصل ایلم وار یعنی مادام تقدرا جعل حاجته
لمحتاجین و المساکین حاصل تا برادر حاجت را کرد کار تا ورنه
مردک کرد کار تا ههنا للعدة و التاد فی حاجت الخطاب یعنی حتی

يحصل انه تعالى حاجتك **هست** مالت جمله در کف عاریت عاریت
 هری که الوده وار لفظا هست مصروف الی عاریت و التاوی مالت
 الخطاب یعنی کماله فی الکف عاریت **که عابد از تو باشد زاریت**
 کر قلم صکره یه سندم اوله زار التاوی فی زاریت الخطاب یعنی
 واد ابقی منک ذلك المال یكون امینا و عذایا للمؤلف بخورتا که
 فرصت بود در گفت بیوش و بیخوش تانیا شدت **عاریت را بازمی باید سپرد** ایلم تسلیم عاریتی باشد
 بضم التین الممله و الباء الفارسی و سکون الزاء و الدال الملهتین تمهید
 موضح من سپردن معنی التسليم یعنی بفرمان بیتیم العاریت الی
 تحله **هیچ کس دیدی که زنده با خود ببرد** هیچ کورد کی مالدی الته
 سنه دیدی ماضی مخاطب مستضمن معنی الاستفهام یعنی هل
 رأیت احد اذهب الدینار معه الی القبر **حاصل از دنیا به پیش**
ای می حاصلک ندرجه اندازی می یعنی ایها الامین بمحصر
 من الدینار نه کنی **کریس و دوسه کن زمین** نه زراعت بزرگی
 ارستون زمین نه بضم النون و سکون الزاء و الفونی محی لغات
 الاول بالتوک یلفون اغای و الثانی بمعنی الزراع و علی هذین المعنیین
 یكون اسماء و الثالث امر کریدن بمعنی البعض و المواد هنا هو

السماء من اسماء العدد
 بمعنی التثنية اعلم ان
 لفظ کریدن بفتح الکا ف
 العجی و سکون صج

الثانی و الباء فی الوحدة اوزاند للوزن یعنی تسعة ذراع کرباسا
 ملاوز را می او نلت از زرع ارضا فیه المصراع جواب الاستفهام **بیت**
 الی بهلوانی کریدن زرع خواجه بدر بردن الاکثر هریه داری در
 حقان تست حق یولند ویره کور مالکدر داری ماضی مخاطب
 یعنی کل ما اعطیت فی سبیل الله تقام فیه **انچه ماند از بلای جان**
تست صکره یه قالن غم جانکدرر ماند سكون النون ماضی من
 ماندن و بلای مضاف الی جان و هو ایضا مضاف الی تست یعنی
 وکل ما بقی منک فیه بلای لروحک و غدا بک **هر که با ازک ز خورا**
راضی شود کم که حقدن از نشیه راضی اولور یعنی طر من کان راضیا
 من الله تعالى بالقلیل حاجت او راخذ **قاضی شود** حاجتی حق
 اندک قاضی اولور یعنی یكون الله تعالى قاضیا حاجته و محصلها
هست دنیا بر مثال جیفه دنیا نك مثالی بر جیفه دور یعنی
 الدینار کالجیفه بکدر از وی **کو نوزد مردانه** کجری اندک کم که او مرد
 در المهمه فی جیفه الوحدة و فی مردانه الخطاب یعنی دعوه
 کنت رجلا **هر که سازد بر سر بل خانه** کوهری بلکنه یا یا کس
 جان و سر مضاف الی بل بضم الباء الفارسی بمعنی القنطر یعنی کل من
 بنایتا علی رأس القنطرة **نیت عاقل اولور دیوانه** عاقل اولور

اولور اول ديوانه يعنى فهو ليس بعقل بل هو مجنون بيت
 نه از معرفت باشد وعقل وري که در ره کنز کاروانی سراسر
 از خدا بنود و اجتناب غنا است ملک اولمز واحقده غنا
 يعنى لا يكون طلب الغنى من الله تعالى لا يقاوم عقولاهت مؤمن
 را غنا رنج و غنا مومنه اولدي غنا رنج و غنا يعنى لان الغنى
 للمؤمن مرض و داء فقر و درويشنى شفاي مؤمنست
 فقر و درويشك شفا در مؤمنه يعنى الفقر شفاء للمؤمن زانکه از فقر
 صفای مؤمنست زيرادر ويشتك صفادر مؤمنه و لفظا وي
 راجع الى الفقر است في قوله منست مصروف الى وي يعنى لانه فيه
 صفاء للمؤمن و سرور مال و اولاد است بمعنى دو شمنند مال
 و اولادك سكا دشمن درر يعنى مالك و اولادك عذ و لك في المعنى
 كوجه نزيك تو چشم و شند كوجه سكا دیده روشن درر
 يعنى ولو كان عندك عينك المصنى انما اولادك را ياد كير مالكي
 اولادك من ياد طوت يعنى جذ في خاضرك و تذك قوله تعالى انما
 اولادكم و لا اولادكم فتنه مال و ملك اين جهان را ياد كير
 مال و ملكن بوجها نك ياد طوت يعنى خذ مال هذا العالم و ملكه
 رجا و لا شيئا مردره را بود دنيا سود نيست ساكه دنيا مانند

سود يوق مرد مضاف الى مر و كذا ابود يكسر الدال مضاف الى دنيا
 يعنى ليس للسالك وجود الدنيا فائده و لا يلتفت اليه اصلا هر كس
 غنى از دنيا ناپود نيست الا اصلا غصه ناپود يوق الضمير
 في هر كس راجع الى مردن و الله في ان دنيا مكسوة للاضافة
 الى ناپود يعنى المعدوم يعنى ليس له فكر للمعدوم و غنا اصلايل
 المعدوم و الموجود شيئا عند هر كس از صدقش دل صافي بود
 كم كه صدقه دل صافي اولور الضمير في صدقش مصروف الى لفظ
 دل يعنى كل من كان قلبه صافيا من الصدق حرقة و لقمه كافي بود
 بر بلاس و لقمه كافي في او اولور يعنى يكون صافيا من الصدقة حرقة
 واحدة و لقمه واحدة كافية له انكه در بند زيادت ميشود كم كه مال
 جمع اتمه چون مور اولور يعنى كل من كان في قيد الزيادة على قدر
 الكفاية و جمع المال دور از اهل سعادت ميشود اول سعادت
 صاحبند دور اولور يعنى يكون بعيد من اهل السعادة قار
 مولانا محمد البركوى في الطريقة قال مشايخ الصوفية من اعد كفاية
 سنة لعباد لا يلزم ولا يخرج من التوكل لما روى ان النبي صم اذ هو
 لا زواجده قوس سنة فلذا قال بعض الفقهاء انه من الخواص الاصلية
 لا يعتبر في الغنى وان كان الاصح ان ما زاد على قوت شهر يعتبر في

این که جای **اسخیا باشند** بهشت بود مقام اول و مقام اسخیا
لفظ بهشت لفظ بهشت مقدم فی المعنی والتأخیر للوزن و لفظ
که زائد والتقدير این بهشت جای اسخیا باشد یعنی تكون
هذه الجنة مقر الاسخیا و ما و هم کار اهل بخل و تبلیس
کار اهل بخل سن تبلیس بل یعنی اعلم فعل اهل بخل تبلیس
و غیر مشرور و در محبت هم ایلیس دان و دوزخ اجر هم
ایلیس بل یعنی واعلم ان جلیس الایلیس فی الحیم هیچ مسک
تنگر و کور و بهشت مسکان کور و بهشتک سویی یعنی
لا یمز ولا یمشی السک خو اجنة اصلا بل که اورا کی رسد و بیست
بل که اول با عزتک هیچ بهی یعنی کیف یصل الیه رج الجنة ای
الی دعاغه مؤلف بلیت خدایا ایها کرمیا و دود بخیر از طبعم
بدرکن برود آنکه میخوانند مروی راسفر که کم علمه در لودی
لفظ او را رجع الی آنکه و هو معنی انچه یعنی الذی یقولون الناس
و یستون له سقا اهل کبر و بخل را باند مقر اهل کبر و بخل اولیس
مقر یعنی یکنون هذه اهل اکبر و البخل مقر ای سرور مدی
مشهور باش ای و غل مردک اید مشهور اول یعنی ایها الولد
کن فی الرجلیة و الکرم مشهور از بخیر و زکیر دور باش هم بخیر

هم کبره دور اول یعنی و کن بعید من البخل و التکریر بکلیه باش
و تواضع بینه کبر و ارسخی اول هم وضع اول ای خیر یعنی
کن مع السخا و اجعل التواضع صنعة لك تا شود روی دلت بدر
مینر تا اوله قلبک یوزی بدر منیر یعنی حتی یكون وجه قلبک بدر منیر
در بیان افعال شیطان

چار خصلت فعل شیطان بود دور و خصلت فعل شیطان در ر
یعنی اربعة خصال فعل شیطان دان اینها هو که رحمانی بود بلور
انی کم که رحمان در یعنی یعلم ذلك الخصال کل من کان روحا نیا عطشه
مردم جو بکشدن از یکی عطشه خاطر که جو از یکی یعنی عطشه
الانسان اذا تجاوزت من الواحد باشند از فعل شیطان بی شکی
فعل شیطان از اول و اول بی شکی یعنی یكون ذلك العطشة الزائدة
من فعل الشیطان بلایب و لهذا لا یجاب لعاطر فی ذلك الصوة
خو بی بی تیز از شیطان بود بورینک قانی از شیطان در
خو مضاف الی بینی بکسر الباء الفرقی و الباء اصلیه و هو معنی الانف
یعنی یكون دم الانف ایضا من فعل الشیطان زانکه ظاهر دشمن است
بود ظاهر ایچو دشمن است از یعنی لانه عد و الامتاع ظاهر لخاص
میان فعل شیطان نیست و فی استمک قوصفد شیطان کار بدر

در بیان صفات منافقین
در بیان صفات منافقین

خامیان یعنی تشاوب اوله مکونده این صوک زاری در لفظ
وی راجع الی الشیطان یعنی ایرها الولد لانک امینا من مکر الشیطان و حید
در بیان صفت منافق میگوید
دور باتش ای خواجه از هر نفاق اول بعیدای خواجه از هر نفاق
یعنی ایرها العزیز الشریف کن بعید من اهل النفاق **در جهنم دانی**
منافق را و نفاق دوزخ ایچرم بل منافق و نفاق یعنی علم و نفاق المنافق
و مقدره فی جهنم **علامت در منافق ظاهر است** در منافق
اوج نشانه ظاهر در **یعنی ثلاث علامات ظاهرة فی المنافق و**
اکلف بالوعد و الکذب و الحیانة **زانه سبب مقهور و قهر قاهر**
ست اول سبیده مقهور قاهر در **یعنی من ذلك السبب فهو**
مقهور و القاهر اجبار و عده های او هم باشد خلاق و عده
داعا ابر خلاق و عده هاجع و الیاء المکسوة فیہ لالطاف الی
و هو راجع الی المنافق یعنی یكون و عند المنافق خلاقا قول او
بنود بعیر کذب و لاف قوی انک اولی الکذب و لاف **یعنی لا یکنو**
قوله الا کذب باطل مومناز کم رعایت میکند مؤمنه اول از را
تکرارید **یعنی لا یجعل هو للمؤمنین رعایت لهم هم امانت**
را خیانت میکند هم امانت خیانتکرارید **یعنی و یجعل خیانت**

للأمانة **نسبت در وعد منافق را وفا و عده اولی منافق و وفا**
یعنی لیسر للمنافق و فانی الوعد انک بنود در خشن توصفا زیر
یونده انک اولی صفا یعنی لانه لا یکنو فی وجهه نور الصفا و تا
تنداری منافق را این صایمیا من تامنافق این تاهنا
للتخدير یعنی لا یضن المنافق امینا نسبت یاد شش از روی
زین یوق اولسوة شرا از روی زمین یعنی و لکن شرع معذ
من وجه الارض از منافق ای بر هر چیز کن کل منافق در او
بر هر چیز قیل یعنی ایرها الولد اجعل حذر من المنافق تیغ از زهر
تیز کن تنفکی قتلجونه انک تیز قیل یوق کل من کان رفیقا و نصا
حیامع المنافق **منزل او تک جبه می شود منزل انک دایم در جبه**
اولور منزل مضایف فی الی او و هو راجع الی هو که و لفظ تک یفتح
الناء و سکون الکاف العربی یجی لمعان الاول اسما معنی الفقر و الناء
بمعنی منقار الطیر و الثالث امر من تکید بالترکی بلمک و الرابع
وصفات ترکیباً خوبه و تک و اسب تک و المراد هنا هو الاول و الکاف
هنا مکسوة للاضافة الی وجهه و هو مخفف من جاء یعنی یکنو
منزل فی فقر الحجب و حفر الجهر بنم قوله تعالی ان المنافقین فی الدرك
الاسفل **در بیان صفت منافق**

اجعل سبیلک اضل
المنافق
منه
که منافق الیه که همه
اولور

علامت باشد از متقی اوج علامت و در مرتبه یعنی
 يكون في المتقي ثلث علامات وهي الاجتناب عن المصاحب القبيح
 والصدق واكل الحلال في شدة تقوى **تقوى** را باشتی نسبتی
 اول مرتبه تقی بک باشتی یعنی کیف بکون نسبت التقی و مشابهت
 بالتقوى بر حذر باشی ای تقی از یار بد قید حذر ای متقی از یار بد یعنی
 ایها المتقی کن علی الحذر عن المصاحب القبيح الفاسق **نابیند از**
در کار بد تا که انما یستوی در کار بد یعنی حتی لا یلفظک بر صیغ
 في الفعل القبيح الفاسد کم بود ذکر دروغ بر زبان از اول و
 ذکر دروغ بر زبان کم بفتح الکاف الغری والضمیر فی دروغش
 راجع الی المتقی مصروف الی زبان یعنی لا یكون ذکر الکذب ولا یجر
 علی لسانه از طریق کذب باشد بر کرانه اول کذب بولند از اول
 بر کرانه یعنی بکون من طریق الکذب علی طرف از خلل پاک
 کم گیرند کام بالا حلاله بید از صوت مرهم کام بالکاف الغری
 و کذا کم یعنی یا خذون الحق من الحلال الطاهر فلیلا تا نیفتد
اهل تقوی در حرام اهل تقوی خوشمیه تادر حرام قوله اهل
 تقوی فاهل لقوله گیرند فی المصراع السابق یعنی یا خذون الحق
 اهل التقوی حتی لا یقع فی الحرام در بیان شکر نعم و صواب

هر که باشد

هر که ایاندر خصلت در سرشت هر که اوج خصلت او در
 سرشت یعنی کل من کان فی طبعه ثلث خصال باشد **تکلیف** شک
اهل بهشت شکستن اول کس اولدی از اهل بهشت یعنی یکون
 هو من اهل الخیر بلا شک از مشکور نعم و صبر از بد بلا فتنه شکر
 دیلا به صبر و لا یعنی انکسر فی النعم والصبر فی البلا و **میدهد اینی**
جلا اینی قلبه اول و بر جلا اینی بکسر الهمزة مضاف الی دل یعنی
 یعطی المرأة القلب جلا و وصفها هر که مستغفر بود از رکناه کم که
 استغفار اید از رکناه یعنی کل من کان مستغفرا فی العصیان
حق زار و زرخش دارد در نگاه نارد و زرخش خدا طو تر نگاه
 یعنی یحفظ الله تعالى من نار جهیم هر که ترسند از راه خوشتر
 کم که قورقه ایسم اول الله در الة مضاف الی خوشتن یعنی کل من
 یخاف من الة ذاته **خواهد و عذر کناه خوشتر** دائم استر
 عذری اول کناه و نه یعنی یطلب هو عذر ذنوب نفسه
معصیت را هر که بی در پی کند کم که عصیان بی در پی اید یعنی
 کل من جعل عصیانا عقیب عصیانه اید و شر از اهل جنت
کند کم که عصیان بی در پی اید یعنی کل من جعل عصیانا عقیب
 عصیانه اید و شر از اهل جنت کی اهل جنت ای حق کی اید

یعنی کیف یجعل الله تعالى من اهل الجنة **وزید** و **مفسد** **بزار**
باش قاسقاند و اهرم بزار اول یعنی وکن عابرا وبعید عن
 الفسق والمفسرین ای سر و نام با استغفار با شای سر و دم
 استغفار و از سر اول محرر هر که نشنید با اهل صلاح از عذاب
 نار او باید فلاح **در بیان فضیلت هدیه میگوید**
 که کنی خیری بدست خویش کن خیر اید رسد کند و دستک اید
 آیت الیاء فی خیری للوصدة والیاء فی بدست کاستفانه وهو
 مضاف الی خویش یعنی تو بجز خیر جلد بید **خیر خود را**
وقف خود در ویش کن خیر کی خود در ویش و وقف اید کیت خیر
 مضاف الی خود و بذل الفقراء و المساکین **یک درم کلاه بدست**
خود دهند که و بر دست اید بر درم آن اشاره الی قوله درم
 و لفظ خود بفتح الحاء للقافية یعنی اگر درم الواحد الذي
 یعطونه للناس بید هم **بزار** **کونی او صدقه دهد** یک او
 بوزن او بوزن صله هم بی مضاف الی او و هو راجع الی فاعل
 و هند یعنی بكون هو حسنا عما یعطونه بعد هم **نانه کر بخیشی**
خود کی خرمای تر کر و بر رسد کند و بر فرمای تر فرمای مضاف
 الی تر و هو هذا یعنی الرطب الجدید یعنی تو بخشن است نمره

و کلاه وقف مضاف الی
 یعنی اید خیر و مالک
 و قفاح

واحدة رطبة **بزار** **بعد تو صدقه متقالی** در یکدراو که صکم یوز متقال
 زره یعنی بكون افضل واحسن می یعطونه بعدک مانه متقال **بزار**
بیت زور نعمت اکنون بده کام نیست که بعد از تو بپرو و ز فرمای
 بریشان کن امروز کنجیت چیست که مرزا کلیدش نه بدست تست **بزار**
بخشیدی مکن یا او رجوع و ار رجوع اتمه که احسان اید سن یعنی
 کل ما احسنه و تصدقته لا یجعل رجوعا الیه **کرز یا افتاد و از دست**
رجوع اجلقد کر اید کن کیده سن یعنی ولو وقعت و سقطت
 من الوجع من ید الرجوع **این بدان ماند که شخصی می کند** بکار
 بر کسی اید لفظا این اشاره الی الرجوع والیاء فی یدانه لالا
 و ماند مضارع من مانس والیاء فی شخصی للوصدة یعنی هذا
 یشبه بما یجعل شخص قینا **باز میل خوردن** **ای قی کند** کری
 یمک لیکه میل اول قی ایدر یعنی نمی بجز میل اهل ذلك القی قی
 لقی فی المصراع الاول مصدر و فی المصراع الثاني اسم مصدر فالقاء
 موجودة **با پس کر چیز کی بخشد** **بزار** او غلنه احسان اید چونکه
 بدر یعنی اذا احسن الاب شیئا للابن **میسر** **کر باز گیرد**
از پس کراه لا یقی اولوای پس سن و مضارع من سیرند
 بالترکی لائق اولو کذا فی الحلی یعنی هل یلیق لواخذ من ابنه

ای سر بامال و زر شنای بجوی مال و زرایله فرجك ایلیم
 یعنی ایها الولد لا تطلب الفرج مع المال والذهب **انچه كس**
را داده دیکو ملوی برکسد بر غنی و یردن سولیم یعنی کلاما عیضه
 لانکه شاد دنیا **شر اسر غم بود** دنیا که دوستی سر اسر غم اولور
 شادی مضاف الی دنیا یعنی یکنون سرور دنیا و فرجها من
 الراس الی الرأس غم و خزنه لانه خلاصه احصاب و محرمها عذاب
سور اورا در عقب ماتم بود سوری انکه در عقب ماتم اولور
 سور بالتورکی دو به کوه که جمع اولور عشرت اوردلر و هو مضاف
 الی او و هو راجع الی دنیا یعنی لان دو قهر ماتم فی العقب **بیت**
 حافظ از غم و کرمه پر دامت خنده ماتم داده را داعیه سورنا
 ندست امر لا تفرح زفران کوش **دار** و ار لا تفرح کلام من کوش
 طوت یعنی استمع من القراء امر لا تفرح و احفظ قوله بقه ان الله
 لا یحب الفرحین جای شادی نیست دنیا هوش **دار** ذوق دنیا
 دکلدر هوش طوت یعنی لیس دنیا مکان الفرج فافهم و تفکر
شاد مانا نرا ندارد دوست حق شاد اولانتری طوتی دوست
 حق یعنی لایا خدا نه الفرحین حبیب و ظیل **این سخن دهم**
راستادان سبق بوسوزی بن طوتدم شاد دای سبق یعنی

اخذت

اخذت انا هذا الکلام سبقا من الاستاذة کفرج داری ز فضل حق
رواست فضل حق شاد اولور ایسک رو یعنی ان اخذت و کنت
 فرج من فضل الله تعالی و احسانه فهو لا یق لیک **از دنیا فرج هست**
خطاست لیک دنیا در طلب شادی خطا یعنی و لکن طلب الفرج
 و السرور من الدنيا خطا **ای سر با محنت و غم خوی کن ای**
 سر الذم و غم خوی قیل یعنی ایها الولد اجعل الخبز و الغم خلقا لک
روی در اجانب دیکوی کن قلب یوزنی جانبی بجوی قیل روی
 مضاف الی اول و کذا جانب مضاف الی بجوی و هو وصف ترکیبی
 من حسنی و المراد منه هو الله تعالی یعنی اجعل وجه القلب متوجها
 نحو الله **در بیان مضایع میلوی**

خوان و از و هست قوت بندگان خوان و غصه اولدی قوت بند
 بنده نك یعنی قوت عباد الله تقا و غذا و هردم و غصه غم شود
یار فرج جویندگان غم اولور یار فرج جویند نك جوینده گان
 جمع جوینده و هم اسم فاعل من جستن یعنی الطالب یعنی یکنون طالب
 طالب الفرج ای فی الاخره و حبیب الغم و الخبز المحرم **بیت** هر که
 در دنیا سبک گزین شود عاقبت در خدا فرزند شود هر که **انور**
بد اندیشه هر که قلب بنده فکر اولور اگر یعنی کلام لم یکن فی قلبه

فکر

و تا مل عاقبت بر پای بندیت عاقبت یا او ستنه کور کر
 یعنی بری هوا چر قد و ما علی الرجل ای لا یجد اسلامه بکل حال از
 چه موجودی بندیشی پس سندنه موجود سن فکر الیه
 دار الیاد فی موجودی الخطاب و بندیش امر حاضر من اندیش
 بمعنی التفکر یعنی ایها الولد تفکر اندک عا کنت موجودا فان لصلک
 منی همان فی اقیح المكان استرحین ذکره علی اللسان هر کی دارد غم
 خوشی ای سر هر کس کند و غم بر ایله کار یعنی ایها الولد کل احد
 یا خذ غم نقشه فعلیک غم نفسک کرد ایزد مر ترا ز نیست هست
 یو قد انری سنی اول الله هست یعنی جعلک الله من المعدوم موجود
 و خلقک منه از برای انکه با سنی خو برست انک ایچونه که اوله سن حق
 حق برست یعنی لا جران تکنون عابد الله تعالی قوله تعالی و خلقت
 الجن والانس الا یعبدون الایة تا قونی بندم معبود باشن قادر
 ایسک بندم معبود اول یعنی مادام تقد رکن عبد المعبود با حیا
 و با سخا وجود باشن قیل سخاوت با حیا وجود اول یعنی کن
 مع احیا و اسخا و الجود مکرار در خواب و خورایم رضایع
 اتمه خوابله ایامی مکررانه نهی حاضر یعنی للترك الا یام فی النوم
 والاکل زنده دار از ذکر صبح و شام رازنه طوت ذکر ایله صبح و شام

یعنی

یعنی خذ الصبح والمساء حیامن الذکر واستقبل به فیها خواب مکرر
 اول روزی سر اول کونک اویمه ای سر کم یقع الکاف و اول مضام
 الی روزی یعنی لا تتم ایها الولد اول النهار نفس خورده میافوز
 ای سر نفس او کرمه او یوق قیل حذر و میافوز نهی حاضر من اموش
 بمعنی التعلیم والتعلم فی عمل متعديا و هارما سغی ببت معلمت
 هم شونخی و دلیری اموشت جفا و ناز و عتاب و شکر ای اموشت
 من ادی یحیی فذ و شکل و خوی و رویش ندیده ام مکرر شو از
 بری اموشت و هتاه متعديا و الحاد یقلب را که کذا فی الحلی یعنی لا تعلم
 النفس الا کل ببت معده جو پر کتب و شکر و خواست سود ندر
 دهم اسباب راست اخروزی نکونود منام اخروزی کونک ایو اولی
 منا اخو مصاف الی بوزت و التاء فی الخطاب یعنی لا یكون النور
 حسنا لک فی النهار بیشتر از شام خواب اید صرام لیمه دهن جوق
 او یوق کلدی حرام بیشتر بالیاء الغری یعنی جاء النور الزا من اللیل
 حراما اهل حکمت زنی اید صواب اهل حکمت یوشنی کلمه صواب
 یعنی لا یجی و لا یكون لاهل الحکمة و الدرایة صوابا و معقولان در میان
 آفتاب سایه خواب کون ایله کونک از لغت خواب میانه مضام
 الی افتان و سایه علی سبیل البدل یعنی النور من الشمس و الظل من

مقر الشياطين **ای سر همی گزروند** **نهار** **مفراته** **نهاری** اوغل
اصلا سقمروندی حاضر و الباء لالاصاقية مقدرة في قوله سقمرو
يعني ايها الولد لا تذهب الفرو منقرا بل ارفيق **باشند رفتن سقمرو**
نهار **خطر** كنه نهار سكا اولو خطر يعني يكون الذهب لك بالخطر
واحد لخطر او ضرور **دست** **درد رخ** **زدن** **شومست** **وشوم**
دوستي او زمونيون شوم اولدي شوم يعني ضرب اليد في الوجه و
الاعتماد عليه شوم **استماع علم** **كن زاهر علوم** **استماع** قبل زاهر
علوم يعني اجعل العلم استماعا من اهل العلوم حتى يحصل هذه
النصائح المذكورة لك **شب** **در اينيه نظر كردن** **خطاست** **كجيد**
اينيه نظر اولدي خطا يعني النظر في المرأة ليلا خطاء **روز** **اكي**
بيني **توروي** **خودرواست** **كو باقرسك** **كوندوزين** **اولورروا**
يعني انه رايت وجهك نهارا فمفقول **خانه** **كو تنهاو تاركيك** **بوي**
خانه **كو تنهاوهم** **تاركيك** **اوله** **التاء** **الخطا** **بيتة** **في تاركيك** **مصرفي** **الى**
خانه **ولفظ** **تاركيك** **معنى** **الظلمة** **يعني** **ان كان** **بيتك** **خاليا** **وظلمة**
موسني **بايد** **كه** **تو** **يك** **بود** **ساكه** **برموسني** **كر** **ك** **نزدك** **لوه** **يعني**
يلزم **لك** **موسني** **ورفيق** **يكون** **عندك** **دست** **ركم** **زدن** **تودر**
زير **زنج** **الكي** **اورم** **زنج** **التمه** **ها** **يعني** **لا تضرب** **يدن** **تحت** **الذقن**

ولا تعتمد عليه **نزد اهل عقل** **سرد** **مرد** **موج** **بوز** **كبي** **صووق**
در بروشي نهارا **سرد** **تفتحه** **معنى** **البارد** **ولفظ** **تخ** **تفتح** **الباء** **ا**
المقووط بتفتحين وسكون الحاء المعجمة معجز المنجل يعني جاء ذلك
عند اهل العقل بارد **اكال** **المنجل** **جاد** **باد** **در بارجون** **بيني** **قطار** **جاري** **باد**
كوبه **بو ككه** **قطار** **يعني** **اذا رايت** **ذات** **القوائم** **الاربعة** **اي** **البفر**
والابل **والفرس** **والخارقي** **الحمل** **في** **القطار** **در ميان** **سنان** **بياني** **ز**
زينهار **وامه** **انراورنه** **سنة** **زينهار** **يعني** **لا تبقي** **ولا تمشي** **وسم** **التمه**
لانه **محل** **التمه** **لكه** **تا** **من** **يد** **قد** **رجا** **يست** **خدا** **يعني** **لا ينبغي** **لكه** **قد** **رجا**
هك **ارتون** **خدا** **تا** **هنا** **اللفرض** **يعني** **ان كان** **عرضك** **ان** **تزيد** **انه**
قد **رجاهك** **ومنصبك** **روز** **وسنب** **باش** **دائم** **درد** **عا** **ايكم** **كوندوز**
دائما **اولدردعا** **يعني** **كن** **في** **الدعاء** **والاستغفار** **ليلا** **ونهارا** **تا** **اشو**
عمرت **زياده** **درجه** **تا** **اوله** **عمر** **ك** **زياده** **درجه** **هانه** **يعني** **ان كان** **عمر**
ضك **انه** **يكون** **عمر** **ك** **زائد** **في** **العالم** **رونكوي** **كن** **نكوي** **در نهار** **وار**
ايك **ايه** **ايك** **تاكه** **عمر** **ك** **لميه** **در روزگار** **يعني** **ان كان** **عرضك** **ان** **لا**
ينقص **رزقك** **معصيت** **كم** **كن** **بها** **در نهار** **معصيت** **انه** **جهان** **دانه**
زينهار **يعني** **لا تجعل** **معصيت** **في** **العالم** **هك** **رود** **رفق** **ود** **عصيان**
كن **كه** **دائم** **فستقل** **عصيان** **ايدر** **يعني** **كل من** **يجعل** **وجهه** **في** **الفسق**

تقلى

جعل
دردن بغير از هب
اصلا في السر
روزيات و روزگار

صحه

والعصاة وتوجه اليه **آورد اندر رزق او نقصان** كذا حق تعالی
 قی نقصان ایدر یعنی بجهل او در رزق نقصان آید **شود روزی**
ز کفتار دروغ از ایدر دروغ بگو گفتار دروغ یعنی بگویند روزی ناقصا
 من الكلام الكذب **در سخن کذاب** از این بود **دروغ** سوز ایدر کذاب ایچون
 اولی دروغ یعنی لا یكون الكذاب في الكلام رونقا و لطافة **فامد از خواب**
بسیارای بر یعنی ابراهیم الولد النور الكثير یورث الفقر **خواب کم کن**
باش بیداری بر خوابی از این اول بیداری بر یعنی فاجعل النوم
 قلیلا و کن متقیضا هر که **در شب خواب عریای** فی کذا کم که جسمی
 او بوقوده عریای ایدر یعنی کم من یجعل النوم عریای **در شب خوش عریای**
ی کند و زرقنده او کسر نقصان ایدر یعنی بجهل و نصب نفسه
 نقصان بول عریای **هر فقیر آورد** بول عریای هم فقیر لا کتور
 الیاء فی فقری مصریة یعنی البول عریای یورث الفقر **اندون**
بسیار بری آورد جوق غصه دخی بول کتور یعنی الغر والام
 الكثير یورث الشیخوخة والضعیفة **در جنابت بد بود خورد**
طعام هم جنابت بد یمک بد طعام یعنی الاکل فی الجنابة یكون
 قبیحا **نا پسندست این بنزد خاص و عام** بونی معقول
 کور مدی هیچ خاص و عام لان هذا غیر معقول عند خاص و العام

رینف خانه را میفکن زیر پای انک او فاعنی دو که زیر پای رینف یا
 لتری اواق و الهمزة المكسورة للاضافة الی ناء و میفکن نهی حاضر من
 افکندن یعنی لا تضح ولا تقط منکس الخیر تحت الرجل **کرمی خواهی**
توفیق از خدای نعمت استرینک اگر سن از خدای یعنی توفیق
 الله تعالی **شب مزین چاروب هرگز خانه که خائنه اورم** سپور که کچه پاک
 یعنی یکم هرگز خانه چاروب اورم یعنی سپور **خاک روبه هم منه**
در زیر در قبوانته سپندی خاک یعنی سپور **خاک کی دخی قبو**
 التشنه قوم کی **بخوابی باب و مامت را بنام** انه و انکی و قورسک بنام
 لفظ باب فی اللغة الفارسیة بمعنى الاب کذا فی المحلی و التذ فی مامت
 الخطاب و حقو عن الام و الباء فی ینام للمصاحبة یعنی توفیق و تنان
 ابک و امک بکلمه **انفت حق بر نومی کی در حرام** کما حقک نعمتی
 اولور حرام یعنی بگویند نعمه الله علیک حرام کی **هر جوی کفی دندان**
خلال هر جوی بیدانه دیشکی خلال الباء فی بهری بمعنى الشیخ المقتدر
 یعنی لو جعل اسنانک بکل شیخ خلال **بی نو اکر دی و افی در و بال**
 بی نو اکر دی و شدک در و بال نو اکر دی رو نو حال و غنیلق و بر قو
 کذا فی المحلی و لفظ کدی و افی ماضیین فی اطیسی من کردیدن و
 افتادن یعنی بگویند فقیر و تقع فی الویل **دست را هرگز بجاک و کل مشوی**

معرب
 الیاء فی
 الاستعانة و
 لوصف بالجمع
 و الیاء بالجمع

خاك وكله الوكي هرگز مشوي لفظ كل بكسر الكاف المعنى الطين
 ولفظ مشوي نهى حاضر من نشستن بمعنى النفس يعنى لا تقتل
 يدك بالتراب والطين اصلا از برای دست نشستن اب جوي
 الوكي يومق ايجوز واراب جوي لفظ جوي امر حاضر يعنى لاجل غسر
 اليد اطلب الماء اي بسو بر استناء در مني استناء اوزنه او توره
 اي بسو استناء بمعنى العتية وهو مضاعف الى در معنى البناء ومعنى
 نهى حاضر من نشستن يعنى ايها الولد لا تجلس على عتبة الباب كم
 شوره روزي ذم كردار چنين از اول نور رزق بويده شده صوت
 خبر يعنى يكون الرزق اقل من مثل هذا العدد خلا جاكو ضهارت
 ميكني كخلا ايجزه ضهارت ايد سيم يعنى كو تجعل ضهاره في ارض
 اخلا ووقت خود را دلكه غارت ميكني وقتكي بلكه كه غيرت
 ايد من يعنى اعلم انك تجعل وقتك غارة تكيه كم كن بر برهلو
 در قابو برهلو سنه طائمه شرها اعلم ان لفظ برهلو بالباء المعنى
 بجي لغتين احدها بمعنى الجنب والنتا بمعنى الضلع بالترك
 اليكذ اني الخلمي والياء مكسورة للاضافة اليه در يعنى اجعل
 الانكاه والاستناء على جنب اباب قليلا بد لا يتكى ويستند
 اصلا باش دائم از جنين خطت بد بويده خصلتت خذرت

بياضه الخليل
 خارج و بياضه
 بياضه و بياضه
 بياضه و بياضه
 بياضه و بياضه

دائما يعنى جامه تن او زنده ايكن دكلك لا تقودك ربايد از مر
 دائه ادب اموختن ساكه مرد اندك كرك اولو ادب يعنى يلزم ان
 ان يتعلم الادب من الرجل وصاحب الادب كريد من بياضه
 روي خوشتن كرا نكلم يوزني بياضه ايد سيم يعنى لو تجعل وجهك
 صاهرا بالزيت وتسميح به روزيت كم كرد در رويش بش زرقه
 از اولوب يقاك چاك ايد سيم التاء في اوزيت الخطايب ولفظ
 بش بالياء العرقى يعنى يكون رزقك زياده ونقصان دير روبا
 بازار و بير و نه اي زود كيج كيت بازار هم كل كرى زود دير بگر
 الدال المهملة وسكون الياء والراء المهملة بمعنى البطي ولفظ دوا
 امر حاضر ولفظ رامقيد في قوله بازار ولفظ آي بالياء امر حاضر
 من امدن ولفظ زود بضم الزاء المعجمة وسكون الواو والدال
 المهملة بمعنى السرعة يعنى اذهب السوق بطيئا واخرج منه سريعا
 زانكه از رفتن بياي هيج سور زير ابولرسن اكا كمكده سود
 يعنى لانك لا تجد من الازهايب اليه نقفا اصلا نيك بنود كر
 كشي از دم جواغ وار قار رتم نفسك ايله سيم جواغ كشي بضم
 الكاف العرقى مضارع مخاطب من كشي بمعنى القتل وهنا بمعنى
 الاصفاء يعنى لو تطفى الشمع بالنفس لا يكون حساره مده

دود جراح اندر دماغ ویرماید یول دود جراح درد دماغ دود
 بضم الدال المهملة وسكون الواو والدال المهملة ايضا بمعنى الدخا
 وهو مضاف الى جراح ولفظ را مقدر فيه يعني لا تقطانت
 طريقا لدخا الشمع في الدماغ لانه يورث المرض كما لا يخفى على من
 له خبر من الطب **كم زنه اندر ريش شانه مشترك** صافا ليك اوز
 طارق مشترك ريش بمعنى التحيه وشانه بمعنى المنشط يعني
 لا تقط التحيه بالمنشط المشترك **انك خاصه تو باشد ضو**
شرك او كه سنكدر اولور اول خوشترك يعني لان المنشط
 الذي كان مخصوصا لك فهو احسن **از كد اياه بارهاي ناه خور**
 يه ناه باره كداده فيل حذر يعني لا تاكل ولا تشرب اخبر المنكر
 في السائلين **زانكه مي ارد فقيري اي سر كوتور زير افقيري لك اي سر**
 يعني لانه يورث الفقره دور كن **از خانه تار عنكبوت خانه در**
 دورا اليقار عنكبوت تار بالترك ارشوه هنا كناية عن البيت يعني
 اجعل بيت العنكبوت بعيدا من البيت **باشد اندر ماند ريش**
نقصان قوت اوله قالا غير اول نقصان قوت الضيف في ماند
 راجع الى تار يعني لانه يكون في بقاء نقصان القوة والنضب خرج
رايسرونه زاندره مكن خوشكي حذره يرونه ايله يعني لا تجعل خراجا

ومصروفا

ومصروفا زاندره من قدر حاجه **ريش خشك خوش ريش تان مكن**
 از حق زحمتك افزون ايله اعلم ان لفظ ريش يعني لغيبين احد
 هما بلا مد ولا امالة بمعنى التحيه وثانيه ما بالامالة بمعنى القرصه بقاء
 له بارد باش كذا في الحلمي والمراد هذه الثاني وهو مضاف الى خشك
 وهو ايضا مضاف الى خوش ريش يعني لا تجعل جرحك اليابسه جديده
 بان تجعل اخرج وللصروف كثيرا ولا يبق مالك ثم تندم عليه وقيل
 المراد هنا الاول والمعنى لا تجعل تحتك اليابسه جديده ولا
 تمشط يابسه لانه يورث الفقره **دست ريش استر تنكي مكن**
 قدرتك وار جوتك تنكي ايله يعني اذا كان لك قدره ومساعدته في
 الرزق لا تجعل الضيقه في اخرج والمصروف **چونكه رمداري سر تنكي**
مكن چوكيد سر بوله تنكي ايله لفظا لك بمعنى الاعرج والياريه
 مصدريه يعني واذا اخذت الطريق اى القدرة للمشي فيه لا تجعل
 ولا تظهر الاعرجه واحاصل انه اجبر سعيها في العبادة والاعمال
 الصالحه لا تظهر الكسله فيها

در بيان قوايد صبر ميكويد

تا شوي در روزگار از صبارانه تا جرها نده اوله سر از صبارانه تا جرها
 للفرض يعني ان كان غرضك ان تكون في العالم من الصابرين **مكن**

از دیدن سختی کوه و ارمشفت چکده آمده کوه بقوا ذهب
 ولا تظهر الحجر من المشقة والصعوبة واجعل تحلا على هلم الدهر
 کونش ساری نور وافر بلا کویوزک استکی این درین
 یعنی آن تحمل و صبر عیوبی البلاء خوش را از صابر **مشم**
کلا صابر از صابم کند که صلا یعنی لا تقصصک من الصا
 برین در بلا و قتی صابر نیستی که غم اینچند صابر اولدی البلاء
 فی وفی للوعدة و فی نیستی للخطاب یعنی اذالم نکر وقتا صبری فی
 البلاء نزد اهل صدق شاکر نیستی اهل صدق یا نه شاکر
 اولدی یعنی تست شکر عند اهل الصدق بی شکایت صبر تو یابی
جمید صبر او و شکایت سبب جمید یعنی الصبر بلا شکایت
 جمید با کسی که شکایت از جلیل کسیه آمده شکایت از جلیل
 یعنی لا تحمل شکایت من الله تعالی کونیا شد فخر او و شکایت اولیا
 کوفی له دروینشکاک یعنی ان لم یکن تفاخرک من الفقری **کی باه**
هل فقر باشد خوشیت فاجن اولور اهل فقر خوشیتک مع اهل
 الفقر که **جشن بفرمان باشند** جمله احوالک که اوله کرامه
 التاء الخطابیه فی باشند چیزی مصروف الی جنبش و الباء فی
 فرمای المصاحبه یعنی ان کانت جمیع حرکتک و افعالك باحرانه تقا

کوه با صبر و شکایت
 کوه با صبر و شکایت
 کوه با صبر و شکایت

بالامتنان به حرم از خدمت فرادان باشند سا که حرم اوله
 غرت یلم التاء فی باشند ایضا مصروف الی حرم یعنی یكون من
 الخدمة والامتنان یا و امر تقا حرم و غرت کثیره **بند از خدمت**
بعقبی می رسد خدمت بند عقیبا به برر یعنی یصل العبد من الخد
 بالعقبی **لیک از خدمت بمولای رسد** لیک خدمت من او مولای
 برر یعنی و لکن یصل من الخدمة بالمولای **حرمیت در خدمت**
ارام دلت حرمتک خدمت دوق دل درر یعنی حرمتک فی
 الخدمة ساکون القلب و حضور بهیث لا یتألم ولا ینقبض **هر که**
خدمت کرد مرده مقبلیت که خدمت اندی او مقید درر یعنی
 کل من جعل خدمته من نور جلد و اقبال و سعادة لامتنان به بالادوامر
کو نکردی عسر و خلاف کو صولتم لیسک اطراف خلاف نکردی
 مضارع منفی مخاطب من کردید و فقط کرد بکسر الکاف الجمی
 یعنی اربا الولدان لم تخم حول الخلاف والعناد عن هذه النفع **انکری**
زید ترا در صبر لاف اول زمان بزرخی صبر اخرج لاف زید
 مضارع من زیدید بالترکی بر اشق یعنی یزین و یلوقک التقاض
 فی الصبر فی ذلك لانه تكون كاملا فی الصبر **که می داری فرج را**
انتظار کو سرور ایلیه من انتظار یعنی ان تاخذ انتظار النفر

والسرور در بلا نبود بصیرت هیچ کار سکه اولتر صبر نه غم
ایچره کار یعنی فی البلاء والالام الدهر نه لا يكون لك بالصبر
فغلا اصلا ولا تكون صابرا ما لم يدع الذوق والسرور والله اعلم

در بیان تجرید و تفرید

کو صفای باید تجرید شو کو صفا استرایسک تجرید اول یعنی
ان کرم لك الصفاء کن صاحب تجرید کو خرد داری ز اهل دید شو
عاقل ایسک و اهل دید اول قوه اهل دید وصف ترکیبی مودید
و المراد اهل النظر والبصيرة یعنی ان یاخذ عقلا کن من اهل النظر
والبصيرة ترك دعوى هست تجرید ای پس ترك دعوى اولدی
تجرید ای اوغل یعنی ایرها الولد التجرید ترك الدعوى وزم کن معنی
تفرید ای پس بود در معنای تفرید ای اوغل یعنی اجعل فیها
معنی التفرید وهو سبجی اصل تجرید و دع شهنوتست اصل
تجرید ترك اتمك شهوتی یعنی اصل تجریدك وداع الشهوة وتركها
بلکه كل انقطاع لذتست بلکه بالکلیه ترك ایت لذتی یعنی
بل هو الانقطاع الكلي عن الذات والشهوات كود هم یك بار
شهنوت راطلاق کرویج شهنوت برکت کز طلاق یعنی
ان تعطی انت سلاق للشهوت مرة واحدة بالکلیه ان زمانه کرد

نودر تفرید طاق سن اولور سن اول زمانه تفرید طاق یعنی
يكون في التفريد في ذلك الزمانه فردا بلا تطير کو تو بریدنه زمو
امید کرکس سن جمله موجوده امید برید ماضی حاضر بریدنه
یعنی ان قطعت الطمع من جميع الموجودات انکه ان تجرید کودی مستفید
اول زمانه تجرید اولدک مستفید انکه بفتح الكاف المعجمی فحذف من ایت
انگاه فحفظت یعنی تكون في ذلك الوقت مستفید امن التجرید اعلم
موت هم برحق بود اعتقادك جمله جوده برحق اولد یعنی اذا مات
جميع اعتقادك وتو ملكك على الله ان دست تفرید جائه مطلق بود
اول زمانه تفرید جائه مطلق اولد التاء الخطابیه فی قوله دست مصروف
الوجه و تفرید مضاف الی جائه یعنی يكون ذلك الوقت تفرید رو
مطلقا ای عاریا عن جميع القيود بل يكون مربوطا مشغولا بانه تعالى
و يذكر ترك دنیا کن برای اخوت دنیا ترك ایل حقد ایت هم
یعنی اجعل ترك الدنيا لاجل الاخوة وزبد برکش لباس فاخرت
هم بدن کن جعفر فاخر لباس التاء الخطابیه فاخرت مصروف الی
یعنی واخرج اللباس الفاخر الثمن من جسمك کو بیای از سعادت
این مقام کو سعادت نه بونه سن بومقام یعنی ان تجرید هذا المقام
من السعادة صاحب تجرید باشی والسلام صاحب تجرید اولور

والسلام یعنی تکه صاجد التجرد **کوز دنیا دست شوی بهر**
 دیناد نه یورسک الوکی هر حق سنوی مضایع محتاص
 من شستن یعنی ان تفلسدک من دنیا و تترك لاجل الله
 تعالی **دانکه از تفرد کبریا نیت سبق** بل که تفرد نه طور سن
 سن سبق التاء الخطایته فی کبریا نیت مصروفه الی تفرد یعنی
 اعلم انه یاخذون من تفردک سببقار و **بجود باش دائم فرد**
باش و ارچود او و دائم فرد او یعنی کن مجرد او فردا **لثانا**
بهر فرق شستن کرد باش هر باش او توه سن تا کرد اول
 تاهنا للفرق و الباء فی هر لالاصاق و الفرق بمعنی الواس مطلقا
 و الباء فیة للوحدة و لفظا کرم ففتح الکاف المعنی القیار یعنی
 ان کان عرضک ان تجلس بکل فرق و تكون علی القدر کن غبارا
 بلا قدر و کن و ضیفا و دع الکبر و العجب کما قال رحمه الله علیه
کرد کبر و عجب خود را می مکود کبر عجب اطراف فی طولته ها قوله
 خود را و وصف ترکیبی و الباء فی مصدريه یعنی لا تخم حول
 الکبر و العجب و الاثنیته **قد رجو بشناس هو می مکود قدر**
 بل هر یک کفه سنها الباء فی جایی للوصف یعنی افرم قدرک و لا
 تذهب بکل مکان فانه ضرر للعرض و الوقار هر که **کرد کوره**

نکشت

انکشت کشت کم که در جی کورس طولانه کرد بکسر الکاف المعنی
 الی کون و هو اسم لکانونه الخدایس و لم نه لکسوره فیة للاضافة
 الی انکشت بکسر الکاف المعنی و لفظا کشت بفتح الکاف المعنی ماضی من
 کشتن یعنی کل من طاق صول کانونه الخ **جامه از دور شربا**
وزشت کشت جامه دوتنه سیاهه بولانه الضییر فی دوتنه
 راجع الی انکشت یعنی کان النوب من دخانه سودا و قبیها و
 الحاصل ان الکبر و العجب کافح و من اتصف بهما لا یلم عن سوء
 هما و قیما **دانکه با عطار می مکود قریب** کم عطار اولور دائم قریب
 یعنی و من یكون قریبا بعطار و یحوم حومه **یعنی باید زبوی خوش**
ضیب بولور او کس خوش قو قوسندنه ضیب لفظا و رجع
 الی انکه یعنی یجد هو من الرج المحسن بضیبا و الحاصل ان العلماء
 و الصالحا کالعطار و العاقل لا یضر من العطار الی الخدایس کما قال
 رحمه الله **هنین صالی خانه باش ای بر هنین صالی**
 اولای او غل یعنی ایها الولد کن جلیس الصالحا و العلماء هم **جدا زفا**
سقا باش ای بر وارد و راز فاسقا اول او غل یعنی و کن
 بعید امن الفسقا و جانب **طالم مکن میل ای عزیز** انما طالم سونیه
 میل ای عزیز یعنی ایها الولد لا تجعل ركونا و صیلا نحو الظالم قوله

ولا تركوا الذين ظلموا فتمسكم النار **وركنی کردی از آن حیل**
ای عزیز اولیه سن تا از آن خیل ای عزیز یعنی آن تجمل و کونا
 الیهم تكون من ذلك اخيل ومن زمزمهم روز اهل **ظلم بکریز**
ای فقیر ظالمه دین وارد و راول ای عبید یعنی اذهب و فرم از اهل
 الظلم تا سوزی **ز اشتیریز ای فقیر** باقیه تا که سنی نارشدید
 حتی لا تحرق من النار **شدید صحبت ظالم بیا** **اشت صحبت**
 ظالم هماغه آتش درر الباء فی بیا المصاحبه و لفظ یعنی الوجه
 والاعتبار که ای الخلی و صاحب الباء انه یعنی المنزله و هو مضاف
 الی آتش کما فی صحبت مضاف الیه ظالم یعنی آن صحبت بمنزل النار
زانکه خلق از او تند و رکشت زیر خلق از او هم سرکش در
 تند بالترکی صرب یعنی لانه ای الظالم مؤذی الخلق و صعب و
 جاد الراس کما ان النار که تک **از حضور صاحبان شوی**
 صاحب الیه او تورن صاحب اولور یعنی تكون من حضور صاحبی
 و محاسن صاحبان در نشینی **با بدای طالع شوی** بدو ایله او تور
 طالع اولور یعنی وان تجلس مع الفناء تكون طالعاً و فاسقا
هر که او با صاحبان بهدم شود که که صاحب الیه بهدم اولور یعنی
 کل من کان مع الفناء و مصاحباً و محاسناً **در حرم خاص**

محرم شود خاص حرمینه جفت محرم اولور یعنی يكون محرم فی
 حرمه الخاص یعنی ای **سرفکزار راه شرع** ای او غل ترک انتم راه شرعی
 سن یعنی ایها الولد لا تتبع طریق الشرع ولا تجاوز عنه **اصل یایی کر**
بیکر فری اصل بلور سن طو تر سک فری سن یعنی تجوانت الاصل
 وهو الشرع الوصول الی الله تعالى ان تاخذ الفرع وهو الشرع الشریف
از شریعت کر نهی بیرون قدم که شرع در طبع قوه سن قدم یعنی
 ان تضع القدم خارجاً من الشریعة **در ضلالت افق و فوج و الم** هر
 ضلالت دوشوب بولد که الم یعنی تقع و تسقط فی الضلالت و
 والمرض و الم **هر که در راه ضلالت بیرون** که که او راه ضلالت کیدر
 یعنی کل من یذهب فی طریق الضلالت **از جهالت در بطالت بیرون**
 اول جهالت کیدر یعنی یذهب من الجهالة فی البطالة ای
 فی طریق البطل **حق طلب و زکار باطل و در بایش** حق طلب اول
 باطل ایشانند دور اول یعنی کن طالب الحق و بعید من الفعل
 الباطل **در سخا و مردی مشهور بایش** و اسخا انکده سن
 مشهور اول یعنی کن فی السخاء و الرجولية مشهور **هر که نکند**
بند صراط و مستقیم استحق اول صراط مستقیم یعنی کل من
 لم یختر الصراط المستقیم **در عذاب آخرت مانده بقیم** اول عذاب

نارده قادی مقیم یعنی بقی هو فی عذاب الآخرة مقیم او مخلدا
دره شیطان نه کام ای اخفی قویه شیطان بولنه کام ای اخفی
 کام بالکاف الفارسی معنی الخسوة یعنی لا تضع الخسوة فی طریق
 الشیطان ولا تتبعه تا نکودی **خوار بدنام** ای اخفی اولیه من خود و
 بدنام ای اخفی یعنی حتی لا تكون حقیر او مفتخر **هر که در راه**
حقیقت سالکست کم حقیقت بولنه سالک درر یعنی کل من
 هو سالک فی طریق الحقیقه **روز و شب خائف ز مهر مالکست** روز
 و شب خوف اوزم از مالک درر یعنی منو خائف لیل و نهار من
 مهر مالک الملك تعالی بر خلاف **نفس کن کارای** سر ایله **نفسک**
 عکسنه کارای بر یعنی اجعل فعلا علی خلاف النفس تا **نیفتی**
خوار در نار سقر دو شمیم من خورد در نار سقر یعنی حتی لا تقع

فی نار السقر حقیر و ذلیل **در بیان میگوید**
دوست کز با شر زیان کارای **پسر** دوست که اولد زیان کارای
پسر یعنی ایرها الولد کان الصدیق خاسر او خائن **رو طع زان**
دوست بردارای **پسر** کس طمع اولد دوسته و ارای **پسر**
 یعنی اذهب و قطعت و اقطع الطمع من ذلك الصدیق کل من
 یقول قیا حک و عیوبک عند الناس علانیة **دوست منمادش**

و منتضحا بینه

بگویند که این پسر
 دوستی را با کسی که
 او را زیان می رسد
 دوست می داند

بدو

دو هدم میباش دوست صایه من اکاهدم میباش یعنی لا یفده
 خلیلا و صدیقا و لا تکن مع جمیل و انس **دوستی هرگز نکن**
یا باد خوار دوست اوله اکا و له یاده خوار لفظ یا بد خوار
 وصف ترکیبی من خوردن یعنی لا تجعل الصداقة مع شارب الخمر اصلا
از جنان کس خوشتر راد و درار اوله کس در طوت ابرق کند و
 وار یعنی خذ نفسك بعید عن مثل ذلك الخلق **منع میگوید منع**
زکات بر غنی کلم ایله منع زکات الیاء فی منع للوحدة و لفظ کواهد
 که او یعنی المنعم الذی یجعل منع الزکات **دور از وی باش تا داری حیات**
 دور اول انده تا که وار سنده حیثا یعنی کن بعید منه مادام تاخذ
 حیوة ای مدت حیوتک **ای پسر از سود خواران دور باش** و در خود
 دن بعید اول ای **پسر** سود خوار جمع سود خوار و هو وصف
 ترکیبی کما مرر یعنی ایرها الولد کن بعید من کل التریاء **خصم ایشان**
شد خوی نور باش التریک خصمی خدا درایت حذر لفظ ایشان
 اشاره الی سود خواران و شد ماضی معنی الامر الغائب لانه المقام
 مقام الدعاء و خدای مضاف الی نور باش بالباء البی و هو وصف
 ترکیبی من باشیده بالترکی صحیح یعنی ولیکن الله تعالی الناصر النور
 خصمهم و قیل المراد من قوله سود خواران المعتکد و **رشد زان** **کسی**

نعم

خواهد از تو **سود** دور اول از آنکه سندن او مد سود یعنی کن
 بعد امن بطلب منك النفع والفائدة والريح **کسر خود بر قدمها**
ی تو سود یوزنی یا غله سور به خود اعلم ان لفظ سود محج
 لمعنيين احدهما معنى الريح والفائدة كما في المصراع الاول وثانيهما
 انه فعل من سود ن بمعنى التمسك والتمسك كما في المصراع الثاني وان
 مسيح وجهه على قدمك من عاية الالتيام والتعلق **انکه از مردم**
همی کبر در بار اول که اولور دانا حقدن ربا یعنی من یاخذ الربا
 من الناس زینهار **رور انکوی مرجبا** زینهار که دیم من مرجبا
 یعنی لا تقبل انت له مرجبا البتة **بر سر بالین بیمارانه کدر خسته**
 لرصد و غی اوزنه ایت حذر سر مضاف الی بالین وهو یعنی
 الوسادة مضاف ایضا الی بیمارانه جمع بیمار و لفظ کدر مر جا
 یعنی اذهب و مر علی وسادة المریضة واستل حاله **زانکه هست**
این سنت خیر البشر **رور** او در سنت خیر البشر لفظ هست
 مصروف الی خیر البشر یعنی لان هذه ای العبادة من سنة خیر
 البشر وعادة والا فیه فرض کفایة لیست بسنة **تا توانی تشنه**
را سیراب کنی قادر امیک تشنه سیراب ایت اعلم ان لفظ
 سیراب بالامالة بمعنى الشطآنه و اما بلا امالة فهو بمعنى البصل

منی باین

وهنا

وهنا هو الاول یعنی مادام تقدر اجعل العشاء شبعان الماء
 در **محال سر خدمت اصحاب کن** مجلس اخرج خدمت اصحاب ایت
 یعنی اجعل خدمت الاصحاب والاخبار فی المجلس **خاطر ایتام**
را در باب نین خاطر ایتامی بخشی اکلها خاطر مضاف الی ایتام
 وهو جمع یتیم و لفظ در باب امر حاضر من در یافتن بمعنی الادراك
 بالترکی ایر شتمك والتمق والفاء یقلب باء فی المستقبل والامر
 کذا فی الحکم یعنی ادرك و افهم خاطر ایتام او خذ قلبهم علی الید
تا تر پیوسته حق دارد عزیز متصل صوته عزیز یعنی خدا یعنی
 حتی یاخذک الله تقاه عزیزا دانا **چون شود کربانه یتیمی ناکهانه**
 بر یتیم چون اوله کربانه ناکهانه کربانه اسم من کربتن والباء فی
 یتیمی للوصوة یعنی اذا کان یتیم باکیا فجاءه **عرش حقد چشیش**
ایده زمانه عرش رحمانه چشیش البر اول زمانه یعنی محی عرش
 الرحمن فی الحکمة فی ذلك الزمان **چون یتیمی را کسی کربانه کند** الی
 دوزخه خدا بر یانه ایدر الضمیر فی دوزخه راجع الی کسی
 یعنی یجعل مالک العظیم بر یانه فیها **انکه خندان یتیم خسته را که**
 کولدره یتیم خسته خندان مضارع من خندا یتیم بمعنی الاضحاك
 و یتیم مضاف الی خسته والمضاف الیه مفعول خندان وفاعله

والمضارع

ایت
 یتیمی که کربانه
 یعنی از اجعل
 مالک اندر
 کربانه کند
 دوزخه

و فاعلم ضمير انه يعني من اضحك اليه العليل باز يا بخت در
سنة را بوله مفتوح جنت در بسته جنت مضاق الى در بسته يعني
 بجده مفتوح الجنة المغلوق الباب **هر که اسرار کشف فاش**
ای سر کم که سر کو ایدر فاش ای سر یعنی ابرها الولد کل من
 یکنف اسرارک از جنات کس و **وری باش ای سر** اوله کس
 اوله حذر یعنی کن عن منزله الوجد بعید در جوانی در پیرانی
عزیزیت جوانلق ایچرم عزت پیرلر الیاء فی جوانی مصوری
 و پیران جمع پیر یعنی خد الشیوخ عزیزا فی الشباب تا غریز و **یکو**
باشی توین تا اوله سن سن عزیز غریز لیر یعنی تکه انت ایضا
 عزیزا الاخرین بر ضعیفاء **کر بخشنا فی روست** اید سن ضعیف
 احسان روا یعنی ان تحسن انت علی الضعفاء و هو لایق **کین**
تهای خوی اولیاست زیر بودر سیرت خوب اولیا و کین اصله
 که این خففت الرزق ثم انتقل للوزن و هو انشاق الی حضور
 المصارع السابق و لفظ سیرت جامع سیر و هی الطریقه الحمیده
 کانت اودیمه والمراد هنا الطریقه الحمیده بقریه المضاق الیه
 و هو ایضا مضاق الی اولیاء یعنی لایه ذلك من الطریقه الحسنة
 للاولیاء بر سر سیری **خور هر که اطعام** طوق الکی قانک یم اصلا

طعام سر مضاق الی سیری والیاء فیه مصدریه یعنی لا تاكل طعاما
 علی رأس الشیخ اصلا تا غیر در برت **دله طرای غلام** اولیه تاسینه
 ده قلب ای غلام تا هکذا للعلل و غیر مضارع منق من مردن والتاء
 فی برت الخطاب و هو یعنی الصدر یعنی تلالیموت القلب فی صدرک
علت مردم فی خواری بود جوق یکده ادمی علت یولور یعنی کون علة
 اخلق و مرضه من الاکل الکثیر خورد **نیر تخم بیماری بود** جوق یک
 لک تخم بیمارلق اولور یعنی کون الاکل الکثیر بذر المرض و سببه **راک**
بنود صود شوم راحت اولر کم حسود شوم اوله الیاء فی
 راحتی الوعد و حسود مضاق الی شوم یعنی لا یكون لحسود الشوم
 راحدا کما سبق من ابن سمانه قال کم ارضا للملأ اشبه بالملحوم
 من الحاسد و هو یقتس زائمه و عقل هائم و **کاذب بدخت**
ای بود و فاء کاذب و فاسق ایچون اولر یعنی لایکون للکاذب
 الشقی و فاء **هر منافق را تو دشمن درایش** دارنا فکری دشمن
 دارول یعنی کن انت اخذ المنافق عدوا و خصما از وی **وز فطر**
وی بیزارایش هم ایندند کند و نه بیزار اول لفظ وی کلاهما
 راجع الی المنافق یعنی کن منه و من فقه عاجزا و بعید **توبه بدخو**
کجا فخر بود توبه بدخو حق حکم اولور الهمة المكسورة فی توبه

في بوبه للاضافة الى بدخوبلايا واللوزن يعني كيف يكون النوبة
من هو قبيح الخلق فكما وثابتا **مخيلة** **لامروت** لم يود هم
بجيلة مروت كم اولور يعني يكون المروة والاحسانا قلبيلا
للجمل لان البخل والمروة صندانه **تا بود دين** توصافي **جوة زلال**
تا اوله صافي دينك **مخوة زلال** يعني ان كان عرضك ان يكون دينك
صافيا كالزلال **باش د اتم طالب قوت حلال** دائما اول طالب
قوت حلال يعني كن دائما طالب قوت الحلال **واكنه باش دري**
قوت حرام كم كه اوله طالب قوت حرام يعني ومن كان في اثر
القوة الحرام وطالب **در تن اوله هي مير مقام** قلب جسدك
اولور اينك تمام يعني يموت قلبه في جسمه تماما

در بيان زيارت خوبيشان ميگويد

ويبرسيدن خوبيشان خوبيش وار سوال ايت قوت كي
وار كي بوبه الباء في ببرسيدن كسبته ولفظ ببركسر الزامضا
الى خوبيشان وهو جمع خوبيش يعني الاقرب وهو ايضا
مضاف الى خوبيش يعني اذهب الى عند اقربائك للسؤال
والزيارة **تا كه كرد مدت عمر تو بيش** تا كه عمرك مدتي اقربون
اوله يعني حتى تكون مدت عمرك زائدا **هركي كود اندز خوبيشان**

روي او كم كه دوندر يوزين خوبيشانند لفظ روي ليس بعضا
الى او وهو راجع ايضا الى صركه يعني كل من اعرض وجهه من الاقرباء
بلكا نقصان **بذير عمر او** بلكا عمر او لور نقصان **بلكا**
شك **هركه او ترك اقارب ميكنند** جيني قوت عقارب ايلدي
يعني يجعل جسمه قوت للعقارب **كرچه خويشان تو باشان** بدانه
كر بر امر ايسه قومك اكر يعني وان كان اقرباؤن من المفحين
والمفسدين **بر تر از قطع رحم جيزي مدانه** قطع رحم اتمكده اولور
اول بتر يعني لا تقبله انت شيئا اقبح من قطع الرحم والحاصل ان
قطع الرحم لا يجوز ولو كان الاقرباء فاسقين بل كافرين **هركه او از خويشان**
خود بيكانه ندك كه قومند او بيكانه اوله يعني كل من كان احببنا
وبعيد من ذي رحم ومحرم وقطعه **نا مشراز روي بدني افسانند**
نامد بلكا ايله افسان اوله الضير في نامش راجع الى هركه ولفظ روي
مضاف الى بدني والبيان **مصدرية** وافسانه بمعزل للنزول
يعني كان اسمه من وجه القبح قصته وحكاية

در بيان قوت ميگويد

جيت مردی ای بسرنیک بدانه اي بسر مردك ندر ايلك بدانه
يعني ايها الولد عار جوليته والفتوت فري الاحسان فاعلمها فيكون

مضاف الى او وهو ايضا
راجع الى هركه يعني يفسد
نقصان بلكا
ايلدي

بلكا او ترك اقارب
ايلدي يعني كل من جعل
ترك الاقارب **جسم**
خود قوت عقارب
ميكنند

قوله نيك بدانه جوابا للاستفهام وفي بعض النسخ نيكو بدانه
 فالمعنى بالرجولية فاعلم باحسناد **يوان ترسيدن از حق در نهان**
 هم خداي خود را و اولي در نهان يعني والاخره اخوف من الله
 تعالى في السر وفي بعض النسخ اولي ترسيدن يعني الاول اخوف
 اه عذر خواهان مرد **بیشتر از معصيت** معصيتن ايند عذر
 استن يعني الرجل الطالب للعذر قبل المعصية **باشند شطاعا**
بیشتر از معصيت طاعتی افزونه اولور عصيانه لفظه بیشتر
 في المصراع الاول بالباء المعجمة وفي المصراع الثاني بالياء العرقي يعني
 يكون طاعته زايد او كثيرا من المعصية فيقارنه به وعصمت
هر که کار نيك مردانه ميکنند که اشتراکيه مردانه کارني يعق
 کل من جعل وعمل عمل الحسنيين والصالحين **باضعيفاء لطف**
واحصانه ميکنند اي احصانه اول ضعيفه واري يعني جعل هو
 لطفوا واصان للضعفاء **هر که او با سه ند مردانه خداي که او مردانه**
 رحمانه اوله يعني کل من كان من عباد الله تعالى واحصائه
باشند از رتبه دستي بلحاظتک دست لک و قی الامر اول
 سنی يعني يكون في ضيق اليد وعدم المساعدة والاحتياج
 مع السوء والوجود اي **پسر در صحبت مردانه دري** اي او غل

کل

کل صحبت مردانه ها لفظه در زائد و لفظه اي امرض يعني ايها الولد
 جيئي و امتزاج في صحبت الرجل والاولياء **تا نظر ها ياي از فضل**
خداي تا بوله سن رحمت فضل خدا يعني تجد نظرا والتفاتا من
 فضل الله تعالى واحسانه **هر که از مردانه حق دارد نشان** سالک
 حقه طوتر کسه نشان يعني کل من ياخذ علامه من رجال الله
 واحصائه **تکذار نعيم دشمن بر رايه** دشمنك عيبين کتور من
 برزيان يعني لا يسوق عيب العدو على الساء فضلا عن عيوبه
 الاخرين من الاصدقاء وغيرهم **چون ناهد مرد خصما از هلاک**
 کم که حق اعداسنی امر هلاک خصما جمع خصم والمراد منه هنا
 خصم الله تعالى وعدوه بقرينه السباق يعني اذا لم يطلب الرجل هلا
 حصوم الله تعالى واعداه **از غم مردم شود اندوهناک** اول غم
 خلقه اولور اندوهناک لفظه ناک في قوله اندوهناک ادات
 النسبه ومعناه بالتركب غصلاو معنی يكون مع الفضة والا لم
 من غم الخلق **ي نجو بر مرد انصاف از کسی** استمر انصاف
 مردانه از کسی يعني لا تطلب الرجل انصافا وشكايه احد
کرد ز ظلم و جفا باوي بسي کراير رسم ظلم و جور که بسي
 الباء في باوي للانصاف وهو رابع الى مرد والياء في بسي

چون نخواهد بیان

در آن وقت که
 در آن وقت که
 در آن وقت که

زائر للقائمة واما في كس فللوحدة يعني وان وصل اليه ظلم وحقا
 كثير هر که با اندر **مردان نهاده** که مردان داشته اياق نهاده يعني
 کل من وضع رجلا في طريق الرجال واتبعهم **کی رود هر که بر بنال**
مرد الباء في بنال يعني در وهو معني الذنب وقد يستعمل معني
 الخلف وهو مضاف **الشيء** يعني كيف يذهب ويمشي هو في خلف
 المراد بل يرتبط قليلا الى انه تعالى من جميع الوجوه **بيت** اکنون که دري
 جاه دواست جو بنده تو ما را حجتی خطا سب جا **ای بر ترک**
مرا د فویش کیر ای او غل کند و مراد که ایلم ترک یعنی ایرها الولد
 خذ ترک مراد که بلا خلافة و **انک ای راه سلامت پیش کیر صکه**
 اول راه سلامت ایچم پرک یعنی و بعد خذ طریق السلامة اما لک

در بیان فقر میگوید

فقری دلی چه باشد ای بر فقری بلد کی ندر ای بر میدانی **فقری**
 مخاطب متضمن معنی الاستفهام یعنی ایرها الولد هو تعلم الفقر
 ما هو بانو کوم کرداری **زانه خبر** سا که دیم که صومرا یک
 خبر الباء في باقول للصاق ولفظان اشارة الى الفقر يعني
 اقول لك لو لم تاخذ من خبرای لو لم تاخذ خبرای لو لم تعلم **که چه**
باشد بی نادر زیر دلق که چه دلق شده اولور بی تو یعنی

المراد
استمر دنیا اصل

مضاف الى مراد

ولو كان

ولو كان هو بلا رزق تحت الثوب الخلق والرقع **خویش را منم**
نمایریش خلق خلقه منم کو ستر کنین شما یعنی بصیر ذمه
 متقاً تبصیر منم او غيثا عند الخلق **کوسته باشد زیبردم زند**
 اج اولور او نطوق لقدم اورر یعنی يكون هو جابعا و يضرب
 نفسا من الشيع ولا يظهر عجزا **دوستی باد شمنام خود کند** دشمنی
 ایلم و ستاق ایلم یورر یعنی يجعل حجة باعدائه ولا يظهر العداوة
بيت اسایش و کیتی نفسیر دو حرفست باد و ستاه مروت
 باد شمنام مدارا **که باشد لاغی و خوار و ضعیف** نقد را ولور
 خوار و ضعیف یعنی وان كان زبونا و حقیرا و ذلیلا و ضعیفا
وقت طاعت کم باشد ار حریف وقت طاعت اکسک اولم از
 حریف یعنی لا يكون وقت الطاعة ناقصا من الحریف والقوی
جوخه دل بردارد و دست تری قلب بر اولور و بی دستی تری یعنی
 اذا اخذ قلبا ملوما من الفناء و یری حلقا خالیا من الفقر و
 الاحتیاج **نمایر در تر از و فرنی** که خبر لکن میرانده فرنی یعنی
 یضاهر فی المیزان السمنه والحمیه **بيت** هنگام تنک دستی
 در عیش کوشن کیس گمیا ی هستی قارونه کند کد را **ای**

الفقر
سوی
بيت الفقر هو
الفقر شفاء و
عوض
الفقر مضیحه

کر چه بیار

سخته

خود را بدرویشانه **سپار** کند و در ویشانه وار الیاء
 فی بدرویشانه وللفصاح ولفظ **سپار** امر حاضر من سپردن معنی
 التسليم یعنی ایراء الولد سلم نفسك بالفقره وكن مصاحبا لهم **تاکه**
دارد ترا پروردگار تا سستی حفظ الیه پردگار یعنی یاخذ الله تعالی
 حفظا عن البلاء یا با فقیرانه **هر که هدم میشود** که فقیران الیه
 که هدمی اوله یعنی کل من یكون مصاحبا مع الفقراء **در سرای قدر محرم**
میشود خانه قدر ایچ اول محرم اوله یعنی یكون هو محرمی دار

المخلد در بیان انبیا از غفلت

از خدای خورشید غافل مباش **سپار** خدای اوله غافل ای **سپار**
 یعنی لا تکن انت عن خالقك غافلا **دره و باطل میشود**
 اوله باطل وید غافلایت حذر یعنی لا یكون فی الطريق الباطل
 کالغافلین جای **کرست این جهان دوی مخند** مخند نهی حاضر
 من خندیدن یعنی ان هذه الدنیا مکان البكاء لا تضحك فیها
 فوله تعالی فلیضحکوا قلیلا ولیکونوا کثیرا **الایه چشم عبرت**
بر کشای و لب بند اج عبرت چشمی لب الیه بند یعنی افتح
 عین العبرة واعقد الشفة عن القیور والقال **مجموعه از حرم**

هر نوی مرو

هر نوی مرو کتمه مرصد مور کی هر یکا یعنی لا تذهب ولا تسرع
 بكل جانب من المحصول النمل **بند نامع را بکوش جان شستو جانله**
 بند می دکله سن بنرها یعنی استمع نغم النامع باذن الروح **ای خود کرد**
نه زنی مکن او نیامه او شاق دکل سن ای **سپار** الهتمه فی نه الخطای
 یعنی ایراء الولد او رتاقایت حذر الباء فی بناری للمصاحبة والیاء
 فی اخره مصدریه یعنی لا یجعل الفحل بالاشترک مع الشیطان **نفس**
بدر در کنه یاری مده ویرمه یردم نفسه عصیان ایچ سن یعنی
 لا یقطر المعاذنه فی العصیان للنفس یقیمه عمر **بر باد از بد کاری**
مده عمر کی ویرمه ید بد کارون یعنی لا یقطر العمر علی الرج منه فاعلیه
 الفحل الغیر المشروع **هر کجا نرمت بود ایچ امر و فند کم ترمت**
 اوله کتمه اکا یعنی کل موضع کان فیه ترمت لا تذهب الیه **راه حق را**
ایچونابینا مرو راه حقه کور کی سن کتمه ها یعنی لا تذهب لطریق
 الحق کالعمی علی البصیرت **دشمن داری از وایمن مباش** دشمنك
 وار از نه ایمن اوله ها یعنی تاخذ انت عدوا وهو النفس والشیطان
 لا تکن امینا عنه **زیر سقف بی ستون ساکن مباش** بی ستون
 سقف ایچ سن ساکن اوله ها یعنی لا تکن ساکنا تحت سقف بلا عماد
 یعنی ان الذهاب لطریق الحق بلا بصیره کالساکنون تحت سقف بلا عماد

است بصیا لا یجمل
 کار با شیطان
 اوله شیطان الیه

دره فسق و هوامرکب متاز راه فسقه سورمه مرکب ای
پس متاز نهی حاضر من تاختن یعنی لاسع مرکب فی طریق
الفسق والهواء فانه اتباع للشیطان لکن الله تعالی خشن
راسخ فی شیطان ساز اوله شیطان سمع بیع ایل قدر
یعنی لا تجعل نفسك سمعاً للشیطان چون سفر در پیش داری
زاد کبر چون سفر در او کوکده زاد صوت یعنی آنک تا حد
امامک سفر اخذ داد و زخیره و نهیاه عمر خود را سر بر باد
کبر عمر کی باشند باشد بر باد صوت یعنی خذ عمرک و عد بالتمام
على الرجوع و فناء هذا المحقق لیس لاحد مجال الانکار ای پند از نهی
از اغلال کن ای او غل از نهی اغلال قید یعنی ایها الولد اجعل
فکراً من الاغلال التي يضعونها على عتق الجرمين فاسع و جدي
الاعمال الصالحة نفس بد را بالکد بامان کن نفسکی دیمه ایل
بامال قیل الباء فی بالکد للاستعانة وهو بالترکی دیو کد کذا
فی الحلی و لفظ بامان وصف ترکیبی من مائده یعنی الفکر
والدک کذا فی الحلی و لفظ بالترکی بر من نفسکی دیمه ایل
بامان و خواب اید حتی تشتغل بالعبادة والطاعة و تحتن
عن الفساد و عذاب و مقرر حق از نهی کن مقرر خنقند

یوری از نهی شدایت یعنی جعل فکر و تأمل من عذاب الله تعالی
و مقرر تانوزی ساز کاری پیشه کن یا غیه سن ساز کارلق
پیشه ایت یعنی حتی لا تحرق فی نار جهنم اجعل الموافقة والامتزاج
صفة و عادة جمل را چون هست از دنیا گذر حلیه کله چون دینا دن
وارد در گذر لفظاً گذر بضم الکاف الغری اسم مصدر یعنی لماکان للجله
مرور او عبور اسن الدینا جای شادی نیست با چندین خطر شاد
اولا جوق بر دکل بوجه خطر یعنی لبست الدینا محل لفرح و السرور
مع وجود هذا المقدار من الخطر و الخوف و فی بعض النسخ للمفزع
الاول هکذا جمل را چون هست بر دو رخ گذر یعنی لماکان للجهنم مرور
و عبور اعلی الحجیم لبست الدینا اه انتشی در پیش داری ای فقیر
و ارا کوکده بویل بر ناری فقیر یعنی ایها الفقیر تاخذ امامک نار
هیچ خوفست نیست از نار سعیر هیچ خوفک یوقدر از نار سعیر
یعنی لیس خوفک من نار السعیر اصلاً و یحتمل ان یتضمن هذا
لمصراع معنی الاستفهام یعنی لیس خوفک اه مولانا اجلال الدین
بیت عالمی را فقه کرده در کشید معده اش نوره زانه هل من
فرید عقبه در راست و بارت بس کران عقبه و اریو کده
بوکلک جوق کران التاء فی بارت الخطاب و بسر بالباء الغری

یعنی آنکه در طریق عقوبات و محک زیادۀ تقید **لکزد بارت** یعنی
دیگر یو کوئی غیر کنور می رواج یعنی **لا یمحک بسوی**
 لان ذلك اليوم يوم نفسی نفسی ولانه قال الله تعالی ولا تزر وازة
 وزر اخری الایة **دار اندر پیش روز** **سختی** و او کوئی ای
 بر روز قیام **بیشتر** بالباء البیاضی مضاف الی سختی و هو
 وصف ترکیبی من خاستی والمراد منه يوم القيمة یعنی تاخذ
 فی الانام يوم القيمة فهو مقرر و تحقیق **از خدایت نیست امکان**
کریز یوق خدایت قاصد امکان مدام کریز اسر مصدر من کرختن
 کذا فی الحلی یعنی لیس امکان القرار من الله تعالی بل تری کل ما فعلت
 من الجنات و السورای **سوره شریف پیش** **کیر طوت**
 شریفیت یولنی سن ای بر یعنی ایها الولد خذ طریق الشریعة
 امامک **ده روی ترک** **هوای خویش** **کیر یو لحن** سن ترک هو
 اقتدایت حذر یعنی اذهب انت الطريق المستقیم خذ ترک هو
 انک بالکلیة ای برادر باش بافریاء **حق** ای برادر وارطوت فراه
 حق یعنی کن مع امر الله تعالی ولا تخالف **تابیای جنت و رضوان**
حق تابوله سن جنت و رضوان حق یعنی حتی تجد جنت الحق و رضوان
 فیه ایها مکرده از حکم خدای خود **متاب** کردنک حکم خدایت و ارتعاب

متاب نهی من تافق بالتزکی یا حق و یا غفر و یا غفر و یا غفر و یا غفر
 و یا غفر و یا غفر و یا غفر و یا غفر و یا غفر و یا غفر و یا غفر و یا غفر
 الاخیر یعنی لا تفرض العنق من حکم الله تعالی ولا تخالف
ثانی **روز محشر در عذاب** اوزر محشر قالیاس در عذاب
 یعنی حتی لا یبقی يوم احشر فی العذاب **تابیای در بهشت عذاب**
جای جنت اجماع لولم یسترسک مکان یعنی ان کان
 عرضک ان تجد فی جنة العذاب **شفقی بنمای با خلق خدای**
 خلقه کوستر شفقتی سن ای روان الباء فی شفقتی للفقیر
 و نای امر حاضر من عودن و الباء فی با خلق لا انصاف
 یعنی ابصر شفقة عظيمة خلق الله **تاد هندی** **جای در دار**
السلام بر و لرساکه در دار السلام تاهن الفرض
 و التاد فی دهندت الخطای یعنی ان کان عرضک ان
 یعطون لك مقاماً فی دار السلام **بافقیان** **روز شب**
ی ده طعام روز شب ویر کل فقیراته طعام یعنی عظم
 بالفقر او طعاماً لیلاد و نهرا **شاد** **کرداری درون خسته**
راکم که شاد المودرون خسته یعنی ان تجد باطن المریض
 و العاجز خاطرهم مرها و سرور **باز یابی جنت در بهشت را**

بول مفتوح جنت در بسته • یعنی تجر باب المفلوق الجنة
 مفتوحا • و من قال ان هذا البيت تكرر كثر انا وجدناه في كثير
 من النسخ • فلذلك نشرح فقد اشبه عليه غير ذلك • معنى التكرار
 فان ما سبق في بيان اضحاك اليتيم العليل واللطف عليه وهذا
 غير ذلك **هر که ارد این نصیحت را بجای** که که بوبندی کتور
 بجای یعنی کس باقی هذا النصائح بحمد و ينفع بها **اردو**
عالم رحمتش ورنیا بدین وصیت را بجای کر کتور من
 بوبندی بجای • یعنی ولایوتی هذه الوصية بحمد **دورمانی**
نشی اواز خدای دور او لور بی سنک او کس از خدای فقط
 او فاعل من وینا بر علی سبیل الیدل راجع الی هو • یعنی
 بقی هو بعیدا من الله تعالى بلا سنک **یا الهی رحم کن بر ما هم**
یا الهی بره رحم ایت جمله • لفظ اما ضمیر المتکلم مع الغیر یعنی
 نحن • یعنی یا الهی اجعل رحما ورحمة علينا جميعا **عفو کن**
جده کناه ما هم جمله عصیا غر عفو اید سن • یعنی اجعل
 جميع ذنوبنا عفو او محوا • قبل لفظ بر ما یقبر کلمة
 واحدة • فالقافية حاصلة **عاجز ورحمها کرده** **بی عاجز**
 اید ایلک عصیا حسن • یعنی نحن غما جرون فعلنا جرما

بخش خدای
 اید رحمت خدای یعنی
 بکینه الله تعی رحمة
 العالمیة

و عصیا نا کثیرا **نیت ما را غیر نودیکر کسی** بر سنه
 غیر یو قدر کس یعنی کیس لنا غیرک واحد فرضی یعنی
 و یفقر لنا **کر بخوانی و برانی بنده ایم** کو او فور سنه کر سور
 سنه بنده یوز یعنی لیتس لثا ان تقرأ و تدعو الی جانب قد سنه
 او تقرأ فانا عبدک و مملوکک و انک احکم المطلق یفعل الله
 ما یشاء و یکلم ما یرید بغیرته **هر جد حکم نیست از این خبر**
سنه ایم اول که حکم کرد ایاخر سنه یوز یعنی ماهو
 حکمک نحن منه رضونه و قانقون بحر **ریت** بر عبودیت
 توناد در از فرموده ایم • من بخوان فرام تو نکتہ ذکر کردارها
رحمت حق باد بر روح کسی اوله روحیه انک حق
 رحمتی قوتیه یلوی یعنی کان رحمة الله تعالى علی روح احد کین
نصایح را بخواند اوبی کم جوق او قویه ابو نصیحتی
 یعنی اذی یقرأ هذه النصائح کثیرا **ایسن** • اما بعد
 فان المأمول من فضل الله العظیم ان یجعل ما لفت هذا
 خالصا بحضرة الکریم و یعفو عن **الظلمة** الیهیم • عما ذل
 فیه قدم القلم • و سرى القلب عن التحریر و الرقم • فان من
 اخلاق الاکابر الکبار ان یفرض العین عن عیوب الصفا

من الطافه

والمرجو من طالع في هذا • ورأى في اللفظ خلا وفي المعنى
 دلا وفي الاعراب فسادا • ان يصلح فضلا وكوما •
 عصم الله تعالى ازلا وابدا • والله لا يضيع اجر المحسنين
 قد عرفنا من تاليفه ضحوة يوم الله الجمعة الثامن عشر
 من شهر جازي الاولى سنة سبع وتسعين والاف من هجرة
 من له العز والعتى • **بيت** • دران دم كه اين دقتم نام
 كنت • ز هجرت هزار نو دهفت كذشت بيلدة •
 سيوا من حماها الله تعالى من الشروز وشرور الوسوس
 ورقنا الله بالوصول الى المآل • وصلى الله على الرسول
 وعلى اله واصحابه العدول • ماجرى الروايح والشمس
 واليه المرجع والمآب • تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب
 • قد وقع الفراغ من تحرير هذه الشرح العطار بعون
 الله الملك الستار • عن يد عبد الضعيف •

اسمعيل بن صباح القريني

مولدا والآ ساكن

من البلابول

في حجر سلطان

سليمان بن جعفر

وتسعين مائة

والاف من

حجرة من له

العز والعتى

في شهر
 من
 في
 من
 في
 من
 في
 من

